

Nota van Antwoord

Omgevingsvisie

Drenthe

provincie **D**renthe

Horizon van Drenthe

Juni 2026

Colofon

Uitgave: provincie Drenthe

Inhoud

A. Inleiding

B. Overzicht van ingekomen zienswijzen met verwijzing naar de samenvatting en beantwoording

C. Samenvatting en beantwoording zienswijzen

0. Vooraf / algemeen

0.1 Waardering en complimenten

0.2 Kaarten en verbeeldingen

0.3 Procedure

0.4 Participatie

0.5 Mate van concreetheid, integraliteit, suggesties voor uitwerking

0.6 Overig

Drenthe in 2050

1. Onze sturingsfilosofie

1.1 Provinciaal belang

1.2 Beleidsbouwwerk en beleidscyclus

1.2.1. Beleidsbouwwerk

1.2.2. Beleidscyclus

1.4 Leidende principes en transparante besluitvorming met het Kompas

1.4.1. Afspraak is afspraak

1.4.2. Water en Bodem sturend

1.4.3. Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik

1.4.4. Versterken economische waarde

1.4.5. Brede Welvaart

1.4.6. Behoud en versterken Omgevingskwaliteit

1.4.7. Belangenafweging en werking van het Kompas

2. Een toekomstbestendig landelijk gebied

2.1 Onze maatschappelijke opgaven

2.2 Onze ambities

2.3 Randvoorwaarden voor succes

2.4 Onze strategie en doelen voor de lange termijn

2.5 Een veerkrachtig en klimaatrobuust water- en bodemsysteem

2.5.1. Concreetheid waterbeleid

2.5.2. Waterkwantiteit

2.5.3. Beekdalen

- 2.5.4. Waterkwaliteit
- 2.5.5. Grondwater
- 2.5.6. Drinkwatervoorziening
- 2.5.7. Impact waterbeleid
- 2.5.8. Veenoxidatie
- 2.5.9. Delfstoffen
- 2.5.10 Grensoverschrijdende samenwerking

- 2.6 Een robuust natuursysteem
  - 2.6.1. Concreetheid en impact natuurbeleid
  - 2.6.2. Ruimte voor natuur (NNN en Potentie natuur 2050)
  - 2.6.3. Natuurkwaliteit
  - 2.6.4. Instandhoudingsdoelen Natura-2000
  - 2.6.5. TLGD-gebieden: verminderen drukfactoren Natura-2000
  - 2.6.6. Ecologische verbindingen
  - 2.6.7. Boerenlandvogels
  - 2.6.8. Biodiversiteit buiten natuurgebieden
  - 2.6.9. Groenblauwe dooradering
  - 2.6.10. Wolf en soortenbeleid
  - 2.6.11. Overig

- 2.7 Een toekomstbestendig landbouwsysteem
  - 2.7.1. Landbouwgebied
  - 2.7.2. Landbouw en bebouwing
  - 2.7.3. Landbouw en natuur
  - 2.7.4. Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied (TLGD)
  - 2.7.5. Glastuinbouw
  - 2.7.6. Impact op de landbouw
  - 2.7.7. Impact van de landbouw/verduurzaming landbouw
  - 2.7.8. Overig

- 2.8 Versterken van brede welvaart op het platteland
  - 2.8.1. Ruimte voor economie/ondernemerschap
  - 2.8.2. Recreatie en toerisme
  - 2.8.3. Wonen en leefbaarheid platteland

- 3. Een gezonde groei voor een vitale samenleving
  - 3.1. Onze maatschappelijke opgaven
    - 3.1.1. Defensie
    - 3.1.2. Demografie, bevolkingsgroei

- 3.2. Onze ambities
- 3.3. Randvoorwaarden voor succes
- 3.4. Onze strategie en doelen voor de lange termijn
  - 3.4.1. Definitie 'goed verbonden dorpen' en gebiedskernen
  - 3.4.2. Concentratie, herstructurering en transformatie
  - 3.4.3. Klimaatneutraal 2050

- 3.5. Versterken van de regionale ontwikkeling
  - 3.5.1. Profiel steden en regio's
  - 3.5.2. Verstedelijkingsstrategie
  - 3.5.3. Ontwikkeling Hondsrug
  - 3.5.4. Kaart en afbeeldingen

- 3.6. Versterken van de netwerken voor economie
  - 3.6.1. Economisch beleid
  - 3.6.2. Attero Wijster
  - 3.6.3. Zorgen economische groei
  - 3.6.4. Werklocaties bedrijventerrein
  - 3.6.5. Groningen Airport Eelde, BRAVO

- 3.7. Versterken van de netwerken voor energie
  - 3.7.1. Kernenergie
  - 3.7.2. Energiebeleid
  - 3.7.3. Vervolg Recreatie en Toerisme
  - 3.7.4. Waterstof en groen gas
  - 3.7.5. Kaart 4

- 3.8. Versterken van de netwerken voor mobiliteit
  - 3.8.1. Kaarten en ontbrekende verbindingen
  - 3.8.2. Richtlijnen, inrichtingsprincipes, beheer en onderhoud
  - 3.8.3. Publieke Mobiliteit
  - 3.8.4. Luchtvaart
  - 3.8.5. Suggesties voor uitwerking

- 3.9. Versterken van de woningbouw

- 3.10. Versterken van de brede welvaart

- 4. Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe
  - 4.1. Onze maatschappelijke opgaven
  - 4.2. Onze ambities

- 4.3. Randvoorwaarden voor succes
- 4.4. Onze strategie en doelen voor de lange termijn
- 4.5. De mooiste provincie
  - 4.5.1. Mate van concreetheid
  - 4.5.2. Belangenafweging
  - 4.5.3. Definities en Kaart 4. Een mooi Drenthe
  - 4.5.4. Onbebouwde ruimte
  - 4.5.5. Kwaliteitsdragers
  - 4.5.6. Landschappelijke inpassing
  - 4.5.7. Masterplannen voor dorps- en stadsranden
  - 4.5.8. Gebieden
  - 4.5.9. Landgoederen

- 4.6 De gezondste provincie
  - 4.6.1. Veilig
  - 4.6.2. Schoon
  - 4.6.3. Gezond

5. Verantwoording

- 5.1 Motiveringsplicht participatie: hoe hebben we de samenleving betrokken
- 5.2 Impactanalyse Brede Welvaart en de mer-procedure

Bijlagen

A. Inleiding

In deze Nota van Antwoord geven wij onze reactie op de zienswijzen die zijn ingediend op de ontwerp-Omgevingsvisie. De zienswijzen bevatten ideeën, vragen en meningen over vele aspecten van onze ontwerp-Omgevingsvisie. De samengevatte zienswijzen en het antwoord daarop zijn gerubriceerd volgens de hoofdstukindeling van de ontwerp-Omgevingsvisie.

Wij waarderen de betrokkenheid die spreekt uit de (vaak uitgebreide) zienswijzen. De ingebrachte reacties helpen ons om de Omgevingsvisie verder te verduidelijken en waar nodig aan te scherpen.

B. Overzicht ingekomen zienswijzen met verwijzing naar de samenvatting en beantwoording

Gemeenten		Reacties
G.1	Westerkwartier	2.4, 2.5.10, 3.5.1
G.2	Hoogeveen	0.1, 1.4.7, 2.5.3, 2.5.10, 2.7.1., 3.4.2, 3.5.1, 3.5.4, 3.8.1, 3.8.3, 3.8.4, 3.9, 3.10, 4.5.7, 5.2
G.3	De Wolden	0.1, 0.2, 2.5.3, 2.5.10, 2.7.1, 2.7.4, 2.8.2, 3.4.1, 3.5.1, 3.5.2, 3.7.5, 3.9, 3.10, 5.2
G.4	Groningen	0.1, 0.2, 2.5.3, 2.5.10, 2.7.1, 2.7.4, 2.8.2, 3.4.1, 3.5.1, 3.5.2, 3.7.5, 3.9, 3.10, 5.2
G.5	Borger-Odoorn	2.5.6, 2.5.10
G.6	Meppel	0.1, 0.2, 0.5, 1.4.7, 2.5.6, 2.5.8, 2.6.6, 2.6.10, 2.7.1, 3.1, 3.4.2, 3.5.2, 3.5.4., 3.6.1, 3.7.3, 3.8.1, 3.8.5, 4.5.3, Bijlagen
G.7	Aa en Hunze	2.4, 2.7.4, 3.8.5, 3.9
G.8	Emmen	0.1, 0.5, 2.5.3, 2.5.6, 2.5.8, 2.6.6, 2.6.10, 2.7.1, 2.7.4, 2.7.5, 2.7.7, 2.8.2, 3.4.1, 3.5.1, 3.5.2, 3.6.1, 3.6.4, 3.7.2, 3.7.3, 3.8.1, 3.8.5, 3.9, 4.5.3

G.9	Midden- Drenthe	0.1, 1.3, 1.4.2, 2.4, 2.7.5, 2.7.7, 3.1, 3.1.1, 3.5.2, 3.6.4, 3.8.1, 3.8.5, 3.9
G.10	Midden-Groningen	1.3, 2.5.10, 2.7.8, 3.8.4
G.11	Westerveld	0.5, 1.4.7, 2.2, 2.3, 2.5.3, 2.6.2, 2.7.4, 2.8.2, 3.4.1, 3.5.2, 3.7.2, 3.9, 4.5.3, Bijlage
G.12	Coevorden	0.1, 2.2, 2.5.3, 2.5.6, 2.6.6, 2.7.2, 2.8.1, 2.8.2, 3.2, 3.5.1, 3.7.2, 3.8.1, 3.9, 3.10, 4.2, 4.5.3, 4.6.2
G.13	Assen	0.1, 0.2, 2.5.4, 2.5.6, 2.7.2, 2.7.4, 3.1.1, 3.4.2, 3.5.1, 3.5.2, 3.5.4, 3.6.4, 3.7.4, 3.8.2, 3.9
G.14	Noordenveld	0.5, 2.5.3, 2.7.3, 3.4.3, 3.6.4, 3.7.2, 3.7.3, 3.9, 4.5.5
Inwoners	Reacties in	
I.1	5.1	
I.2	3.1.1	
I.3	1.3, 3.4.2, 3.8.3	
I.4	0.5, 2.6.3, 4.5.2	
I.5	2.5.6, 4.6.2	
I.6	4.4	
I.7	3.10	
I.8	0.2, 2.6.10	
I.9	4.6.1	
I.10	2.5.7	
I.11	0.5, 2.2, 2.4, 2.8.3, 3.8.3	
I.12	2.6.6	
I.13	1.3, 1.4.1, 2.8.1, 3.4.2	
I.14	0.5, Drenthe in 2050, 4.6.2	
I.15	4.6.2	
I.16	3.6.3	
I.17	3.9	
I.18	2.6.6	
I.19	3.9	
I.20	2.6.11	

I.21	0.5, 1.4.1, 1.4.7, 2.5.6, 2.6.1, 2.7.6, 2.7.7, 2.8.2
I.22	4.5.4
I.23	0.2, 1.2.1, 1.2.2, 1.4.1, 1.4.2, 1.4.6, 1.4.7, 2.1, 2.4, 2.5.2, 2.6.2, 2.6.7, 2.6.9, 2.6.10, 2.7.7., 3.7.1, 3.10, 4.3, 4.5.5
I.24	1.1, 2.6.10, 2.7.6, 3.8.2, 3.9
I.25	2.6.7
I.26	0.5, 2.6.10, 2.7.7, 3.7.1, 3.8.4
I.27	0.3, 1.4.2, 2.4, 2.6.1, 2.7.7, 3.3, 3.5.3, 3.6.3, 3.7.2, 3.8.5
I.28	0.5, 1.4.2, 2.4, 2.6.1, 2.6.3, 2.7.7
I.29	2.7.7
I.30	2.7.6
I.31	1.4.6, 2.7.7, 2.8.2
I.32	2.7.6
I.33	2.7.4
I.34	2.4, 2.7.7, 3.6.3
I.35	2.5.2, 3.4.3, 3.8.5, 4.5.1
I.36	2.5.6, 5.1
I.37	1.2.1, 1.4.3, 1.4.4, 1.4.7, 2.5.5, 3.5.3
I.38	2.1
I.39	2.4, 2.6.2, 5.1
I.40	1.4.7, 2.5.5, 2.6.3, 2.6.7, 2.7.6, 2.8.1, 3.1.2
I.41	0.5, 1.21, 2.2, 2.3, 2.5.1, 2.5.3, 2.5.8, 2.6.2, 2.6.10, 2.7.4, 2.7.6, 4.5.2, 5.2
I.42	0.5
I.43	2.7.6
I.44	0.1, 1.2.1, 3.5.1, 3.6.1, 3.6.4, 3.7.2, 3.8.5
I.45	Drenthe in 2050
I.46	0.5, 1.4.7, 2.4, 2.5.7, 2.7.4, 2.7.6, 3.5.2, 5.2
I.47	Ingetrokken
I.48	2.5.3, 5.2
I.49	2.6.2
I.50	2.5.1, 2.6.4, 2.7.7
I.51	2.6.2
I.52	Pro forma
I.53	1.4.7, 2.2, 2.7.6, 2.8.3, 3.6.1
I.54	2.5.3, 5.2
I.55	0.1, 2.6.3, 2.7.7, 3.10

Organisaties en ondernemingen		Reacties in:
O.1	Veiligheidsregio Drenthe	4.6.1
O.2	Katjutzhoeve	4.5.5
O.3	Stichting Platform Keelbos	2.8.2
O.4	Ondernemend Emmen	0.1, 3.5.1
O.5	Drentse natuur- en milieuorganisaties	0.1, 0.5, Drenthe in 2050, 1.4.4, 1.4.7, 2.5.1, 2.5.6, 2.5.8, 2.6.2, 2.6.10, 2.7.7, 3.4.3, 3.5.3, 3.6.5, 3.7.2, 4.2, 4.5.3, 4.5.5, 4.6.2
O.6	HISWA Recron	2.7.4, 2.8.2
O.7	IVN Roden-Norg IVN Peize	2.6.5
O.8	Platform Pouwer	1.1, 3.1.2, 3.9, 5.1, 5.2
O.9	IVN Peize	2.6.5
O.10	Stichting Natuurbelang De Onlanden	1.4.7, 2.5.1, 2.6.1, 2.6.2, 2.6.8, 2.7.7, 3.7.2
O.11	Middenweg, Vledder VOF	0.5, 2.3, 2.4, 2.5.7, 2.6.1, 2.6.6, 2.7.1, 2.7.6, 2.7.8, 5.2
O.12	ArchitectuurPunt Drenthe	0.12, 0.5, 4.4, 4.5.1, 4.6.3
O.13	Drents Particulier Grondbezit	0.13, 0.5, 2.5.7, 2.7.6, 4.5.9
O.14	Stichting Bloeiend Landschap	0.14, 1.2.2, 2.5.4, 2.6.3, 2.6.6, 2.6.9, 2.7.7, 4.5.6
O.15	Erfgoedberaad Drenthe	1.4.6, 4.5.5
O.16	Cultuurzaam	0.1, 0.4, 0.5, 2.8.3, 3.10, 5.2
O.17	Stichting tot behoud Dorpsgezicht Oud-Valthe	2.8.3, 4.5.5
O.18	Buro Hollema namens MM Vastgoed BV	4.5.3
O.19	CUMELA	4.5.3, 2.7.6, 2.7.8, 2.8.1
O.20	Stichting Drents Agrarisch Erfgoed	2.7.7, 2.8.3, 3.5.3, 4.5.5
O.21	Port of Zwolle	3.5.1, 3.6.4, 3.7.2
O.22	Dorpsbelangen Dalen	3.8.5

O.23	Vereniging Omwonenden Luchthaven Eelde	3.6.5, 3.8.4
O.24	Stichting Weeldenis	2.6.3
O.25	Melkveebedrijf van de Klippe	0.3, 2.6.2, 2.7.6
O.26	Vos zand en grind BV	2.5.9
O.27	Maatschap Tijms	2.6.1, 2.6.2
O.28	LTO	0.5, 1.21, 2.2, 2.3, 2.5.1, 2.5.3, 2.5.8, 2.6.2, 2.6.10, 2.7.4, 2.7.6, 4.5.2, 5.2
O.29	Belangenvereniging Diepstroeten	1.4.2, 3.9
O.30	Landkreis Emsland	3.5.2
O.31	Stichting Behoud Alting	1.2.1, 2.5.6
O.32	VNO-NCW MKB Noord	Drenthe in 2050, 1.2.1, 1.3, 1.4.4, 2.4, 3.5.1, 3.5.2, 3.6.4, 3.7.2, 3.8.5, 3.9, 3.10, 4.5.2
O.33	Stichting Agractie Nederland	2.1, 2.6.5, 2.7.6
O.34	Coöperatie Agrarische Natuur Drenthe	1.2.1, 2.4
O.35	Vereniging Drentse Voedselbossen	2.7.7, 3.10
O.36	Drents Agrarisch Jongeren Kontakt (DAJK)	0.5, 1.2.1, 2.3, 2.5.1, 2.5.3, 2.5.8, 2.6.2, 2.6.10, 2.7.4, 2.7.6, 4.5.5, 5.2
O.37	Melkveebedrijf van Hummel	2.3, 2.4, 2.5.7, 2.6.1, 2.6.10, 2.7.4, 2.7.6, 5.2
O.38	Novar	3.7.2
O.39	Melkveebedrijf Gol en Wamsteeker	2.7.6
O.40	Maatschap Smits	2.7.6
O.41	Landbouwbedrijf Boer	2.6.1
O.42	Stichting Werkgroep Landschap & Natuur Eelde	2.6.3
O.43	Stichting UNESCO Global Geopark De Hondsrug	4.5.8

O.44	Sneul V.O.F.	1.4.4, 2.5.7, 2.6.2, 2.7.1, 2.7.4, 2.8.3, 4.5.5, 5.2
O.45	Cascade	2.5.9
O.46	Seubring CV	0.5, 1.4.2, 1.4.7, 2.7.4, 2.8.3, 5.2
O.47	Maatschap W.A. Kiewit	2.6.2
O.48	Stichting Wandelnet	2.8.2
O.49	inwoner	2.6.1
O.50	Roelofs Advies en Ontwerp B.V.	2.5.9, 2.6.2
O.51	Transport Logistiek Nederland (TLN)	3.5.2
O.52	Powerfields Netherlands BV	3.7.2
O.53	Maatschap Werners	0.3, 2.3, 2.6.9, 2.8.3
O.54	Nederlandse Akkerbouw Vakbond	1.4.2, 2.7.6
O.55	Landschapscamping Sparrenhof	2.8.2
O.56	Melkvee en Educatiebedrijf Meijer	0.5, 1.4.2, 1.4.7, 2.7.4, 2.8.3, 5.2
O.57	Waterbedrijf Groningen	0.1, 0.5, 1.3, 2.5.2, 2.5.4, 2.45.6, 3.7.2
O.58	Vitens	0.1, 0.5, 1.3, 2.5.2, 2.5.4, 2.45.6, 3.7.2
O.59	WMD Drinkwater N.V.	0.1, 0.5, 1.3, 2.5.2, 2.5.4, 2.45.6, 3.7.2
O.60	Recreatieschap Drenthe	2.8.2
O.61	ProRail	3.8.2
O.62	IVN Eelde Paterswolde	1.4.2, 2.6.2, 3.6.5, 3.8.4
O.63	Sport Drenthe	1.3, 1.4.5, 3.10, 4.6.3
O.64	GGD	Drenthe in 2050, 1.4.3, 2.4, 3.1, 3.10, 4.3, 4.6.3
O.65	Attero	2.5.7, 2.7.4, 2.7.5, 3.6.2, 3.7.4
O.66	Maatschap J.J. Moes en A.M. Moes-Oosterveen, namens een brede groep betrokken inwoners, agrariërs en ondernemers uit (Zuid-West) Drenthe.	1.4.7, 2.5.7, 2.6.4, 2.7.4, 2.7.6

O.67	NedZero	3.7.2, 3.7.3
O.68	Vattenfall	3.7.3
O.69	Maatschap Smit	0.5, 1.4.2, 1.4.7, 2.7.4, 2.8.3, 5.2
O.70	D9 (Samenwerkingsverband Drentse Woningcorporaties)	0.1, 0.2, 3.3, 3.4.2, 3.9
O.71	Plaatselijk Belang Gasselte-Kostvliet	2.4
O.72	Stichting Leefomgeving Tynaarlo	4.5.2
O.73	Euving B.V.	2.4
Provincies		
P.1	Provincie Fryslân	0.1, 1.3
Waterschappen		
W.1	Vechtstromen	0.1, 1.2.1, 1.3, 1.4.2, 2.1, 2.5.2
W.2	Waterschap Drents Overijsselse Delta	0.1, 1.2.1, 1.3, 1.4.2, 2.1, 2.5.2
W.3	Hunze en Aa's	0.1, 1.2.1, 1.3, 1.4.2, 2.1, 2.5.2
W.4	Noorderzijlvest	0.1, 1.2.1, 1.3, 1.4.2, 2.1, 2.5.2

C. Samenvatting en beantwoording zienswijzen

0. Vooraf / Algemeen

0.1. Waardering en complimenten

Nummer G.1, G.2, G.3, G.6, G.8, G.9, G.12, G.13, I.44, I.55, O.4, O.5, O.16, O.57, O.58, O.59, O.70, P.1, W.1, W.2, W.3, W.4

Spreekt in brede zin waardering uit voor de ontwerp-Omgevingsvisie en het doorlopen proces. Zij waarderen met name de integrale benadering, de samenhang tussen opgaven en de focus op brede welvaart, water en bodem en kwaliteit van de leefomgeving. Ook wordt positief gereageerd op de aansluiting bij lokale en regionale ambities en de zichtbare verwerking van eerdere inbreng.

Daarnaast wordt het participatieproces als zorgvuldig, open en constructief ervaren, met ruimte voor samenwerking en co-creatie. Indieners zien de ontwerp-Omgevingsvisie als een goede basis voor verdere uitwerking en samenwerking.

Antwoord

Dank voor deze complimenten. We waarderen het dat onze aanpak en het proces worden herkend en gezien als goede basis voor vervolg.

0.2. Kaarten en verbeeldingen

Nummer G.3, G.6, G.13, I.8, I.23, O.70

Plaatsen kanttekeningen bij de verbeeldingen. Zij vragen aandacht voor het realiteitsgehalte, de herkenbaarheid van Drenthe en het gebruik van AI-beelden. Ook wordt gewezen op een mogelijk te idealiserend beeld, al worden de beelden ook als inspirerend ervaren.

Antwoord

Wij hebben bewust gekozen voor verbeeldingen die een mogelijke toekomst laten zien en niet voor foto's van het huidige Drenthe. Daarvoor hebben wij de volgende disclaimer opgenomen: 'de verbeeldingen in deze Omgevingsvisie zijn bedoeld om een mogelijke toekomst voor Drenthe te verkennen. Ze vergroten uit, zetten aan tot denken en maken zichtbaar waar we naar toewerken. Ze zijn niet letterlijk: verhoudingen zijn bewust aangepast zodat personen, dieren en objecten goed herkenbaar zijn'.

Nummer G.6

Geeft aan dat het mooi zou zijn dat de onderdelen van de verschillende kaarten in 'Regels op de kaart' als locaties aan de teksten worden gekoppeld. Dat geeft meer duidelijkheid en maakt de Omgevingsvisie makkelijker te doorzoeken op specifieke locaties.

Antwoord

U merkt terecht op dat niet alle legenda-items uit de vier kaarten in het DSO zijn opgenomen als gebiedsaanwijzing of werkingsgebied. De kaarten zijn bedoeld om het verhaal van de visie te ondersteunen. De items waarvan een één-op-één koppeling is te maken met geodata zijn opgenomen in het DSO.

0.3. Procedure

Nummer I.27

Uit zorgen over de procedure rond de ontwerp-Omgevingsvisie, omdat Provinciale Staten al inhoudelijk over het document en enkele zienswijzen spreken voordat de termijn voor het indienen van zienswijzen is verstreken. Dit wordt als onzorgvuldig en ongelijk ervaren. Daarnaast wordt gevraagd om duidelijkheid over de juridische status van de Omgevingsvisie, waaronder de vraag in hoeverre deze bindend, afdwingbaar en richtinggevend is voor besluitvorming. Vraagt aandacht voor het lage vertrouwen in de overheid en stelt dat dit ook relevant is voor de Omgevingsvisie en de wijze waarop het proces wordt doorlopen.

Antwoord

Wij begrijpen dat u de gevolgde procedure als ongebruikelijk ervaart. Provinciale Staten hebben ervoor gekozen om tijdens de zienswijzentermijn het gesprek te voeren over de ontwerp-Omgevingsvisie. De formele procedure is echter ongewijzigd gebleven: eenieder kon tot en met 21 mei een zienswijze indienen en alle zienswijzen worden gelijkwaardig betrokken bij de besluitvorming (afdeling 3.4 Awb).

Ten aanzien van de juridische status merken wij op dat de Omgevingsvisie een strategisch beleidsdocument is als bedoeld in artikel 3.1 Omgevingswet. De visie is niet juridisch bindend voor burgers of bedrijven, maar vormt een richtinggevend kader voor provinciale besluitvorming en voor juridisch bindende instrumenten, zoals de omgevingsverordening.

Wij herkennen het belang van vertrouwen in de overheid en zetten in op een zorgvuldige en transparante afweging van alle ingebrachte zienswijzen.

Nummer O.25

Vindt de inspraak op de Omgevingsvisie erg kort op de inspraak op het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD).

Antwoord

Wij erkennen dat de inspraakprocedures voor de Omgevingsvisie en het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) kort na elkaar plaatsvinden. Beide trajecten hangen inhoudelijk nauw met elkaar samen en worden daarom in samenhang ontwikkeld. Aanpassingen die voortkomen uit de inspraak op het TLGD kunnen aanleiding geven om ook de Omgevingsvisie op onderdelen aan te passen. Op deze manier zorgen wij ervoor dat beide documenten goed op elkaar aansluiten.

Nummer O.53

Vraagt gehoord te worden voorafgaand aan de definitieve vaststelling van de Omgevingsvisie.

Antwoord

U kunt inspreken bij Provinciale Staten. In de begeleidende brief bij deze Nota van Antwoord is aangegeven welke mogelijkheden daarvoor zijn.

0.4. Participatie**Nummer O.16**

Spreekt waardering uit voor het participatietraject bij de totstandkoming van de Ontwerp-Omgevingsvisie. Vraagt om, na vaststelling van de Omgevingsvisie, voortzetting van deze beweging, die uitgaat van inwonerskracht en –participatie. Roept op om participatie meer te laten zijn dan een instrumenteel proces.

Antwoord

Wij kijken terug op een waardevol participatietraject en geven hier graag een vervolg aan. De Omgevingsvisie vormt het startpunt voor verdere uitwerking in programma's en gebiedsgerichte processen. Daarbij blijven wij inzetten op een open en gelijkwaardige samenwerking met gemeenten, waterschappen, maatschappelijke partijen en inwoners. Wij zien meerwaarde in uw betrokkenheid als 'innovatie-klankbord' en gaan graag de samenwerking met u aan. Daarbij delen wij uw uitgangspunt dat participatie meer is dan een instrument: wij zien het als een continu proces van samenwerking, gezamenlijke probleemverkenning en co-creatie.

0.5. Mate van concreetheid, integraliteit en suggesties voor uitwerking

Nummers I.4, I.11, I.14, I.21, I.26, I.28, I.42, I.563, O.5, O.11, O.12, O.13, O.16, O.57, O.58, O.59, G.6, G.8, G.11, G.14

Geven aan dat de ontwerp-Omgevingsvisie op onderdelen als algemeen en weinig concreet wordt ervaren. Zij missen scherpere keuzes, prioritering tussen opgaven en een duidelijkere doorvertaling naar ruimtelijke gevolgen, uitvoering en financiering.

Daarnaast vragen indieners aandacht voor:

- meer sturing op urgente opgaven, met name rond water, bodem en klimaat;
- een concretere invulling van de ruimtelijke ordening en de gevolgen voor functies en sectoren;
- een meer integrale benadering, waarin stad, dorp en landelijk gebied en sociale, economische en ecologische opgaven in samenhang worden uitgewerkt;
- het beter betrekken van de dagelijkse leefwereld van inwoners en de sociale dimensie van brede welvaart;
- uitvoerbaarheid, financierbaarheid, draagvlak en betrokkenheid van praktijkkennis bij de verdere uitwerking.

Antwoord

Wij begrijpen dat de ontwerp-Omgevingsvisie als algemeen kan worden ervaren en begrijpen de wens naar meer concreetheid en scherpere. De mate van concreetheid is een bewuste keuze die samenhangt met de Omgevingswet, onze rol als middenbestuur, de complexiteit van de opgaven en onze sturingsfilosofie.

De Omgevingswet positioneert de Omgevingsvisie als een strategisch en richtinggevend document (artikel 3.1 Omgevingswet), waarin ambities, doelen en uitgangspunten voor de lange termijn worden vastgelegd, maar nog niet alle keuzes en maatregelen concreet worden uitgewerkt. De wet geeft het instrument omgevingsprogramma om de Omgevingsvisie nader te concretiseren en het instrument omgevingsverordening om regels te stellen.

De Omgevingswet laat de regie voor de fysieke leefomgeving zo veel mogelijk bij de gemeente ('decentraal, tenzij'). De provincie stelt regels en neemt beslissingen als een taak expliciet bij de provincie is neergelegd, niet efficiënt door het gemeentebestuur kan worden behartigd, of als er overkoepelende provinciale belangen spelen.

Voor de opgaven waar we wél over gaan, geldt dat deze vaak complex en onzeker zijn, met nog onbekende effecten van mogelijke maatregelen en vaak grote verschillen tussen gebieden. Wij willen oplossingen voor de vraagstukken baseren op basis van onderzoek, op basis van gebiedsspecifieke omstandigheden én op basis van

gebiedsprocessen met betrokkenheid van grondeigenaren, inwoners, medeoverheden en maatschappelijke partners.

We kiezen daarom niet voor een Omgevingsvisie die aan de voorkant veel dichtregelt, maar voor een visie die richting geeft en ruimte laat voor uitwerking en maatwerk (adaptief en flexibel).

De uitwerking ontbreekt dus niet, maar volgt in de vervolgstappen. In programma's, de omgevingsverordening en gebiedsprocessen maken wij keuzes scherper, werken wij maatregelen uit en geven we invulling aan prioritering, uitvoerbaarheid, financiering en monitoring. Op deze manier werken wij stapsgewijs toe naar een concretere en uitvoerbare invulling van de ambities. Dit betekent ook dat wij de Omgevingsvisie zelf stapsgewijs concretiseren en zo nodig, ondersteund door monitoring en evaluatie, bijstellen.

Wij nemen de oproepen mee om bij de uitwerking:

- *sterker te sturen op samenhang tussen opgaven in gebieden;*
- *de effecten op sectoren en de leefomgeving inzichtelijk te maken;*
- *de dagelijkse leefwereld van inwoners en de sociale dimensie explicieter te betrekken;*
- *gebruik te maken van praktijkkennis en samenwerking met partners.*
- *In te zetten op handhaving.*

Wijziging

We hebben een aanvullende paragraaf 1.5 toegevoegd waarin we het bovenstaande beschrijven.

Nummer I.46, I.41, O.28, O.36, O.46, O.56, O.69

Vindt dat de ontwerp-Omgevingsvisie, ondanks de presentatie als hoofdlijnen, door kaarten en sturingsprincipes al zó kaderstellend is dat gebiedsprocessen (zoals met het TLGD) feitelijk worden voorgeprogrammeerd, met negatieve gevolgen voor agrarische ontwikkelruimte en investeringszekerheid, en vraagt daarom om heroverweging en betere onderbouwing. Uit zorgen over democratische legitimiteit en de kloof tussen de (geruststellende) publiekscommunicatie en de beleidsrealiteit.

Vraagt om expliciet te maken dat de visie via doorwerking naar de Omgevingsverordening ruimtelijke consequenties kan hebben, en verzoekt de publieksinformatie (o.a. Q&A) te herzien/nuanceren. Vraagt (meer) onafhankelijke toetsing van publiekscommunicatie en om het schrappen/nuanceren van de term “slechts hoofdlijnen” in de definitieve versie.

Antwoord

Wij delen de opvatting dat de visie gebiedsprocessen of vervolgbesluiten al vastlegt niet. De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document. De kaarten, principes en beleidsuitspraken geven koers en maken provinciale belangen zichtbaar, maar leggen nog geen gebiedsspecifieke uitkomsten of maatregelen vast.

Wel erkennen wij dat de Omgevingsvisie betekenis heeft voor vervolgbesluit. De visie is niet vrijblijvend: zij werkt door in de nadere uitwerking via programma's, gebiedsprocessen en – waar aan de orde – de Omgevingsverordening. Mogelijke ruimtelijke consequenties volgen echter niet rechtstreeks uit de Omgevingsvisie zelf, maar uit latere besluiten, met eigen procedures, participatiemomenten en democratische besluitvorming.

Wij zullen zo zorgvuldig mogelijk zijn in onze communicatie. Deze Nota van Antwoord maakt daar onderdeel van uit.

Wijziging

We hebben een aanvullende paragraaf 1.5 toegevoegd waarin we het bovenstaande beschrijven.

0.6. Overig

Nummer I.3

Pleit voor opheffing van de gemeentegrenzen om een snellere en effectievere manier van werken mogelijk te maken.

Antwoord

Vraagstukken over de bestuurlijke inrichting en gemeentelijke herindeling maken geen onderdeel uit van de Omgevingsvisie.

Nummer O.19

Vraagt om aanbestedingen zodanig in te richten dat zowel de omvang van de opdrachten als de daarbij behorende verplichtingen realistisch en uitvoerbaar zijn voor cumelabedrijven (bedrijven in de groen-, grond- en infrasector).

Antwoord

Aanbestedingsbeleid maakt geen onderdeel uit van deze Omgevingsvisie.

Drenthe in 2050

Nummer I.14

Is van mening dat de provincie op geen enkel terrein tot een echte nieuwe ontwikkeling komt, en alleen maar op de oude voet doorgaat.

Antwoord

U geeft aan geen nieuwe koers te herkennen. Dat beeld delen wij niet. Met deze Omgevingsvisie kiezen wij bewust voor een andere benadering, waarin water en bodem een zwaardere rol krijgen bij keuzes in de fysieke leefomgeving en waarin sterker wordt gestuurd op samenhang en brede welvaart. De Omgevingsvisie legt hiervoor de richting en ambities vast; de concrete maatregelen en keuzes volgen in de verdere uitwerking en uitvoering.

Nummer I.45

Benadrukt dat de Omgevingsvisie onvoldoende de urgentie en omvang van de maatschappelijke transitie richting 2050 tot uitdrukking brengt. Vindt dat er ingrijpende veranderingen nodig zijn op het gebied van energie, klimaat, natuur en water, waarvoor nieuwe vormen van samenwerking, innovatie en duidelijke keuzes noodzakelijk zijn. Ervaart de visie als te voorzichtig en te vrijblijvend, met te weinig richting en ambitie. Pleit voor meer durf, inspiratie en een nadrukkelijker streven naar een regeneratieve toekomst, inclusief aandacht voor hoe processen zo worden ingericht dat deze doelen daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Antwoord

Wij herkennen de zorg over de urgentie en de omvang van de maatschappelijke opgaven waar Drenthe voor staat. Ook naar ons beeld vraagt dat om veranderingen richting 2050 en wij onderschrijven dat dit vraagt om samenwerking, innovatie en het maken van duidelijke keuzes.

Tegelijkertijd vraagt de aard van deze opgaven om een zorgvuldige en gezamenlijke aanpak. Veel van deze opgaven raken direct aan de leefomgeving, het eigendom en het toekomstperspectief van inwoners en ondernemers. Dat betekent dat wij deze veranderingen niet eenzijdig kunnen opleggen, maar samen vorm moeten geven, in een tempo dat voor betrokkenen te volgen is en dat bestuurlijk en maatschappelijk haalbaar is.

Wij kiezen er in de Omgevingsvisie daarom bewust voor om richting te geven op hoofdlijnen, en ruimte te laten voor nadere uitwerking en afweging. Dit kan de indruk wekken dat de visie terughoudend is, terwijl het juist bedoeld is om een stevig maar werkbaar kader te bieden voor de noodzakelijke transitie. De concretisering van

keuzes, de prioritering en de wijze waarop doelen worden gerealiseerd, krijgen nadrukkelijk hun plek in vervolprocessen, programma's en gebiedsgerichte uitwerkingen.

Wij delen het belang van inspirerende en toekomstgerichte perspectieven, en zien ook de waarde van vernieuwende benaderingen. Tegelijkertijd is het onze verantwoordelijkheid om koers te zetten op een manier die recht doet aan de verschillende belangen en die uitvoerbaar en volhoudbaar is op de lange termijn.

De Omgevingsvisie vormt daarmee het vertrekpunt voor de gezamenlijke beweging richting de toekomst. In de verdere uitwerking geven wij, samen met partners, invulling aan de noodzakelijke veranderingen en aan de manier waarop deze daadwerkelijk worden gerealiseerd.

Nummer O.5

Steunen de vorm van een concreet beschreven streefbeeld waarbij onze provincie schoner, mooier en gezonder is geworden. Geven aan dat uit de diverse rondes onder stakeholders en inwoners blijkt dat er ook veel steun en draagvlak is voor behoud en versterking van de unieke Drentse kwaliteiten en de proactieve rol die de provincie daarin kan vervullen.

Antwoord

Wij danken u voor deze ondersteuning.

Nummer O.32

Verzoekt om het toekomstbeeld aan te vullen met een duidelijke economische uitvoeringslijn. Drenthe wil in 2050 een provincie zijn waar ondernemers kunnen investeren, groeien, verduurzamen en mensen aan het werk houden. Benoem expliciet dat ruimte voor bedrijvigheid, energie-infrastructuur, bereikbaarheid en vergunningverlening voorwaarden zijn voor brede welvaart.

Antwoord

We voegen een zin toe.

Wijziging:

...betrouwbare energievoorziening. Ook voor bedrijvigheid en goede bereikbaarheid zijn de juiste randvoorwaarden gerealiseerd. Zo is een economisch vitaal en toekomstbestendig Drenthe ontstaan, waar ondernemers kunnen investeren, groeien en verduurzamen, en waar werkgelegenheid behouden is gebleven.

Nummer O.64

Stelt voor om in het toekomstbeeld de brede benadering van hubs te hanteren in lijn met het programma Bindwerk van provincie Drenthe (dus hubs in de zin van ‘knooppunten met zoveel mogelijk voorzieningen op gebied van zorg, cultuur, onderwijs, sport, werk, sociaal en recreatie’).

Antwoord

We nemen uw suggesties over.

Wijziging

...rond de stations. Deze fungeren als belangrijke overstappunten (hubs), waar mobiliteit samenkomt met voorzieningen op het gebied van zorg, onderwijs, cultuur, sport en werk. Vanuit deze knooppunten kunnen inwoners en toeristen zich eenvoudig verplaatsen, het landschap in trekken en gemakkelijk (door)reizen naar school, werk of zorg. De nieuwe levendigheid...

Vraagt om in het toekomstbeeld ‘Wat begint als landschapswerk eindigt vaak met soep en een borrel op het erf of in het dorpshuis.’ de borrel te vervangen door ‘gezelligheid’.

Antwoord

We nemen uw suggestie over.

Wijziging

Wat begint als landschapswerk eindigt vaak met soep en ~~een borrel~~ gezelligheid op het erf of in het dorpshuis.

1. Onze sturingsfilosofie

1.1. Provinciaal belang

Nummer I.24

Pleit voor meer beleidsruimte voor gemeenten, omdat de provincie als bestuurslaag te ver van inwoners af staat. Vindt dat gemeenten beter kunnen inspelen op lokale behoeften en omstandigheden.

Antwoord

De Omgevingswet komt tegemoet aan uw zienswijze. Deze wet hanteert ‘decentraal, tenzij’ als belangrijkste uitgangspunt. Dat betekent dat beslissingen over de leefomgeving zoveel mogelijk door de gemeente worden genomen. De provincie pakt

allen taken op als een gemeente dat niet doelmatig kan of als taken wettelijk bij de provincie zijn neergelegd.

Nummer O.8

Vraagt om de wettelijke verplichting voor toegankelijkheid op basis van het VN-verdrag Handicap in algemene zin een plek te geven in de Omgevingsvisie.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van toegankelijkheid op basis van het VN-verdrag Handicap. De primaire verantwoordelijkheid voor de inrichting van de openbare buitenruimte ligt veelal bij gemeenten. Maar ook de provincie heeft een rol waar zij zelf beleid maakt of besluiten neemt voor de fysieke leefomgeving, zoals bij provinciale infrastructuur en projecten. Het verdrag Handicap is daarmee één van de vele wettelijke richtlijnen die doorwerking heeft in ons (mobiliteits)beleid. Wij noemen het belang van het verdrag daarom niet specifiek in de Omgevingsvisie.

1.2. Beleidsbouwwerk en beleidscyclus

1.2.1. Beleidsbouwwerk

Nummer I.23

Vraagt of het VTH-beleid ten aanzien van pesticiden is uitgesloten aangezien in de Handhavingsstrategie OD Drenthe 2026-2029 staat dat de provincie en gemeenten niet bevoegd zijn ten aanzien van pesticiden. Ziet graag vermeld dat de provincie de gemeentes stimuleert haar rol actief te nemen.

Antwoord

De passage in de Omgevingsvisie ziet op de algemene uitvoering van VTH-taken, waarbij de Omgevingsdienst Drenthe voor een belangrijk deel de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving uitvoert namens de provincie en gemeenten.

Ten aanzien van handhaving op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geldt dat hiervoor beleidskaders zijn vastgesteld (Beleidsregels handhavingsbeleid gebruik gewasbeschermingsmiddelen provincie Drenthe | Lokale wet- en regelgeving).

Daarnaast is recent besloten om de toezicht- en handhavingscapaciteit te versterken, zodat beter kan worden toegezien op naleving van de regels.

Een passage over het stimuleren van handhaving door gemeenten achten wij niet passend in een Omgevingsvisie.

Nummer I.37

Stelt dat de ontwerp-Omgevingsvisie deels voortbouwt op bestaand beleid, maar tegelijkertijd nieuwe uitgangspunten en ordeningsprincipes introduceert zonder duidelijke onderbouwing. Acht dit onjuist en vindt dat eventuele nieuwe koerswijzigingen explicieter gemotiveerd moeten worden op basis van feiten en argumenten.

Antwoord

De Omgevingsvisie is nadrukkelijk een strategisch en richtinggevend document, waarin wij de langetermijnkoers voor de fysieke leefomgeving schetsen. Daarbij sluiten wij waar mogelijk aan bij bestaand, vastgesteld beleid, en actualiseren wij ons beleid waar dat nodig is gezien nieuwe opgaven en ontwikkelingen. De vernieuwing van beleid vindt gefaseerd plaats. Bestaande beleidskaders hebben vaak een eigen looptijd en worden de komende jaren stap voor stap herzien en in lijn gebracht met de Omgevingsvisie. Het is niet mogelijk en ook niet wenselijk om alle beleidsvelden in één keer volledig te herzien.

Conform de systematiek van de Omgevingswet werken wij de koers uit de Omgevingsvisie verder uit in programma's en andere instrumenten. In die nadere uitwerking worden keuzes concreter gemaakt en explicieter onderbouwd op basis van feiten, onderzoek en participatie. Op dat moment vindt ook een meer gedetailleerde belangenafweging plaats.

Wij zien de Omgevingsvisie daarmee als het integrale kader dat richting geeft, en de programma's als het instrument waarin vernieuwing en koerswijzigingen nader worden onderbouwd en uitgewerkt.

We lichten dit verder toe in een nieuwe paragraaf 1.5.

Wijziging

We hebben een aanvullende paragraaf 1.5 toegevoegd.

Nummer I.41, O.28, O.36

Vindt het voor agrarische ondernemers onvoldoende duidelijk hoe TLGD en Natuurbeheerplannen zich tot elkaar verhouden en welke keuzes uiteindelijk leidend zijn. Deze onzekerheid maakt het lastig om keuzes te maken over investeringen, bedrijfsontwikkeling of bedrijfsovername. Tegelijk draagt de opeenstapeling van trajecten, zonder duidelijke samenhang, bij aan verschil in interpretatie en toenemende onzekerheid en frustratie in het landelijk gebied.

Antwoord

Wij begrijpen dat het onduidelijkheid kan zijn hoe de verschillende provinciale programma's en plannen samenhangen. In de Natura 2000 beheerplannen zijn de ecologische doelen en randvoorwaarden bepaald. In het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) zijn deze vertaald naar een integraal uitvoeringskader. De aanpak van het TLGD in en rondom de natuurgebieden moet bijdragen aan de doelen van de Natura 2000-beheerplannen en de Europese Natuurherstelverordening, door herstel van omgevingscondities (stikstof, water en bodem), versterking van het natuurnetwerk en verbetering van biodiversiteit binnen en buiten natuurgebieden. Daarmee dragen het TLGD en de Natura 2000 beheerplannen bij aan het strategische doel uit de Omgevingsvisie: 'het versterken van een robuust natuursysteem'.

Nummer I.44

Benadrukt dat de Omgevingsvisie behoefte heeft aan een duidelijkere vertaling naar uitvoering. Er wordt gepleit voor een concrete uitvoerings- en investeringsagenda, met prioritering van projecten en monitoring van resultaten. Biedt aan om als samenwerkingspartner bij te dragen aan de uitvoering, zodat de visie niet alleen richting geeft, maar ook daadwerkelijk leidt tot economische en maatschappelijke impact.

Antwoord

Wij starten na vaststelling van de Omgevingsvisie met de uitwerking. Daar wordt mogelijk een realisatieagenda voor opgesteld. Een investeringsagenda past beter bij concretisering in programma's. Wij waarderen uw aanbod om als samenwerkingspartner bij te dragen.

Nummer O.31

Verzoekt Provinciale Staten om in de definitieve Omgevingsvisie en de daaruit voortvloeiende Omgevingsverordening heldere, toetsbare en handhaafbare kaders op te nemen. Begrippen als 'gezonde groei', 'waardevolle essen', 'landelijk karakter' en 'kwetsbare drinkwatergebieden' dienen concreet gedefinieerd te worden, zodat voor gemeenten, inwoners en belanghebbenden ondubbelzinnig duidelijk is wat wel en niet mogelijk is.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van heldere kaders. Omdat de Omgevingsverordening bindende regels kan bevatten voor overheden, inwoners en initiatiefnemers, moeten begrippen daarin duidelijk en toepasbaar zijn.

Voor de Omgevingsvisie hanteren wij de begrippen die we opnemen in de begrippenlijst (bijlage 1). We voegen de door u benoemde begrippen toe.

Wijziging

We voegen deze definities toe aan bijlage 1:

<i>Gezonde groei</i>	<i>Een ontwikkeling die economische en maatschappelijke vooruitgang verbindt met een gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving</i>
<i>Waardevolle essen</i>	<i>Cultuurhistorisch en landschappelijk waardevolle open akkercomplexen binnen het Drentse esdorpenlandschap</i>
<i>Landelijk karakter</i>	<i>De ruimtelijke uitstraling van het Drentse buitengebied, gekenmerkt door openheid, rust, groen, dorpsheid en samenhang tussen landschap, landbouw en natuur.</i>
<i>Kwetsbare drinkwatergebieden</i>	<i>Aangewezen beschermingszones rond drinkwaterwinningen waar extra bescherming van bodem en grondwater nodig is</i>

Nummer O.32

Vraagt om aan de Omgevingsvisie een duidelijke economische uitvoeringsagenda te verbinden inclusief een provinciale agenda bedrijventerreinen en werklocaties, prioriteitenlijst energie-infrastructuur en netcongestie op bedrijventerreinen, een investeringsagenda mobiliteit en logistiek, een gebiedsgerichte agenda voor de Regio Emmen en Zuidoost-Drenthe, een koppeling tussen woningbouw, arbeidsmarkt en economische hotspots en een structurele ondernemers- en werkgeversraadpleging bij gebiedsprocessen en uitvoeringsprogramma's.

Antwoord

Wij starten na vaststelling van de Omgevingsvisie met de uitwerking. Daar wordt mogelijk een realisatieagenda voor opgesteld. Concretere uitvoeringsagenda's en bijbehorende participatie zijn onderdeel van programma's.

Nummer O.34

Vraagt hoe de Provincie de integraliteit en afstemming in- en extern gaat borgen met o.a. de Omgevingsverordening, Omgevingsprogramma's, TLGD, Natuurbeheerplan, Regionaal Waterprogramma 2022-2027, Landbouwkoers 2025-2026, Programma Toekomstgerichte Landbouw 2017, Natuurvisie Gastvrij Natuur 2040 (2022), Drentse Bomen- en Bossenstrategie (2021), Natura2000-beheerplannen, Strategie Bodem en Ondergrond (2021), Milieustrategie 2025-2027 en Actieplan geluid. Doet een oproep aan de provincie Drenthe om sectorale en gefragmenteerde uitvoering af te bouwen.

Antwoord

Uw zienswijze vraagt aandacht voor een stevig samenhangend beleidsbouwwerk en te zorgen voor samenhangende uitvoering. Dat is precies wat wij met deze Omgevingsvisie beogen. Wij zien in uw zienswijze daarom vooral steun voor de ingezette koers.

Nummer W.1, W.2, W.3, W.4

Benadrukken dat de omgevingsvisie moet worden doorvertaald in de omgevingsverordening en provinciale programma's, zoals het Regionaal Waterprogramma en het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma. Stellen dat ambities en keuzes concreet moeten worden gemaakt via omgevingswaarden en operationele doelen, bijvoorbeeld voor waterbeheer en klimaatadaptatie. Vragen om duidelijkheid over hoe provinciale ambities worden omgezet in concrete doelen en afspraken. Bieden aan de de provincie hierbij te ondersteunen.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van een samenhangend beleidsbouwwerk. De Omgevingsvisie vormt samen met de Omgevingsverordening, Omgevingsprogramma's en monitoring en evaluatie het beleidsbouwwerk voor de uitvoering van beleid. Strategische doelen en ambities worden in de daarvoor bestemde programma's en, waar nodig, met normering en regels in de Omgevingsverordening nader geconcretiseerd. Wij waarderen het aanbod om hierover mee te denken.

1.2.2. Beleidscyclus

Nummer I.23

Vraagt om 'monitoring en bijsturing' in het kader van milieuverontreinigende stoffen te vervangen door 'het stoppen en voorkomen van natuur- en gezondheidsschade door milieuverontreinigende stoffen'.

Antwoord

Wij nemen op basis van monitoring besluiten over het bijsturen van de bronaanpak van milieuverontreiniging.

Nummer O.14

Verzoekt om burgers goed te informeren over de mate waarin de doelen en ambities uit de omgevingsvisie 2022 gerealiseerd zijn. En om doelen in de Omgevingsvisie smart te formuleren zodat achteraf en transparant de resultaten gemeten kunnen worden.

Antwoord

Wij hebben de huidige Omgevingsvisie geëvalueerd. Deze evaluatie is aanleiding geweest voor de ontwikkeling van een nieuwe Omgevingsvisie. De doelen in de Omgevingsvisie zijn geformuleerd als strategische doelen. Deze doelen worden in de programma's vertaald naar tactische en operationele doelen en zullen SMART-geformuleerd worden. We ontwikkelen een monitorings- en evaluatieprogramma om de voortgang van het doelbereik te monitoren en rapporteren daarover aan Provinciale Staten.

1.3. Provinciale rol en sturing

Nummer G.9

De gemeente Midden-Drenthe onderschrijft de provinciale lijn om gemeenten ruimte te geven voor lokaal maatwerk en vraagt om deze rolverdeling ook in programma's en de Omgevingsverordening expliciet te borgen, zodat de gemeentelijke afwegingsruimte behouden blijft.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van een heldere rolverdeling. De verantwoordelijkheid voor lokale afwegingen in de fysieke leefomgeving ligt in belangrijke mate bij gemeenten. De provincie wil daar niet in treden en houdt in programma's, in de Provinciale Omgevingsverordening en bij planadvisering ruimte voor gemeentelijk maatwerk, binnen de provinciale belangen en kaders.

Nummer G.10 en P.1

Vraagt om blijvende interprovinciale samenwerking en vroegtijdige betrokkenheid van Midden-Groningen en de provincie Fryslân bij ontwikkelingen met bovenregionale effecten.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van samenwerking en vroegtijdige betrokkenheid bij ontwikkelingen met grensoverschrijdende effecten. In onze sturingsfilosofie is vastgelegd dat wij opgaven in samenhang en in samenwerking met medeoverheden oppakken en partners vroegtijdig betrekken bij initiatieven en ontwikkelingen. Daarbij vragen wij ook van onze partners om ons op dezelfde wijze te betrekken.

Nummer I.13

Vraagt ons om ruimte voor maatwerk en gebiedsspecifieke oplossingen te bieden, in plaats van generieke beperkingen.

Antwoord

De Omgevingsvisie werkt met ambities, principes en een Kompas voor zorgvuldige besluitvorming. Dit betekent dat ontwikkelingen steeds in samenhang en gebiedsgericht worden beoordeeld, met oog voor de specifieke kenmerken, opgaven en kansen van een gebied. Daarmee biedt de Omgevingsvisie ruimte voor maatwerk in de verdere uitwerking, in plaats van vaste, generieke oplossingen vooraf vast te leggen.

Concrete keuzes worden gemaakt in programma's en bij besluiten over initiatieven, in samenwerking met betrokken partijen en passend bij de gebiedssituatie. Daarmee doet de Omgevingsvisie recht aan verschillen tussen gebieden en aan de wens om oplossingen zoveel mogelijk gebiedsspecifiek vorm te geven.

Benadrukt dat draagvlak onder inwoners en ondernemers cruciaal is voor het slagen van deze visie. Een benadering waarin ruimte blijft voor initiatief, vertrouwen en rechtszekerheid, zal bijdragen aan een sterker en toekomstbestendig Drenthe.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van draagvlak, initiatief en rechtszekerheid. Door te werken met duidelijke uitgangspunten en een transparante afwegingswijze biedt de Omgevingsvisie bij de verdere uitwerking ruimte voor initiatief, gebaseerd op vertrouwen in de kracht van de gemeenschap.

Vraagt het mogelijk te maken dat initiatiefnemers bij één loket terecht kunnen, om bijvoorbeeld projecten die de ruimtelijke kwaliteit verbeteren en nieuwe natuur ontwikkelen in combinatie met kleinschalige recreatie stimuleren en faciliteren.

Antwoord

De gemeente is het eerste loket voor initiatieven.

Nummer O.32

Vraagt om duidelijk te maken hoe ondernemers en werkgevers structureel worden betrokken bij gebiedsprocessen en uitvoeringsprogramma's.

Antwoord

De uitwerking van de Omgevingsvisie vindt plaats in Omgevingsprogramma's en de Omgevingsverordening. Participatie is een vast onderdeel van de uitwerking en is toegespitst op de doelen van het programma.

Nummer O.57, O.58, O.59

Benadrukken dat de fysieke leefomgeving grensoverschrijdend is en vragen om afstemming tussen provincies bij de toepassing van water en bodem sturend. Pleiten

voor gezamenlijke verantwoordelijkheid in het bewaken van het watersysteem en het dragen van de consequenties van noodzakelijke keuzes. Geven aan als drinkwaterbedrijven samen te willen optrekken om te werken aan een duurzaam en robuust watersysteem.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van grensoverschrijdende samenwerking bij vraagstukken in de fysieke leefomgeving. In onze sturingsfilosofie is verankerd dat wij opgaven in samenhang en in samenwerking met andere overheden en partners oppakken. Daarbij werken wij interprovinciaal samen en betrekken wij relevante partijen, waaronder drinkwaterbedrijven, bij de uitwerking van beleid. De oproep om hierin gezamenlijk op te trekken sluit aan bij deze werkwijze.

Nummer O.63

Stelt dat de rol van de provincie bij sport en bewegen onvoldoende concreet is uitgewerkt. Pleit voor een sterkere kaderstellende en regisserende rol van de provincie, met name bij bovenlokale voorzieningen en integrale afwegingen.

Antwoord

In de Omgevingsvisie is sport en bewegen niet uitgewerkt. De provincie heeft bij sport en bewegen primair een responsieve, faciliterende en stimulerende rol. Tegelijk onderkennen wij dat sport en bewegen steeds nadrukkelijker onderdeel zijn van integrale ruimtelijke opgaven, zoals woningbouw, leefbaarheid en gezondheid. Bewegen en gezondheid zijn onderdeel van de integrale ruimtelijke afweging met het Kompas.

Wijziging

We benadrukken in de uitgangspunten van paragraaf 4.4 dat de inrichting van de leefomgeving moet bijdragen aan de mogelijkheid om te sporten.

Nummer W.1, W.2, W.3, W.4

Geven aan het positief te vinden dat de provincie inzet op vroegtijdige betrokkenheid van waterschappen bij ruimtelijke planvorming en onderschrijven het belang hiervan voor het principe water en bodem sturend. Roepen op om deze samenwerking verder te versterken en te verbreden naar andere thema's, zoals afvalwaterzuivering en waterkwaliteit. Pleiten voor het maken van procesafspraken tussen overheden, bijvoorbeeld via het Regionaal Waterprogramma.

Antwoord

Wij danken u voor de waardering. In onze sturingsfilosofie is vastgelegd dat wij partners, waaronder waterschappen, vroegtijdig betrekken bij ruimtelijke vraagstukken en

opgaven in de fysieke leefomgeving. De oproep om deze samenwerking verder te versterken en te verbreden sluit aan bij deze werkwijze. Procesafspraken, bijvoorbeeld in het Regionaal Waterprogramma, kunnen hieraan bijdragen. Wij geven graag samen met u invulling aan dergelijke procesafspraken.

1.4. Leidende principes en transparante besluitvorming met het Kompas

1.4.1. Afspraak is afspraak

Nummer I.13

Verzoekt ons om onnodige stapeling van regelgeving te voorkomen en het kritisch te zijn op het stellen van aanvullende provinciale eisen.

Antwoord

Wij werken binnen een gelaagd stelsel van Europese en nationale wet- en regelgeving. We hebben in de Omgevingsvisie opgenomen dat we het instrument kiezen dat past bij de opgave die we hebben: samenwerking waar het kan, regels en kaders waar het moet. Daarbij stellen we alleen regels waar dit wettelijk vereist is of waar het provinciale belang daarom vraagt.

Nummer I.21

Is van mening dat de provincie duidelijker moeten uitleggen dat nationale en Europese regels voortkomen uit gezamenlijke keuzes om leefomgeving en voedselzekerheid te beschermen. Vraagt om snellere en eenvoudigere vergunningverlening voor duurzame projecten, zonder de onderliggende doelen en kernwaarden van deze regels los te laten.

Antwoord

In deze Omgevingsvisie gaat het in veel gevallen om de doorwerking van nationaal en Europese regelgeving in provinciaal beleid. Wij erkennen dat dit beleid veelal gericht is op bescherming van natuur, milieu en voedselzekerheid, maar achten het niet nodig om het beleid en de regels van Europa en het Rijk nader toe te lichten. Wij onderschrijven het belang van snelle en zorgvuldige vergunningverlening voor duurzame ontwikkelingen.

Nummer I.23

Vraagt uitspraken van de rechterlijke macht, de Basiskwaliteit Natuur en Kaderrichtlijn Water toe te voegen aan het leidende principe 'Afspraak is afspraak'.

Antwoord

In de Omgevingsvisie hebben wij ervoor gekozen om het principe 'Afspraak is afspraak' te verduidelijken met enkele voorbeelden, zonder een uitputtende opsomming te geven van alle wet- en regelgeving. Alle relevante beleidskaders maken vanzelfsprekend onderdeel uit van ons handelen en worden in de verdere uitwerking betrokken.

1.4.2. Water- en bodem sturend

Nummer G.9

De gemeente onderschrijft het leidend principe Water en Bodem sturend en ziet daarin een duidelijke aansluiting op de eigen omgevingsvisie. Wijst er tegelijkertijd op dat de toepassing van dit principe in de praktijk complex kan zijn, vooral bij bestaande functies in dorpen en dorpsranden en in gebiedsspecifieke situaties waar meerdere belangen samenkomen. De gemeente verzoekt daarom om bij de uitwerking in regels en programma's voldoende ruimte te laten voor lokale belangenafweging en maatwerk, zodat klimaatadaptatie uitvoerbaar en haalbaar blijft.

Antwoord

Wij erkennen dat de toepassing van het principe water en bodem sturend in de praktijk complex kan zijn. In de Omgevingsvisie kiezen wij daarom bewust voor een werkwijze waarin ruimte is voor gebiedsgerichte afweging en maatwerk. Het Kompas ondersteunt hierbij door belangen in samenhang te wegen en keuzes transparant en navolgbaar te maken, zonder de uitkomst op voorhand vast te leggen. Daarbij geldt dat water en bodem richtinggevend is en zwaar weegt.

De verdere uitwerking in het Regionaal Waterprogramma en in regels in de Omgevingsverordening maakt dat deze afweging zorgvuldig en in samenwerking met gemeenten en waterschappen vormgegeven gaat worden. De oproep om daarbij oog te houden voor uitvoerbaarheid en lokale omstandigheden nemen wij ter harte.

Nummer I.23

Vraagt bij het leidende principe "Water- Bodem sturend" om aandacht voor het aanpakken van de oorzaken van klimaatverandering bij landgebruik.

Antwoord

Het leidende principe richt zich op het functioneren van het watersysteem bij veranderende condities door klimaatverandering (klimaatadaptatie). Het principe richt zich niet op de oorzaken van klimaatverandering.

Nummer I.27

Vindt dat in de Omgevingsvisie een samenhangende visie op het thema water ontbreekt. Daardoor bestaat het risico dat bij toekomstige keuzes andere belangen ongenueanceerd voorrang krijgen, zonder duidelijke richting of kader voor afweging.

Antwoord

De concrete uitwerking van het waterbeleid moet nog plaatsvinden. In het Regionaal waterprogramma geven wij hier een nadere invulling aan. In de Omgevingsvisie geven wij richting via het leidende principe water en bodem sturend en de integrale afweging met het Kompas.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas.

Nummer I.28

Stelt dat het principe 'water en bodem sturend' in de Omgevingsvisie onvoldoende doorwerkt in concrete keuzes. Is van mening het te veel een afwegingsprincipe blijft naast andere belangen. Er wordt daarom gepleit voor een sterkere doorvertaling naar harde ruimtelijke en juridische randvoorwaarden voor onder andere landbouw, woningbouw en gebiedsontwikkeling, zodat water- en bodemsystemen niet structureel ondergeschikt blijven aan kortetermijnbelangen.

Antwoord

In de Omgevingsvisie kiezen wij er bewust voor het principe 'water en bodem sturend' toe te passen via integrale afweging, waarbij 'water en bodem sturend' een belangrijk richtinggevend principe vormt. We verduidelijken de tekst over de werking van het Kompas. De verdere concretisering, inclusief waar nodig juridisch bindende kaders, vindt plaats in programma's (zoals het Regionaal Waterprogramma) en de Omgevingsverordening.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas

Nummer O.29

Pleit ervoor om Diepstroeten in de visie aan te merken als een zone waar de grens van de belastbaarheid van het water- en bodemsysteem is bereikt.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Verzoeken om specifieke gebieden, zoals Diepstroeten, aan te merken als zone waar de

grens van de belastbaarheid van het water- en bodemsysteem is bereikt, passen niet bij dit abstractieniveau.

In de Omgevingsvisie geven wij de provinciale opgaven en richting aan, waarbij het principe 'water en bodem sturend' richting gevend is voor de ruimtelijke afweging. Ons beleid richt zich er onder andere op om in beekdalen meer ruimte te geven aan water en om terughoudend te zijn met het toevoegen van nieuwe bebouwing in deze gebieden.

De concrete beoordeling van de belastbaarheid van water- en bodemsystemen en eventuele gebiedsspecifieke maatregelen vindt plaats in de nadere uitwerking, zoals in programma's en gebiedsprocessen.

Nummer O.46, O.56, O.69

Vraagt om agrarisch en diergezondheidskader toe te voegen aan het principe 'water en bodem sturend'. Vraagt vast te leggen dat hydrologische ingrepen niet zijn toegestaan als de bodem ongeschikt wordt voor teelten of ruwvoerproductie. Vraagt om uitwerking in gebiedsprocessen in plaats van de Omgevingsvisie. Vraag om de eis op te nemen dat ingrepen pas doorgaan bij volledige, marktconforme en meerjarige schadevergoeding.

Antwoord

Het principe 'Water en bodem sturend' richt zich op het duurzaam functioneren van het watersysteem, mede in het licht van klimaatverandering (verdroging en wateroverlast) en is daarmee van belang voor het agrarisch gebruik. Daarbij is het uitgangspunt dat het watersysteem meer richtinggevend wordt voor ruimtelijke keuzes.

Bij de verdere uitwerking kijken wij nadrukkelijk naar de impact van maatregelen, waaronder de gevolgen voor het agrarisch gebruik (zowel in positieve als negatieve zin) en de uitvoerbaarheid in de praktijk. Deze afweging vindt plaats in samenhang met andere belangen.

De Omgevingsvisie geeft richting op hoofdlijnen. De concrete invulling en keuzes, waaronder eventuele hydrologische maatregelen en de gevolgen daarvan, worden gemaakt in het Regionaal Waterprogramma en in gebiedsprocessen, in overleg met betrokken partijen.

Wij nemen de voorgestelde aanvullende randvoorwaarden (zoals uitsluiting van effecten op landbouwkundige geschiktheid en voorafgaande volledige compensatie) niet als zodanig op in de Omgevingsvisie. Wel geldt dat bij de uitwerking wordt gestreefd naar zorgvuldige besluitvorming, waarbij ook aandacht is voor schade, uitvoerbaarheid en draagvlak. Eventuele compensatie wordt gezien binnen de geldende wettelijke en financiële kaders. Dit benadrukken wij in aanvullende teksten bij paragraaf 2.3.

Wijziging

Wij hebben paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes, Toekomstperspectief voor agrariërs' aangevuld

Nummer O.54

Vindt dat 'water en bodem sturend' niet mag leiden tot belemmering van landbouw. Vraagt landbouwkundige functionaliteit vast te leggen als uitgangspunt, geen generieke vernatting toe te passen, maatregelen uitsluitend gebiedsgericht en op vrijwillige basis uit te voeren en volledige schadeloosstelling te garanderen bij functieverlies of opbrengstschade.

Antwoord

Het principe 'water en bodem sturend' is mede in het belang van de landbouw. Een goed functionerend water- en bodemsysteem vormt de basis voor duurzame voedselproductie en maakt de landbouw weerbaarder tegen de effecten van klimaatverandering (droogte en wateroverlast).

In de Omgevingsvisie kiezen wij voor een gebiedsgerichte en integrale benadering, waarbij maatregelen niet generiek worden toegepast, maar per gebied en situatie worden afgewogen in samenhang met andere belangen.

Zoals nadere toegelicht in een aangevulde paragraaf 2.3 'randvoorwaarden voor succes' hanteren wij daarbij als lijn dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaatsvinden, met vrijwilligheid als vertrekpunt en aandacht voor passende compensatie bij aantoonbare schade of beperkingen. De concrete invulling hiervan vindt plaats in de verdere uitwerking, onder andere in programma's en gebiedsprocessen en binnen de geldende wettelijke kaders.

Wij nemen het voorstel om generiek uit te sluiten dat maatregelen effect hebben op landbouwkundige functionaliteit of om vooraf volledige schadeloosstelling vast te leggen, niet over. De aard en werking van het watersysteem en de samenloop van opgaven vragen om een gebiedsgerichte afweging, waarbij verschillende belangen – waaronder landbouw – zorgvuldig en transparant worden gewogen.

Wijziging

Wij hebben paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes, Toekomstperspectief voor agrariërs' aangevuld

Nummer O.62

Vraagt voor een concrete situatie in Eelde naar de doorwerking van de omgevingsvisie, specifiek de toepassing van het principe 'water en bodem sturend' naar de gemeente.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een zelfbindend instrument van de provincie en werkt niet rechtstreeks door naar andere overheden, waaronder gemeenten. Dat betekent dat de Omgevingsvisie geen directe juridische werking heeft in concrete situaties of vergunningverlening op lokaal niveau.

Het principe 'Water en bodem sturend' geeft de richting aan voor provinciaal handelen en speelt een rol bij de beoordeling van initiatieven en de verdere uitwerking in programma's en instrumenten, zoals de Omgevingsverordening. Daarbij werken wij samen met gemeenten en andere partners, ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid. De toepassing van dit principe in concrete situaties vindt plaats in de daarvoor aangewezen procedures en binnen de bevoegdheden van de betrokken overheden.

Nummer W.1, W.2, W.3, W.4

Kunnen zich vinden in de sturingsfilosofie met leidende principes en samenwerking tussen overheden, en onderschrijven het principe 'water en bodem sturend'. Signaleren echter dat onduidelijk is of en hoe een rangorde wordt toegepast wanneer principes met elkaar botsen. Missen concretisering van hoe 'water en bodem sturend' doorwerkt in afwegingen en besluitvorming, met name bij conflicterende belangen. Benadrukken het belang hiervan voor de uitvoerbaarheid van watertaken en het voorkomen van negatieve effecten op het watersysteem. Pleiten voor expliciete duiding van de weging tussen principes, en suggereren differentiatie naar gebiedstypen.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van een zorgvuldige afweging tussen belangen, in het bijzonder waar het water- en bodemsysteem onder druk staat. In de Omgevingsvisie kiezen wij bewust niet voor een vaste rangorde tussen de leidende principes. Elke afweging is gebieds- en situatieafhankelijk.

Het Kompas is juist ontwikkeld om in situaties met botsende belangen die afweging expliciet en navolgbaar te maken. Daarbij geldt dat water en bodem de natuurlijke basis vormt, waartoe andere functies zich zo goed mogelijk moeten verhouden. De uitkomst van de afweging ligt echter niet op voorhand vast, maar wordt per situatie gemotiveerd op basis van wat, waar en hoe.

Wij gaan de werking en toepassing van het Kompas werkende weg concretiseren en gaan het Kompas toepassen bij besluitvorming over programma's. Uw suggesties voor de toepassing van het Kompas sluiten aan bij onze bedoeling.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas.

1.4.3. Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik

Nummer I.37

Stelt dat de Omgevingsvisie te veel inzet op het combineren van functies en meervoudig ruimtegebruik als oplossing voor de vele ruimtelijke opgaven. Vindt dat de mogelijkheden hiervoor worden overschat en dat de ruimte in de praktijk beperkt is, waardoor de ambities onderling moeilijk verenigbaar zijn

Antwoord

Wij herkennen dat het combineren van functies en meervoudig ruimtegebruik in de praktijk niet altijd eenvoudig is. Tegelijk zien wij dit als een noodzakelijke en kansrijke manier om zorgvuldig met de schaarse ruimte om te gaan. Daarom zetten wij hier bewust op in. Dat betekent niet dat alles overal gecombineerd moet en kan worden, maar dat wij per situatie beoordelen of meervoudig ruimtegebruik mogelijk is.

Nummer O.64

Vraagt in het kader van het leidende principe ‘zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik’ om een actieve rol te nemen in het borgen van afstand tussen (nieuwbouw)woningen en belastende activiteiten, bijvoorbeeld gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Vraagt om de voorbeelden van besluiten waar het Kompas wordt toegepast uit de concept Omgevingsvisie op te nemen.

Antwoord

Wij herkennen het belang van zorgvuldige afwegingen bij de situering van (nieuwe) woningen ten opzichte van bestaande, milieubelastende activiteiten.

Op nationaal niveau wordt momenteel gewerkt aan een nieuw convenant Gewasbescherming, waarin naar verwachting ook afspraken worden gemaakt over onder andere spuitzonering en ruimtelijke afwegingen rond kwetsbare functies. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat er sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders.

Voor uw vraag over de werking van het Kompas verwijzen wij naar de aanscherpte paragraaf 1.4.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas

1.4.4. Versterken van economische waarde

Nummer I.37

Stelt dat de Omgevingsvisie economische groei als topprioriteit neerzet, terwijl in het huidige beleid juist kernkwaliteiten zoals stilte, ruimte, landschap en erfgoed leidend zijn. Is van mening dat dit een ingrijpende en onvoldoende onderbouwde koerswijziging betekent, die kan leiden tot aantasting van de ruimtelijke kwaliteiten van Drenthe

Antwoord

We stellen niet één bepaalde functie of waarde boven de andere. We maken met de leidende principes uit het Kompas een evenwichtige belangenafweging. Economische belangen zijn altijd onderdeel geweest deze afweging, ook in eerdere Drentse Omgevingsvisies. Door economische waarde als leidend principe op te nemen, zijn we beter in staat om integraal beleid vorm te geven en zichtbaar te maken hoe bestuurlijke keuzes in de belangenafwegingen zijn gemaakt.

Nummer O.5

Beschouwen het leidende principe economische waarde als onderdeel van het leidend principe Brede welvaart.

Antwoord

Economische waarde en Brede welvaart zien wij als complementair aan elkaar. Waar brede welvaart meer gaat over materiële welvaart en welzijn van personen, is economische waarde een benadering die kijkt naar de economische structuur en het functioneren van de regionale economie.

Wijziging

We hebben in paragraaf 1.4 de leidende principes Economische waarde en Brede Welvaart en de werking van het Kompas nader toegelicht.

Nummer O.32

Vraagt om bij het Kompas expliciet uit te werken hoe economische waarde wordt gewogen bij botsende belangen. Vraagt om daarbij op te nemen dat behoud en uitbreiding van werkgelegenheid, ruimte voor bedrijvigheid, versterking van bestaande clusters, bereikbaarheid en investeringszekerheid zwaarwegende provinciale belangen zijn.

Antwoord

We stellen niet één bepaalde functie boven de andere. We maken met de leidende principes uit het Kompas een evenwichtige belangenafweging. Door economische

waarde als leidende principe op te nemen, zijn we beter in staat om integraal beleid vorm te geven en zichtbaar te maken hoe bestuurlijke keuzes in de belangenafwegingen zijn gemaakt. Alle onderwerpen die zijn genoemd in de Omgevingsvisie zijn van provinciaal belang.

Nummer O.44

Vraagt bij toepassing van het kompas om ruimte te geven voor ontwikkeling en economische vooruitgang bij agrariërs, om op die manier doelen te bereiken.

Antwoord

Wij erkennen het belang van voldoende ontwikkelruimte voor de agrarische sector. Bij de toepassing van het Kompas wordt een integrale afweging van belangen gemaakt, waarbij ook de economische waarde wordt betrokken. Daaronder valt nadrukkelijk ook het economisch belang van de agrarische sector. Ontwikkelruimte en economische vooruitgang worden daarmee onderdeel van de afweging, in samenhang met andere belangen zoals natuur, water en landschap.

1.4.5. Brede Welvaart

Nummer O.63

Stelt dat sport en bewegen onvoldoende worden meegewogen in ruimtelijke keuzes en dat concrete uitgangspunten ontbreken. Pleit voor het expliciet meenemen van sport en beweegruimte als volwaardig ruimtelijk belang in afwegingen tussen functies.

Antwoord

Wij onderkennen het belang van sport en bewegen voor een gezonde en aantrekkelijke leefomgeving en zien dit als onderdeel van onze brede welvaartsbenadering. Sport en bewegen dragen bij aan gezondheid, ontmoeting en leefbaarheid en worden daarom betrokken bij de inrichting van de leefomgeving.

Tegelijk is sport geen zelfstandig, ordenend provinciaal hoofdthema. De verantwoordelijkheid voor de concrete inrichting van sport- en beweegruimte ligt grotendeels bij gemeenten.

In de Omgevingsvisie geven wij hier invulling aan door te sturen op een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, ontmoeten en recreëren en door sport en bewegen expliciet mee te nemen in integrale afwegingen via het Kompas en de brede welvaartsbenadering.

Waar het gaat om ruimtelijke keuzes met een bovenlokale impact of schaarste, nemen wij daarnaast een kaderstellende rol, zodat sport en bewegen volwaardig worden meegewogen in de belangenafweging. De verdere concretisering vindt plaats via de Sociale Agenda, het sportbeleid en in samenwerking met gemeenten.

Wijziging

We hebben in paragraaf 1.4 in Tabel 2 'sporten' toegevoegd bij Hoe: zorgt voor een gezonde leefomgeving die uitnodigt tot bewegen, sporten, gezond eten, ontmoeting en kansen voor iedereen

4.4. Uitgangspunten: De inrichting van de leefomgeving moet bijdragen aan de gezondheid van inwoners en gezond gedrag, bewegen, sporten en ontmoeting stimuleren.

1.4.6. Behoud en versterken van omgevingskwaliteit

Nummer I.23

Ziet graag de naamgeving 'Behoud en ontwikkeling van Ruimtelijke kwaliteit' gewijzigd en in lijn gebracht met die van Het Kompas en de tabel: Omgevingskwaliteit. Vraagt naar de uitwerking van definitie en de bewaking van landschapskwaliteit.

Antwoord

Wij passen het kopje aan. De uitwerking van ons beleid voor landschapskwaliteit vindt u momenteel in de Provinciale Omgevingsverordening en in het Cultuurhistorisch Kompas. We werken daarnaast een Omgevingsprogramma voor ruimtelijke kwaliteit uit. Daarin zal landschap een relevant onderdeel zijn. In bijlage 1 treft u in de begrippenlijst een definitie voor Omgevingskwaliteit aan.

Wijziging

We hebben de titel aangepast naar Behoud en verbetering ontwikkeling van Ruimtelijke ~~kwaliteit~~ Omgevingskwaliteit

Nummer I.31

Vraagt om in de omgevingsvisie voorop te stellen dat elke ontwikkeling ondergeschikt zou moeten zijn aan het behoud van de natuurlijke en landschappelijke kwaliteiten die toeristen aantrekken. En vraagt om dit meer te concretiseren en praktisch uit te werken.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van het behouden en versterken van de landschappelijke en natuurlijke kwaliteiten van Drenthe. Deze kwaliteiten zijn niet alleen van betekenis voor toerisme, maar vormen ook de basis voor een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving voor huidige en toekomstige inwoners.

Tegelijk kiezen wij er in de Omgevingsvisie niet voor om andere ontwikkelingen hieraan per definitie ondergeschikt te maken. De Omgevingsvisie gaat uit van een integrale afweging van belangen, waarin natuur, landschap, economie en leefbaarheid in samenhang worden beschouwd.

In het Kompas staat daarbij centraal hoe nieuwe ontwikkelingen kunnen bijdragen aan de kwaliteit van landschap en leefomgeving. Dit betekent dat ontwikkelingen niet op zichzelf worden beoordeeld, maar expliciet worden getoetst op hun meerwaarde voor de omgevingskwaliteit.

De gevraagde concretisering geven wij vooral vorm in de verdere uitwerking, waarin per gebied en per ontwikkeling wordt bepaald hoe deze bijdraagt aan het behouden en versterken van de kwaliteiten van Drenthe.

Nummer O.15

Vraagt om de rol van cultuurhistorie explicieter te maken in de leidende principes. Bij 'water en bodem sturend' wordt het historisch landschappelijk aspect gemist en wordt gewezen op de kansen van de uitwerking van het principe water- en bodem sturend voor herstel en versterking van de gebiedskenmerken, het toevoegen van landschappelijke waarde, die samengaat met erfgoedwaarden, maar die ook de biodiversiteit ten goede komt. Wijst op het programma van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Bij 'Zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik' moet erfgoed in elke overweging worden meegenomen. Cultuurhistorie draagt bij aan 'Brede Welvaart'. Voor 'Behoud en ontwikkelen van Ruimtelijke kwaliteit' is een cultuurhistorische toets onmisbaar.

Antwoord

Cultuurhistorische waarden zijn van grote betekenis voor de ruimtelijke kwaliteit, identiteit en brede welvaart van Drenthe. Wij wijzen erop dat de provinciale inzet op cultuurhistorie verder is geconcretiseerd in het Cultuurhistorisch Kompas en in de regels in de Omgevingsverordening. Deze instrumenten geven richting aan de belangenafweging met het Kompas, en zijn ondersteunend aan de leidende principes 'Omgevingskwaliteit' en 'Afspraak is afspraak'. Hiermee achten wij de rol van cultuurhistorie voldoende geborgd binnen de Omgevingsvisie.

1.4.7. Belangenafweging en werking van het Kompas

Nummer G.2 en G3

Geeft aan dat het Kompas meer richting moeten geven aan een integrale afweging, waarbij maatwerk het uitgangspunt moet zijn. Stelt voor een zevende leidend principe

toe te voegen: Maatwerk met aandacht voor de integrale afweging. Stelt voor in tabel 2, onder het kopje WAAR toe te voegen: passend binnen of bijdraagt aan het versterken van netwerken en structuren.

Antwoord

Wij erkennen het belang van maatwerk en integrale afweging. Wij kiezen er echter niet voor om een extra leidend principe toe te voegen, omdat maatwerk al besloten ligt in de sturingsfilosofie en de werking van het Kompas.

Wij verduidelijken hoe wij het Kompas per gebied en per situatie gaan toepassen. Het voorgestelde aspect van het versterken van netwerken en structuren achten wij reeds onderdeel van de beoordeling.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas

Nummer G.6

Waardeert het Kompas als instrument voor belangenafweging, maar vraagt aandacht voor de praktische uitwerking ervan bij conflicterende ambities. Er wordt gewezen op situaties waarin functies botsen, zoals bij gebieden met zowel natuur- als landbouwprioriteit. Verzoekt de provincie om duidelijk te maken hoe dergelijke afwegingen worden gemaakt en deze zorgvuldig en in samenhang te beoordelen.

Antwoord

Wij waarderen de positieve reactie op het Kompas en herkennen de vraag hoe om te gaan met situaties waarin belangen en functies botsen. Juist in dit soort situaties is het Kompas van meerwaarde. Het is bedoeld om conflicterende belangen en ambities inzichtelijk te maken en zorgvuldig in samenhang te wegen. Met de aangepaste tekst verduidelijken wij hoe het Kompas wordt toegepast.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas

Nummer G.11

Waardeert de aanscherping van het Drents Kompas, maar vindt de toepassing nog onvoldoende duidelijk, met name wanneer het instrument precies wordt ingezet en wat de toegevoegde waarde is naast bestaande verplichtingen (zoals m.e.r. en passende beoordeling). Daarnaast wordt gevraagd of er een rangorde tussen de principes bestaat, waarbij 'water en bodem sturend' mogelijk prioriteit lijkt te krijgen. Ook wordt gewezen op overlap tussen principes, wat vragen oproept over de onderlinge samenhang en afbakening.

Antwoord

Wij geven met een verduidelijkende tekst over het Kompas antwoord op uw vragen.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas

Nummer I.21

Constaateert dat de visie wel ambities formuleert, maar niet duidelijk maakt hoe deze ambities worden vertaald naar daadwerkelijke ruimtelijke keuzes die biodiversiteit voorrang geven boven andere belangen, zoals economische ontwikkeling of landbouwintensivering.

Antwoord

De Omgevingsvisie is bewust een visie op hoofdlijnen, waarin richting wordt gegeven aan de ontwikkeling van Drenthe. De concrete keuzes en prioritering, waaronder de vraag hoe biodiversiteit zich verhoudt tot andere belangen, worden gemaakt in de verdere uitwerking in programma's, gebiedsprocessen en de Omgevingsverordening.

Daarbij hanteren wij het Kompas, dat juist bedoeld is om belangen – waaronder biodiversiteit, economie en landbouw – in samenhang en per gebied zorgvuldig af te wegen. Dit betekent dat wij niet op voorhand één belang altijd laten prevaleren, maar dat wij per situatie bepalen welke ontwikkeling passend is en onder welke voorwaarden. Wij voegen aan tabel 2 de beoordelingsvraag toe of een initiatief bijdraagt aan biodiversiteit. Hiermee borgen wij een zorgvuldige en navolgbare afweging, waarin biodiversiteit nadrukkelijk meeweegt, zonder de uitkomst vooraf generiek vast te leggen.

Wijziging

In tabel 2, onder 'HOE: We voegen waarde en kwaliteit toe' toevoegen: beoordelen of het initiatief bijdraagt aan biodiversiteit.

Nummer I.23

Ziet graag een koppeling tussen het leidende principe 'Versterken van economische waarde' en het behoud van de natuur en het bewaken van een gezonde omgevingskwaliteit.

Antwoord

In de Omgevingsvisie is de samenhang tussen economische ontwikkeling, natuur en omgevingskwaliteit het uitgangspunt. Het leidende principe ‘Versterken van economische waarde’ wordt altijd toegepast in samenhang met de andere leidende principes, waaronder ‘Omgevingskwaliteit’ en ‘water en bodem sturend’.

Dit betekent dat economische ontwikkeling niet op zichzelf staat, maar wordt beoordeeld op de mate waarin deze bijdraagt aan een gezonde en kwalitatief hoogwaardige leefomgeving.

De concrete afweging vindt plaats in de toepassing van het Kompas, waarin per gebied en per situatie wordt beoordeeld hoe economische ontwikkelingen zich verhouden tot natuur en omgevingskwaliteit en hoe deze elkaar kunnen versterken.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas

Ziet graag aandacht voor de natuur toegevoegd aan de beoordeling ‘waar’ en ‘hoe’ in het Kompas.

Antwoord

In het Kompas maakt natuur integraal onderdeel uit van de beoordeling van zowel ‘waar’ als ‘hoe’, via de kenmerken, waarden en toekomstbestendigheid van een gebied en de bijdrage aan omgevingskwaliteit. Wij nemen natuur daarom niet als afzonderlijk beoordelingscriterium toe. Het Kompas is juist bedoeld om opgaven, waaronder natuurontwikkeling, in samenhang met andere belangen te beoordelen.

Met de aangescherpte toelichting op de werking van het Kompas maken wij beter inzichtelijk hoe natuur en biodiversiteit in de afweging worden betrokken. Ook voegen wij een beoordelingsvraag over biodiversiteit toe aan het kompas.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas

In tabel 2, onder ‘HOE: We voegen waarde en kwaliteit toe’ toevoegen: beoordelen of het initiatief bijdraagt aan biodiversiteit.

Nummer I.37

Stelt dat landbouw in de Omgevingsvisie te zwaar weegt ten opzichte van andere functies. Pleit ervoor om duidelijker af te bakenen waar natuur prioriteit heeft en welke beperkingen dit met zich meebrengt voor andere activiteiten, met name voor de landbouw.

Antwoord

In de Omgevingsvisie hanteren wij een integrale benadering, waarbij verschillende opgaven en functies in samenhang worden beschouwd. Daarbij zijn leidende principes benoemd en is het Kompas geïntroduceerd om per gebied tot een zorgvuldige en transparante belangenafweging te komen. Wij kiezen er niet voor om één functie, zoals natuur of landbouw, op voorhand generiek doorslaggevend te maken.

Tegelijk geldt dat er gebieden zijn waar natuur een duidelijke en zwaarder wegende functie heeft. Dit geldt met name voor gebieden met een wettelijke status, zoals Natura 2000-gebieden, en voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN), waar de functie natuur het primaat heeft en andere functies zich daartoe moeten verhouden. Deze afbakening vloeit in belangrijke mate voort uit Europese en nationale verplichtingen en vormt daarmee een randvoorwaarde voor de afweging.

In andere delen van het landelijk gebied wordt gezocht naar een balans tussen functies, waarbij ook hier wordt ingezet op het versterken van biodiversiteit.

De Omgevingsvisie geeft deze richting op hoofdlijnen. De concrete invulling worden per gebied bepaald in de verdere uitwerking, in programma's en gebiedsprocessen, waarbij met toepassing van het Kompas een zorgvuldige en gebiedsspecifieke afweging plaatsvindt.

Nummer I.40

Vraagt hoe de inzet op natuur zich verhoudt tot de landbouw, wonen, de energieopgave en uitbreiding van infrastructuur in het landelijk gebied.

Antwoord

In de Omgevingsvisie hanteren wij een integrale benadering, waarbij het landelijk gebied wordt beschouwd als een samenhangend systeem waarin verschillende opgaven gelijktijdig spelen. Daarbij zijn in de Omgevingsvisie leidende principes benoemd en is het Kompas geïntroduceerd om deze opgaven en belangen in samenhang af te wegen.

Wij kiezen er niet voor om één belang of principe op voorhand doorslaggevend te maken. Tegelijkertijd geldt dat voor natuur sprake is van Europese en nationale wettelijke verplichtingen, onder andere vanuit de Vogel- en Habitatrichtlijn. Deze

verplichtingen vormen een belangrijk uitgangspunt en stellen kaders aan de keuzes die gemaakt kunnen worden.

De inzet op natuur wordt daarmee in samenhang beoordeeld met andere functies, zoals landbouw, wonen, energie en infrastructuur, maar wel binnen de randvoorwaarden die voortvloeien uit deze wettelijke opgaven.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De concrete keuzes en afwegingen worden gemaakt in de verdere uitwerking, in programma's en gebiedsprocessen, waarbij met toepassing van het Kompas een zorgvuldige en transparante belangenafweging plaatsvindt.

Nummer I.46, O.46, O.56, O.69

Vragen om een juridisch bindende koplopersclausule, waarbij bedrijven die aantoonbaar al voldoen aan milieudoelen worden gevrijwaard van aanvullende beperkingen door gebiedszonering. Daarbij wordt bepleit dat individuele milieuwinst niet wordt "afgeroomd" via extra eisen; landbouw overal gelijkwaardig moet kunnen blijven functioneren, in plaats van gestuurd te worden op fysieke geschiktheid van gronden; agrarisch natuurbeheer vrijwillig en economisch rendabel moet zijn.

Antwoord

Wij begrijpen de wens om koplopers die investeren in verduurzaming meer ruimte en zekerheid te bieden en onderschrijven het belang van een economisch rendabele en toekomstbestendige landbouw.

Wij nemen het voorstel voor een afzonderlijke, juridisch bindende "koplopersclausule" in het Kompas, met planologische vrijwaring, echter niet over. De Omgevingsvisie en het Kompas zijn gericht op een integrale, gebiedsgerichte afweging van belangen, waarin naast individuele prestaties ook andere opgaven – zoals natuur, water, klimaat en leefbaarheid – een rol spelen. Het op voorhand opnemen van generieke uitzonderingen of vrijwaring voor individuele bedrijven past niet bij deze werkwijze.

Dat neemt niet weg dat prestaties van individuele bedrijven, waaronder investeringen en milieuwinst, een plek krijgen in de afweging. In lijn met de inzet in het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe en de Landbouwkoers streven wij ernaar recht te doen aan ondernemers die al stappen hebben gezet.

Ten aanzien van de ruimtelijke positie van landbouw geldt dat wij onderscheid maken tussen gebieden met verschillende functies en opgaven. Daarbij is de draagkracht van water en bodem medebepalend voor wat waar mogelijk en toekomstbestendig is. Dit betekent dat landbouw niet in alle gevallen en op alle locaties onder dezelfde

voorwaarden kan blijven functioneren, maar dat per gebied zorgvuldig wordt beoordeeld welke ontwikkelruimte passend is.

Ten aanzien van agrarisch natuurbeheer delen wij het uitgangspunt dat dit vrijwillig is en economisch haalbaar moet zijn.

Nummer I.53

Stelt dat overheden, ook als opgaven voortkomen uit nationale en Europese regelgeving, verantwoordelijk blijven voor een integrale afweging waarin naast natuur, water en klimaat ook economische vitaliteit, ondernemerschap, investeringskracht en maatschappelijke gevolgen worden meegewogen. Er wordt gewaarschuwd voor een benadering waarin het landelijk gebied vooral wordt ingericht vanuit juridische druk, ecologische modellen en begrenzing.

Antwoord

Wij onderschrijven dat wij verantwoordelijk zijn voor een integrale belangenafweging. De Omgevingsvisie geeft richting op hoofdlijnen en kiest bewust voor een benadering waarin verschillende belangen in samenhang worden beschouwd. Wij herkennen daarom niet het beeld dat het landelijk gebied uitsluitend wordt benaderd vanuit juridische kaders of ecologische modellen.

De concrete afweging vindt plaats in de verdere uitwerking, waarbij wij het Kompas toepassen om per gebied en per situatie belangen zorgvuldig te wegen en keuzes transparant te onderbouwen. Daarmee borgen wij dat zowel ecologische opgaven als economische en maatschappelijke belangen volwaardig worden meegenomen in de besluitvorming.

Nummer O.5

Verzoekt om in tabel 2 met de beoordelvingsvragen bij de toepassing van het Kompas toe te voegen bij 'Hoe: We voegen waarde en kwaliteit toe' ook te beoordelen in hoeverre een initiatief bijdraagt aan biodiversiteit (of de Basiskwaliteit Natuur).

Antwoord

Wij nemen uw suggestie over

Wijziging

In tabel 2, onder 'HOE: We voegen waarde en kwaliteit toe' toevoegen: beoordelen of het initiatief bijdraagt aan biodiversiteit.

Ondanks waardering voor de transparantie van het Kompas wordt gewaarschuwd dat dit kan leiden tot dominantie van korte termijn belangen, terwijl juist duidelijke en richtinggevende keuzes nodig zijn

Antwoord

De Omgevingsvisie bevat bewust richtinggevende keuzes op hoofdlijnen voor de ontwikkeling van Drenthe. De uiteindelijke belangenafweging in concrete situaties is daarbij een politiek-bestuurlijke keuze, waarin verschillende – soms tegenstrijdige – belangen worden gewogen.

Het Kompas ondersteunt deze keuze door inzichtelijk te maken welke belangen spelen, hoe deze zich tot elkaar verhouden en welke afweging wordt gemaakt. Daarmee draagt het Kompas bij aan een zorgvuldige, transparante en navolgbare besluitvorming. Juist ook in situaties waarin spanning bestaat tussen korte en lange termijn of tussen verschillende belangen.

Met de nadere uitwerking van het Kompas in de Omgevingsvisie maken wij duidelijker hoe deze afweging plaatsvindt en hoe lange termijn doelen, zoals natuur, water en klimaat, in samenhang met economische en maatschappelijke belangen worden betrokken. Daarmee borgen wij dat keuzes niet alleen uitlegbaar zijn, maar ook gericht blijven op een toekomstbestendige ontwikkeling van Drenthe.

Wijziging

Wij verduidelijken in paragraaf 1.4 de bedoeling en werking van het Kompas

Nummer O.10

Vraagt om een meer ecocentrische Omgevingsvisie waarin water, bodem, biodiversiteit en klimaatadaptatie daadwerkelijk leidend zijn bij ruimtelijke keuzes.

Antwoord

Wij onderstrepen het belang van water, bodem, biodiversiteit en klimaatadaptatie en onderschrijven dat deze thema's een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van Drenthe. In de Omgevingsvisie geven wij hier invulling aan door onder andere het principe 'water en bodem sturend' als belangrijke basis te hanteren en met strategische doelen voor natuur en biodiversiteit. Tegelijk kiezen wij er niet voor om deze belangen generiek en vooraf leidend of doorslaggevend te maken boven andere belangen. De Omgevingsvisie gaat uit van een integrale belangenafweging, waarin ecologische, economische en maatschappelijke belangen in samenhang worden beschouwd.

De concrete afweging vindt plaats in de verdere uitwerking, waarbij wij het Kompas toepassen om per gebied en situatie zorgvuldig te bepalen welke ontwikkeling passend is en hoe verschillende belangen zich tot elkaar verhouden.

Verzoekt om cumulatieve ecologische effecten expliciet onderdeel te maken van ruimtelijke afwegingen, een voorzorgsbeginsel te hanteren voor kwetsbare gebieden, ecologische draagkracht als harde randvoorwaarde op te nemen en onafhankelijke monitoring en periodieke evaluatie verplicht te stellen.

Antwoord

In de Omgevingsvisie hanteren wij een integrale benadering, waarbij verschillende opgaven en belangen in samenhang worden beschouwd. Daarbij zijn leidende principes benoemd en is het Kompas geïntroduceerd om deze belangen per gebied zorgvuldig en transparant af te wegen.

In deze afweging wordt ook nadrukkelijk rekening gehouden met de draagkracht van het systeem, waaronder de ecologische kwaliteit, water- en bodemcondities en de effecten van ontwikkelingen in samenhang. Dit vraagt om een gebiedsgerichte beoordeling, waarbij ook cumulatieve effecten onderdeel zijn van de verdere uitwerking.

Tegelijkertijd is de Omgevingsvisie een strategisch document op hoofdlijnen. De door u genoemde elementen, zoals het expliciet vastleggen van harde randvoorwaarden, het toepassen van het voorzorgsbeginsel in concrete situaties en het verplicht stellen van monitoring en evaluatie, worden uitgewerkt in programma's en de verordening. Daarbij wordt ook aangesloten bij bestaande wettelijke kaders, zoals de bescherming van Natura 2000-gebieden, waar reeds sprake is van toetsing op effecten en monitoring van natuurkwaliteit.

Nummer O.66

Stelt dat natuur-, water- en klimaatdoelen dominant zijn uitgewerkt, terwijl de economische en maatschappelijke waarde van landbouw en de effecten op individuele bedrijven onvoldoende zijn meegewogen. Concludeert dat daardoor geen sprake is van een evenwichtige belangenafweging. Pleit voor een expliciet evenwichtiger afweging, waarin ook het agrarisch verdienvermogen en toekomstperspectief volwaardig worden betrokken.

Antwoord

De Omgevingsvisie betreft een visie op hoofdlijnen, waarin wij richting geven aan de opgaven waar Drenthe voor staat. Daarbij kiezen wij voor een integrale benadering waarin ecologische, economische en maatschappelijke belangen in samenhang worden beschouwd.

De nadere afweging van deze belangen vindt plaats in de verdere uitwerking, onder andere in programma's en gebiedsprocessen. Daarbij hanteren wij het Kompas, dat juist bedoeld is om belangen – waaronder het agrarisch verdienenvermogen en toekomstperspectief – per gebied en per situatie zorgvuldig te wegen.

Daarmee borgen wij dat ook de economische en maatschappelijke betekenis van de landbouw volwaardig onderdeel is van de afweging, zonder de uitkomst op voorhand vast te leggen.

2. Een toekomstbestendig landelijk gebied

2.1. Onze maatschappelijke opgaven

Nummer I.23

Ziet graag schone lucht en gezondheid vermeld in hoofdstuk 2.

Antwoord

De opgave voor luchtkwaliteit en gezondheid komt aan de orde in hoofdstuk 4.

Vraagt om onze inzet op circulaire, duurzame, natuur-inclusieve landbouw te vermelden.

Antwoord

Wij gaan in de Omgevingsvisie niet in op specifieke vormen van landbouw. Vanuit ons landbouwbeleid en het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) stimuleren wij de transitie naar duurzame landbouw.

Vraagt het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en het niet afbreekbare PFAS beter te benoemen onder 'Waterkwaliteit op orde brengen en houden'.

Antwoord

Gewasbeschermingsmiddelen vallen onder de Kaderrichtlijn Water (KRW). PFAS is benoemd als stof die niet onder de KRW valt, maar wel zorgwekkend is. We laten de toevoeging 'slecht afbreekbaar' weg.

Wijziging

Pag 23: Daarnaast worden steeds vaker stoffen aangetroffen die niet onder de KRW vallen maar wel zorgwekkend zijn, zoals medicijnresten, PFAS en zoetstoffen (~~stecht afbreekbaar~~).

Vraagt aandacht voor niet alleen de gevolgen maar ook de oorzaken van veenoxidatie en benoemt daarbij een te lage waterstand en ontginning.

Antwoord

De oorzaak van veenoxidatie, een te lage grondwaterstand, wordt benoemd in de Omgevingsvisie.

Vraagt om onder het kopje 'Voldoen aan internationale en nationale afspraken over behoud natuur en herstel van natuur en biodiversiteit' ook Basiskwaliteit Natuur te noemen. En de term 'verplicht ons' niet te gebruiken.

Antwoord

In deze paragraaf gaan we in op de opgave die voortkomt uit de Europese Natuurherstelverordening. Een verordening heeft een verplichtend karakter. Basiskwaliteit Natuur is uitgewerkt in de ambities (paragraaf 2.2) en de uitwerking van het robuust natuursysteem (paragraaf 2.6).

Vraagt aandacht voor aandacht voor het versterken van biologische landbouw en maatregelen om de omgevingskwaliteit van mens en natuur te borgen.

Antwoord

We hebben aangegeven dat we ruimte bieden voor toekomstbestendige, innovatieve en rendabele landbouw die in balans is met haar ecologische en maatschappelijke omgeving. Wij gaan in de Omgevingsvisie niet in op specifieke vormen van landbouw. Het onderwerp omgevingskwaliteit komt aan de orde bij (drinkwater)kwaliteit en hoofdstuk 4.

Wil dat onder de opgave ‘Het leven op het platteland aantrekkelijk houden’ wordt aangegeven versterken van de recreatieve sector niet ten koste mag gaan van onze kostbare natuur of ten koste van een gezonde omgevingskwaliteit.

Antwoord

Wij gaan in deze paragraaf in op de opgaven voor het landelijk gebied. Voor alle functies geldt dat deze niet ten koste mogen gaan van waardevolle natuur of omgevingskwaliteit.

Nummer I.38

Uit zorgen over de gevolgen van de maatregelen water, bodem, natuur en TLGD voor de woning en leefomgeving, waaronder schade en aantasting van woongenot. Verzoekt de provincie duidelijk aan te geven welke gevolgen de beoogde situatie kunnen hebben voor de woning.

Antwoord

Wij vinden het vervelend dat u zich zorgen maken over de gevolgen van de voorgenomen maatregelen voor hun woning en leefomgeving, en dat u uw woongenot als aangetast ervaart.

U heeft deze zienswijze ook ingediend op het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). Voor de inhoudelijke beantwoording verwijzen wij daarom naar het antwoord op die zienswijze.

Zoals daar ook is aangegeven, vindt de verdere uitwerking van maatregelen plaats in gebiedsprocessen. Daarbij gaan wij met betrokkenen in gesprek over de mogelijke gevolgen en de impact op hun situatie. Wij nemen hiervoor het initiatief.

Wij begrijpen de behoefte aan duidelijkheid en hopen dat hierover op korte termijn meer inzicht ontstaat.

Nummer O.33

Roept de provincie Drenthe op om de opgaven in het landelijk gebied opnieuw uiterst kritisch te beoordelen en daarbij een zorgvuldiger evenwicht te zoeken tussen de belangen van natuur en water enerzijds en de belangen van de agrarische sector en voedselzekerheid anderzijds.

Antwoord

In de Omgevingsvisie hebben wij deze opgaven bewust in samenhang benoemd. In paragraaf 2.1 wordt duidelijk dat de opgaven voor waterkwaliteit, biodiversiteit, stikstof en klimaat geen afzonderlijke keuzes zijn, maar voortkomen uit dringende en grotendeels wettelijk verankerde opgaven, die bepalend zijn voor het functioneren van het landelijk gebied als geheel.

Tegelijkertijd erkennen wij nadrukkelijk het belang van een toekomstbestendige landbouw en voedselproductie, en de economische en maatschappelijke betekenis daarvan voor Drenthe. De Omgevingsvisie kiest daarom niet voor een eenzijdige benadering, maar voor een integrale afweging van belangen, waarin natuur, water, landbouw, economie en leefbaarheid in samenhang worden beschouwd.

De Omgevingsvisie geeft richting op hoofdlijnen. De concrete afweging tussen deze belangen vindt plaats in de verdere uitwerking in programma's en gebiedsprocessen. Daarbij passen wij het Kompas toe om per gebied en per situatie zorgvuldig en transparant te bepalen hoe de verschillende opgaven zich tot elkaar verhouden en welke ontwikkeling passend is.

Daarmee borgen wij dat niet één belang op voorhand doorslaggevend is, maar dat per situatie wordt gezocht naar een zorgvuldig en uitlegbaar evenwicht, met oog voor zowel ecologische randvoorwaarden als het toekomstperspectief van de landbouw en voedselvoorziening.

Nummer W.1, W.2, W.3, W.4

Stellen dat de ambitie om sectoren als landbouw, natuur en wonen klimaatbestendiger te maken onvoldoende terugkomt in de sectorale uitwerking van de visie. Signaleren dat onduidelijk blijft hoe principes als 'water en bodem sturend' doorwerken in opgaven voor wonen, mobiliteit, natuur en landbouw. Benadrukken het belang van een duidelijke

doorvertaling, gezien de toenemende druk op het watersysteem door zowel extreme neerslag als droogte.

Wijst op bestaande voorbeelden in Drenthe waar sectoren samenwerken aan klimaatbestendigheid, zoals waterberging in natuurgebieden en aanpassingen in woon- en landbouwgebieden. Geeft aan dat deze integrale benadering sterker en explicieter terug mag komen in de omgevingsvisie. Benadrukt dat alle sectoren (natuur, landbouw en wonen) klimaatrobuuster moeten worden om beter bestand te zijn tegen weersextremen en bij moeten dragen aan verbeteren van de waterkwaliteit. Pleit voor actieve sturing door de provincie in beleid, programma's en projecten, en voor een rol in het vergroten van waterbewustzijn onder inwoners.

Antwoord

Wij herkennen de constatering dat de samenhang tussen opgaven en de doorwerking van het principe 'water en bodem sturend' naar verschillende sectoren duidelijker kan worden uitgewerkt.

De Omgevingsvisie is gebaseerd op een integrale benadering, waarbij opgaven voor water, natuur, landbouw, wonen en mobiliteit in samenhang worden beschouwd. In paragraaf 2.1 wordt zichtbaar dat het functioneren van het water- en bodemsysteem de basis vormt voor deze opgaven, en dat klimaatverandering leidt tot toenemende druk door zowel wateroverlast als droogte.

Tegelijk is het juist de bedoeling dat deze samenhang en doorwerking nader concreet wordt uitgewerkt in programma's en gebiedsprocessen. Daarbij passen wij het Kompas toe om per gebied inzichtelijk te maken hoe de verschillende opgaven zich tot elkaar verhouden en welke keuzes nodig zijn.

Wij onderschrijven het belang van een integrale, gebiedsgerichte aanpak, waarin sectoren samenwerken aan klimaatbestendigheid, zoals ook in Drenthe al zichtbaar is in de praktijk.

De rol van de provincie bij het stimuleren van samenwerking en het vergroten van waterbewustzijn krijgt primair invulling in de verdere uitwerking in programma's en in samenwerking met partners.

Wijziging

Paragraaf 2.1. Het water- en bodemsysteem kent enkele knelpunten die door klimaatverandering worden versterkt en doorwerken in alle ruimtelijke functies.

Paragraaf 2.2. De gevolgen van klimaatverandering raken ons steeds directer. Daarom richten we het landelijk gebied klimaatbestendiger in, met aanpassingen die zowel landbouw als natuur ten goede komen. En waarmee aantrekkelijke landschappen ontstaan met ruimte voor recreatie. Toevoegen: Dit vraagt om een integrale benadering waarin sectoren niet afzonderlijk, maar in samenhang worden ontwikkeld, zodat een klimaatbestendige en toekomstbestendige leefomgeving ontstaat.

2.2. Onze ambities

Nummer G.11

Constaateert dat wordt gestuurd op landbouw die bijdraagt aan maatschappelijke doelen en in balans is met de ecologische en maatschappelijke omgeving, maar vindt het onduidelijk wanneer hiervan sprake is. Hierdoor blijft ook onduidelijk of en welke extra inspanningen van agrariërs worden verwacht. Vraagt om een nadere concretisering en verduidelijking om interpretatieverschillen te voorkomen.

Antwoord

Wij herkennen de behoefte aan duidelijkheid over wat wordt verstaan onder een landbouw die bijdraagt aan maatschappelijke doelen en in balans is met de ecologische en maatschappelijke omgeving. De Omgevingsvisie is echter een visie op hoofdlijnen, waarin wij richting geven aan de ontwikkeling van Drenthe. Daarbij benoemen wij de opgaven en de gewenste ontwikkelrichting, maar leggen wij niet op voorhand generiek vast welke concrete maatregelen of inspanningen op perceels- of bedrijfsniveau worden gevraagd.

De invulling hiervan verschilt namelijk per gebied en situatie en vraagt om een zorgvuldige, gebiedsgerichte afweging. In de verdere uitwerking, onder andere in programma's en gebiedsprocessen, maken wij dit concreter. Daarbij wordt, met toepassing van het Kompas, expliciet gemaakt welke bijdragen worden gevraagd en hoe deze zich verhouden tot andere belangen, zoals economie, leefbaarheid en uitvoerbaarheid.

Wij achten deze werkwijze passend, omdat deze ruimte biedt voor maatwerk en voorkomt dat generieke normen onvoldoende aansluiten op de verschillen tussen gebieden. Zo voorkomen wij ook interpretatieverschillen door de afweging expliciet en navolgbaar per situatie te maken.

Nummer G.12

Verzoek de ambitie concreet te vertalen naar uitvoeringsprogramma's met voldoende middelen en capaciteit, in nauwe samenwerking met gemeenten. Wil graag met de provincie werken aan de opgaven van het TLGD en verzoeken om de gemeente bij lopende trajecten te ondersteunen met middelen en capaciteit.

Antwoord

De Omgevingsvisie vormt het kader voor de nadere uitwerking in programma's, waaronder het Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). In de uitwerking werken wij samen met o.a. de gemeenten aan de invulling van de opgaven. Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor uitvoerbaarheid, prioritering en de inzet van middelen en capaciteit. Wij waarderen de bereidheid van de gemeente om hier gezamenlijk in op te trekken.

Nummer I.11

Vindt het belangrijk dat nieuwe natuur en watergebieden toegankelijk en beleefbaar zijn voor inwoners en recreatief gebruik.

Antwoord

Wij zien natuur als onderdeel van de leefomgeving van mensen, met ruimte voor recreatie en beleving. Bij de uitwerking van nieuwe natuur- en watergebieden is het uitgangspunt dat deze waar mogelijk toegankelijk en beleefbaar zijn. Afsluiting is alleen aan de orde waar dat nodig is voor de bescherming van kwetsbare natuur.

Nummer I.53

Vraagt welk toekomstbeeld de provincie heeft voor regio's die van oudsher sterk zijn in productie, ondernemerschap en voedselvoorziening. De zorg is dat in de huidige koers natuur-, water- en stikstofopgaven dominant worden, terwijl de vraag hoe het landelijk gebied ook economisch en maatschappelijk vitaal blijft, minder expliciet wordt beantwoord.

Antwoord

In de Omgevingsvisie zetten wij in op een toekomstbestendig landelijk gebied, waarin landbouw een belangrijke rol blijft vervullen. Tegelijk staan wij voor opgaven op het gebied van natuur, water en klimaatverandering, die mede als gevolg van nationale en Europese verplichtingen vragen om veranderingen in het landelijk gebied.

Wij kiezen daarbij bewust voor een integrale benadering, waarin ecologische, economische en maatschappelijke belangen in samenhang worden beschouwd. Dat betekent dat niet één belang op voorhand doorslaggevend is, maar dat per gebied en

per situatie wordt gekeken naar een evenwichtige ontwikkeling, met behoud van economische vitaliteit én verbetering van de omgevingskwaliteit.

De nadere invulling van dit toekomstbeeld vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen, waarbij wij met toepassing van het Kompas expliciet afwegen hoe landbouw, natuur en andere functies zich tot elkaar verhouden en hoe perspectief kan worden geboden aan agrarisch ondernemerschap.

Nummer I.41, O.28

Constaateert dat de ontwerp-omgevingsvisie het uitgangspunt dat landbouwgrond, landbouwgrond blijft onvoldoende vertaald in de ruimtelijke keuzes. Door landbouwgrond generiek in beeld te brengen voor andere opgaven, zonder duidelijke prioritering en begrenzing, ontstaat het risico dat dit uitgangspunt in de praktijk onvoldoende wordt geborgd. Vraagt om dit uitgangspunt zichtbaar leidend te laten zijn bij ruimtelijke keuzes, kaartbeelden en beleidsuitwerkingen. En andere opgaven niet impliciet of generiek op landbouwgrond af te wentelen.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en zet geen functiewijzigingen van gronden vast. Landbouwgrond blijft in beginsel in gebruik als landbouwgrond, tenzij in de verdere uitwerking en in overleg met betrokkenen andere keuzes worden gemaakt.

De Omgevingsvisie geeft richting door onderscheid te maken tussen gebieden waar de landbouwfunctie voorop staat en gebieden waar meerdere opgaven samenkomen. Dit onderscheid biedt houvast voor de afweging, maar legt geen uitkomsten op perceelsniveau vast.

De kaarten geven aan waar opgaven spelen en waar verkenning of uitwerking nodig is, en zijn daarmee richtinggevend voor toekomstige afwegingen. De kaarten hebben op zichzelf geen directe juridische werking voor individuele percelen en leiden niet zonder een afzonderlijk besluit tot wijziging van bestaande rechten of functies.

De concrete keuzes over mogelijke veranderende condities of functies worden gemaakt in programma's en gebiedsprocessen. Daar vindt, met toepassing van het Kompas, een zorgvuldige en gebiedsgerichte belangenafweging plaats, in samenspraak met betrokken partijen.

Nummer I.41, O.28

Vindt het onvoldoende inzichtelijk hoe de stapeling van opgaven in gebieden in samenhang worden afgewogen en wat dit betekent voor de positie van landbouw.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een visie op hoofdlijnen, waarin wij opgaven in samenhang zichtbaar maken, maar de concrete afweging nog niet volledig uitwerken. Juist waar meerdere opgaven samenkomen, vraagt dit om een gebiedsgerichte benadering.

In de verdere uitwerking, onder andere in programma's en gebiedsprocessen, maken wij deze samenhang expliciet. Daarbij passen wij het Kompas toe om per gebied en per situatie inzichtelijk te maken welke opgaven spelen, hoe deze zich tot elkaar verhouden en welke betekenis dit heeft voor onder andere de landbouw.

Met deze werkwijze borgen wij dat de stapeling van opgaven niet los van elkaar wordt benaderd, maar juist integraal en transparant wordt afgewogen, met aandacht voor het perspectief van de landbouw.

2.3. Randvoorwaarden voor succes

Nummer G.11

Vindt dat de randvoorwaarden voor een toekomstbestendig landelijk gebied te beperkt zijn geformuleerd doordat vooral het toekomstperspectief van agrariërs wordt benoemd. Er wordt gepleit voor een bredere benadering, waarin ook andere belangrijke opgaven worden meegenomen, zoals het oplossen van het stikstofprobleem en de energietransitie. Deze opgaven hebben eveneens impact op het landelijk gebied en brengen een ruimtevraag met zich mee (bijvoorbeeld voor energie-infrastructuur en duurzame energie), en zouden daarom expliciet onderdeel moeten zijn van de randvoorwaarden.

Antwoord

In de aangevulde tekst voor paragraaf 2.3 benoemen wij expliciet dat wij voor het realiseren van onze ambities niet alleen afhankelijk zijn van het perspectief voor agrariërs, maar ook van randvoorwaarden zoals het oplossen van het stikstofvraagstuk, het functioneren van het watersysteem, de beschikbaarheid van ruimte voor energie-infrastructuur en de energietransitie, en nationale en Europese kaders.

Deze opgaven brengen inderdaad een ruimtevraag met zich mee en hebben directe invloed op het landelijk gebied. In de Omgevingsvisie maken wij daarom duidelijk dat deze randvoorwaarden mede bepalend zijn voor de uitvoerbaarheid van onze doelen en voor de keuzes die we maken in de verdere uitwerking.

De concrete afweging tussen deze opgaven en de positie van de landbouw vindt plaats in de verdere uitwerking, waarbij wij met toepassing van het Kompas de samenhang tussen deze belangen expliciet en gebiedsgericht beoordelen.

Wijziging

Wij hebben paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes, Toekomstperspectief voor agrariërs, aangevuld en verduidelijkt.

Nummer I.41, O.11, O.28, O.36

Constateren dat het toekomstperspectief voor agrariërs in de huidige ontwerp-omgevingsvisie nog onvoldoende expliciet en toetsbaar is verankerd en dat onvoldoende concreet is uitgewerkt wat de praktische gevolgen zijn voor bestaande agrarische bedrijven. Vragen om duidelijkheid aan de voorkant, zodat ondernemers, financiers en overheden weten waar zij aan toe zijn.

Antwoord

De Omgevingsvisie is bewust een visie op hoofdlijnen. Wij geven richting aan de ontwikkeling van Drenthe, maar leggen niet op voorhand voor alle locaties en bedrijven vast wat dit concreet betekent. De verdere concretisering vindt plaats in programma's, gebiedsprocessen en – waar aan de orde – de Omgevingsverordening.

In de paragraaf 2.3 randvoorwaarden voor succes, benadrukken nadrukkelijk het belang van rechtszekerheid, voorspelbaarheid en een stabiel toekomstperspectief voor agrariërs. Daarbij geven wij aan dat wij streven naar zo vroeg mogelijke duidelijkheid over doelen, maatregelen en effecten voor grondeigenaren en ondernemers.

Bij de verdere uitwerking passen wij het Kompas toe om per gebied en per situatie belangen zorgvuldig en transparant af te wegen. Daarmee borgen wij dat niet alleen richting wordt gegeven, maar ook stap voor stap duidelijk wordt wat dit concreet betekent voor betrokken bedrijven.

Wijziging

Wij hebben paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes, Toekomstperspectief voor agrariërs, aangevuld en verduidelijkt.

Nummer O.37

Constaateert dat de ontwerp-Omgevingsvisie erkent dat bestaande functies te maken krijgen met 'veranderende condities', maar biedt geen concrete compensatie voor het verlies aan productiewaarde. Vraagt het principe van vrijwilligheid expliciet op te nemen als harde randvoorwaarde voor grondgebonden maatregelen zoals functiewijziging, peilverhoging of uitkoop. Vraagt om een concrete en bindende financiële compensatieregeling op te nemen voor melkveehouders die inleveren op productiecapaciteit als gevolg van vernatting en natuurmaatregelen, met een verplichte nadeelcompensatieregeling en onafhankelijke taxatieprocedure voor gronden in

nieuwe waterwingebieden of beschermingszones. Vraagt om de afhankelijkheid van rijksbeleid expliciet te erkennen als risico en een provinciaal vangnet te formuleren voor het geval rijksmiddelen uitblijven.

Antwoord

De Omgevingsvisie maakt op hoofdlijnen duidelijk dat bestaande functies te maken kunnen krijgen met veranderende condities, onder andere door klimaatverandering en opgaven voor (drink)water en natuur. In de aangevulde teksten bij paragraaf 2.3 ‘randvoorwaarden voor succes’ geven wij explicieter aan hoe wij hiermee omgaan.

Daarbij hanteren wij als uitgangspunten dat veranderingen in grondgebruik zorgvuldig en rechtvaardig plaatsvinden, met vrijwilligheid als vertrekpunt, in samenwerking met betrokkenen en met zo vroeg mogelijke duidelijkheid over doelen, maatregelen en effecten.

Ten aanzien van compensatie geldt dat wij het belang van passende vergoeding bij aantoonbare schade of beperkingen onderschrijven. In de Omgevingsvisie leggen wij echter geen concrete en bindende compensatieregelingen vast, zoals een generieke nadeelcompensatieregeling of vaste taxatieprocedures. De invulling hiervan vindt plaats in de verdere uitwerking, in programma’s en gebiedsprocessen, binnen de geldende juridische en financiële kaders.

In de Omgevingsvisie is expliciet opgenomen dat wij voor de uitvoering van de opgaven in belangrijke mate afhankelijk zijn van nationale en Europese kaders en middelen. Wanneer deze randvoorwaarden onvoldoende worden ingevuld, heeft dat direct gevolgen voor de uitvoerbaarheid van doelen. In dat geval kiezen wij voor een stapsgewijze aanpak, waarbij wij eerst inzetten op aanvullende samenwerking, prioritering en bijsturing. Een generiek provinciaal financieel vangnet achten wij op voorhand niet passend, gezien de omvang en aard van de opgaven.

Wijziging

Wij hebben paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes, Toekomstperspectief voor agrariërs, aangevuld en verduidelijkt.

Nummer O.53

Eist dat de Omgevingsvisie pas wordt vastgesteld wanneer er harde, juridisch bindende garanties liggen voor volledige schadeloosstelling en nadeelcompensatie bij waardedaling van gronden of inperking van productierechten.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en niet het instrument waarin concrete, juridisch bindende afspraken over schadeloosstelling of nadeelcompensatie worden vastgelegd.

In de aangevulde teksten bij paragraaf 2.3 ‘randvoorwaarden voor succes’ geven wij nadrukkelijk aan dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaatsvinden, met aandacht voor vrijwilligheid, vroegtijdige duidelijkheid en passende compensatie bij aantoonbare schade of beperkingen. De verdere uitwerking hiervan vindt plaats in programma’s, gebiedsprocessen en – waar aan de orde – binnen de geldende wettelijke regelingen voor nadeelcompensatie.

Wij nemen het voorstel om de vaststelling van de Omgevingsvisie afhankelijk te maken van het vooraf vastleggen van volledige en juridisch bindende compensatiegaranties niet over. De aard en omvang van de opgaven, en de wijze waarop deze per gebied uitwerken, zijn daarvoor nog onvoldoende concreet en hangen mede samen met nationale kaders en beschikbare middelen.

Wijziging

Wij hebben paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes, Toekomstperspectief voor agrariërs, aangevuld en verduidelijkt.

2.4. Onze strategie en doelen voor de lange termijn

Nummer G.1

Ziet een uitdaging in de samenhang en spanning tussen natuur, stikstof en landbouw. Verwacht een nadere uitwerking in programma’s en vraagt betrokkenheid bij grensoverschrijdende effecten.

Antwoord

Wij herkennen de spanning en samenhang tussen natuur, stikstof en landbouw en onderschrijven dat dit vraagt om een zorgvuldige benadering. De Omgevingsvisie geeft hiervoor richting op hoofdlijnen. De nadere uitwerking vindt plaats in programma’s, waaronder het Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), waarin deze opgaven in samenhang worden uitgewerkt en vertaald naar gebiedsgerichte keuzes.

Wij hechten daarbij aan een goede samenwerking met betrokken partijen, inclusief aandacht voor grensoverschrijdende effecten en afstemming met andere overheden. De wijze waarop deze betrokkenheid vorm krijgt, wordt per programma en gebiedsproces nader uitgewerkt.

Nummer G.7, I.23, I.27, I.34 en O.71

Ondersteunt het uitgangspunt om zorgvuldig en duurzaam met de ondergrond om te gaan en is positief over het niet toestaan van opslag van radioactief afval en andere risicovolle stoffen. Verzet zich tegen de mogelijke opslag van waterstof in de ondergrond, vanwege zorgen over veiligheid, milieueffecten en ruimtelijke gevolgen. Wijst op negatieve ervaringen met eerdere bodemingrepen en schadeafhandeling, en stelt dat het principe ‘water en bodem sturend’ in de praktijk onvoldoende wordt waargemaakt. Pleit voor meer terughoudendheid met ondergrondse activiteiten, betere bescherming van inwoners en een ruimhartigere afhandeling van schade.

Antwoord

Het Rijk is bevoegd gezag voor de opslag van waterstof; de provincie heeft daarbij een adviserende rol.

Wij zijn terughoudend met het gebruik van de diepe ondergrond en hanteren het uitgangspunt “nee, tenzij”. Daarbij staan bescherming van bodem, leefomgeving en veiligheid voorop. Op dit moment zijn er geen concrete plannen voor waterstofopslag in Drenthe. Mogelijke locaties zijn slechts gereserveerd op basis van potentiële geschiktheid.

Eventuele initiatieven worden alleen overwogen als effecten op veiligheid, milieu en leefomgeving zorgvuldig zijn onderzocht en aantoonbaar aanvaardbaar zijn, en schade zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Nummer G.9

De gemeente ziet dat haar benadering van het landelijk gebied goed aansluit bij de provinciale ontwerp-Omgevingsvisie. Verzoekt om de gemeente in gebiedsprocessen en bij de uitwerking van programma’s expliciet als mede-gebiedsregisseur te positioneren, zodat gemeentelijke kennis van gebieden, dorpen en ondernemers structureel wordt meegenomen in afwegingen en uitvoering.

Antwoord

Wij vinden het fijn om te horen dat de gemeentelijke benadering goed aansluit bij de ontwerp-Omgevingsvisie en waarderen de bereidheid om hierin gezamenlijk op te trekken. Wij onderschrijven het belang van een sterke rol van gemeenten in gebiedsprocessen en bij de uitwerking van programma’s. Daarbij is het ook van belang dat alle betrokken partijen, waaronder gemeenten, beschikken over voldoende capaciteit en inzet om deze rol daadwerkelijk te kunnen vervullen.

Nummer I.11

Vraagt om een benadering waarin boeren als partners worden gezien, met ruimte voor maatwerk, duidelijke toekomstperspectieven en respect voor hun rol in beheer en onderhoud van het landschap en vraagt ons de boeren actief te ondersteunen.

Antwoord

Wij zien boeren als partners in het toekomstbestendig maken van het landelijk gebied en hanteren het principe 'boer aan het roer', waarbij het ondernemerschap van de boer centraal staat. Er is bij de uitwerking van de deze Omgevingsvisie in programma's zoals het Toekomstgericht Landelijke Gebied Drenthe (TLGD) ruimte voor gebiedsgericht maatwerk en verschillende ontwikkelrichtingen, met aandacht voor toekomstperspectief en respect voor de rol van boeren in het beheer van landschap en leefomgeving. Daarbij bieden wij op verschillende wijze ondersteuning, onder andere met diverse subsidieregelingen.

Nummer I.28

Vindt dat de Omgevingsvisie de opgaven in het landelijk gebied nog te sectoraal benadert. Er wordt gepleit voor meer integrale gebiedskeuzes, waarbij per gebied duidelijk wordt vastgelegd welke functie leidend is, welke vormen van landbouw nog passen en waar natuurherstel prioriteit krijgt. Vindt dat de uitvoering zonder zulke keuzes te vrijblijvend en gefragmenteerd blijft, terwijl de ecologische opgaven urgent zijn.

Antwoord

De Omgevingsvisie is bewust een visie op hoofdlijnen. Wij geven op hoofdlijn aan welke functie waar leidend is. De functie natuur is leidend in het NNN, de functie landbouw in het gebied met de aanduiding landbouw en in de dorpen en steden zijn de functies wonen, werklocaties/bedrijventerreinen en infrastructuur leidend. Daarmee geven we richting aan de ruimtelijke ontwikkeling van Drenthe, maar leggen niet op voorhand per gebied vast welke maatregelen nodig zijn om onze opgaven te realiseren. Die concretisering vindt plaats in de verdere uitwerking, onder andere in programma's en gebiedsprocessen. Daarin wordt per gebied en per situatie de samenhang tussen natuur, landbouw, water en andere belangen zorgvuldig en transparant afgewogen. Op die manier borgen wij dat de uitwerking niet sectoraal of vrijblijvend is, maar juist gebiedsgericht en integraal plaatsvindt.

Nummer I.39

Roept de provincie op om eerst bestaande knelpunten op orde te brengen en vervolgens pas verdere ontwikkelingen vorm te geven, met respect voor de identiteit van het gebied en ruimte voor landbouw, wonen en recreatie.

Antwoord

Wij herkennen het belang van het op orde brengen van bestaande knelpunten en het zorgvuldig omgaan met de identiteit van gebieden. In de Omgevingsvisie zetten wij in op het realiseren van urgente en noodzakelijke opgaven, zoals voor natuur, water en wonen. Tegelijk biedt de gebiedsgerichte uitwerking ruimte om in samenhang ook andere ontwikkelingen en wensen mee te nemen, zoals op het gebied van landbouw, en recreatie.

Nummer I.46

Vindt dat de visie en de Impactanalyse Brede Welvaart een ontwikkeling richting krimp en concentratie van landbouw “normaliseert” (o.a. door formuleringen over concentratie op ‘fysiek geschikte gronden’) en daarmee de ontwikkelruimte en rechtszekerheid van gezinsbedrijven buiten ‘optimale zones’ onder druk kan zetten. Stelt dat het perspectief voor gezinsbedrijven en opvolging onvoldoende wordt geborgd. Verzoekt om deze beleidslijn te herzien/corrigeren, zodat landbouw in heel Drenthe als gelijkwaardige pijler van brede welvaart wordt erkend en niet planologisch wordt “weggedrukt” via zonerings. Pleit daarnaast dat verschuiving naar (agraris) natuurbeheer alleen op basis van vrijwilligheid en met een langdurig marktconform verdienmodel kan plaatsvinden

Antwoord

De Impactanalyse Brede Welvaart is een hulpmiddel die inzichtelijk te maakt voor welke opgaven we staan. De analyse zelf is geen beleidsstuk en bevat geen zelfstandige beleidskeuzes. Wij passen de Impactanalyse daarom niet aan. De landbouw is en blijft voor Drenthe van grote economische en maatschappelijke betekenis. Uit de meest recente cijfers blijkt dat de agrarische sector en het agrocluster een substantiële bijdrage leveren aan de Drentse economie en werkgelegenheid, en dat het aandeel bedrijven met opvolger in Drenthe relatief gunstig is.

De beleidslijn ligt in de Omgevingsvisie zelf. Daarin staat dat Drenthe zonder landbouw ondenkbaar is en dat wij ruimte en perspectief bieden aan een toekomstbestendige, innovatieve en rendabele landbouw.

De concrete afweging hoe landbouw, natuur, water en andere opgaven zich per gebied tot elkaar verhouden, vindt plaats in de verdere uitwerking in programma's en gebiedsprocessen. Daarbij geldt dat veranderingen in grondgebruik in beginsel plaatsvinden op basis van vrijwilligheid, met aandacht voor een zorgvuldig proces en passende compensatie of ondersteuning waar dat aan de orde is.

Nummer O.11

Verzoekt te onderzoeken of gronden die in het verleden aan de landbouw zijn onttrokken, waar dat juridisch en ecologisch verantwoord is, kunnen bijdragen als ruil- of compensatiegrond.

Antwoord

De wijziging van de functie landbouw naar natuur die in het verleden hebben plaatsgevonden zijn in principe een blijvende wijziging. We kunnen onderzoeken of in gebiedsprocessen maatwerk mogelijk is als dit bijdraagt aan de provinciale beleidsdoelen.

Nummer O.32

Vraagt om aan hoofdstuk 2 een expliciete passage toe te voegen over ontwikkelruimte voor bestaande en nieuwe economische activiteiten in het landelijk gebied en daarbij te benoemen dat water- en bodemsturend beleid niet automatisch betekent dat ontwikkeling stopt, maar dat de provincie samen met ondernemers zoekt naar passende, haalbare en betaalbare oplossingen. Maak ook duidelijk hoe natuurherstel en stikstofreductie bijdragen aan het weer vlot trekken van vergunningverlening voor landbouw, wonen, energie, infrastructuur en bedrijvigheid.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van voldoende ontwikkelruimte voor bestaande en nieuwe economische activiteiten in het landelijk gebied. Wij delen ook het beeld dat het principe 'water en bodem sturend' niet betekent dat ontwikkeling stopt. Dit principe vraagt juist om een andere manier van ontwikkelen: ontwikkelingen die passen bij de draagkracht van water en bodem en die toekomstbestendig zijn. Dit betekent dat wij samen met ondernemers en gebiedspartners zoeken naar passende, haalbare en betaalbare oplossingen, waarbij ruimte blijft voor ontwikkeling en innovatie.

Tegelijkertijd is duidelijk dat herstel van natuur en het terugdringen van stikstof randvoorwaardelijk zijn voor het weer op gang brengen van vergunningverlening. In de Omgevingsvisie is daarom expliciet opgenomen dat het realiseren van natuurdoelen bijdraagt aan het weer mogelijk maken van vergunningverlening voor landbouw, woningbouw, energie, infrastructuur en bedrijvigheid.

De Omgevingsvisie geeft het beleid op hoofdlijnen weer. In de verdere uitwerking in programma's en gebiedsprocessen maken wij dit concreter en wegen wij per gebied en per situatie zorgvuldig af hoe ontwikkelruimte en systeemopgaven zich tot elkaar verhouden.

Wij zien aanleiding om deze samenhang en het perspectief op ontwikkeling in hoofdstuk explicieter te verwoorden, zodat duidelijker wordt dat de Omgevingsvisie niet alleen begrenst, maar ook richting geeft aan toekomstbestendige ontwikkeling.

Wijziging

Paragraaf 2.1: Daarnaast is landbouwgrond in beeld voor andere maatschappelijke opgaven, zoals natuurontwikkeling, verstedelijking, energie en defensie. Dit vraagt om een zorgvuldige, gebiedsgerichte afweging, waarin landbouw als drager van het landelijk gebied ruimte houdt en andere opgaven in samenhang worden ingepast.

Paragraaf 2.2. zin aanvullen: Op korte termijn willen we flinke stappen zetten richting de Europese natuurdoelen, zodat de vergunningverlening voor landbouw, wonen, energie en infrastructuur vlot wordt getrokken. Het realiseren van deze doelen is daarmee niet alleen een ecologische opgave, maar ook een randvoorwaarde voor economische ontwikkeling en maatschappelijke vooruitgang in Drenthe.

Nummer O.34

Vindt het een zorgwekkende omissie dat in de Omgevingsvisie niet/nauwelijks aandacht wordt besteed aan de cruciale Drentse uitvoeringsmogelijkheden van ANLb om maatschappelijke opgaven in het landelijke gebied het hoofd te bieden.

Antwoord

In de Omgevingsvisie is wel degelijk aandacht ANLb. Agrarisch natuurbeheer wordt op verschillende plaatsen benoemd, onder andere in relatie tot het versterken van biodiversiteit, het realiseren van ecologische verbindingen en het agrarisch natuurbeheer in leefgebieden voor soorten.

De Omgevingsvisie heeft een strategisch karakter op hoofdlijnen en richt zich op het aangeven van de koers en samenhang tussen opgaven. Specifieke uitvoeringsinstrumenten, zoals het ANLb en de rol van Agrarische Natuur Drenthe, krijgen hun nadere uitwerking in programma's en uitvoeringskaders, waaronder het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe en het natuurbeheerbeleid.

Wij zien daarom geen reden om het ANLb als afzonderlijk instrument uitgebreider op te nemen in de Omgevingsvisie, maar onderschrijven wel het belang ervan bij de verdere uitwerking en uitvoering van de opgaven in het landelijk gebied.

Nummer O.37

Vraagt om duidelijkheid over de maximale omvang van de ruimtelijke claims per bedrijf of per gebied. Vindt een cumulatieve effectanalyse ontbreken, die inzichtelijk maakt

welk deel van het agrarisch areaal in Drenthe in totaal aan functiewijziging of gebruiksbependingen onderhevig zal zijn.

Antwoord

Wij begrijpen de wens om meer duidelijkheid te krijgen over de omvang van ruimtelijke claims en de mogelijke effecten op het agrarisch areaal. De Omgevingsvisie is echter een visie op hoofdlijnen. Daardoor is het niet mogelijk om inzichtelijk te maken hoeveel functiewijziging of gebruiksbependingen zich in de toekomst zullen voordoen, per bedrijf of per gebied. Dit hangt samen met meerdere onzekerheden. Zo hebben wij een opgave voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland, maar is nog niet bekend hoe groot de aanvullende natuuropgave zal zijn vanuit de Europese Natuurherstelverordening. Ook de ruimtebehoefte voor verstedelijking is afhankelijk van keuzes die gemeenten maken, onder andere ten aanzien van binnenstedelijke ontwikkeling.

Wij kiezen er daarom bewust voor om geen generieke uitspraken te doen over de omvang van ruimtelijke claims. Het uitgangspunt in de Omgevingsvisie is dat wij zuinig en zorgvuldig omgaan met de schaarse ruimte en niet op voorhand overgaan tot functiewijziging.

De concrete effecten en afwegingen worden in de verdere uitwerking, in programma's en gebiedsprocessen, per gebied inzichtelijk gemaakt en beoordeeld in samenhang met andere opgaven.

Nummer O.64

Vraagt om aanpassing van de zin 'Bij planvorming en vergunningverlening hanteren we de principes van 'water en bodem sturend' naar 'bij planvorming en vergunningverlening hanteren we de principes uit het Kompas' zodat ook in het landelijk gebied gezondheid/brede welvaart volwaardig worden meegewogen.

Antwoord

De Omgevingsvisie gaat uit van een integrale benadering, waarbij de leidende principes in samenhang worden toegepast via het Kompas. Wij zien daarom aanleiding om de betreffende zin aan te passen, zodat deze beter aansluit bij de werking van het Kompas en duidelijk maakt dat bij planvorming en vergunningverlening alle relevante principes worden meegewogen.

Wijziging

Bij planvorming en vergunningverlening hanteren we de leidende principes van Water en Bodem sturend en het Kompas. Met het principe 'water en bodem sturend' spelen we in op veranderende condities...

Nummer O.73

Geeft aan geschrokken te zijn van de voorgenomen plannen voor het gebied waarin hun melkveebedrijf ligt. De aanduiding van het Loodiep als ecologische verbindingszone, in combinatie met de ligging in een beekdalgebied, wordt als problematisch ervaren omdat dit leidt tot mogelijke beperkingen voor de bedrijfsvoering. Volgens indiener sluit deze aanduiding niet aan bij de huidige inrichting van het gebied, dat sinds de ruilverkaveling is ingericht met grootschalige, goed ontwaterde kavels. Verzoekt om deze aanduidingen te heroverwegen en het gebied primair bestemd te laten voor grootschalige landbouw, zodat ontwikkelruimte en bestaanszekerheid voor de bedrijven behouden blijven. Benadrukt dat het onrechtvaardig voelt dat een eerder gestimuleerde verplaatsing nu opnieuw leidt tot beperkingen.

Antwoord

Wij begrijpen dat de aanduidingen op de kaarten en de ligging van uw bedrijf in het beekdal zorgen oproepen over de gevolgen voor uw bedrijfsvoering en toekomstperspectief. Ook begrijpen wij dat dit, mede gezien de voorgeschiedenis van de verplaatsing van het bedrijf, als onrechtvaardig kan voelen. Wij nemen deze zorgen serieus.

Ook in het huidige beleid is opgenomen dat in beekdalen ruimte voor water moet zijn. Bij veel neerslag verzamelt zich water in beekdalen, dit kan leiden tot natte omstandigheden. Door klimaatverandering zal de neerslag hoeveelheid en intensiteit waarschijnlijk toenemen. De mate waarin dit optreedt, verschilt per gebied.

De aanduiding van het Loodiep als ecologische verbindingszone heeft op zichzelf geen gevolgen voor de waterpeilen in het beekdal en leidt ook niet tot een functiewijziging naar natuur. Wel biedt deze aanduiding mogelijkheden voor vrijwillige ondersteuning of subsidies om het ecologisch functioneren van gronden te versterken.

Wij erkennen dat dit gebied sinds de ruilverkaveling is ingericht op grootschalige landbouw en dat behoud van ontwikkelruimte en bestaanszekerheid voor agrarische bedrijven van groot belang is. De concrete uitwerking van maatregelen moet nog plaatsvinden. In het Regionaal waterprogramma geven we aan hoe we dat gaan aanpakken.

2.5. Een veerkrachtig en klimaatrobuust water- en bodemsysteem

2.5.1. Concreetheid waterbeleid

Nummer I.50

Vraagt waarop concreet wordt gestuurd aangaande het principe 'Water en Bodem sturend'. Bijvoorbeeld voor woningbouw of voor landbouw in de beekdalen.

Antwoord

In de Omgevingsvisie geven wij richting op hoofdlijnen. Dit betekent dat het water- en bodemsysteem een belangrijke basis vormt voor ruimtelijke keuzes, waarbij functies zich zo veel mogelijk moeten verhouden tot de draagkracht van het systeem, nu en in de toekomst.

Voor woningbouw betekent dit bijvoorbeeld dat wij terughoudend zijn met bouwen op locaties die gevoelig zijn voor wateroverlast, zeker met het oog op klimaatverandering.

De uitwerking van 'water en bodem sturend' kan leiden tot veranderende condities voor de landbouw in de beekdalen en dit kan effect hebben op het gebruik van de gronden. Niet alleen in natte tijden, maar ook in droge tijden. Het langer vasthouden van water bovenstrooms kan bijdragen aan het beperken van wateroverlast benedenstrooms. Ook kan het vasthouden van water in de beekdalen bijdragen aan het op peil houden van grondwater in droge perioden, wat van belang is voor landbouw en natuur.

De Omgevingsvisie legt uitgangspunten vast, maar werkt deze nog niet uit tot concrete maatregelen of gebiedsspecifieke keuzes. De nadere uitwerking vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen, waarin wij bepalen hoe dit principes concreet worden toegepast en welke keuzes dat met zich meebrengt.

Nummer O.5

Waarderen dat water en bodem als uitgangspunt worden genomen in de Omgevingsvisie, maar vinden dat dit onvoldoende wordt uitgewerkt in concrete beleidskeuzes. Het doorverwijzen naar het Regionaal Waterprogramma wordt als onvoldoende gezien. Er wordt gevraagd om meer duidelijkheid en concretisering van het beleid, met name voor beekdalen, inclusief de gevolgen voor gebruiksfuncties, de rol van regelgeving en de mate waarin bebouwing daar nog wordt toegestaan.

Antwoord

Wij delen uw opvatting dat het principe 'water en bodem sturend' richtinggevend moet zijn voor ruimtelijke keuzes. Daarnaast hebben wij de opgave om de waterkwaliteit te verbeteren.

In de Omgevingsvisie geven wij richting op hoofdlijnen. Voor beekdalen betekent dit dat wij ruimte voor water willen behouden en daarom terughoudend zijn met nieuwe bebouwing. Het uitgangspunt is daarbij in beginsel nee, tenzij: alleen wanneer dit verenigbaar is met het watersysteem, de waterkwaliteit en de omgevingskwaliteit kan daarvan worden afgeweken.

De verdere concretisering van het beleid vindt plaats in het Regionaal Waterprogramma, in gebiedsprocessen en – waar aan de orde – in de Omgevingsverordening. In die uitwerking wordt ook duidelijker wat 'water en bodem sturend' betekent voor functies als landbouw, natuur en wonen, en hoe regelgeving daarbij wordt ingezet. Daarbij betrekken wij de waterschappen, gemeenten, grondeigenaren en maatschappelijke partners, waaronder de natuurorganisaties, nadrukkelijk in de verdere uitwerking.

Wij vinden het belangrijk dat deze uitwerking zorgvuldig en gebiedsgericht plaatsvindt. 'water en bodem sturend' is daarbij een leidend principe, maar de concrete toepassing vraagt steeds om een navolgbare afweging van belangen per gebied.

Wijziging

....regionale keringen. Daarom blijven we terughoudend met het toevoegen van bebouwing in beekdalen. Ons uitgangspunt is dat nieuwe ontwikkelingen hier alleen mogelijk zijn wanneer zij verenigbaar zijn met het watersysteem, de waterkwaliteit en de omgevingskwaliteit van het gebied.

We werken het principe 'water en bodem sturend' verder uit in het Regionaal Waterprogramma. Op basis van die uitwerking wordt ook de beekdalbegrenzing opnieuw beoordeeld.

Nummer O.10

Vindt de huidige formuleringen in de visie te vrijblijvend. Verzoekt om in laaggelegen gebieden en beekdalen water en bodem daadwerkelijk sturend te maken door terughoudendheid met nieuwe bebouwing in kwetsbare watersystemen, herstel van natuurlijke hydrologie, ruimte voor waterberging, ook in hoger gelegen delen van de beekdalsystemen, beperking van ontwatering en bescherming van veenbodems en natte natuur.

Antwoord

In de Omgevingsvisie kiezen wij er inderdaad voor om in beekdalen ruimte voor water te behouden, de waterkwaliteit te verbeteren en terughoudend te zijn met nieuwe bebouwing. Daarbij geldt dat nieuwe functies verenigbaar moeten zijn met het watersysteem, de waterkwaliteit en de ruimtelijke kwaliteit van het gebied.

Tegelijk is de Omgevingsvisie een visie op hoofdlijnen. De concrete uitwerking van maatregelen, zoals hydrologisch herstel en waterberging moet nog plaatsvinden. In het Regionaal waterprogramma geven we aan hoe we dat gaan aanpakken. Daarbij worden ook gekeken naar de gevolgen voor bestaande functies en de inzet van regelgeving.

Nummer I.41, O.28, O.36

Acht het noodzakelijk dat toepassing van het principe 'water en bodem sturend' plaatsvindt op basis van gebiedsspecifieke afwegingen, met duidelijke randvoorwaarden voor proportionaliteit en rechtszekerheid en met afspraken over compensatie wanneer sprake is van structurele nadelige gevolgen.

Antwoord

Wij onderschrijven dat de toepassing van het principe 'water en bodem sturend' vraagt om een gebiedsspecifieke afweging, omdat opgaven en omstandigheden per gebied verschillen. Daarom kiezen wij voor een gebiedsgerichte uitwerking, in samenwerking met gebiedspartners, grondeigenaren en inwoners.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De concrete afweging van maatregelen en gevolgen vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen, waarbij wij het Kompas toepassen om belangen zorgvuldig en transparant te wegen.

In de aangevulde paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes maken wij daarnaast expliciet dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig moeten plaatsvinden, met aandacht voor vroegtijdige duidelijkheid, rechtszekerheid en passende compensatie of ondersteuning waar dat aan de orde is. De verdere invulling hiervan vindt plaats in de uitwerking, binnen de geldende juridische en financiële kaders.

Wijziging

Wij hebben paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes, Toekomstperspectief voor agrariërs, aangevuld en verduidelijkt.

Nummer O.36

Vindt dat de ontwerp-omgevingsvisie onvoldoende duidelijk maakt wat onder "overlast" wordt verstaan als gevolg van het principe 'water en bodem sturend'. Vraagt wanneer aanpassing van bestaande functies aan de orde is, welke instrumenten daarbij worden ingezet en hoe wordt voorkomen dat de lasten onevenredig bij agrarische bedrijven terechtkomen.

Vindt het noodzakelijk dat keuzes gebiedsgericht en transparant worden gemaakt, dat rechtszekerheid voor ondernemers wordt gewaarborgd en dat vooraf helder is op welke wijze compensatie of nadeelcompensatie plaatsvindt wanneer agrarische bedrijven structureel worden beperkt.

Antwoord

Er is geen sprake van overlaster als gevolg van het principe 'Water en Bodem sturend'. Overlast ontstaat doordat kwetsbare situaties of objecten hinder of schade ondervinden als gevolg van weersextremen, zoals droogte of intensieve neerslag. Door klimaatverandering neemt de kans op weersextremen toe. Het principe 'water en bodem sturend' is erop gericht om watersysteem en het landgebruik beter op elkaar af te stemmen zodat de kwetsbaarheid voor weersomstandigheden afneemt.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De concrete afweging of en wanneer aanpassing van functies aan de orde is, vindt plaats in de verdere uitwerking in programma's en gebiedsprocessen. Daarbij worden keuzes gebiedsgericht gemaakt.

In de aangevulde paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes is opgenomen dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaatsvinden, met aandacht voor vroegtijdige duidelijkheid, rechtszekerheid en een stabiel toekomstperspectief voor agrariërs. Daarbij geldt dat aanpassingen in beginsel plaatsvinden op basis van vrijwilligheid en dat bij aantoonbare schade of structurele beperkingen wordt gekeken naar passende compensatie of ondersteuning, binnen de geldende juridische en financiële kaders.

Wij achten deze werkwijze passend, omdat deze ruimte biedt voor maatwerk en een zorgvuldige afweging per gebied, terwijl de effecten van klimaatverandering worden aangepakt.

2.5.2. Waterkwantiteit

Nummer I.23

Vraagt aandacht voor het verbreden van sloten en de terugkeer van sloten, meanderende beken en het vermijden van scheuren van grasland.

Antwoord

De Omgevingsvisie geeft richting op hoofdlijnen. De provincie is verantwoordelijk voor de strategische keuzes en kaders voor het water- en bodemsysteem, onder andere via het Regionaal Waterprogramma en de Omgevingsverordening. De uitvoering van het waterbeheer, waaronder het inrichten van watergangen, peilbeheer en hydrologische maatregelen, ligt bij de waterschappen.

De concrete maatregelen, zoals het al dan niet verbreden van sloten, herstel van beken of het omgaan met bodemeffecten zoals scheuren van grasland, worden daarom gebiedsgericht uitgewerkt door de waterschappen, in afstemming met grondeigenaren

en andere betrokkenen. Daarbij wordt steeds gekeken naar de lokale omstandigheden, de effecten op gebruiksfuncties en de uitvoerbaarheid.

Zoals ook opgenomen in de Omgevingsvisie (par. 1.3 en 2.3) vindt deze uitwerking plaats in gebiedsprocessen, waarin provincie en waterschappen samen optrekken en betrokken partijen actief worden betrokken bij de keuzes en uitvoering.

Nummer I.35

Vraagt om de sponswerking van gezonde bodem meer te benutten.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van een goede sponswerking van de bodem als manier om water beter vast te houden en daarmee bij te dragen aan het omgaan met droogte en wateroverlast. Deze benadering sluit aan bij het principe ‘water en bodem sturend’, waarin het verbeteren van het bodem- en watersysteem centraal staat. In onze Strategie Bodem en Ondergrond is dit verder uitgewerkt.

Nummer O.57, O.58, O.59

Signaleren een spanning tussen het accepteren van aanpassing aan het water- en bodemsysteem en het streven om overbelasting te voorkomen. Benadrukken dat de toenemende opgaven rond waterkwaliteit en -kwantiteit vragen om duidelijkere keuzes en prioritering. Pleiten ervoor expliciet te maken hoe keuzes worden gemaakt wanneer functies niet te combineren zijn en welke randvoorwaarden gelden voor het veiligstellen van de drinkwatervoorziening.

Antwoord

Wij herkennen de geschetste spanning tussen het aanpassen van functies aan het water- en bodemsysteem en het voorkomen van overbelasting daarvan. Deze spanning is inherent aan de opgaven waar we voor staan en wordt in de Omgevingsvisie ook onderkend.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor richting op hoofdlijnen door het principe ‘water en bodem sturend’ te hanteren. Dit betekent dat wij bij ruimtelijke keuzes nadrukkelijk rekening houden met de draagkracht van het systeem, juist om overbelasting en achteruitgang van waterkwaliteit en -kwantiteit te voorkomen.

Tegelijk kiezen wij er niet voor om op voorhand één functie altijd doorslaggevend te maken. In situaties waarin functies niet goed te combineren zijn, vindt een integrale afweging plaats, waarbij wij belangen – waaronder drinkwatervoorziening, natuur,

landbouw en verstedelijking – zorgvuldig en transparant wegen. Hierbij weegt het belang van de drinkwatervoorziening zwaar mee zoals is verankerd in de Drinkwaterwet (art. 2) en in ons beleid om de grondwaterwinningen voor de drinkwatervoorziening te beschermen.

De bescherming van drinkwater en grondwaterkwaliteit is een zwaarwegend publiek belang is. Dit wordt geborgd via bestaande kaders en instrumenten, zoals het Regionaal Waterprogramma en de Omgevingsverordening, en krijgt een nadrukkelijke plek in de verdere uitwerking.

De gevraagde concretisering en prioritering vindt plaats in de uitwerking in programma's en gebiedsprocessen. Daar wordt per gebied helder gemaakt welke keuzes nodig zijn, welke functies mogelijk zijn en onder welke randvoorwaarden.

Nummer W.1, W.2, W.3, W.4

Benadrukken dat waterveiligheid en het beperken van wateroverlast vragen om preventieve keuzes in de ruimtelijke ordening. Stellen dat niet alle ruimtelijke ontwikkelingen overal mogelijk zijn zonder het watersysteem structureel te belasten en vraagt om erkenning hiervan in de visie.

Stellen dat de ontwerpvisie onvoldoende erkent dat de grenzen van de maakbaarheid van het watersysteem zijn bereikt. Signaleren dat een omslag naar een integrale systeembenadering ontbreekt, terwijl samenhangende keuzes nodig zijn in bodemgebruik, waterbeheer, inrichting en functietoedeling. Benadrukken dat zoetwaterbeschikbaarheid niet vanzelfsprekend is en structurele aanpassingen in gebruik en inrichting noodzakelijk zijn. Waarschuwen dat zonder deze explicitering onrealistische verwachtingen kunnen ontstaan. Voegen toe dat waterkwaliteit een wettelijke opgave is die afhankelijk is van keuzes buiten het watersysteem, en pleiten voor expliciete verankering hiervan als randvoorwaarde in provinciaal beleid.

Antwoord

Wij herkennen de oproep om waterveiligheid, wateroverlast en zoetwaterbeschikbaarheid nadrukkelijker te betrekken bij ruimtelijke keuzes. Deze aspecten vormen een belangrijk onderdeel van de opgaven waar we voor staan.

In de Omgevingsvisie zetten wij een duidelijke stap naar een integrale systeembenadering, waarin water, bodem, ruimtegebruik en functies in samenhang worden beschouwd. Het principe 'Water en Bodem sturend' betekent dat wij onderkennen dat het watersysteem grenzen kent en dat niet alle ruimtelijke ontwikkelingen overal mogelijk zijn zonder het systeem structureel te belasten.

Tegelijk kiezen we ervoor om in de Omgevingsvisie deze keuzes op hoofdlijnen te formuleren. De concrete afweging, inclusief de vraag waar functies nog mogelijk zijn en waar aanpassing nodig is, vindt plaats in de verdere uitwerking in programma's en gebiedsprocessen, waarbij wij het Kompas toepassen om belangen zorgvuldig en transparant te wegen.

Wij onderschrijven dat zoetwaterbeschikbaarheid niet vanzelfsprekend is en dat dit vraagt om aanpassingen in gebruik en inrichting. Het principe 'water en bodem sturend' is er juist op gericht om hier tijdig op te anticiperen en overbelasting van het watersysteem te voorkomen.

Daarnaast is waterkwaliteit een wettelijke opgave, onder andere op basis van de Kaderrichtlijn Water. Deze vormt een belangrijke randvoorwaarde voor ruimtelijke ontwikkelingen. De verdere concretisering en borging hiervan vindt plaats in het Regionaal Waterprogramma en – waar nodig – in de Omgevingsverordening.

Met deze werkwijze borgen wij dat de noodzakelijke omslag naar een meer samenhangende en toekomstbestendige benadering van het watersysteem wordt gemaakt, met ruimte voor een gebiedsgerichte en zorgvuldig onderbouwde afweging.

2.5.3. Beekdalen

Nummer G.2

Heeft bezwaar tegen de huidige begrenzing van het beekdal bij Hoogeveen, die deels over bestaand stedelijk gebied loopt, en stelt voor om de spoorlijn als logische grens te hanteren. Daarnaast wordt verzocht om de aanduiding van beekdalen en groenblauwe dooradering langs de stadsrand te heroverwegen, omdat deze niet goed aansluit bij bestaande functies en toekomstige ruimtelijk-economische ontwikkelingen, en in de praktijk moeilijk realiseerbaar is.

Antwoord

De beekdalbegrenzing betreft een globale aanduiding van de beekdalen op basis van bodemkenmerken en geomorfologie. In de uitwerking van ons beleid in het Regionaal Waterprogramma gaan we de begrenzing van de beekdalen indien nodig gedetailleerder vastleggen. We nemen uw suggesties hiervoor mee.

Wijziging

Toevoegen aan 2.5 onder beekdalen: We werken het principe 'water en bodem sturend' verder uit in het Regionaal Waterprogramma. Op basis van die uitwerking wordt ook de beekdalbegrenzing opnieuw beoordeeld.

Nummer G.3

Stelt voor om de begrenzing van de aanduiding 'landbouw in beekdalen' op de kaart 2 ter hoogte van De Wolden te verkleinen, gelet op de verwevenheid met bestaande en toekomstige functies.

Antwoord

De beekdalbegrenzing betreft een globale aanduiding van de beekdalen op basis van bodemkenmerken en geomorfologie. In de uitwerking van ons beleid in het Regionaal Waterprogramma gaan we de begrenzing van de beekdalen indien nodig gedetailleerder vastleggen. We nemen uw suggesties hiervoor mee.

Wijziging

Toevoegen aan 2.5 onder beekdalen: We werken het principe 'water en bodem sturend' verder uit in het Regionaal Waterprogramma. Op basis van die uitwerking wordt ook de beekdalbegrenzing opnieuw beoordeeld.

Nummer G.8

Vraagt om toelichting op waterberging in het beekdal van het Schoonebeekerdiep.

Antwoord

De nadere invulling van de wateropgaven in de beekdalen vindt plaats in het Regionaal Waterprogramma. Wij zullen u daarbij betrekken.

Nummer G.11

Vraagt om betrokkenheid bij de uitwerking van het beekdalenbeleid.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van een goede betrokkenheid van gemeenten bij de uitwerking van het beekdalenbeleid. Wij nodigen u actief uit bij de uitwerking van het Regionaal Waterprogramma.

Nummer G.12

Verzoekt de provincie om bij de uitwerking van het beekdalenbeleid rekening te houden met het huidige landbouwgebruik in deze beekdalen.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang om bij de uitwerking van het beekdalenbeleid rekening te houden met het huidige gebruik. In deze uitwerking van onze beleid worden agrarische

ondernemers en andere belanghebbenden actief betrokken en wordt per gebied gekeken hoe functies zich kunnen ontwikkelen binnen de draagkracht van het systeem.

Zoals ook is opgenomen in de randvoorwaarden voor succes (par. 2.3), vinden veranderingen in het landelijk gebied daarbij zorgvuldig en rechtvaardig plaats, met aandacht voor vroegtijdige duidelijkheid, uitvoerbaarheid en het perspectief van agrarische bedrijven.

Vraagt om in situaties waarin het geohydrologische past, een opening te bieden voor een wijkje/straatje erbij (aansluitend aan kernen) in beekdalen.

Antwoord

Wij begrijpen de wens om, waar dat mogelijk is, ruimte te bieden voor kleinschalige uitbreiding van kernen in beekdalen.

In de Omgevingsvisie kiezen wij er echter bewust voor om beekdalen in principe vrij te houden van nieuwe bebouwing, omdat deze gebieden een belangrijke functie hebben voor het watersysteem, zowel voor waterberging als voor het voorkomen van wateroverlast en het op peil houden van grondwater. Dit sluit aan bij het principe 'Water en Bodem sturend', waarbij de geschiktheid van het systeem richtinggevend is voor ruimtelijke keuzes.

Tegelijkertijd is de Omgevingsvisie een visie op hoofdlijnen. In de verdere uitwerking, onder andere in het Regionaal Waterprogramma, werken wij de begrenzing van beekdalen nader uit en maken wij deze waar nodig gedetailleerder. Daarbij wordt ook gekeken naar lokale omstandigheden en bestaande situaties.

Wijziging

Toevoegen aan 2.5 onder beekdalen: We werken het principe 'water en bodem sturend' verder uit in het Regionaal Waterprogramma. Op basis van die uitwerking wordt ook de beekdalbegrenzing opnieuw beoordeeld.

Nummer G.14

Stelt dat het principe 'water en bodem sturend' wordt ondersteund, maar dat de concrete gevolgen voor functies zoals woningbouw en landbouw onduidelijk blijven.

Gaat in op het beekdallandschap en merkt op dat dit breder benaderd kan worden dan alleen als waterstructuur, waarbij ook de ruimtevraag voor klimaatbuffering explicieter mag worden gemaakt. Benadrukt dat cultuurhistorie een belangrijke kennisbron is voor gebiedseigen oplossingen, met name in het kader van klimaatadaptatie.

Pleit voor een sterkere koppeling tussen water, bodem, cultuurhistorie en ruimtelijke keuzes, om de integraliteit en samenhang in de visie beter tot uitdrukking te brengen.

Antwoord

Wij erkennen de constatering dat de concrete gevolgen van het principe ‘water en bodem sturend’ voor functies zoals woningbouw en landbouw nog niet volledig zijn uitgewerkt. In de Omgevingsvisie geven wij richting op hoofdlijnen. De nadere concretisering vindt plaats in programma’s en gebiedsprocessen, waarbij per gebied wordt bepaald hoe water, bodem en functies zich tot elkaar verhouden.

Wij onderschrijven daarnaast dat beekdalen niet alleen als waterstructuur moeten worden gezien, maar als gebieden waarin meerdere opgaven samenkomen. Deze bredere benadering vormt een belangrijk onderdeel van de verdere uitwerking van het beleid.

Uw aandacht voor cultuurhistorie waarderen wij. In de Omgevingsvisie maakt cultuurhistorie onderdeel uit van de integrale benadering van ruimtelijke kwaliteit. Bij de verdere uitwerking van het beleid, onder andere in het Regionaal Waterprogramma, betrekken wij cultuurhistorie nadrukkelijk als kennisbron voor gebiedseigen oplossingen, bijvoorbeeld bij het herstel van landschappelijke structuren en klimaatadaptieve inrichting.

De samenhang tussen water, bodem, cultuurhistorie en ruimtelijke keuzes wordt daarmee in de verdere uitwerking explicieter gemaakt. Hierbij hanteren wij het Kompas om deze belangen integraal en transparant af te wegen.

Nummer I.41, O.28, O.36

Verzoekt om expliciet te maken hoe in beekdalen een evenwichtige afweging plaatsvindt tussen water- en natuurdoelen enerzijds en behoud van een toekomstbestendige landbouwstructuur anderzijds.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van een evenwichtige afweging tussen water- en natuurdoelen en het behoud van een toekomstbestendige landbouwstructuur in beekdalen.

De Omgevingsvisie biedt hiervoor het kader op hoofdlijnen. Wij kiezen bewust voor een gebiedsgerichte benadering, omdat opgaven, kwaliteiten en omstandigheden per gebied verschillen. In de verdere uitwerking, onder andere in programma’s en gebiedsprocessen, worden deze belangen in samenhang bekeken en vertaald naar gebiedsspecifieke keuzes. Daarbij worden gebiedspartners, grondeigenaren en inwoners actief betrokken.

Voor deze afweging hanteren wij het Kompas, waarmee belangen – zoals water, natuur en landbouw – zorgvuldig en transparant worden gewogen. Dit betekent dat niet één belang op voorhand doorslaggevend is, maar dat per gebied wordt bepaald welke ontwikkeling passend en toekomstbestendig is.

In paragraaf 2.3 ‘Randvoorwaarden voor succes’ geven wij bovendien aan dat een toekomstperspectief voor de landbouw essentieel is voor het realiseren van de opgaven in het landelijk gebied. Zonder de inzet van agrarische ondernemers zijn deze opgaven niet haalbaar. Daarom vinden veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaats, met aandacht voor uitvoerbaarheid, rechtszekerheid en het perspectief van agrariërs.

Nummer I.48 en I.54

Verzoekt om het beekdal van de Oude Vaart expliciet op te nemen als provinciale kernkwaliteit en grootschalige bebouwing en energieopwekking uit te sluiten. Verzoekt om de waarden van het gebied op te nemen in de provinciale cultuurhistorische waardenkaart en gemeenten te verplichten deze te betrekken bij planvorming. Vraagt om het gebied volgens de principes van water en bodem sturend als ongeschikt aan te wijzen voor zware funderingen en grootschalige verharding en het gebied uit te sluiten voor windturbines.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen, waarin ambities, principes en doelen worden vastgelegd. Concrete keuzes over locaties, maatregelen en ontwikkelingen worden gemaakt in de verdere uitwerking in programma’s, gebiedsprocessen en, waar van toepassing, de Omgevingsverordening.

Wij onderschrijven het belang van beekdalen als onderdeel van het water- en bodemsysteem en als drager van omgevingskwaliteit. Tegelijk kiezen wij er in de Omgevingsvisie niet voor om op voorhand specifieke gebieden generiek uit te sluiten of als afzonderlijke kernkwaliteit aan te wijzen. De beoordeling van ontwikkelingen vindt gebiedsgericht plaats in de verdere uitwerking, waarbij de kenmerken en kwetsbaarheden van het gebied zwaar worden meegewogen. De concrete vertaling naar geschiktheid van locaties, beperkingen voor funderingen of verharding en andere maatregelen wordt uitgewerkt in het Regionaal Waterprogramma en andere programma’s en gebiedsprocessen, in samenwerking met betrokken partijen. Wij onderschrijven het belang van cultuurhistorische structuren en waarden. Deze zijn geborgd via het Cultuurhistorisch Kompas, de Omgevingsverordening en de verdere uitwerking in programma’s.

2.5.4. Waterkwaliteit

Nummer G.13

Constaateert dat een groot deel van Assen is aangewezen voor verbetering van de waterkwaliteit van de Drentsche Aa en vraagt om nadere toelichting op de betekenis en consequenties hiervan. Daarbij wordt verondersteld dat het gaat om voortzetting van bestaande afspraken. Mocht dit niet het geval zijn en er sprake is van aanvullende maatregelen (bijvoorbeeld strengere eisen), dan wil de gemeente hierover in overleg treden.

Antwoord

Wij begrijpen de vraag naar de betekenis en eventuele consequenties van de aanduiding voor het stedelijk gebied van Assen. Een groot deel van Assen maakt onderdeel uit van het stroomgebied van de Drentsche Aa. Activiteiten in dit gebied kunnen daarmee van invloed zijn op de waterkwaliteit. De Omgevingsvisie brengt deze samenhang op hoofdlijnen in beeld, maar legt hiermee geen nieuwe of aanvullende verplichtingen vast voor gemeenten of andere partijen. De uitvoering van maatregelen op het gebied van waterkwaliteit vindt plaats binnen bestaande wettelijke kaders, met name de Kaderrichtlijn Water, en wordt nader uitgewerkt in het Regionaal Waterprogramma en andere uitvoeringsinstrumenten. Indien in de verdere uitwerking aanleiding bestaat voor aanvullende maatregelen of aanscherping van het beleid, vindt dit plaats in overleg met betrokken partijen, waaronder gemeenten. Daarbij worden ook de gevolgen en uitvoerbaarheid zorgvuldig betrokken.

Nummer O.14

Vraagt om meer duidelijkheid over de interventies van grond- en oppervlaktewater vervuiling buiten de natuurgebieden. Wijst specifiek op PFAS houdende bestrijdingsmiddelen als gevolg van aardappelteelt.

Antwoord

Voor de Omgevingsvisie en het Regionaal Waterprogramma vormt de Kaderrichtlijn Water (KRW) het belangrijkste kader voor de opgave rond waterkwaliteit. Vanuit dit kader werken wij aan het verbeteren van de chemische en ecologische kwaliteit van het watersysteem, waarbij zowel natuurgebieden als het omliggende gebied worden betrokken.

De specifieke problematiek rond PFAS-houdende gewasbeschermingsmiddelen maakt op dit moment geen onderdeel uit van de KRW-opgave. Dit wordt primair gezien als een vraagstuk op nationaal niveau, waarbij het Rijk verantwoordelijk is voor toelating en normstelling van stoffen, inclusief gewasbeschermingsmiddelen.

Nummer O.57, O.58, O.59

Vragen expliciete aandacht voor risico's van verontreiniging van bodem en grondwater door stoffen zoals PFAS, medicijnresten en andere Zeer Zorgwekkende Stoffen. Benadrukken dat deze risico's grote gevolgen hebben voor de drinkwaterkwaliteit en de benodigde zuiveringsinspanning. Wijzen op de verantwoordelijkheid van zowel Rijk als provincie om verontreiniging te beperken, en op de mogelijkheden van de provincie via de omgevingsverordening. Onderstrepen het belang van extra bescherming van drinkwaterbronnen conform de Kaderrichtlijn Water, gericht op het voorkomen van kwaliteitsachteruitgang en het verminderen van zuiveringskosten.

Antwoord

De bescherming van grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening is een belangrijk uitgangspunt in het provinciale beleid en wordt mede bepaald door de Kaderrichtlijn Water (KRW). Tegelijk geldt dat niet alle stoffen die de grondwaterkwaliteit beïnvloeden momenteel onder directe normering binnen dit kader vallen.

Wij brengen wij de risico's in kaart in zogenoemde gebiedsdossiers, die de basis vormen voor uitvoeringsmaatregelen. Onderdeel hiervan is een gebiedsgerichte aanpak voor de bescherming van grondwater in specifieke kwetsbare gebieden. Daarbij richten wij ons op het voorkomen van verontreiniging vanuit verschillende bronnen, zoals industrie, landbouw en huishoudens.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De verdere concretisering en inzet van instrumenten, waaronder de Omgevingsverordening, volgt op basis van het Regionaal Waterprogramma en in samenwerking met andere overheden. Hierbij wordt ook aangesloten bij de verantwoordelijkheden van het Rijk voor normstelling en toelating van stoffen.

Met deze werkwijze borgen wij dat de bescherming van de drinkwatervoorziening en het voorkomen van verdere kwaliteitsachteruitgang structureel wordt meegenomen in de ruimtelijke afweging, met oog voor de samenhang tussen waterkwaliteit, gebruik en uitvoerbaarheid.

2.5.5. Grondwater

Nummer I.37

Waardeert dat de Omgevingsvisie de problematiek rond de kwaliteit en beschikbaarheid van (grond)water benoemt, maar vindt dat onvoldoende duidelijk wordt gemaakt hoe de provincie hierop wil sturen. Er wordt gevraagd om meer inzicht in

de maatregelen en aanpak om de waterkwaliteit te verbeteren en schadelijke invloeden op de beschikbaarheid en kwaliteit van water tegen te gaan.

Antwoord

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vormt het belangrijkste kader voor (grond)waterkwaliteit. Op basis hiervan werken wij aan het realiseren en behouden van een goede kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. Ons grondwater voldoet momenteel aan de vereisten van de KRW. Tegelijk geldt dat niet alle stoffen die de waterkwaliteit beïnvloeden binnen dit kader worden beoordeeld of genormeerd.

Wij brengen de risico's in kaart in zogenoemde gebiedsdossiers, die de basis vormen voor uitvoeringsmaatregelen. Onderdeel hiervan is een gebiedsgerichte aanpak voor de bescherming van grondwater in specifieke kwetsbare gebieden. Daarbij richten wij ons op het voorkomen van verontreiniging vanuit verschillende bronnen, zoals industrie, landbouw en huishoudens.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De verdere concretisering van maatregelen en instrumenten vindt plaats in programma's, waaronder het Regionaal Waterprogramma, en in samenwerking met andere overheden. Hierbij wordt ook aangesloten bij de verantwoordelijkheden van het Rijk voor normstelling en toelating van stoffen.

Met deze werkwijze borgen wij dat de verbetering van de grondwaterkwaliteit en het beschermen van de beschikbaarheid van water structureel en gebiedsgericht wordt uitgewerkt, met oog voor samenhang, uitvoerbaarheid en het voorkomen van verdere achteruitgang.

Nummer I.40

Vraagt of er onderzoek is gedaan naar het grondwatergebruik in de landbouw en het effect van klimaatverandering op de aanvulling van de grondwatervoorraad.

Antwoord

Er is geen onderzoek gedaan naar het grondwatergebruik in de landbouw. De effecten van klimaatverandering zijn zowel nationaal als ook recent regionaal in Drenthe onderzocht. Hier komt uit naar voren dat klimaatverandering zowel een toename van de neerslag als een toename van droge perioden met zich meebrengt. Hierdoor is de grondwatervoorraad jaarrond stabiel.

2.5.6. Drinkwatervoorziening

Nummer G.4

Benadrukt het belang van schoon en voldoende drinkwater en wijst op de afhankelijkheid van de Drentsche Aa als bron voor de drinkwatervoorziening. Er wordt gevraagd om duidelijkere doelstellingen voor de waterkwaliteit en om expliciete keuzes in de Omgevingsvisie met betrekking tot het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Pleit voor een verbod op gewasbeschermingsmiddelen in het Nationaal Park Drentsche Aa, vanwege de risico's voor natuur, waterkwaliteit en volksgezondheid.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van schoon en voldoende drinkwater en de rol van de Drentsche Aa als belangrijke bron voor de drinkwatervoorziening. Wij begrijpen de oproep om scherper te sturen op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De toelating en normstelling van deze middelen ligt primair bij het Rijk. Vanuit onze provinciale rol zetten wij in op het beschermen van waterkwaliteit via gebiedsgerichte maatregelen en instrumenten, in afstemming met andere overheden en betrokken partijen.

In de Omgevingsvisie geven wij hiervoor de richting op hoofdlijnen. De bescherming en verbetering van de waterkwaliteit vindt plaats binnen bestaande kaders, waaronder de Kaderrichtlijn Water, en wordt verder uitgewerkt in programma's zoals het Regionaal Waterprogramma en gebiedsgerichte aanpakken.

Wij nemen het voorstel om in de Omgevingsvisie een generiek verbod op gewasbeschermingsmiddelen in het Nationaal Park Drentsche Aa op te nemen niet over. De afweging hierover vindt plaats in de verdere uitwerking en binnen de daarvoor geldende juridische kaders.

Specifiek voor de Drentsche Aa is, in samenwerking met betrokken partijen, het plan van aanpak Vervolg-UPDA opgesteld. In dat kader wordt ook onderzocht welke aanvullende mogelijkheden de Omgevingswet biedt om de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater verder te beschermen. Deze aanpak maakt onderdeel uit van een bredere, integrale benadering waarin waterkwaliteit, landbouw, natuur en andere functies in samenhang worden beschouwd.

Nummer G.6

Vindt dat in de Omgevingsvisie te weinig aandacht is voor de kwaliteit van grondwater. Niet alleen de hoeveelheid, maar ook de toenemende vervuiling vormt een risico voor de drinkwatervoorziening. Bij afnemende waterbeschikbaarheid kunnen verontreinigingen bovendien sterker geconcentreerd raken. Pleit daarom voor meer

aandacht voor het terugdringen van vervuiling en het verbeteren van de grondwaterkwaliteit.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van zowel de beschikbaarheid als de kwaliteit van grondwater, en de risico's die verontreiniging met zich meebrengt voor de drinkwatervoorziening, met name in situaties van toenemende schaarste.

De bescherming en verbetering van de grondwaterkwaliteit maken onderdeel uit van de opgaven uit de Kaderrichtlijn Water (KRW). In dat kader worden periodiek gebiedsdossiers voor grondwaterbeschermingsgebieden opgesteld, waarin de kwaliteit van het grondwater en de risico's voor de drinkwatervoorziening in beeld worden gebracht. Op basis hiervan worden concrete maatregelen uitgewerkt in uitvoeringsprogramma's.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. In de verdere uitwerking, onder andere in het Regionaal Waterprogramma en gebiedsgerichte aanpakken, wordt dit verder geconcretiseerd en wordt ook aandacht besteed aan het voorkomen en terugdringen van verontreiniging.

Nummer G.8

De gemeente Emmen ondersteunt de aandacht voor het grondwaterbeschermingsgebied Noordbargeres, maar vraagt om actieve betrokkenheid van gemeente en gebiedspartijen bij het gebiedsproces.

Antwoord

Wij vinden de betrokkenheid van uw gemeente belangrijk.

Nummer G.12

Verzoekt om in het gebiedsproces in grondwaterbeschermingsgebied Noordbargeres nadrukkelijk aandacht te hebben voor het economisch toekomstperspectief, de voedselzekerheid en verdienvermogen van agrariërs in dit gebied.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang om bij de uitwerking van het beleid in grondwaterbeschermingsgebieden, zoals Noordbargeres, nadrukkelijk aandacht te hebben voor het toekomstperspectief, verdienvermogen en de positie van agrariërs.

De provincie zet in deze gebieden in op een gebiedsgerichte aanpak, waarin zowel de bescherming van het grondwater als het perspectief voor grondgebruikers in samenhang worden beschouwd. Dit sluit aan bij de lijn in de aangepaste paragraaf 2.3

‘Randvoorwaarden voor succes’, waarin is opgenomen dat een toekomstbestendige landbouw en een zorgvuldig proces met betrokken ondernemers essentieel zijn voor het realiseren van de opgaven.

Wij zien aanleiding om dit in de Omgevingsvisie duidelijker te verwoorden. Daarom passen wij de tekst aan, zodat beter tot uitdrukking komt dat gebiedsprocessen, zoals in Noordbargeres, zich richten op zowel de kwaliteit van het grondwater als een duurzaam toekomstperspectief voor het grondgebruik.

Wijziging

"Daarnaast initiëren we gebiedsprocessen, zoals in Noordbargeres, gericht op de doelen voor de kwaliteit van het grondwater en een duurzaam perspectief voor het grondgebruik in het grondwaterbeschermingsgebied.

Nummer G.13

Constaateert dat het grondwaterbeschermingsgebied rond de winning Assen-Oost ontbreekt. Gaat ervan uit dat deze wordt aangepast conform de begrenzing in de provinciale verordening. Vraagt of de beschermde status van het grondwaterbeschermingsgebied op het Bos- en golfterrein naast de wijk Kloosterveen eraf kan, nu er geen plannen mee lijken te zijn om deze winning te gaan gebruiken.

Antwoord

In de Omgevingsvisie zijn uitsluitend de grondwaterbeschermingsgebieden met een duidelijke ruimtelijke doorwerking opgenomen op de visiekaart. De begrenzingen en beschermingsregimes zijn vastgelegd in de Omgevingsverordening en vormen daarmee het juridisch geldende kader.

Voor de winning Assen-Oost geldt dat deze onder een kleilaag ligt en dat hier alleen een beschermingsregime voor diepe boringen van toepassing is. Om die reden is deze niet als afzonderlijk grondwaterbeschermingsgebied op de visiekaart opgenomen.

Ten aanzien van het terrein bij Kloosterveen geldt dat de beschermde status samenhangt met de vergunning voor grondwateronttrekking. Zolang deze vergunning van kracht is, blijft het grondwaterbeschermingsgebied in stand. Pas wanneer de vergunning wordt ingetrokken, kan ook de beschermde status worden herzien.

Nummer I.5

Stelt voor om, met het oog op klimaatverandering en grondwaterstandsaling, het besproeien van tuinen te verbieden.

Antwoord

Wij waarderen uw betrokkenheid. In de Omgevingsvisie zetten wij in op een evenwichtige verdeling van de beschikbare grondwatervoorraden. Daarbij richten wij ons in eerste instantie op de grotere grondwateronttrekkingen, omdat deze het grootste effect hebben op het watersysteem. Kleine onttrekkingen, zoals het besproeien van tuinen, hebben in verhouding een beperkte invloed. Daarom zijn wij op dit moment niet voornemens om hier via de Omgevingsvisie beperkingen voor op te nemen.

In ons waterbeleid stimuleren wij het zuinig en bewust omgaan met drinkwater, bijvoorbeeld door het beperken van het gebruik van drinkwater voor tuinbesproeiing. Ook kunnen waterschappen – als bevoegd gezag – op dat punt eigen afwegingen maken en, indien nodig, maatregelen treffen.

Nummer I.21

Is van mening dat in kwetsbare gebieden, zoals het Drentse Aa-gebied, het gebruik van pesticiden streng gereguleerd moeten worden en intensieve, niet-voedselgerelateerde teelten zoals bollen, lelies en graszoden niet thuishoren in deze gebieden. Stelt dat de provincie deze teelten actief moeten ontmoedigen en in waterwingebieden specifiek moeten verbieden, om de kwaliteit van ons grondwater en de natuurgebieden te waarborgen.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van een goede bescherming van de Drentsche Aa als bron voor de drinkwatervoorziening. De Omgevingsvisie benoemt daarom expliciet de opgave om de waterkwaliteit van de Drentsche Aa te verbeteren.

De provincie werkt hier samen met betrokken partijen aan in het Plan van Aanpak Vervolg-UPDA, waarin concrete maatregelen zijn opgenomen om de waterkwaliteit structureel te verbeteren. Daarbij wordt ook onderzocht welke aanvullende mogelijkheden de Omgevingswet biedt om de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater beter te beschermen.

Wij nemen het voorstel om in de Omgevingsvisie nu al een generiek verbod op gewasbeschermingsmiddelen of specifieke teelten in het Drentsche Aa-gebied op te nemen niet over. De Omgevingsvisie geeft de richting op hoofdlijnen; de concrete uitwerking vindt plaats in vervolg-UPDA en het Regionaal Waterprogramma, binnen de daarvoor geldende juridische kaders. Daarbij geldt ook dat de toelating en normstelling van gewasbeschermingsmiddelen primair een verantwoordelijkheid van het Rijk is.

Nummer I.36

Vindt dat drinkwaterkwaliteit prioritair zou moeten zijn. Mist in de Omgevingsvisie opmerkingen over hoe de strengere normen voor BPA in het oppervlaktewater vorm gegeven gaan worden. Vraagt pas op de plaats vanuit het Voorzorgsbeginsel naar uitvoerig ontbrekend onderzoek naar ons water.

Antwoord

Bisfenol A (BPA) wordt aangemerkt als een zeer zorgwekkende stof, onder andere vanwege de hormoonverstorende eigenschappen en mogelijke effecten op mens en milieu. De normstelling en toelating van stoffen zoals BPA liggen primair bij het Rijk en Europa (via de Kaderrichtlijn Water, de Drinkwaterrichtlijn en andere stoffenregelgeving). Daarbij worden normen op basis van nieuwe wetenschappelijke inzichten aangescherpt en doorvertaald naar beleid en uitvoering.

Daarom nemen we deze stof mee in ons monitoringsprogramma. Op basis van de resultaten bepalen we of regionale dan wel nationale maatregelen noodzakelijk zijn om emissies te voorkomen. Wij onderschrijven het belang van het voorzorgsbeginsel en het voorkomen van verdere verontreiniging. In de provinciale aanpak wordt daarom ingezet op het voorkomen van emissies en het verbeteren van waterkwaliteit, onder andere via gebiedsgerichte maatregelen.

Nummer O.5

Geeft aan dat meer grondwaterwinning in het benedenstroomse deel van de Hunze ten koste kan gaan van het debiet van de Hunze en de beschikbaarheid van (grond)water voor natuur, zeker in het vrij afwaterende deel van de Hunze. Verzoekt ons u daarom expliciet te benoemen dat uitgewerkt wordt in hoeverre (grond)waterwinning gecombineerd kan worden met natuur(ontwikkeling).

Antwoord

In de Omgevingsvisie is een uitwerkingsopdracht opgenomen voor het zogenoemde drinkwaterlandschap Hunze. In deze uitwerking wordt nadrukkelijk onderzocht in hoeverre grondwaterwinning kan worden gecombineerd met andere functies. Daarbij worden de effecten op het watersysteem, het debiet van de Hunze en de beschikbaarheid van water zorgvuldig betrokken.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De concrete afweging vindt plaats in de verdere uitwerking, waarbij wij het Kompas toepassen om belangen – zoals drinkwatervoorziening, natuur en waterbeschikbaarheid – integraal en transparant te wegen.

Uit eerdere analyses, zoals waterbalansen op stroomgebiedsniveau, blijkt dat de onttrekking van grondwater voor de drinkwatervoorziening in verhouding tot neerslag en verdamping een relatief beperkte hoeveelheid betreft. Dat neemt niet weg dat lokale effecten relevant kunnen zijn en daarom altijd onderdeel zijn van de gebiedsgerichte afweging.

Nummer O.31

Vraagt om voor gebieden met provinciale kernkwaliteiten en strategische drinkwaterbelangen expliciete grenzen vast te leggen.

Antwoord

Onze strategische grondwatervoorraad bij de bestaande winning Beilen wordt beschermd met een grondwaterbeschermingsgebied in de Provinciale Omgevingsverordening. Na vergunningverlening aan het waterbedrijf wordt het beschermingsgebied zonodig aangepast en in de eerstvolgende wijziging van de verordening opgenomen. Deze werkwijze is opgenomen in het Regionaal Waterprogramma.

Nummer O.57, O.58, O.59

Benadrukken dat de overheid op grond van de Drinkwaterwet verantwoordelijk is voor de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening, als zwaarwegend publiek belang. Pleiten ervoor dit belang explicieter te verankeren in de omgevingsvisie. Geven aan dat drinkwaterwinningen prioriteit moeten krijgen boven andere functies en vraagt om duidelijke borging daarvan in het beleid.

Antwoord

Wij onderschrijven dat de duurzame veiligstelling van de openbare drinkwatervoorziening een dwingende reden van groot openbaar belang is. Dit is ook wettelijk verankerd in de Drinkwaterwet en vormt een belangrijk kader voor ons beleid. In de gezamenlijke landelijke actieprogramma's voor de bronnen voor de drinkwatervoorziening is geconstateerd dat dit in de praktijk weinig betekent en daarom is bij het Rijk de vraag neergelegd hoe de verschillende wetten zich tot elkaar verhouden en concreet te maken hoe de drinkwatervoorziening prioriteit krijgt boven andere functies.

In de Omgevingsvisie hebben wij het drinkwater belang meegenomen in de integrale afweging van opgaven en functies. Daarbij wordt de bescherming van drinkwater en grondwaterkwaliteit nadrukkelijk betrokken bij ruimtelijke keuzes.

Tegelijk kiest de Omgevingsvisie niet voor een generieke prioriteit van één functie boven alle andere functies. De afweging vindt gebiedsgericht en integraal plaats, waarbij wij het Kompas toepassen om belangen – waaronder drinkwater, natuur, landbouw en andere functies – zorgvuldig en transparant te wegen.

Wij herkennen de oproep om het drinkwater belang explicieter te maken.

Wijzing

Wij hebben in paragraaf 1.4 de werking van het Kompas betere uitgelegd.

Toevoeging in 2.1 Onze maatschappelijke opgaven:

Het beschermen van de grondwatervoorraad wordt daarom cruciaal, waarbij de bescherming van voldoende en schoon (grond)water als bron voor de drinkwatervoorziening een zwaarwegend publiek belang is.

Toevoeging in 2.4:

Strategisch doel water en bodemsysteem:....een schone, vitale bodem en voldoende (drink)water van goede kwaliteit

Toevoegen in 2.5 Beschermen ‘grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening’
We beschermen het grondwater voor de openbare drinkwatervoorziening op grond van de Kaderrichtlijn Water. De functie drinkwater heeft daarmee prioriteit binnen de aangewezen locaties.

Toevoegen in 2.5 Beschermen aangewezen ‘Aanvullende Strategische Voorraden (ASV) voor drinkwater’: Wij beschermen de aangewezen strategische (grondwater)voorraden voor de drinkwaterproductie. De functie drinkwater heeft daarmee prioriteit binnen de aangewezen locaties.

Benadrukken de wettelijke verplichting van de provincie om grondwaterbeschermingsgebieden te beschermen en verzoekt deze explicieter te verankeren in de omgevingsvisie en -verordening.

Onderstrepen het belang van het borgen van bestaande drinkwaterwinnings, gezien de beperkte mogelijkheden voor nieuwe winningen. Pleiten ervoor dat bij ruimtelijke afwegingen in en rond beschermingsgebieden de bescherming van grondwaterkwaliteit en -kwantiteit leidend is. Vragen om strikte voorwaarden voor activiteiten die risico's vormen (zoals boringen, mijnbouw en bodemenergie), en voor waterbeheermaatregelen alleen ruimte te bieden als deze aantoonbaar geen negatieve effecten hebben op drinkwaterbronnen.

Antwoord

Het beleid voor de grondwaterbeschermingsgebieden is opgenomen in het Regionaal Waterprogramma. Hierin staat:

Voor de bescherming van de grondwateronttrekkingen voor de openbare drinkwatervoorziening hanteren wij drie niveaus:

- 1. Sturing aan de voorkant in de ruimtelijke ordening door het stimuleren van grondgebruik en functiecombinaties die bijdragen aan de bescherming van de winning.*
- 2. Toepassing van het voorzorgsprincipe met regels voor activiteiten in waterwingebieden, grondwaterbeschermingsgebieden en boringvrije zones in de Provinciale Omgevingsverordening.*
- 3. In kaart brengen risico's voor een duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening in gebiedsdossiers en op basis daarvan het uitvoeren van maatregelen zoals opgenomen in het Uitvoeringsprogramma.*

Tevens is een instructieregel in onze verordening opgenomen voor ruimtelijke plannen waarin staat: 'Een omgevingsplan dat betrekking heeft op Grondwaterbeschermingsgebied of Waterwingebied, strekt mede tot bescherming van die functie als grondwaterwingebied'.

In het nieuwe Regionaal Waterprogramma gaan we bepalen of aanscherping van dit beleid nodig is.

Benadrukken dat verdere verbetering van de waterkwaliteit in de Drentsche Aa blijvende aandacht vraagt, ook na het Uitvoeringsprogramma Drentsche Aa (UPDA). Geven aan zorgen te hebben over de resterende opgaven en waardeert dat de provincie werkt aan vervolgmaatregelen. Pleiten ervoor om naast bestrijdingsmiddelen ook andere verontreinigingen zoals PFAS en medicijnresten mee te nemen, en aandacht te hebben voor de beschikbaarheid van oppervlaktewater. Vragen om duidelijke keuzes over governance en regie van een vervolgprogramma, mede in het licht van het nieuwe KRW-gebiedsdossier, om drinkwaterbelangen duurzaam te borgen.

Antwoord

Wij waarderen uw steun voor de ingezette lijn in het Uitvoeringsprogramma Drentsche Aa (UPDA) en uw betrokkenheid bij de verdere verbetering van de waterkwaliteit van de Drentsche Aa.

Wij onderschrijven dat de verbetering van de waterkwaliteit blijvende aandacht vraagt, ook na afronding van het UPDA. De resterende opgaven, waaronder de invloed van gewasbeschermingsmiddelen en andere verontreinigingen zoals PFAS en medicijnresten, zijn ons bekend en worden op dit moment verkend.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De verdere concretisering en uitwerking vindt plaats in programma's, waaronder het vervolg op het UPDA, het

Regionaal Waterprogramma en het bijbehorende KRW-gebiedsdossier. In deze trajecten wordt ook aandacht besteed aan de beschikbaarheid van oppervlaktewater en de samenhang tussen waterkwaliteit, waterkwantiteit en gebruik.

Wij herkennen uw oproep om heldere keuzes te maken over governance en regie van een vervolgprogramma. Dit wordt betrokken bij de verdere uitwerking, waarin de provincie samen met waterschappen, gemeenten en andere partners werkt aan een duurzame borging van de drinkwaterbelangen.

Reageren op de aanwijzing van ASV-zoekgebieden Darperweiden en Leek-Roden en onderschrijven dat hier mogelijkheden zijn voor drinkwaterwinning. Verzoeken om expliciet te benoemen dat de uitwerking moet passen bij de functie drinkwaterwinning. Geven daarnaast aan positief te zijn over het opnemen van de contouren van ASV Leek-Roden in de omgevingsvisie.

Antwoord

Wij beschouwen uw zienswijze als ondersteuning van ons beleid om de ASV's te beschermen voor de drinkwaterproductie en te zoeken naar geschikte functiecombinaties.

Pleiten voor meer nadruk op het beschermen van grondwaterkwaliteit, naast de focus op kwantiteit. Signaleren dat de invloed van oppervlaktewater op de kwaliteit van grondwater en drinkwaterbronnen toeneemt en onder druk staat. Vragen om deze samenhang explicieter te verankeren in de omgevingsvisie en de bijbehorende uitvoeringsprogramma's.

Antwoord

De Kaderrichtlijn Water is het strategisch kader voor de Omgevingsvisie. De uitwerking wordt onder andere opgenomen in het Regionaal Waterprogramma, waarbij ook de invloed van oppervlaktewater op de grondwaterkwaliteit wordt meegenomen.

Pleiten voor structurele monitoring van de effecten van maatregelen op de drinkwatervoorziening. Vragen om tijdige bijsturing via programma's of de omgevingsverordening wanneer doelen niet worden gehaald.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van structurele monitoring en nemen dit mee in het Regionaal Waterprogramma.

Benadrukken het belang van sterk toezicht en handhaving ter bescherming van (bestaande en toekomstige) drinkwaterwinningen. Stellen dat voorkomen van

verontreiniging centraal moet staan en vragen om voldoende capaciteit voor vergunningverlening, toezicht en handhaving.

Geven aan dat dit een gezamenlijke verantwoordelijkheid is van provincie, gemeenten, waterschappen en waterbedrijven, en pleit voor een duidelijke coördinerende rol van de provincie.

Antwoord

In het Plan van aanpak Vervolg UPDA voor de Drentsche Aa is het belang van handhaving opgenomen en daar is inmiddels initiatief genomen om tot een betere afstemming te komen. De ervaring die hier wordt opgedaan kan ook worden toegepast in de grondwaterbeschermingsgebieden.

2.5.7. Impact waterbeleid

Nummer I.10

Vraagt zich af of bij het treffen van klimaatmaatregelen ook rekening wordt gehouden de toename van ziektes door waterpeilverhoging, bijvoorbeeld door de aantrekkende werking op trekvogels en andere dieren en gevaren.

Antwoord

Bij de aanpak van klimaatverandering wordt niet alleen gekeken naar waterveiligheid en natuur, maar ook naar mogelijke neveneffecten voor gezondheid en leefomgeving.

Uit landelijke onderzoeken, onder meer van het RIVM, blijkt dat veranderingen in waterbeheer onder specifieke omstandigheden invloed kunnen hebben op waterkwaliteit en daarmee op gezondheidsrisico's, bijvoorbeeld via stilstaand water of hogere watertemperaturen. Deze risico's zijn bekend en worden meegenomen in beleidsafwegingen, monitoring en beheer.

Waterpeilverhoging kan daarnaast bijdragen aan veranderingen in leefgebieden van planten en dieren. Dit betekent echter niet automatisch dat nieuwe ziektes ontstaan. De mogelijke verspreiding van ziekteverwekkers via water, muggen of dieren wordt landelijk gevolgd via bestaande monitorings- en waarschuwingssystemen van RIVM, GGD'en en waterschappen.

De Omgevingsvisie kiest voor een zorgvuldige aanpak van klimaatadaptatie. Maatregelen worden gebiedsgericht en in samenhang met waterkwaliteit, ecologie en gezondheid genomen, in samenwerking met waterschappen en andere bevoegde instanties. Waar nodig kan op basis van nieuwe inzichten worden bijgestuurd.

Wij zien de zienswijze als een terechte oproep om bij klimaatmaatregelen aandacht te blijven houden voor gezondheid en veiligheid. Dit sluit aan bij de integrale benadering die wij in het water- en klimaatbeleid hanteren.

Nummer I.46

Vindt dat het principe ‘water en bodem sturend’ in de visie te dwingend wordt toegepast, met name in beekdalen en veengebieden. Stelt dat maatregelen zoals vernatting/peilverhoging in de praktijk kunnen leiden tot onwerkbare landbouwomstandigheden, structurele opbrengstderving en ongewenste neveneffecten (zoals dierenwelzijnsproblemen en mogelijk hogere emissies door meer opstalling).

Verzoekt om aan de operationalisering van ‘water en bodem sturend’ een dwingend agrarisch en diergezondheidskader als randvoorwaarde toe te voegen. Wil dat hydrologische ingrepen niet worden vastgelegd als hard kader in de omgevingsvisie, maar gebiedsspecifiek nader worden onderzocht en uitgewerkt in gebiedsprocessen. Als ingrepen toch doorgaan, wil de indiener vooraf afspraken over volledige, marktconforme en meerjarige compensatie voor natschade en structurele opbrengstderving

Antwoord

Wij onderschrijven dat de toepassing van het principe ‘water en bodem sturend’ vraagt om een gebiedsspecifieke afweging, omdat opgaven en omstandigheden per gebied verschillen. Daarom kiezen wij voor een gebiedsgerichte uitwerking, in samenwerking met gebiedspartners, grondeigenaren en inwoners.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De concrete afweging van maatregelen en gevolgen vindt plaats in programma’s en gebiedsprocessen, waarbij wij verschillende belangen zorgvuldig en transparant te wegen.

In de aangevulde paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes maken wij daarnaast expliciet dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig moeten plaatsvinden, met aandacht voor vroegtijdige duidelijkheid, rechtszekerheid en passende compensatie of ondersteuning waar dat aan de orde is. De verdere invulling hiervan vindt plaats in de uitwerking, binnen de geldende juridische en financiële kaders.

Nummer O.11

Verzoekt de provincie en de betrokken waterschappen om duidelijk inzicht te geven in bestaande en voorgenomen peilen, peilwijzigingen, hydrologische effecten, gevolgen voor landbouwgronden.

Antwoord

De Omgevingsvisie geeft richting op hoofdlijnen. De concrete afweging van maatregelen en gevolgen vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen, waarbij belangen zorgvuldig en transparant wegen op basis van een onderzoek naar effecten van ingrepen in de waterhuishouding.

Nummer O.13

Begrijpt de noodzaak van klimaatadaptatie en verbetering van waterkwaliteit. Wijst erop dat aanpassingen in waterpeilen en grondgebruik grote gevolgen kunnen hebben voor agrarische bedrijfsvoering, bosbeheer en particuliere eigendommen. Vraagt om maatwerk per gebied, vroegtijdige betrokkenheid van grondeigenaren, transparantie over doelen en effecten, volledige vergoeding van schade en inkomensverlies en ruimte voor innovatieve en particuliere initiatieven voor waterbeheer en klimaatadaptatie. Vraagt om particuliere grondeigenaren niet alleen te zien als belanghebbende, maar als volwaardige partner in de uitvoering van maatschappelijke opgaven.

Antwoord

Wij onderschrijven dat klimaatadaptatie en verbetering van de waterkwaliteit en meer algemeen de toepassing van het principe 'Water en Bodem sturend' vraagt om een gebiedsspecifieke afweging, omdat opgaven en omstandigheden per gebied verschillen. Daarom kiezen wij voor een gebiedsgerichte uitwerking, in samenwerking met gebiedspartners, grondeigenaren en inwoners.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De concrete afweging van maatregelen en gevolgen vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen, waarbij wij verschillende belangen zorgvuldig en transparant te wegen.

In de aangevulde paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes maken wij daarnaast expliciet dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig moeten plaatsvinden, met aandacht voor vroegtijdige duidelijkheid, rechtszekerheid en passende compensatie of ondersteuning waar dat aan de orde is. De verdere invulling hiervan vindt plaats in de uitwerking, binnen de geldende juridische en financiële kaders.

Nummer O.37

Vraagt om expliciet vast te leggen dat peilwijzigingen in beekdalen en andere agrarische gebieden uitsluitend op vrijwillige basis en met volledige nadeelcompensatie plaatsvinden, en dat bestaande agrarische functies niet eenzijdig door verhoogde peilen worden geraakt.

Antwoord

In de aangevulde paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes maken wij expliciet dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig moeten plaatsvinden, met aandacht voor vroegtijdige duidelijkheid, rechtszekerheid en passende compensatie of ondersteuning waar dat aan de orde is. De verdere invulling hiervan vindt plaats in de uitwerking, binnen de geldende juridische en financiële kaders.

Nummer O.44

Vraagt om een financiële onderbouwing van de compensatie in grond of op andere manier voor de verandering van grondgebruik als gevolg van het principe 'water en bodem sturend'.

Antwoord

In de aangevulde paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes maken wij expliciet dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig moeten plaatsvinden, met aandacht voor vroegtijdige duidelijkheid, rechtszekerheid en passende compensatie of ondersteuning waar dat aan de orde is. De verdere invulling hiervan vindt plaats in de uitwerking, binnen de geldende juridische en financiële kaders.

Nummer O.65

Erkent het belang van maatregelen in beekdalen voor waterberging, waterkwaliteit en combinatie met andere functies, en wijst op lopende samenwerking rond de VAM-berg. Benadrukt dat afvalverwerking op de locatie moet kunnen blijven doorgaan en dat de specifieke situatie (voormalige stortlocatie) beperkingen stelt aan ingrepen in het watersysteem. Pleit ervoor om het waterpeil in de beek rondom de VAM-berg niet te verhogen en de kaart en tekst in de omgevingsvisie hierop aan te passen.

Antwoord

Wij onderschrijven dat de toepassing van het principe 'water en bodem sturend' zoals in het beekdal rond de VAM-berg vraagt om een gebiedsspecifieke afweging, omdat opgaven en omstandigheden per gebied verschillen. Daarom kiezen wij voor een

gebiedsgerichte uitwerking, in samenwerking met gebiedspartners, grondeigenaren en inwoners.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De concrete afweging van maatregelen en gevolgen vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen, waarbij wij verschillende belangen zorgvuldig en transparant te wegen.

Nummer O.66

Stelt dat maatregelen voor waterberging leiden tot structurele beperkingen voor landbouw en waardedaling van gronden. Signaleert dat dit kan neerkomen op indirecte onteigening zonder passende compensatie. Pleit voor vrijwilligheid van maatregelen, volledige schadeloosstelling en voorafgaande juridische borging. Voegt toe dat een structureel verdienmodel nodig is voor 'groene en blauwe diensten'.

Antwoord

In de aangevulde paragraaf 2.3 Randvoorwaarden voor succes maken wij expliciet dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig moeten plaatsvinden, met aandacht voor vroegtijdige duidelijkheid, rechtszekerheid en passende compensatie of ondersteuning waar dat aan de orde is. De verdere invulling hiervan vindt plaats in de uitwerking, binnen de geldende juridische en financiële kaders.

2.5.8. Veenoxidatie

Nummer G.6

Geeft aan dat in Kolderveen/ Nijeveen nog delen veen aanwezig in de ondergrond en er zijn gevallen van schade aan gebouwen door bodemdaling. Verzoekt dit laagveengebied op zijn minst te benoemen en kansen te benutten om het veen in de ondergrond te behouden.

Antwoord

De Omgevingsvisie benoemt de opgave rond veenoxidatie op hoofdlijnen. De verdere uitwerking, waaronder het in beeld brengen van specifieke gebieden en het benutten van kansen voor veenbehoud, vindt plaats in de Strategie Bodem en Ondergrond, programma's en gebiedsprocessen.

Binnen deze uitwerking wordt ook gekeken naar andere veengebieden in Drenthe en naar maatregelen die kunnen bijdragen aan het beperken van bodemdaling en het behouden van veen in de ondergrond,

Wij nemen het verzoek om specifieke gebieden in de Omgevingsvisie op te nemen niet over, maar betrekken dit nadrukkelijk bij de gebiedsgerichte uitwerking, waarin maatwerk en lokale omstandigheden centraal staan.

Nummer G.8

Vraagt ook buiten Valthermond om inzet van de provincie op veenoxidatie.

Antwoord

De Omgevingsvisie benoemt de opgave rond veenoxidatie op hoofdlijnen. De verdere uitwerking, waaronder het in beeld brengen van specifieke gebieden en het benutten van kansen voor veenbehoud, vindt plaats in de Strategie Bodem en Ondergrond, programma's en gebiedsprocessen.

Binnen deze uitwerking wordt ook gekeken naar andere veengebieden in Drenthe en naar maatregelen die kunnen bijdragen aan het beperken van bodemdaling en het behouden van veen in de ondergrond,

Nummer O.5

Vinden dat het beleid voor veenoxidatie in de Omgevingsvisie onvoldoende concreet is uitgewerkt en te beperkt blijft tot een verkenning bij Valthermond. Pleit, gezien de bijdrage van veenoxidatie aan bodemdaling en CO₂-uitstoot voor urgente, concrete maatregelen en een grotere rol voor dit thema in ruimtelijke keuzes. Daarnaast wordt gevraagd om ook voor andere veengebieden een duidelijke strategie te formuleren, gericht op het tegengaan van oxidatie en waar mogelijk op veenbehoud en veenvorming.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. Daarom is ervoor gekozen om veenoxidatie hierin op hoofdlijnen te benoemen. De verdere concretisering van maatregelen vindt plaats in onderliggende programma's, beleidsstrategieën en gebiedsprocessen, waar per gebied maatwerk wordt geleverd.

De aanpak van veenoxidatie is nader uitgewerkt in de Strategie Bodem en Ondergrond en in de daaruit voortvloeiende aanpak voor veengronden. Daarbij zetten wij in op:

- *het verminderen van veenoxidatie en daarmee samenhangende bodemdaling en CO₂-uitstoot;*
- *het behouden van bestaand veen waar dat mogelijk en doelmatig is;*
- *het ontwikkelen van gebiedsgerichte strategieën voor veengebieden in Drenthe, waarbij opgaven zoals waterhuishouding, bodemdaling en funderingsproblematiek worden meegenomen.*

Deze aanpak richt zich nadrukkelijk niet alleen op Valthermond, maar op meerdere veengebieden binnen Drenthe. Daarbij wordt gewerkt met gebiedsgerichte

maatregelen, zoals het aanpassen van waterpeilen en landgebruik, afhankelijk van de kenmerken en mogelijkheden van het gebied. Initiatieven zoals pilots bij Valthermond en Nieuw-Amsterdam dragen bij aan het ontwikkelen van kennis en oplossingen, die breder toepasbaar kunnen worden gemaakt.

Wij onderschrijven daarmee het belang van een integrale aanpak van veenoxidatie, maar achten het niet passend om in de Omgevingsvisie al concrete generieke maatregelen of gebiedsspecifieke invulling vast te leggen. De verdere uitwerking vindt plaats in de genoemde programma's en gebiedsprocessen, waarbij wij inzetten op een zorgvuldige en uitvoerbare aanpak per gebied.

Nummer I.41, O.28, O.36

Vindt dat de verkenning veenoxidatie in Valthermond vrijwillig, transparant en gebiedsgericht moet plaatsvinden, zonder vooruit te lopen op verplichtende maatregelen of beleidskeuzes zonder effectanalyse en passende vergoeding.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van zorgvuldige gebiedsprocessen. De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. Hiervoor hebben we paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes' aangescherpt en opgenomen dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaatsvinden, met aandacht voor duidelijkheid, uitvoerbaarheid en passende compensatie of ondersteuning waar dat aan de orde is.

2.5.9. Delfstoffenwinning

Nummer O.26, O.45, O.50

Benadrukken het belang van bouwgrondstoffenwinning voor maatschappelijke opgaven zoals woningbouw, infrastructuur, energietransitie en klimaatadaptatie. Wijst op de meerwaarde van zandwinlocaties, die naast grondstoffen ook bijdragen aan natuurontwikkeling, recreatie, waterberging en energieopwekking. Pleiten ervoor om (de mogelijkheid tot) bouwgrondstoffenwinning expliciet op te nemen in de omgevingsvisie. Onderstrepen dat deze activiteiten goed passen binnen een integrale gebiedsaanpak met efficiënt ruimtegebruik en koppelkansen

Verzoekt de provincie om net zoals in voorgaande omgevingsvisies om nut en noodzaak van (industrie)zandwinning op te nemen in de Omgevingsvisie en specifiek de industriezandwinning in Ellertshaar op te nemen.

Antwoord

Ons beleid voor delfstoffenwinning is uitgewerkt in de Strategie Bodem en Ondergrond. U merkt terecht op dat ons beleid voor delfstoffenwinning niet in de Omgevingsvisie is opgenomen. We nemen dit alsnog op. De Omgevingsvisie is een strategische visie op hoofdlijnen, waarin de provinciale opgaven centraal staan. Daarom gaan wij niet specifiek in op de winning in Ellertshaar.

Wijziging

Toevoegen 2.1 maatschappelijke opgaven:

De bodemvitaliteit verbeteren, duurzame delfstoffenwinning en gebruik van de ondergrond en het beperken van bodemdaling door veenoxidatie

Uit de Drentse bodem en ondergrond worden olie, gas en zand gewonnen ten behoeve van de energievoorziening, woningbouw en de aanleg van infrastructuur. Daarnaast vinden er ontgroningen plaats voor landbouwkundige verbetering, natuurontwikkeling of bouwprojecten. Het is van belang dat de winningen, ontgroningen en gebruik van de ondergrond plaatsvinden met oog voor bovengrondse belangen.

Toevoegen 2.2. Onze ambities:

Ons streven is een landelijk gebied waar water, bodem en ondergrond, natuur....

Toevoegen 2.4 Onze strategie en doelen voor de lange termijn:

Versterken en verbeteren van het water- en bodemsysteem: ..met een schone, vitale bodem en ondergrond en voldoende (drink)water van goede kwaliteit

Toevoegen 2.5 Een veerkrachtig en klimaatrobuust water- en bodemsysteem

Regie op delfstoffenwinning

Wij beperken de winning van delfstoffen door in te zetten op hergebruik en circulariteit van grondstoffen. Bij de winning van delfstoffen, streven we naar een duurzaam gebruik van de ondergrond, met zo laag mogelijke emissies, met de best beschikbare technieken en met oog voor de bovengrondse belangen. Het beleid voor de winning van zout, zand, ontgroningen en de opslag in de ondergrond is uitgewerkt in de Strategie Bodem & Ondergrond en met regels in de Omgevingsverordening.

2.5.10. Grensoverschrijdende) samenwerking

Nummer G.1

Vraagt om blijvende afstemming met Groningse gemeenten en waterschappen, met name waar het gaat om waterberging, peilbeheer en extreme neerslag. Ondersteunt de

inzet op grondwaterbescherming en drinkwater, benadrukt het belang van regionale samenwerking (o.a. Leek-Roden) en verzoekt om grensgemeenten tijdig te betrekken bij nieuwe verkenningen en beschermingsregimes.

Antwoord

De bestaande samenwerking rond wateropgaven wordt voortgezet en bovendien vindt afstemming plaats in het kader van de ontwikkeling van een watervisie voor Noord-Nederland en de regio Groningen-Assen.

Nummer G.2 en G.3

Missen het benoemen van de samenwerking met de gemeenten bij het uitwerken van beleid, de onderzoeken en de eventuele maatregelen in de realisatie van een veerkrachtig en klimaatrobust water- en bodemsysteem en in het bijzonder in de beekdalen.

Antwoord

De gemeenten worden betrokken bij de uitwerking van het waterbeleid in het Regionaal Waterprogramma en bovendien zijn de gemeenten aangesloten bij de werkregio's voor het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

Nummer G.4

Verzoekt om een nadere concretisering van de sturende principes voor waterkwantiteit, zoals vasthouden, bergen en vertraagd afvoeren. Vraagt hoe de provincie deze principes wil toepassen in hoger gelegen gebieden en of hier concrete doelstellingen aan worden gekoppeld.

Antwoord

De uitwerking vindt plaats in het Regionaal Waterprogramma, waarbij er voor het omgaan met te veel water omgevingswaarden zijn voor wateroverlast en regionale keringen. Een omgevingswaarde voor het vasthouden van water is er (nog) niet. In het Regionaal Waterprogramma onderzoek we of een dergelijke normering haalbaar is of te ontwikkelen.

Nummer G.10

Benadrukt het belang van grensoverschrijdende afstemming bij de verdere uitwerking van beleid en gebiedsprocessen. Specifiek voor het Zuidlaardermeer- en Hunzegebied wordt gevraagd om een gezamenlijke aanpak met Groningse gemeenten en waterschappen, waarbij benedenstroomse effecten worden meegenomen. Pleit voor behoud van een goede balans tussen natuurontwikkeling en recreatie/toerisme in dit gedeelde gebied.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van goede provinciegrens overschrijdende afstemming en samenwerking in het Hunzegebied. Wij nemen dit mee bij ons beleidsvoornemen om in het Drentse benedenstrooms deel van Hunze een gebiedsproces te starten naar de ontwikkeling van gebied als drinkwaterlandschap.

Wijziging

Toevoegen onder 2.5 Uitwerken 'ASV Drinkwaterlandschap Hunze' aan de laatste zin: in samenwerking met de Drentse en Groningse partners

2.6 Een robuust natuursysteem

2.6.1. Concreetheid en impact natuurbeleid

Nummer I.21

Is van mening dat de Omgevingsvisie natuur vooral benadert vanuit het nut voor de mens (zoals gezondheid, recreatie en klimaatadaptatie). Vindt dat de erkenning van de intrinsieke waarde van natuur ontbreekt: natuur heeft ook bestaansrecht los van menselijk gebruik. De provincie zou daarom expliciet moeten erkennen dat ruimtelijke keuzes niet alleen gericht zijn op duurzaam gebruik, maar ook op bescherming en herstel van natuur omwille van de natuur zelf.

Antwoord

Wij zijn van mening dat de intrinsieke waarde van natuur al voldoende is verankerd in de Omgevingsvisie en zien daarom geen aanleiding om de tekst op dit punt aan te passen.

De intrinsieke waarde van natuur komt tot uitdrukking in het beschermingsregime voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN), de Wezenlijke kenmerken en waarden (WKW) en het Natura 2000-beleid. Binnen deze kaders geldt dat de functie natuur het primaat heeft binnen het NNN en worden vastgestelde natuurdoelen nagestreefd. Andere vormen van gebruik zijn uitsluitend mogelijk voor zover deze de natuurdoelen niet aantasten.

Daarmee geeft het beleid feitelijk invulling aan het uitgangspunt dat natuur een eigen bestaansrecht heeft, waarbij bescherming, herstel en ontwikkeling van natuur centraal staan.

Nummer I.27

Vindt dat de Omgevingsvisie op het gebied van natuurbescherming te weinig duidelijke keuzes maakt. Vindt dat deze vrijblijvendheid niet in het belang van de natuur en van mensen die veel waarde hechten aan natuur is en vraagt meer richting en scherpte in het beleid.

Antwoord

Wij begrijpen dat de Omgevingsvisie op onderdelen als abstract wordt ervaren en de wens om meer duidelijkheid en scherpheid te bieden.

De Omgevingsvisie is echter bewust een visie op hoofdlijnen, waarin wij richting geven aan de langetermijnontwikkeling van de fysieke leefomgeving en de samenhang tussen opgaven, waaronder natuur, water, klimaat en economie. Het maken van concrete keuzes en maatregelen vindt plaats in de verdere uitwerking, onder andere in programma's, gebiedsprocessen en de Omgevingsverordening.

Daarbij geldt dat de opgaven voor natuur, zoals bescherming, herstel en versterking van biodiversiteit, niet vrijblijvend zijn. Deze zijn voor een belangrijk deel gebaseerd op wettelijke verplichtingen en nationale en Europese kaders, en vormen daarmee een wezenlijk onderdeel van de integrale afweging.

Tegelijk kiezen wij er niet voor om in de Omgevingsvisie alle keuzes vooraf vast te leggen. In de verdere uitwerking wegen wij verschillende belangen zorgvuldig en transparant af en bepalen per gebied welke maatregelen nodig en passend zijn.

Nummer I.28

Vindt dat de begrippen "groenblauwe dooradering" en "Basiskwaliteit Natuur" onvoldoende concreet en toetsbaar zijn uitgewerkt in de Omgevingsvisie. Er wordt gepleit voor het vastleggen van minimale ecologische normen voor bodem, water en biodiversiteit, het koppelen van deze normen aan vergunningverlening en ruimtelijke besluiten, en het gebiedsdekkend organiseren van groenblauwe dooradering in plaats van een vrijblijvende aanpak.

Antwoord

Wij begrijpen dat begrippen als 'groenblauwe dooradering' en 'Basiskwaliteit Natuur' als relatief abstract kunnen worden ervaren en de wens om deze concreter en toetsbaar te maken.

De Omgevingsvisie is echter bewust een visie op hoofdlijnen, waarin ambities, strategische doelen en de samenhang tussen opgaven worden beschreven. De verdere concretisering van normen, regels en toetsingskaders vindt plaats in de Omgevingsverordening en in omgevingsprogramma's.

Wij zien in uw zienswijze aanleiding om de begrippen in de Omgevingsvisie duidelijker te verankeren en te definiëren. Het begrip basiskwaliteit natuur is reeds opgenomen in het begrippenkader. Het begrip groenblauwe dooradering voegen wij toe.

Wijziging

Toevoegen in bijlage 1. Begrippenkader

Groenblauwe dooradering	Groenblauwe dooradering is een divers, samenhangend en fijnmazig netwerk van houtige-, natte- en kruidige landschapselementen in het landelijk gebied, dat functioneert als leefgebied voor soorten én bijdraagt aan de connectiviteit tussen het Natuur Netwerk Nederland en daarmee een essentiële bijdrage levert aan het realiseren van de Basiskwaliteit Natuur buiten natuurgebieden.
-------------------------	---

Nummer O.10

Vindt dat de formuleringen als intenties of inspanningsverplichtingen een risico en vreest dat natuurbelangen in concrete vergunningprocedures alsnog ondersneeuwen. Vraagt om duidelijke toetsingscriteria op te nemen, natuurdoelen juridisch sterker te verankeren, meetbare indicatoren te formuleren, expliciet vast te leggen hoe de provincie handhaaft wanneer doelen niet worden gehaald.

Antwoord

In de Omgevingsvisie geven wij richting door natuur, biodiversiteit en het functioneren van het water- en bodemsysteem als belangrijke opgaven te positioneren. Deze vormen een essentiële basis voor een gezonde leefomgeving en voor de ontwikkeling van andere functies.

De Omgevingsvisie is echter een strategisch document op hoofdlijnen. De verdere concretisering van natuurdoelen, zoals ecologische normen, hydrologisch herstel en mogelijke beperkingen voor ruimtelijke ontwikkelingen, vindt plaats in de uitwerking in programma's zoals de Natura 2000-beheerplannen, in gebiedsprocessen en zo nodig in de Omgevingsverordening. Hierbij wordt per gebied bepaald welke maatregelen nodig zijn om natuurkwaliteit te behouden en te versterken.

Daarnaast is de bescherming van natuur niet vrijblijvend. Via bestaande wettelijke kaders, zoals de bescherming van Natura 2000-gebieden en soortenbescherming, gelden al juridisch bindende regels voor activiteiten met mogelijke effecten op natuur. Deze zorgen ervoor dat natuurbelangen een doorslaggevende rol kunnen spelen in concrete vergunningprocedures.

Met deze werkwijze zorgen wij ervoor dat de ambities voor natuur en biodiversiteit niet alleen richtinggevend zijn, maar in de verdere uitwerking worden vertaald naar een concrete, toetsbare en uitvoerbare aanpak, in samenhang met andere ruimtelijke opgaven.

Nummer O.10

Vraagt aandacht voor de gevolgen van de voorgestelde koers voor kwetsbare natuurgebieden en het bredere noordelijke laagveen- en beekdallandschap. Vraagt om natuur niet te behandelen als één van de vele belangen, maar als een voorwaarde voor al het andere. Vraagt om het toevoegen van duidelijke ecologische ondergrenzen, concrete doelen voor natuurkwaliteit en hydrologisch herstel, bindende bescherming van stilte, openheid en duisternis en heldere uitsluitingscriteria voor ruimtelijke ontwikkelingen in en nabij kwetsbare natuurgebieden.

Antwoord

In de Omgevingsvisie geven wij richting door natuur en water expliciet als belangrijke opgaven te positioneren en door het principe ‘water en bodem sturend’ toe te passen. Tegelijk kiezen wij er niet voor om één belang generiek en vooraf doorslaggevend te maken. De Omgevingsvisie gaat uit van een integrale afweging, waarin natuur, water, economie en leefbaarheid in samenhang worden beschouwd.

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De gevraagde concretisering – zoals ecologische ondergrenzen, toetsingscriteria en uitsluitingsregels – vindt plaats in de verdere uitwerking, onder andere in de Omgevingsverordening, in programma’s en in gebiedsprocessen. Daarbij wegen wij per gebied zorgvuldig en transparant de verschillende belangen af.

Daarbij geldt dat de bescherming van natuur niet vrijblijvend is. Via bestaande wettelijke kaders, zoals de Natura 2000-bescherming en de soortenbescherming, is reeds sprake van een juridisch bindend toetsingsregime voor activiteiten met mogelijke effecten op beschermde natuur.

Met deze werkwijze borgen wij dat natuurbelangen stevig zijn verankerd, terwijl tegelijkertijd ruimte blijft voor een gebiedsgerichte en zorgvuldige afweging van belangen en een uitvoerbare aanpak.

Nummer O.11

Verzoekt de provincie te verduidelijken dat eventuele bufferzones of beschermingsmaatregelen in beginsel binnen natuurgebieden zelf worden gerealiseerd en te bevestigen dat NNN-gebieden en ecologische verbindingszones niet automatisch leiden tot aanvullende beperkingen voor aangrenzende landbouwgronden.

Antwoord

De bescherming van Natura 2000-gebieden is wettelijk geregeld en kent een zogenaemde externe werking. Dit betekent dat ook activiteiten buiten deze gebieden moeten worden beoordeeld wanneer zij significante effecten kunnen hebben op de instandhoudingsdoelen, bijvoorbeeld via stikstofdepositie, hydrologische veranderingen of verstoring. In de ontwerp Omgevingsvisie hebben wij daarom ook aangegeven dat, om de doelen voor Natura 2000 te realiseren, maatregelen niet alleen binnen natuurgebieden, maar waar nodig ook daarbuiten nodig kunnen zijn.

Wij gaan daarom niet mee in het verzoek om te borgen dat maatregelen uitsluitend binnen natuurgebieden worden gerealiseerd. Tegelijkertijd worden maatregelen niet generiek opgelegd, maar altijd gebiedsgericht en op basis van concrete opgaven en wettelijke kaders afgewogen.

Voor gebieden binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en ecologische verbindingszones geldt dat deze geen externe werking hebben en niet automatisch leiden tot aanvullende beperkingen voor aangrenzende landbouwgronden. Eventuele maatregelen volgen uit de specifieke opgave en worden per gebied nader uitgewerkt.

Wij zijn daarnaast niet voornemens om in de Omgevingsvisie te werken met vaste buffer- of overgangszones rondom natuurgebieden. De inzet op eventuele bufferzones en de nadere invulling daarvan wordt op dit moment vooral op rijksniveau gezien.

De Omgevingsvisie geeft de richting op hoofdlijnen. De concrete uitwerking van maatregelen en eventuele beperkingen vindt plaats in programma's, gebiedsprocessen en – waar relevant – in de Omgevingsverordening, waarbij wij het Kompas toepassen om belangen zorgvuldig en transparant af te wegen.

Nummer O.27

Vraagt om meer sturing op het beheer van bestaande natuur, waarvoor een duidelijke verantwoording voor af moet worden gelegd.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en heeft niet als doel om het beheer van natuurgebieden gedetailleerd te regelen. De uitvoering en het beheer van natuur vinden plaats via andere instrumenten en kaders.

Het beheer van natuurgebieden wordt in belangrijke mate vormgegeven via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Via dit stelsel ontvangen beheerders – zoals terreinbeherende organisaties en agrariërs – subsidies voor het in stand houden en ontwikkelen van natuur. Alleen gecertificeerde natuurbeheerders komen hiervoor in aanmerking. De kwaliteit van het beheer wordt geborgd via een systeem van

certificering en periodieke onafhankelijke audits, uitgevoerd door een daartoe aangewezen certificerende instantie.

Daarnaast wordt het beheer van natuurgebieden gestuurd via instrumenten zoals het Natuurbeheerplan, waarin per gebied wordt vastgelegd welke natuurdoelen gelden en welke beheertypen daarbij horen. Ook voor Natura 2000-gebieden gelden specifieke beheerplannen, waarin instandhoudingsdoelen en maatregelen juridisch worden geborgd.

De provincie is verantwoordelijk voor het vaststellen van deze kaders en het toezien op de uitvoering, terwijl de dagelijkse beheeractiviteiten worden uitgevoerd door de terreinbeheerders zelf.

Nummer O.37

Vraagt om een integrale effectrapportage te laten uitvoeren naar de gevolgen van uitbreiding van het Nationaal Natuur Netwerk en ecologische verbindingzones voor de stikstofemissieruimte en het voortbestaan van naastgelegen melkveebedrijven, als voorwaarde voor nadere gebiedsontwikkeling.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en legt geen concrete maatregelen of gebiedsontwikkelingen vast waarvoor een dergelijke effectrapportage op dit moment vereist is.

Bij de verdere uitwerking wordt juist ingezet op een integrale belangenafweging, waarbij per gebied inzichtelijk wordt gemaakt hoe verschillende opgaven en belangen – waaronder natuurontwikkeling en agrarische bedrijfsvoering – zich tot elkaar verhouden. In dit proces worden ook de effecten op omliggende functies betrokken.

Voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en ecologische verbindingzones geldt dat deze geen externe werking kennen ten aanzien van stikstof; de stikstofregelgeving is gekoppeld aan Natura 2000-gebieden en de daarvoor geldende juridische kaders.

Nummer O.41

Geeft aan dat beheerders zich niet meer herkennen in de natuurdoelen van het Elperstroomgebied. Vraagt om een realistische natuurdoelen.

Antwoord

Wij begrijpen de wens om te komen tot realistische en uitvoerbare doelen. De Omgevingsvisie is een document op hoofdlijnen en bevat daarom geen

gebiedsspecifieke uitwerking van natuurdoelen. De concretisering, toetsing en – waar nodig – bijstelling van deze doelen vindt plaats in de Natura 2000-beheerplannen.

In deze beheerplannen wordt, op basis van systeemanalyses en landschapsecologische studies, inzicht verkregen in het functioneren van het gebied en de daadwerkelijke natuurpotenties. Daarbij wordt ook gebruikgemaakt van kennis en ervaring van beheerders en andere gebiedspartners. Op basis daarvan worden doelen en maatregelen onderbouwd en, indien nodig, aangepast.

Nummer O.49

Maakt bezwaar tegen de aanwijzing van zijn gronden als natuurherstelgebied, omdat dit volgens indiener leidt tot waardevermindering en beperking van het agrarisch gebruik. Verwacht dat eventuele financiële schade wordt gecompenseerd. Uit kritiek op eerdere natuurontwikkeling (o.a. Natura 2000 en waterberging). Wijst erop dat gebruikte kaarten niet overeenkomen met de feitelijke situatie van de gronden. Verzoekt de provincie de plannen aan te passen en de belangen van grondeigenaren beter mee te wegen.

Antwoord

Wij begrijpen de zorgen die u uit over de mogelijke gevolgen van de aanwijzing van uw gronden, waaronder waardevermindering en beperkingen voor de agrarische bedrijfsvoering. Ook begrijpen wij dat eerdere ervaringen met natuur- en watermaatregelen hierbij een rol spelen.

De Omgevingsvisie is echter een strategisch document op hoofdlijnen en legt geen concrete maatregelen of juridisch bindende functiewijzigingen vast op perceelsniveau.

De kaartbeelden geven opgaven en aandachtspunten weer, en zijn richtinggevend voor toekomstige afwegingen. De kaarten hebben op zichzelf geen directe juridische werking voor beperkingen in het gebruik van gronden.

De nadere uitwerking van opgaven, zoals natuurherstel, vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen. Daarbij hanteren wij een gebiedsgerichte aanpak, waarin opgaven, gebiedskenmerken en belangen samen worden bekeken en waarin grondeigenaren en gebruikers actief worden betrokken.

Zoals ook is opgenomen in de aangescherpte paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', vinden veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaats. Daarbij geldt dat verandering van grondgebruik in beginsel plaatsvinden op basis van vrijwilligheid, zo vroeg mogelijk duidelijkheid wordt gegeven over doelen, maatregelen en mogelijke gevolgen en bij aantoonbare schade of beperkingen wordt gekeken naar passende compensatie, ondersteuning of een zorgvuldig overgangstraject.

De concrete gevolgen voor uw gronden en eventuele compensatie worden dan ook niet in de Omgevingsvisie bepaald, maar per gebied beoordeeld in de verdere uitwerking.

Daarin is uitdrukkelijk aandacht voor het toekomstperspectief van agrariërs en de uitvoerbaarheid van maatregelen.

Ten aanzien van de opmerking over kaartbeelden geldt dat deze in de Omgevingsvisie op een globaal schaalniveau zijn opgesteld. In de gebiedsgerichte uitwerking worden deze verder verfijnd en getoetst aan de feitelijke situatie.

2.6.2. Ruimte voor natuur (NNN en Potentie voor natuur 2050)

Nummer G.11

Onderschrijft het belang van natuur, landbouw en recreatie voor een toekomstbestendig landelijk gebied, maar vraagt om meer duidelijkheid over de uitwerking van natuuruitbreiding. Er wordt verzocht om toelichting op de keuze voor aangewezen (potentiële) natuurgebieden en hoe gemeenten hierbij worden betrokken. Daarbij wordt opgemerkt dat de gemeente al veel natuur heeft en wordt gevraagd om terughoudend om te gaan met verdere uitbreiding, zodat een goede balans behouden blijft met landbouw, recreatie en andere functies.

Antwoord

Wij verwachten op grond van de Europese Natuurherstelverordening een aanvullende opgave voor natuurontwikkeling. Het Rijk is verantwoordelijk voor de implementatie van de verordening en stelt hiervoor een Natuurplan op. Het Natuurplan moet in september 2027 aan de Europese Commissie worden aangeboden. Pas wanneer duidelijker is welke keuzes en consequenties voor Drenthe uit het definitieve Natuurplan voortvloeien, kan concreter worden aangegeven welke aanvullende opgave nodig is. Om hier niet op vooruit te lopen, halen wij de aanduiding van de kaart.

Wijziging kaart 2

Wij verwijderen de aanduiding Potentie voor natuur 2050 van kaart 2.

Nummer I.23

Verzet zich tegen verdere uitbreiding of versterking van Natura 2000- en andere beschermde natuurgebieden, omdat leidt tot extra beperkingen voor vergunningverlening, woningbouw en andere activiteiten, met negatieve gevolgen voor de leefbaarheid en brede welvaart. Pleit ervoor om de bestaande natuur te behouden, maar geen extra inzet te plegen op natuurherstel, omdat natuur zichzelf ontwikkelt en al voldoende aantrekkelijk is. Vindt dat Natura 2000 gebieden vrij toegankelijk moeten blijven.

Antwoord

De provincie is niet voornemens om nieuwe Natura 2000-gebieden aan te wijzen of bestaande Natura-2000 gebieden uit te breiden. Wel is het noodzakelijk om de kwaliteit van bestaande natuurgebieden te verbeteren, mede op basis van nationale en Europese verplichtingen. Daarbij verwachten wij ook een aanvullende opgave vanuit de Europese Natuurherstelverordening.

Alleen het behouden van de huidige situatie is hiervoor onvoldoende. Zonder verbetering van natuurkwaliteit – onder andere op het gebied van stikstof, water en biodiversiteit – kunnen we niet voldoen aan wettelijke doelen en blijft ook de vergunningverlening voor andere ontwikkelingen onder druk staan.

De Omgevingsvisie geeft hiervoor de richting op hoofdlijnen. De concrete maatregelen en keuzes worden uitgewerkt in programma's en gebiedsprocessen, waarbij per gebied wordt bekeken wat nodig en haalbaar is, en hoe dit zich verhoudt tot andere functies en belangen.

Wij nemen daarom het verzoek om geen extra inzet te plegen op natuurherstel niet over. De verbetering van natuurkwaliteit is noodzakelijk om zowel de natuur te beschermen als ruimte te bieden voor maatschappelijke ontwikkelingen.

Ten aanzien van toegankelijkheid geldt dat Natura 2000-gebieden in beginsel toegankelijk blijven voor recreatief gebruik, zolang dit verenigbaar is met de instandhoudingsdoelen. Waar natuurwaarden kwetsbaar zijn, kunnen – zoals ook nu al het geval is – beperkingen nodig zijn.

Met deze aanpak streven wij naar een zorgvuldige balans tussen natuurbescherming en maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij wordt gewerkt vanuit wettelijke verplichtingen en met oog voor uitvoerbaarheid en gebiedsspecifieke oplossingen.

Nummer I.39

Maakt zich zorgen over de verdere natuurontwikkeling en veranderingen in het landelijk gebied rond het Holtingerveld en Uffelte. Volgens de indiener leidt dit tot verlies van agrarische grond, aantasting van de regionale identiteit en risico's voor de voedselvoorziening. Is kritisch op het functioneren en de effectiviteit van natuurbeheer, en naar de rol van overheden en natuurorganisaties.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De daarin opgenomen kaartbeelden en ambities geven richting, maar bevatten geen directe maatregelen of ingrepen op perceelsniveau. De concrete uitwerking vindt plaats in programma's,

gebiedsprocessen en – voor Natura 2000-gebieden – in beheerplannen, waarin ruimte is voor gebiedsspecifieke afwegingen en betrokkenheid van grondeigenaren en andere partijen.

Het gebied rond het Holtingerveld is aangewezen als Natura 2000-gebied, waarvoor wettelijke instandhoudingsdoelen gelden. De provincie is gehouden deze natuurwaarden te beschermen en – waar nodig – te herstellen. Tegelijk wordt in de uitwerking nadrukkelijk gekeken naar de samenhang met andere functies, zoals landbouw, recreatie en landschap, zodat een zorgvuldige en uitvoerbare balans ontstaat.

Ten aanzien van het beheer van natuur geldt dat dit niet in de Omgevingsvisie wordt geregeld. Het beheer is geborgd via bestaande instrumenten, zoals het Natuurbeheerplan en het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Alleen gecertificeerde beheerders komen hiervoor in aanmerking en de kwaliteit van het beheer wordt geborgd via onafhankelijke toetsing en periodieke audits.

Nummer I.49

Heeft bezwaar tegen verdere natuurontwikkeling in de Onlanden vanwege de gevolgen voor de waterhuishouding op de naastgelegen percelen.

Antwoord

In de Omgevingsvisie zijn geen nieuwe of aanvullende maatregelen opgenomen voor natuurontwikkeling in de Onlanden. De visie biedt een strategisch kader op hoofdlijnen en gaat niet in op specifieke projecten of maatregelen op gebiedsniveau.

De verdere ontwikkeling van de Onlanden, waaronder maatregelen gericht op waterberging, maakt onderdeel uit van andere programma's en projecten. Eventuele bezwaren of zorgen over deze ontwikkelingen horen daarom thuis in de besluitvorming en participatieprocessen die bij die specifieke trajecten worden gevoerd.

Nummer I.51

Vindt dat onvoldoende duidelijk is wat onder agrarische gebieden met natuurwaarden binnen het NNN wordt verstaan en stelt dat intensieve landbouw hier niet bij past. Er wordt gewezen op negatieve effecten van bemesting en bestrijdingsmiddelen op bodem, water en natuurontwikkeling. Vraagt om concrete regels voor bescherming in (gerealiseerde) NNN-gebieden (verbod op gebruik van bestrijdingsmiddelen; beperking van intensieve bemesting; behoud van waterpeil; bescherming van landschapselementen zoals houtwallen).

Antwoord

Onder agrarische gronden met hoge natuurwaarden verstaan we landbouwgronden waar de agrarische functie samengaat met het behoud en de ontwikkeling van biodiversiteit, habitats en soorten van (inter)nationaal belang. In Drenthe gaat het onder meer om gebieden waar natuurlijke processen de ruimte krijgen, en waar het beheer gericht is op het in stand houden van bestaande patronen van natuur, landschap en cultuurhistorie. De agrarische gronden met hoge natuurwaarden vervullen een belangrijke rol in het realiseren van nationale en Europese biodiversiteitsdoelen.

In de Omgevingsvisie is het uitgangspunt dat binnen het NNN de functie natuur het primaat heeft. Dit betekent dat activiteiten en vormen van gebruik moeten bijdragen aan natuurwaarden, of in ieder geval hier niet strijdig mee zijn. Voor landbouw stellen we in de visie dat wij streven naar een landbouw die in balans is met haar ecologische en maatschappelijke omgeving.

In delen van het NNN is nog sprake van landbouwgebruik, waaronder intensieve vormen. De ontwikkeling van het NNN vindt echter gefaseerd en gebiedsgericht plaats. Dit betekent dat bestaand gebruik niet direct wordt beëindigd, maar dat via gebiedsprocessen wordt toegewerkt naar een situatie waarin gebruik beter in balans is met de natuurdoelen. Daarbij kan, afhankelijk van het gebied, worden ingezet op omvorming naar agrarisch natuurbeheer, extensivering of functiewijziging, in afstemming met betrokken grondeigenaren.

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. Wij kiezen er niet voor om hierin generieke regels op te nemen voor agrarisch gebruik binnen het NNN, zoals een algemeen verbod op gewasbeschermingsmiddelen of bemesting. De concrete invulling van gebruik en bescherming wordt bepaald in de verdere uitwerking, waaronder de Omgevingsverordening, natuurbeheerinstrumenten en gebiedsprocessen, waar per gebied wordt beoordeeld welke maatregelen passend en nodig zijn.

Nummer I.51

Constaateert dat de Omgevingsvisie onvoldoende inzicht geeft in de huidige stand van zaken en de voortgang van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Vraagt welke inspanningen tot nu toe zijn geleverd, wat deze hebben opgeleverd en of de doelstelling voor 2050 met het huidige beleid haalbaar is. Schetst met een concreet voorbeeld dat de ontwikkeling van natuurgebieden in de praktijk onder druk staat door intensieve landbouw, gebruik van bestrijdingsmiddelen en gemiste kansen voor grondaankoop. Hierdoor lijkt de gewenste situatie juist verder uit beeld te raken. Betwijfelt daarom of een afgerond en goed functionerend natuurnetwerk in 2050 realistisch is, en vraagt om een betere onderbouwing en aanpak.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De visie richt zich op ambities en richting voor de lange termijn, en bevat geen uitgebreide analyse van de huidige stand van zaken of voortgang van afzonderlijke opgaven, zoals het NNN. Deze voortgang wordt gevolgd en verantwoord via afzonderlijke monitoring- en rapportagecycli.

Voor het NNN gebeurt dit onder andere via de jaarlijkse Voortgangsrapportage Natuur in het kader van het Natuurpact, waarin Rijk en provincies gezamenlijk rapporteren over de ontwikkeling van het natuurnetwerk, de natuurkwaliteit en het agrarisch natuurbeheer. Daarnaast wordt de voortgang van Natura 2000-doelen systematisch gevolgd via meetnetten en natuurdoelanalyses, die de basis vormen voor bijsturing van beleid en maatregelen.

Wij herkennen dat natuurontwikkeling in de praktijk onder druk kan staan door verschillende factoren, zoals landgebruik en omgevingsinvloeden. Juist daarom is het van belang dat de Omgevingsvisie inzet op een samenhangende en integrale benadering, waarin natuur, water, landbouw en andere functies in onderlinge samenhang worden afgewogen.

De vraag of en hoe doelen worden bereikt, is onderdeel van de verdere uitwerking en monitoring. Op basis van voortgang en inzichten kunnen maatregelen en aanpak waar nodig worden aangepast.

Nummer O.5

Zijn benieuwd wat onze afwegingen zijn om in de aangeduide gebieden potentie te zien voor een aanvullende natuuropgave op grond van de Europese Natuurherstelverordening.

Antwoord

Het Rijk is verantwoordelijk voor de implementatie van de Europese natuurherstelverordening en stelt hiervoor een nationaal Natuurplan op, dat uiterlijk in 2027 aan de Europese Commissie wordt aangeboden. Pas wanneer de nationale keuzes en prioritering nader zijn uitgewerkt, kan concreter worden bepaald welke aanvullende opgaven in Drenthe daadwerkelijk aan de orde zijn en waar deze het meest doelmatig kunnen worden gerealiseerd. Om hier niet op vooruit te lopen halen wij de aanduiding van de kaart.

Wijziging kaart 2

Wij verwijderen van de aanduiding Potentie voor natuur 2050 van kaart 2.

Nummer O.10

Verzoekt om expliciet aan te geven dat sommige gebieden primair een ecologische functie hebben en dat bescherming in bepaalde gevallen zwaarder moet wegen dan recreatieve ontsluiting.

Antwoord

In de Omgevingsvisie is het uitgangspunt dat binnen het Natuurnetwerk Nederland (NNN) de functie natuur het primaat heeft. Dit betekent dat andere functies, waaronder recreatie, zich moeten verhouden tot de natuurdoelen en geen afbreuk mogen doen aan de kwaliteit en instandhouding van natuur.

De Omgevingsvisie zet in op een zorgvuldige balans tussen natuur en recreatie, waarbij recreatief gebruik mogelijk blijft, maar altijd in samenhang met de draagkracht van het gebied. Dit betekent dat in gebieden met hoge natuurwaarden of kwetsbare ecosystemen de bescherming van natuur zwaarder kan wegen dan recreatieve ontsluiting.

De concrete invulling hiervan, zoals het zoneren van gebieden in rustige en intensiever gebruikte delen, vindt plaats in de verdere uitwerking in omgevingsprogramma's, Natura 2000-beheerplannen en gebiedsgerichte aanpakken. Daarbij wordt per gebied bepaald welke vormen van gebruik passend en verantwoord zijn.

Nummer O.25

Heeft bezwaar tegen de aanwijzing van mogelijke locaties voor nieuwe natuur, wat verder gaat dan het TLGD.

Antwoord

Het Rijk is verantwoordelijk voor de implementatie van de Europese natuurherstelverordening en stelt hiervoor een nationaal Natuurplan op, dat uiterlijk in 2027 aan de Europese Commissie wordt aangeboden. Pas wanneer de nationale keuzes en prioritering nader zijn uitgewerkt, kan concreter worden bepaald welke aanvullende opgaven in Drenthe daadwerkelijk aan de orde zijn en waar deze het meest doelmatig kunnen worden gerealiseerd. Om hier niet op vooruit te lopen halen wij de aanduiding van de kaart.

Wijziging kaart 2

Wij verwijderen van de aanduiding Potentie voor natuur 2050 van kaart 2.

Nummer O.27

Verzoekt de provincie om verdere uitbreiding van natuur- en Natura 2000 gebieden in onze regio terug te draaien of in ieder geval te heroverwegen, meer balans aan te brengen tussen natuurdoelen en landbouwbelangen, bestaande agrarische bedrijven meer perspectief te bieden, stapeling van regelgeving en beperkingen te beperken en inzichtelijk te maken, ondernemers vooraf actief te betrekken bij het opstellen en uitwerken van maatregelen.

Antwoord

Wij begrijpen uw zorgen over de mogelijke gevolgen van natuurontwikkeling voor agrarische bedrijven in uw regio en uw oproep om meer balans aan te brengen tussen natuurdoelen en landbouwbelangen. Ook herkennen wij uw wens om ondernemers vroegtijdig te betrekken bij de uitwerking van maatregelen en om stapeling van regelgeving inzichtelijk en beheersbaar te houden.

Tegelijkertijd is Nederland op grond van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de Europese Natuurherstelverordening verplicht om te zorgen voor het behoud en herstel van natuur, zodat een gunstige staat van instandhouding van soorten en habitats wordt bereikt. Deze verplichting werkt door in het nationale en provinciale beleid en betekent dat het in sommige gevallen noodzakelijk is om natuur te versterken, te verbinden of – waar nodig – verder te ontwikkelen.

Daarbij geldt dat de Omgevingsvisie de richting op hoofdlijnen aangeeft. De concrete uitwerking van maatregelen vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen, waarin per gebied zorgvuldig wordt afgewogen welke maatregelen nodig, effectief en proportioneel zijn. In deze processen worden agrariërs, grondeigenaren en andere betrokkenen actief betrokken, zodat rekening kan worden gehouden met de lokale situatie en het toekomstperspectief van bedrijven.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', is een toekomstperspectief voor de landbouw essentieel en vindt de uitwerking plaats met aandacht voor uitvoerbaarheid, duidelijke kaders en waar nodig passende ondersteuning.

Wij nemen het verzoek om natuurontwikkeling terug te draaien of voorafgaand te beperken niet over. Wel zetten wij in op een zorgvuldige, gebiedsgerichte afweging, waarin natuurdoelen en landbouwbelangen in samenhang worden beschouwd en waarin wij blijven werken aan een evenwichtige en uitvoerbare aanpak.

Nummer I.41, O.28, O.36, O.44

Acht het onwenselijk om vooruit te lopen op nog niet uitgewerkt beleid met de aanduiding 'potentie natuur 2050'. De uitwerking van de Natuurherstelverordening in nationaal beleid moet nog plaatsvinden en het is op dit moment niet duidelijk welke

concrete opgaven hieruit voortvloeien. Desondanks worden nu al gebieden op kaart aangeduid, zonder dat er een concreet beleidskader, juridische basis of effectanalyse beschikbaar is.

Antwoord

Het Rijk is verantwoordelijk voor de implementatie van de Europese natuurherstelverordening en stelt hiervoor een nationaal Natuurplan op, dat uiterlijk in 2027 aan de Europese Commissie wordt aangeboden. Pas wanneer de nationale keuzes en prioritering nader zijn uitgewerkt, kan concreter worden bepaald welke aanvullende opgaven in Drenthe daadwerkelijk aan de orde zijn en waar deze het meest doelmatig kunnen worden gerealiseerd. Om hier niet op vooruit te lopen halen wij de aanduiding van de kaart.

Wijziging kaart 2

Wij verwijderen van de aanduiding Potentie voor natuur 2050 van kaart 2.

Nummer O.47

Maakt bezwaar tegen de aanwijzing van potentiële natuurontwikkeling in Noord-Drenthe, omdat dit agrarische bedrijven benadeelt en onzekerheid creëert. Wijst erop dat recent via de herinrichting Peize, mede op initiatief van de provincie, juist is geïnvesteerd in versterking van de landbouw in dit gebied. Stelt dat de voorgestelde aanduiding, ondanks het ontbreken van formele beleidsstatus, feitelijk wel sturend werkt en toekomstige ontwikkelingen beïnvloedt. Vindt de verwijzing naar aanvullende natuurdoelen en de natuurherstelverordening prematuur en onrealistisch, gezien de mogelijke economische en sociale impact. Verzoekt de provincie de aanduiding voor natuurontwikkeling niet over te nemen in de definitieve visie.

Antwoord

Het Rijk is verantwoordelijk voor de implementatie van de Europese natuurherstelverordening en stelt hiervoor een nationaal Natuurplan op, dat uiterlijk in 2027 aan de Europese Commissie wordt aangeboden. Pas wanneer de nationale keuzes en prioritering nader zijn uitgewerkt, kan concreter worden bepaald welke aanvullende opgaven in Drenthe daadwerkelijk aan de orde zijn en waar deze het meest doelmatig kunnen worden gerealiseerd. Om hier niet op vooruit te lopen halen wij de aanduiding van de kaart.

Wijziging kaart 2

Wij verwijderen van de aanduiding Potentie voor natuur 2050 van kaart 2.

Nummer O.50

Maakt bezwaar tegen de aanwijzing van (een deel van) het agrarisch perceel ZWD02C8939 als Natuurnetwerk Nederland (NNN). Stelt dat het perceel al jarenlang agrarisch in gebruik is en ook planologisch een agrarische bestemming heeft. Voert aan dat het huidige gebruik niet past bij de ecologische doelstellingen van het NNN en dat de begrenzing daardoor onjuist is. Verzoekt de provincie de NNN-contour te corrigeren en het perceel buiten het NNN te houden.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en bevat geen perceelsgerichte begrenzingen. De exacte begrenzing van het NNN is juridisch vastgelegd in de Omgevingsverordening.

De begrenzing van het NNN is gericht op het realiseren van een samenhangend en robuust natuurnetwerk. Daarbij kunnen ook gronden met een andere functie – zoals erven, bebouwing of agrarisch gebruik – binnen deze begrenzing vallen, bijvoorbeeld om versnippering te voorkomen en de ecologische samenhang te waarborgen. Dit betekent dat de aanwezigheid van een bestaande functie niet automatisch uitsluit dat een perceel onderdeel is van het netwerk.

Het Natuurbeheerplan is een uitvoeringsinstrument dat aangeeft waar natuur wordt gerealiseerd of beheerd. Dit plan is niet bepalend voor de begrenzing van het NNN, waardoor verschillen tussen beide kunnen voorkomen.

Belangrijk is dat de aanduiding van gronden binnen het NNN niet automatisch leidt tot beperkingen voor bestaande en legale functies, zoals wonen. Concrete gevolgen en eventuele beperkingen worden – indien aan de orde – bepaald op basis van de geldende juridische kaders en bij specifieke plannen of ontwikkelingen.

Voor zover u meent dat de begrenzing van het NNN in uw situatie onjuist is, kan een verzoek tot aanpassing worden beoordeeld binnen de daarvoor geldende procedures van de Omgevingsverordening.

Nummer O.50

Maakt bezwaar tegen de aanwijzing van (een deel van) het perceel Willem Moesweg 25 als Natuurnetwerk Nederland (NNN), omdat deze volgens indiener niet aansluit bij de feitelijke situatie en het geldende bestemmingsplan. Stelt dat de locatie volgens het Natuurbeheerplan buiten het NNN ligt en dat de huidige kenmerken (bebouwing, erf, verharding) niet passen bij de beoogde natuurtypen. Voert aan dat de aanwijzing beperkingen oplegt aan bestaande en legale woonfuncties en daarmee strijdig is met

de planologische situatie. Betoogt dat de aanwijzing onjuist en inconsistent is en verzoekt de provincie de begrenzing te heroverwegen en de locatie buiten het NNN te houden in de definitieve omgevingsvisie.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en bevat geen perceelsgerichte begrenzingen. De exacte begrenzing van het NNN is juridisch vastgelegd in de Omgevingsverordening.

De begrenzing van het NNN is gericht op het realiseren van een samenhangend en robuust natuurnetwerk. Daarbij kunnen ook gronden met een andere functie – zoals erven, bebouwing of agrarisch gebruik – binnen deze begrenzing vallen, bijvoorbeeld om versnippering te voorkomen en de ecologische samenhang te waarborgen. Dit betekent dat de aanwezigheid van een bestaande functie niet automatisch uitsluit dat een perceel onderdeel is van het netwerk.

Het Natuurbeheerplan is een uitvoeringsinstrument dat aangeeft waar natuur wordt gerealiseerd of beheerd. Dit plan is niet bepalend voor de begrenzing van het NNN, waardoor verschillen tussen beide kunnen voorkomen.

Belangrijk is dat de aanduiding van gronden binnen het NNN niet automatisch leidt tot beperkingen voor bestaande en legale functies, zoals wonen. Concrete gevolgen en eventuele beperkingen worden – indien aan de orde – bepaald op basis van de geldende juridische kaders en bij specifieke plannen of ontwikkelingen.

Voor zover u meent dat de begrenzing van het NNN in uw situatie onjuist is, kan een verzoek tot aanpassing worden beoordeeld binnen de daarvoor geldende procedures van de Omgevingsverordening.

Nummer O.62

Schetst de situatie in het zuidwestelijk deel van Eelde. Constateert dat in het NNN nog regulier landbouw wordt bedreven en bestrijdingsmiddelen worden gebruikt. Vraagt om de realisatiestrategie te verduidelijken aan te geven hoe de transitie in NNN-gebieden van reguliere landbouw naar agrarisch natuurbeheer en nieuwe natuur plaats moet vinden.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De visie beschrijft de gewenste ontwikkeling van het NNN, maar bevat geen concrete uitvoeringsstappen op perceelsniveau. De verdere invulling vindt plaats in het Natuurbeheerplan, programma's en gebiedsprocessen.

Binnen het NNN heeft de functie natuur het primaat. Tegelijk bestaat het netwerk nu nog deels uit gronden waar andere functies aanwezig zijn, zoals landbouw. Dit is onderdeel van de systematiek van het NNN, waarbij ook deze gronden zijn opgenomen om te komen tot een samenhangend en robuust netwerk en verdere versnippering te voorkomen.

De ontwikkeling van het NNN vindt gefaseerd en gebiedsgericht plaats. Dit betekent dat: delen van het netwerk bestaande natuur zijn, andere delen zijn aangewezen als ontwikkelopgave (bijvoorbeeld op de ambitiekaart van het Natuurbeheerplan), en in sommige gebieden landbouwgebruik voorlopig blijft bestaan, zolang de functie nog niet is omgevormd.

De overgang van regulier landbouwgebruik naar agrarisch natuurbeheer of nieuwe natuur vindt plaats op basis van de beleidsmatige opgave per gebied, en wordt gerealiseerd via gebiedsprocessen, vaak in overleg met en op basis van vrijwilligheid van grondeigenaren. Daarbij wordt ook gekeken naar de uitvoerbaarheid en het toekomstperspectief van bedrijven, zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 van de Omgevingsvisie.

In gebieden waar agrarisch gebruik samengaat met natuurontwikkeling, wordt per situatie bepaald welke vormen van gebruik passend zijn. Waar nodig kunnen maatregelen worden getroffen om natuurkwaliteit te beschermen en te verbeteren.

2.6.3. Natuurkwaliteit

Nummer I.4

Maakt zich zorgen over de gevolgen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen rondom het Dwingelderveld op de natuur, de waterkwaliteit en de inwoners en acht dat onacceptabel voor een gebied met Europese beschermingsstatus. Vraagt om het opnemen van alle percelen direct grenzend aan het Dwingelderveld in de TLGD-gebiedsprocessen, met het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen als prioritair aandachtspunt. Vraagt om concrete termijnen voor beperking en uiteindelijke uitsluiting van de meeste schadelijke stoffen in de bufferzone rondom dit Natura2000-gebied. Vraagt bovenal om structurele versterking van de handhavingscapaciteit.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en bevat geen concrete gebiedsmaatregelen of uitvoeringsprogramma's. Wel geeft de visie de richting, onder andere door het belang van een goede water- en bodemkwaliteit en de bescherming van Natura 2000-gebieden expliciet te benoemen. De concrete invulling van maatregelen vindt plaats in programma's en gebiedsprocessen, zoals het Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en andere gebiedsgerichte trajecten.

De effecten van gewasbeschermingsmiddelen op Natura 2000-gebieden, zoals het Dwingelderveld, hebben nadrukkelijk onze aandacht. Zo zijn wij gestart met onderzoek naar het voorkomen van gewasbeschermingsmiddelen in bodem, grondwater en vegetatie in Natura 2000. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor eventuele aanvullende maatregelen.

Wij nemen het verzoek om in de Omgevingsvisie nu al concrete termijnen, generieke bufferzones of aanvullende regels vast te leggen niet over. Dit past niet bij het karakter van de visie en vraagt om nadere onderbouwing en afweging in de uitwerking. Daarbij wordt ook bezien in hoeverre omliggende percelen onderdeel moeten zijn van gebiedsprocessen, waarbij steeds een gebiedsgerichte en inhoudelijke afweging wordt gemaakt.

Ten aanzien van handhaving op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geldt dat hiervoor beleidskaders zijn vastgesteld ([Beleidsregels handhavingsbeleid gebruik gewasbeschermingsmiddelen provincie Drenthe | Lokale wet- en regelgeving](#)). Daarnaast is recent extra inzet gepleegd om de toezicht- en handhavingscapaciteit te versterken, zodat beter kan worden toegezien op naleving van de regels.

Nummer I.28

Vindt dat de Omgevingsvisie te veel nadruk legt op de omvang van het Natuurnetwerk Nederland (in hectares en verbindingen), terwijl de ecologische kwaliteit onderbelicht blijft. In delen van het landelijk gebied en het NNN komen nog vormen van intensief landbouwgebruik voor die schadelijk zijn voor bodem, water en biodiversiteit. Pleit daarom voor het expliciet centraal stellen van ecologische kwaliteit – in plaats van alleen oppervlakte – als leidend principe binnen het NNN en de omliggende gebieden.

Antwoord

De Omgevingsvisie richt zich niet alleen op de omvang en samenhang van het NNN, maar juist ook op de kwaliteit van het natuursysteem. Zo zetten wij in op een robuust en veerkrachtig natuurnetwerk, waarbij verbetering van biodiversiteit, waterkwaliteit en bodemkwaliteit centraal staat. Daarnaast wordt via de inzet op Basiskwaliteit Natuur ook buiten het NNN gewerkt aan versterking van de ecologische kwaliteit van het landelijk gebied.

Wij herkennen dat in delen van het NNN nog sprake is van landbouwgebruik en dat dit invloed kan hebben op natuurwaarden. Zoals ook in de Omgevingsvisie is opgenomen, heeft binnen het NNN de functie natuur het primaat en moeten andere functies zich daartoe verhouden. Tegelijkertijd vindt de ontwikkeling van het NNN gefaseerd en gebiedsgericht plaats, waardoor in de huidige situatie nog verschillende vormen van gebruik naast elkaar voorkomen.

De Omgevingsvisie pakt deze opgave integraal aan. Via het principe ‘Water en Bodem sturend’ en de transitie naar een meer natuurinclusieve en duurzame landbouw wordt gewerkt aan het verminderen van druk op natuur en het verbeteren van de ecologische kwaliteit. De concrete invulling hiervan vindt plaats in programma’s, gebiedsprocessen en natuurbeheerinstrumenten.

Wij zijn daarom van mening dat ecologische kwaliteit in de Omgevingsvisie al een centrale en samenhangende plek heeft. Wij zien geen aanleiding om de systematiek aan te passen, maar blijven in de verdere uitwerking nadrukkelijk inzetten op het versterken van zowel de omvang als de kwaliteit van het natuurnetwerk.

Nummer I.40

Vraagt of er studie is gedaan naar het effect van het bomenbestand op de grondwaterstand in natuurgebieden.

Antwoord

Ja, er is een aantal studies uitgevoerd waarin het effect van bos op grondwaterstand is onderzocht. Deze studies worden betrokken bij afwegingen als bosomvorming van naaldhout naar loofhout.

Nummer I.40

Vraagt op basis van welke gegevens wordt gesteld dat er achteruitgang is in de natuur.

Antwoord

De beoordeling van de kwaliteit van de natuur wordt gebaseerd op landelijke en Europese monitorings- en rapportagesystemen, zoals de Voortgangsrapportage Natuur, de Vogel- en Habitatrichtlijnrapportages en de onderliggende data uit het Netwerk Ecologische Monitoring. Deze analyses tonen aan dat, ondanks lokaal herstel (met name binnen het NNN), voor een groot deel van soorten en habitats nog geen sprake is van een gunstige staat van instandhouding en dat buiten natuurgebieden de biodiversiteit verder onder druk staat.

Nummer O.14

Wijst op het gevaar van pesticiden voor mens, flora en fauna en verwacht een zorgplicht van de overheid. Vraagt om de term pesticiden toe te voegen aan de opsomming van oorzaken van de achteruitgang van het natuursysteem (pg37).

Antwoord

Op nationaal niveau wordt momenteel gewerkt aan een nieuw convenant Gewasbescherming, waarin naar verwachting ook afspraken worden gemaakt over

ruimtelijke afwegingen rond kwetsbare functies. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat er sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders.

Momenteel voeren we onderzoek uit naar de aanwezigheid van gewasbeschermingsmiddelen in Natura-2000. De uitkomsten van dit onderzoek betrekken we bij de nadere uitwerking van ons beleid.

Gewasbeschermingsmiddelen valt binnen de drukfactor verontreiniging en gebiedsvreemde stoffen. Wij voegen verontreiniging toe aan de opsomming in de betreffende tekst.

Wijziging

Ondanks decennialange inzet staan biodiversiteit en ecosysteemkwaliteit nog steeds onder druk door onder andere verdroging, stikstofdepositie, versnippering, verstoring en verontreiniging.

Nummer O.24

Vindt de Ontwerp Omgevingsvisie onvoldoende concreet over de ecologische kwaliteit van gronden binnen het Nationale Natuur Netwerk (NNN) en over de vormen van landbouwkundig gebruik die daar wel of niet passend zijn. Vraagt om expliciet vast te leggen dat binnen het NNN wordt toegewerkt naar natuurinclusieve, biologische of extensieve vormen van landbouw, dat intensieve landbouw, het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen, kunstmest en structurele overbemesting binnen het NNN wordt beperkt en stapsgewijs uitgefaseerd, ecologische kwaliteit, bodemgezondheid en waterkwaliteit expliciet onderdeel te maken van het beoordelings- en beschermingskader. Vraagt om juridische bescherming van landschapselementen en om te sturen op meerwaarde bij grondtransacties en functiewijzigingen binnen het NNN.

Antwoord

Wij onderschrijven dat de ecologische kwaliteit van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) essentieel is voor een robuust en toekomstbestendig natuursysteem.

In de Omgevingsvisie is het uitgangspunt dat binnen het NNN de functie natuur het primaat heeft. Dit betekent dat andere functies, waaronder landbouw, zich moeten verhouden tot de natuurdoelen en geen afbreuk mogen doen aan de ontwikkeling en instandhouding van natuurwaarden. Tegelijk is het NNN op dit moment nog deels in ontwikkeling en komen in delen daarvan nog verschillende vormen van gebruik voor, waaronder landbouw.

De Omgevingsvisie zet nadrukkelijk in op het versterken van de kwaliteit van het natuursysteem, niet alleen binnen het NNN maar ook daarbuiten, onder meer via de Basiskwaliteit Natuur (BKN). Daarbij wordt de invloed van intensief landgebruik onderkend en wordt, onder andere via het principe ‘water en bodem sturend’ en de transitie naar een meer duurzaam en natuurinclusief landgebruik, gestuurd op verbetering van bodem-, water- en natuurkwaliteit.

De Omgevingsvisie is echter een strategisch document op hoofdlijnen. Wij kiezen er daarom niet voor om hierin generieke en perceelsgerichte regels op te nemen, zoals het vooraf uitsluiten of uitfaseren van specifieke vormen van landbouwgebruik of het vastleggen van gedetailleerde gebruiksnormen. De nadere invulling van passend gebruik, eventuele beperkingen en de versterking van natuurkwaliteit vindt plaats via de Omgevingsverordening, natuurbeheerplannen en gebiedsgerichte programma’s, waar per gebied maatwerk wordt geleverd.

Dit geldt ook voor de bescherming van landschapselementen, de uitwerking van beoordelingskaders en het sturen op ecologische meerwaarde bij grondtransacties en functiewijzigingen. Hierbij wordt steeds een zorgvuldige en gebiedsgerichte afweging gemaakt, met aandacht voor zowel de natuurdoelen als de uitvoerbaarheid en het perspectief voor betrokken grondeigenaren en ondernemers, zoals ook is opgenomen in paragraaf 2.3 van de Omgevingsvisie.

Wij achten het daarom niet passend om de gevraagde nadere detaillering en juridisering in de Omgevingsvisie op te nemen. Met de gekozen aanpak borgen wij dat de ontwikkeling van het NNN gericht is op zowel kwaliteit als samenhang, terwijl de concrete invulling plaatsvindt via een zorgvuldige, gefaseerde en gebiedsgerichte uitwerking.

Nummer I.55, O.42

Ondersteunt de ambities voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN), maar stelt dat de Omgevingsvisie te weinig aandacht heeft voor de kwaliteit van natuur en het effect van agrarisch gebruik binnen het NNN (buiten Natura 2000). Vraagt om meetbare indicatoren voor een robuust en veerkrachtig natuursysteem. Vraagt om expliciet te sturen op kwaliteit van natuur en agrarische gronden binnen het NNN. Maak expliciet welke vormen van landbouw worden uitgesloten. Vraagt om intensieve landbouw binnen het NNN te beëindigen.

Antwoord

De Omgevingsvisie richt zich nadrukkelijk niet alleen op de omvang, maar ook op de kwaliteit en het functioneren van het natuursysteem. Daarbij staat binnen het NNN de functie natuur voorop en moeten andere functies zich daartoe verhouden. Dit betekent

dit dat vormen van gebruik die de natuurkwaliteit aantasten op termijn niet passend zijn binnen het NNN.

Tegelijk is de Omgevingsvisie een strategisch document op hoofdlijnen. De verdere concretisering, waaronder het uitwerken van meetbare indicatoren, kwaliteitsdoelen en eventuele gebruiksbepalingen, vindt plaats in programma's, het natuurbeheerbeleid en de Omgevingsverordening. Daar wordt per gebied bepaald welke maatregelen nodig zijn om te komen tot een robuust en veerkrachtig natuurnetwerk.

In delen van het NNN is nog sprake van landbouwgebruik, waaronder intensieve vormen. De ontwikkeling van het NNN vindt echter gefaseerd en gebiedsgericht plaats. Dit betekent dat bestaand gebruik niet direct wordt beëindigd, maar dat via gebiedsprocessen wordt toegewerkt naar een situatie waarin gebruik beter in balans is met de natuurdoelen. Daarbij kan, afhankelijk van het gebied, worden ingezet op omvorming naar agrarisch natuurbeheer, extensivering of functiewijziging, in afstemming met betrokken grondeigenaren.

Wij kiezen er niet voor om in de Omgevingsvisie al generiek en op voorhand specifieke vormen van landbouw expliciet uit te sluiten. Zoals ook in paragraaf 2.3 is opgenomen, vinden veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaats, met aandacht voor duidelijkheid en passende ondersteuning waar dat aan de orde

2.6.4. Instandhoudingsdoelen Nature 2000-gebieden

Nummer I.50

Vraagt waarom Natura 2000-gebieden niet als specifieke opgave zijn opgenomen op de kaart Landbouw en Natuur, ondanks de grote opgaven voor landbouw rond natuur, stikstof en water.

Antwoord

De Natura2000 gebieden met de opgaven staan benoemd op de Landbouw en Natuurkaart (kaart 2).

Nummer O.66

Stelt dat de huidige uitwerking van Natura 2000-opgaven onevenredig zwaar op de landbouw drukt. Signaleert dat andere bronnen van belasting onvoldoende worden meegewogen. Pleit voor toepassing van het proportionaliteitsbeginsel, een evenwichtiger verdeling van opgaven en onderbouwing met gebiedsspecifieke data.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van het proportionaliteitsbeginsel en van een zorgvuldige en evenwichtige benadering van de opgaven in het landelijk gebied. In de Omgevingsvisie is daarom gekozen voor een integrale en gebiedsgerichte aanpak, waarin natuur, water, landbouw en andere functies in samenhang worden beschouwd en gewogen.

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De concrete invulling van maatregelen en de verdeling van de opgaven vindt plaats in de verdere uitwerking, onder andere in programma's en gebiedsprocessen (zoals TLGD).

Tegelijk geldt dat de Natura 2000-opgaven voortvloeien uit Europese en nationale wettelijke verplichtingen. Deze stellen randvoorwaarden aan het behalen van de instandhoudingsdoelen en maken dat maatregelen in de praktijk vaak meerdere sectoren raken en niet uitsluitend binnen natuurgebieden kunnen worden gerealiseerd.

2.6.5. TLGD-gebieden: verminderen van drukfactoren op Natura2000

Nummers O.7 en O.9

U reageert op de Omgevingsvisie met een zienswijze op het TLGD. Wij verwijzen u graag naar de Nota van Antwoord van het TLGD.

Nummer O.33

Verwijst naar de zienswijze op het TLGD. Vraagt de provincie de Natuurdoelanalyses (NDA's) opnieuw kritisch tegen het licht te houden. Vindt dat met name waar het gaat om de invloed van stikstof, de conclusies in belangrijke mate gebaseerd op modelberekeningen en niet op daadwerkelijke monitoringgegevens uit het veld. Vindt dat uit de analyses niet overtuigend blijkt dat sprake is van aantoonbare verslechtering van de natuur ten opzichte van het referentiejaar, in de regel 2004.

Antwoord

De zienswijze heeft betrekking op de Natuurdoelanalyses en de inhoudelijke uitwerking van het Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). Deze vallen buiten de reikwijdte van de Omgevingsvisie en maken onderdeel uit van een afzonderlijke beleids- en inspraakprocedure.

Voor een inhoudelijke reactie op uw opmerkingen verwijzen wij u daarom naar de Nota van Antwoord bij het TLGD, waarin op deze aspecten uitgebreid wordt ingegaan.

2.6.6. Ecologische verbindingen

Nummer G.6

Constaateert dat de ecologische verbinding bij Broekhuizen nu stopt bij de A28 en pleit voor versterking van de verbinding, onder andere over de A28 richting Schiphorst. Daarnaast wordt gevraagd om meer aandacht voor ontsnippering door provinciale en rijkswegen. Verzoekt de provincie om deze opgave op te nemen in haar beleid en staat open voor samenwerking bij de verdere uitwerking.

Antwoord

Op kaart 2 zijn alleen de ecologische verbindingen buiten het Natuurnetwerk zichtbaar. In het Digitaal Stelsel Omgevingswet (Omgevingsloket), waar de formele versie van de Omgevingsvisie is gepubliceerd, hebben we een kaart opgenomen met daarop alle ecologische verbindingen. Bij de ontwikkeling van de ecologische verbindingen besteden we naast de verbinding van natuurgebieden ook aandacht aan de ontsnipperingsmaatregelen en barrièrewerking van (water)wegen.

Nummer G.8

Waardeert de ecologische verbinding richting Duitsland, maar vindt dat de legenda hierbij niet aansluit. Ziet afstemming met de Duitse overheden in het kader van de stikstofproblematiek als onderdeel van de ecologische verbinding.

Antwoord

De ecologische verbindingen aansluitend aan de natuurgebieden en/of verbindingen in en naar andere provincies en Duitsland zijn indicatief aangegeven. Bij de verdere uitwerking van de verbindingen vindt afstemming hierover plaats. Wij passen de legenda aan.

Wijziging

Legenda kaart 2: Ecologische verbinding: Verbinding met het Natuurnetwerk Nederland en natuur in Duitsland

Nummer G.12

Verzoekt ons de ecologische verbindingen duidelijker weer te geven op kaart 2.

Antwoord:

In het Digitaal Stelsel Omgevingswet (Omgevingsloket), waar de formele versie van de Omgevingsvisie is gepubliceerd, hebben we een kaart opgenomen met daarop alle ecologische verbindingen.

Nummer I.12

Constaateert het ontbreken van een ecologische verbinding tussen het Noordlaarderbos/Vijftig Bunder en het Zuidlaardermeergebied en vraagt ons het genoemde gebied aan te wijzen als zoekgebied voor natuurontwikkeling of als ecologische verbinding.

Antwoord

De door u genoemde ecologische verbinding is een bestaande verbinding in de provincie Groningen. Wij gaan alleen over de ecologische verbindingen binnen onze provincie. We hebben met de ons omringende provincies overleg over grensoverschrijdende verbindingen.

Nummer I.18

Is positief over de Ontwerp-Omgevingsvisie, maar vraagt om het beekdal van het Drostendiep aan de oostzijde van Dalen, nabij de waterwinning, op te nemen in de ecologische verbinding, met meer ruimte voor water, natuurherstel, agrarisch natuurbeheer en biodiversiteit om zo de leefbaarheid van het dorp te versterken

Antwoord

In de Omgevingsvisie hebben wij aan de oostzijde van Dalen een nieuwe ecologische verbindingszone in het Drostendiep opgenomen.

Nummer O.11

Verzoekt de provincie om voor de aanduiding ecologische verbindingen concreet en begrijpelijk aan te geven wat de juridische status is, welke gevolgen dit heeft voor bestaand agrarisch gebruik en voor ontwikkelingsmogelijkheden en welke compensatie- en maatwerkmogelijkheden beschikbaar zijn. Verzoekt te bevestigen dat zolang de gevolgen niet concreet en toetsbaar zijn uitgewerkt, aan dergelijke aanduidingen geen nadelige consequenties voor bestaande agrarische bedrijven worden verbonden.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en legt nog geen gebiedsspecifieke maatregelen of functiewijzigingen vast. Voor ecologische verbindingen geldt dat onderscheid bestaat tussen reeds juridisch verankerde onderdelen van het Natuurnetwerk Nederland en aanduidingen die nog nader moeten worden uitgewerkt.

De aanwijzing van nieuwe ecologische verbindingen heeft geen juridische status. De ontwikkeling van een ecologische verbindingszone gebeurt op vrijwillige basis en de

verbindingen worden gerealiseerd met groenblauwe dooradering. Deze landschapselementen liggen in het agrarisch gebied en zijn onderdeel van de agrarische bestemming. Agrariërs kunnen o.a. met ANLb bijdragen aan beheer en realisatie van deze elementen.

Nummer O.14

Vraagt om te verduidelijken wat onder groene verbindingen wordt verstaan. Grasrijke bermen zijn onvoldoende invulling. Vraagt om meer ruimte en respect voor ondergroei en ruigte.

Antwoord

Ecologische verbindingen gaan over meer dan grasrijke bermen. Zo hebben we in de Omgevingsvisie bij de 'Realisatie van ecologische verbindingen' aangegeven dat we deze realiseren met landschapselementen, groenblauwe dooradering, agrarisch natuurbeheer en faunavoorzieningen.

2.6.7. Boerenlandvogels

Nummer I.25

Pleit ervoor om het Oude Vaart gebied in Zuidwest Drenthe op kaart landbouw en natuur in te tekenen als weidevogelgebied met de daarbij behorende bescherming.

Antwoord

In het Digitaal Stelsel Omgevingswet (Omgevingsloket), waar de formele versie van de Omgevingsvisie is opgenomen, is de bijbehorende Kaart Kerngebied Weidevogels opgenomen. Daarin ziet u ook de de Oude Vaart in zuidwest Drenthe als weidevogelgebied ingetekend.

Nummer I.23

Vraagt om aandacht voor het versterken van boerenlandvogelpopulaties en biodiversiteit, door het herstellen of opnieuw inzaaien van kruidenrijk grasland en een hoog grondwaterpeil.

Antwoord

De Omgevingsvisie geeft richting op hoofdlijnen, waarbij wordt ingezet op het versterken van biodiversiteit en het verbeteren van de kwaliteit van het landelijk gebied.

De concrete uitwerking van maatregelen voor boerenlandvogels vindt plaats in omgevingsprogramma's en gebiedsgerichte aanpakken. Voor aangewezen leefgebieden worden beheerplannen opgesteld waarin gerichte maatregelen zijn

opgenomen om populaties te versterken. Daarbij wordt het agrarisch natuurbeheer als belangrijk instrument ingezet.

Antwoord I.40

Vraagt om aandacht voor predatoren in boerenlandvogelgebieden.

Antwoord

In de Omgevingsvisie worden onze ambities, strategische langetermijndoelen en kaderstellende beleidskeuzes voor de fysieke leefomgeving vastgelegd. De uitwerking van de Omgevingsvisie vindt plaats in o.a. omgevings- en uitvoeringsprogramma's. In het Faunabeheerplan Drenthe 2024-2029 wordt ingegaan op predatiemaatregelen in boerenlandvogelgebieden.

2.6.8. Biodiversiteit buiten natuur

Nummer O.10

Mist aandacht voor natuurherstel buiten de natuurgebieden en het sturen op Basiskwaliteit Natuur, terwijl juist daarmee snel grote stappen kunnen worden gezet in het vergroten van de biodiversiteit.

Antwoord

De Omgevingsvisie zet nadrukkelijk in op het versterken van de biodiversiteit buiten de aangewezen natuurgebieden en de rol die de Basiskwaliteit Natuur (BKN). Het verbeteren van biodiversiteit buiten natuurgebieden is verankerd binnen meerdere ambities, waaronder een toekomstbestendig landelijk gebied en een mooie, gezonde en veilige leefomgeving. Daarbij wordt ingezet op het versterken van de Basiskwaliteit van natuur, het verbeteren van bodem- en watercondities en het vergroten van de ecologische samenhang.

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De verdere concretisering van de inzet op Basiskwaliteit Natuur en natuurherstel buiten natuurgebieden vindt plaats in programma's en gebiedsgerichte aanpakken, waarin per gebied wordt bepaald welke maatregelen effectief en haalbaar zijn.

2.6.9. Groenblauwe dooradering

Nummer I.23

Vraagt om een toelichting op agrarische gronden met hoge natuurwaarden en aandacht voor de realisatie van 3.700 ha bosareaal.

Antwoord

Onder agrarische gronden met hoge natuurwaarden verstaan we landbouwgronden waar de agrarische functie samengaat met het behoud en de ontwikkeling van biodiversiteit, habitats en soorten van (inter)nationaal belang. In Drenthe gaat het onder meer om gebieden waar natuurlijke processen de ruimte krijgen, en waar het beheer gericht is op het in stand houden van bestaande patronen van natuur, landschap en cultuurhistorie. De agrarische gronden met hoge natuurwaarden vervullen een belangrijke rol in het realiseren van nationale en Europese biodiversiteitsdoelen.

In tabel 1 (paragraaf 1.2) hebben we aangegeven dat de Drentse Bomen- en Bossenstrategie onderdeel is van het omgevingsbeleid. De realisatie van de strategie is onderdeel van het beleid voor het versterken van het natuursysteem en klimaatdoelen.

Nummer O.14

Vraagt om de doelstelling van 5% in 2030 en 10% in 2050 voor groen blauwe dooradering op te nemen en aan te geven hoe dat doel bereikt wordt.

Antwoord

Het realiseren van 10% groen-blauwe dooradering in het landelijk gebied is een richtinggevend streefbeeld voor het versterken van de Basiskwaliteit Natuur en het verbinden van natuurgebieden. De 10%-norm heeft geen juridisch bindend karakter en is in de Omgevingsvisie niet als doelstelling opgenomen.

Nummer O.53

Vraagt om expliciet te borgen dat extensivering en vergroening gebaseerd worden op flexibele afspraken waarbij de boer als regisseur optreedt en structureel en marktconform wordt beloond voor zijn maatschappelijke diensten.

Vraagt om op te nemen dat groenblauwe en hydrologische maatregelen die agrarische bedrijven beperken, te allen tijde gekoppeld wordt aan een volledige, laagdrempelige en marktconforme nadeelcompensatieregeling.

Antwoord

De Omgevingsvisie geeft op hoofdlijn richting aan het belang voor een eerlijk en toekomstbestendig perspectief voor agrariërs, waarbij extensivering en vergroening plaatsvinden op basis van werkbare afspraken en een passende beloning voor geleverde maatschappelijke diensten. De concrete invulling van afspraken over beheer en beloning vindt plaats via instrumenten zoals het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) en andere programma's en gebiedsprocessen. Dit zijn landelijke en interbestuurlijke regelingen, waarbij voorwaarden en vergoedingen worden

vastgesteld door het Rijk en provincies. Wij zetten ons er, samen met andere provincies, voor in dat deze regelingen voldoende zekerheid, flexibiliteit en een passend verdienmodel bieden voor agrariërs.

Zoals ook is opgenomen in de aangescherpte paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', geldt dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaatsvinden, met aandacht voor duidelijkheid vooraf, vrijwilligheid waar mogelijk en passende compensatie of ondersteuning wanneer sprake is van aantoonbare beperkingen of nadelige gevolgen.

Wij nemen het verzoek om in de Omgevingsvisie vast te leggen dat extensivering en vergroening altijd via specifieke contractvormen of dat volledige nadeelcompensatie generiek wordt gegarandeerd, niet over. Dit vraagt om nadere uitwerking binnen de daarvoor geëigende instrumenten en kaders, waarin ook rekening wordt gehouden met juridische, financiële en Europese randvoorwaarden.

2.6.10. Wolf en soortenbeleid

Nummers G.6, I.8, O.5, I.23, I.26

Plaatsen vraagtekens bij het streven naar een wolfvrije regio. Dit wordt gezien als onrealistisch en juridisch niet haalbaar en wordt gezien als niet passend bij de beschermde status van de wolf, wordt als inconsistent ervaren met de rest van de visie (die inzet op natuurontwikkeling) en pleiten voor schrappen van deze passage of vervangen door een visie op samenleven met de wolf.

Antwoord

We hebben de tekst over het soortenbeleid in paragraaf 2.6 aangepast:

Wijziging

Ons soortenbeleid richt zich op het duurzaam behoud en herstel van inheemse planten- en diersoorten door het versterken van leefgebieden en het verbeteren van ecologische condities, in samenhang met een robuust en veerkrachtig natuursysteem. Daarbij ligt de nadruk op wettelijk beschermde soorten en het versterken en verbinden van leefgebieden, zowel binnen als buiten het Natuurnetwerk Nederland. Daarnaast is er aandacht voor de typisch Drentse soorten. Tegelijkertijd stuurt de provincie op een zorgvuldige omgang met nieuwe soorten en exoten en op het beperken van schade en overlast. Wij hebben een wettelijke taak om maatregelen te nemen ter voorkoming, beheersing en bestrijding van invasieve exoten. In het provinciale Plan van Aanpak Invasieve Exoten en het bijbehorende uitvoeringsprogramma zijn de doelstellingen, prioriteiten en keuzes geformuleerd en samengebracht in een integrale aanpak.

We streven naar een wolfvrije regio, hoewel dit onder de huidige wettelijke bescherming niet uitvoerbaar is. De aanwezigheid van de wolf vraagt om een zorgvuldige balans tussen ecologie, veiligheid en bescherming van landbouwhuisdieren. We zetten in op preventie, met onder meer subsidieregelingen voor wolfwerende rasters en advies door wolvenconsulenten. Tegelijkertijd blijven we ons inzetten voor meer juridische ruimte om in uitzonderlijke situaties sneller te kunnen handelen bij niet-schuwe of probleemwolven. Daarnaast blijft voorlichting en monitoring belangrijk, zodat inwoners en dierhouders goed geïnformeerd zijn over veilig wonen, werken en recreëren in gebieden waar wolven aanwezig zijn.

Nummer G.8

Vraagt aandacht voor de omgang met roeken in stedelijk en landelijk gebied.

Antwoord

De Omgevingsvisie bevat geen uitvoeringsgericht soortenbeleid. De omgang met soorten vraagt een nadere afweging binnen het provinciale soortenbeleid.

Nummers I.41, O.28, O.36, O.37, I.24

Benadrukken de impact van de aanwezigheid van wolven op veehouders, de financiële schade en emotionele belasting, de effecten op bedrijfsvoering (minder weidegang) en gevolgen voor dierenwelzijn en landschap. Geven aan het gevoel te hebben dat beleid onvoldoende bescherming biedt en wensen concrete en afdwingbare maatregelen (niet alleen subsidies) en sterkere inzet richting Rijk/EU om regels aan te passen. Met name nummer O.37 geeft dat het streven naar een wolfvrije provincie juridisch niet uitvoerbaar is, biedt geen duidelijkheid of houvast en dat het beleid als symbolisch wordt gezien.

Antwoord

Wij passen de tekst over het soortenbeleid aan, zoals hierboven weergegeven.

2.6.11. Overig

Nummer I.20

Vraagt hoe de provincie de doelstellingen uit de Bossenstrategie gaat realiseren en waarom agroforestry niet expliciet als oplossingsrichting in de Omgevingsvisie wordt benoemd, terwijl dit volgens hem kan bijdragen aan natuur-, water- en landbouwopgaven

Antwoord

De doelstellingen uit de Drentse Bomen- en Bossenstrategie worden gebiedsgericht gerealiseerd via de inzet van uitvoeringsprogramma's, waaronder het Programma Natuurlijk Platteland, bosuitbreidingen, het stimuleren van bosaanleg binnen ruimtelijke initiatieven (zoals de aanleg van nieuwe landgoederen) en in combinatie met overige water- en klimaatopgaven.

De aanleg van een voedselbos zien wij echter niet als uitbreiding van het bosareaal maar als een natuurinclusief (tijdelijke) landbouwkundige activiteit waar bomen en struiken onderdeel van zijn. Naast het ontwikkelen van voedselbossen op landbouwgrond kunnen deze ook een plek krijgen als vergroening van de woonomgeving waarmee naast het versterken van de Basiskwaliteit Natuur ook meerdere maatschappelijke functies kunnen worden vervuld.

2.7 Een toekomstbestendig landbouwsysteem

2.7.1. Landbouwgebied

Nummer G.2 en G.3

Constaateert dat de uitgangspunten genoemd bij prioritair landbouwgebied strijdig zijn met de opgave voor de realisatie van woningen en bedrijventerreinen. Gaan ervan uit de visie op dit punt wordt aangepast.

Antwoord

Wij begrijpen dat de aanwijzing prioritaire landbouwgebieden kan worden gezien als een spanningsveld met opgaven voor woningbouw en bedrijvigheid.

Met de aanwijzing van deze landbouwgebieden geven wij aan waar de functie landbouw het primaat heeft en waar wij terughoudend zijn met ontwikkelingen die zich daar niet goed toe verhouden. Dit betekent echter niet dat niet kan worden besloten tot functiewijziging, naar bijvoorbeeld wonen of bedrijventerrein.

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De daadwerkelijke afweging tussen landbouw, verstedelijking en andere functies vindt plaats in de verdere uitwerking, onder andere in programma's en gebiedsprocessen en binnen de kaders van gemeentelijke bevoegdheden voor bijvoorbeeld woningbouw.

Omdat de term prioritair vragen oproept, laten wij deze term vervallen. Daarnaast verduidelijken wij de teksten.

Wijziging

Prioritair Landbouwgebied: landbouw met generieke opgaven

Met de aanwijzing landbouwgebied geven wij aan waar de functie landbouw het primaat heeft. In het landbouwgebied ondersteunen we de agrarische sector....

...voeren we een uitvoeringsprogramma onder het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) uit. Voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van beschermde plant- en diersoorten op grond van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn zullen er, afhankelijk van de gebiedsspecifieke situatie, ook in aangrenzend landbouwgebied maatregelen nodig zijn. Daarbij zetten wij op maatwerk en behoud van de landbouwfunctie, en wijzen wij geen generieke overgangszones over overgangsgebieden aan.

We zijn terughoudend met het toevoegen van functies die niet goed combineren met landbouw, zoals woningbouw en bepaalde vormen van recreatie.

De aanwijzing landbouwgebied betekent niet dat er in de toekomst geen sprake kan zijn van functiewijziging. Na zorgvuldige afweging kan besloten worden tot functiewijziging ten behoeve van bijvoorbeeld verstedelijkingsopgaven (woningbouw, bedrijventerrein, infrastructuur of de energievoorziening), recreatie en toerisme of natuur.

Nummer G.6

Vindt dat de consequenties van het aanwijzen van prioritaire landbouwgebieden onvoldoende duidelijk zijn uitgewerkt. Er wordt gevraagd om meer richting over welk type landbouw bijdraagt aan de ambities van Drenthe. Daarbij wordt specifiek gewezen op de toename van intensieve bollenteelt, die volgens de gemeente niet bijdraagt aan voedselvoorziening en negatieve effecten heeft op milieu en gezondheid. Pleit voor een integrale benadering van de transitie in het landelijk gebied, met samenhang tussen landbouw, natuur, waterbeheer en recreatie.

Antwoord

De aanwijzing van prioritaire landbouwgebieden is bedoeld om aan te geven waar de functie landbouw het primaat heeft en waar wij terughoudend zijn met ontwikkelingen die zich daar niet goed toe verhouden. Dat wil niet zeggen dat de condities voor de landbouw in deze gebieden kan veranderen of dat kan besloten worden tot functiewijziging.

Met de visie zetten wij de richting uit naar een toekomstbestendig landbouwsysteem dat in balans is met water, bodem, natuur en leefomgeving. Dit betekent dat ontwikkelingen binnen de landbouw moeten passen binnen de draagkracht van het gebied en bijdragen aan een duurzame inrichting van het landelijk gebied. Daarbij schrijven wij het type

landgebruik of type landbouw niet voor en maken we geen generieke of sectorspecifieke keuzes.

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De uitwerking vindt plaats in programma's, gebiedsprocessen en – waar aan de orde – in regels in de Omgevingsverordening. Daarbij wordt per gebied een integrale afweging gemaakt voor opgaven voor landbouw, natuur, water en andere functies. Met deze werkwijze sluiten wij aan bij uw oproep om te werken aan een samenhangende transitie van het landelijk gebied.

Wij verduidelijken de teksten over de aanwijzing landbouwgebied.

Wijziging

Zie hierboven bij G.2 en G.3

Nummer G.8

Vindt dat het aangewezen prioritair landbouwgebied te grofmazig is en onvoldoende onderscheid maakt tussen gebieden rond Emmen en Bargerveen en het grootschalige Veenkoloniale gebied. Emmen vraagt daarom ruimte voor gebiedsgerichte differentiatie en voor andere passende functies, zoals kleinschalig wonen en recreatie, waar dat ruimtelijk logisch is.

Antwoord

De aanwijzing van prioritaire landbouwgebieden is bedoeld om aan te geven waar de functie landbouw het primaat heeft en waar wij terughoudend zijn met ontwikkelingen die zich daar niet goed toe verhouden. Dat wil niet zeggen dat de condities voor de landbouw in deze gebieden kan veranderen of dat kan besloten worden tot functiewijziging.

Wij verduidelijken de teksten over de aanwijzing landbouwgebied.

Wijziging

Zie hierboven bij G.2 en G.3

Nummer O.11

Verzoekt de provincie te benadrukken dat bewoners van het landelijk gebied rekening dienen te houden met reguliere agrarische activiteiten en dat nieuwe woningen niet zonder meer mogen leiden tot beperkingen voor bestaande agrarische bedrijven.

Antwoord

In de Omgevingsvisie wordt het prioritair landbouwgebied beschouwd als een gebied waar landbouw een dragende functie vervult en ruimte wordt geboden aan een toekomstbestendige agrarische sector. Daarbij wordt terughoudend omgegaan met het toevoegen van nieuwe functies, zoals woningbouw, op locaties waar deze niet goed te

combineren zijn met landbouw. Nieuwe ontwikkelingen worden zorgvuldig afgewogen, waarbij het uitgangspunt is dat bestaande agrarische bedrijven niet onnodig worden beperkt in hun bedrijfsvoering. Dit betekent dat bij nieuwe woonfuncties rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van agrarische activiteiten en de effecten die daarmee samenhangen.

Nummer O.44

Vraagt te verduidelijken wat onder prioritair landbouwgebied wordt verstaan en wat onder duurzame landbouw.

Antwoord

Met 'prioritair landbouwgebied' wordt in de Omgevingsvisie bedoeld op gebieden waar landbouw de dragende functie is, en waar de opgaven grotendeels generiek van aard zijn. In deze gebieden zet de provincie in op versterking en verduurzaming van de landbouw, met ruimte voor ontwikkeling van bedrijven binnen de geldende kaders. Dat wil niet zeggen dat de functie landbouw in de toekomst kan wijzigen, bijvoorbeeld omdat een gemeente bijvoorbeeld besluit tot woningbouw, of de uitbreiding van een bedrijventerrein.

Duurzame landbouw wordt opgevat als een toekomstbestendige en economisch rendabele vorm van landbouw die in balans is met de fysieke en maatschappelijke omgeving. Dit betekent dat de landbouw bijdraagt aan opgaven op het gebied van natuur, water, klimaat en bodem, zonder dat dit ten koste gaat van het verdienvermogen van ondernemers op de lange termijn.

Wijziging

Zie hierboven bij G.2 en G.3

2.7.2 Landbouw en bebouwing

Nummer G.12

Verzoekt ons, na gemeentelijke afstemming, om de regie te pakken (instructieregels) voor een passende oplossing voor de spuitzonering.

Antwoord

Op nationaal niveau wordt momenteel gewerkt aan een nieuw convenant Gewasbescherming, waarin naar verwachting ook afspraken worden gemaakt over onder andere spuitzonering en ruimtelijke afwegingen rond kwetsbare functies. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat er sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders.

Nummer G.13

Acht het wenselijk is om in de omgevingsvisie aandacht te besteden aan spuitvrije zones. Het gebruik van middelen is op dit moment een belemmering voor de woningbouwontwikkeling.

Antwoord

Op nationaal niveau wordt momenteel gewerkt aan een nieuw convenant Gewasbescherming, waarin naar verwachting ook afspraken worden gemaakt over onder andere spuitzonering en ruimtelijke afwegingen rond kwetsbare functies. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat er sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders.

2.7.3. Landbouw en natuur

Nummer G.14

Stelt dat de kaart Landbouw en Natuur onderscheid maakt in TLGD-gebieden met specifieke opgaven, maar dat het grootste deel van Drenthe generiek als Prioritair Landbouwgebied is aangeduid zonder nadere uitwerking.

Signaleert dat rond Natura 2000-gebieden geen specifieke opgaven zijn opgenomen en sprake lijkt van een strikte scheiding tussen natuur en landbouw.

Pleit voor meer differentiatie en erkenning van aanvullende opgaven voor landbouw rondom Natura 2000, met name op het gebied van natuur, stikstof en water.

Antwoord

Met de aanwijzing van deze landbouwgebieden geven wij aan waar de functie landbouw het primaat heeft en waar wij terughoudend zijn met ontwikkelingen die zich daar niet goed toe verhouden. Dit betekent echter niet dat niet dat de condities voor de landbouw in deze gebieden kunnen veranderen. Zo is in de legenda bij de kaart 2. Landbouw en Natuur bij N2000-gebied aangegeven dat ook buiten Natura-2000 gebieden maatregelen nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding te bereiken. Ook in paragraaf 2.6 onder 'Inzet op instandhoudingsdoelen in Natura-2000-gebieden staat dit benoemd'.

Wij kiezen er echter niet voor om hier generieke zones voor aan te wijzen. In het Programma Toekomstgerichte Landelijk Gebied Drenthe wordt uitgewerkt hoe wij de doelen voor natuur, stikstof en waterkwaliteit willen bereiken.

We verduidelijken de teksten.

Wijziging

Zie wijziging bij G.2 en G.3 in 2.7.1

Nummer O.5

Stellen dat de Omgevingsvisie onvoldoende onderscheid en sturing biedt in het landelijk gebied, met name rond Natura 2000- en NNN-gebieden. Er wordt gepleit voor het expliciet aanwijzen van overgangs- of investeringsgebieden waar natuur-, water-, klimaat- en landbouwopgaven in samenhang worden aangepakt, met duidelijke keuzes over functies en ontwikkelrichting. Ziet nadrukkelijk kansen voor biologische en natuurinclusieve landbouw.

Antwoord

In de Omgevingsvisie is de samenhang voor opgaven in het landelijk gebied op hoofdlijnen weergegeven op de kaart voor natuur en landbouw. Daarbij wordt zichtbaar gemaakt waar opgaven voor natuur, water, klimaat en landbouw samenkomen.

De verdere concretisering, inclusief het maken van keuzes over ontwikkelrichtingen en inrichting, vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). Binnen dit programma werken wij met gebiedsgerichte processen, waarin samen met betrokken partijen wordt bepaald welke maatregelen en functies het beste passen bij de specifieke kenmerken en opgaven van een gebied.

Wij kiezen er bewust niet voor om op voorhand generiek en overal overgangszones rondom natuur ruimtelijk vast te leggen in de Omgevingsvisie. Dit biedt ruimte om per gebied maatwerk toe te passen en zorgvuldig belangen af te wegen.

Binnen de aangeduide landbouwgebieden heeft landbouw in beginsel het primaat. Tegelijkertijd geldt dat, onder andere vanwege de instandhoudingsdoelen voor Natura 2000 en opgaven voor water en klimaat, ook buiten natuurgebieden maatregelen nodig kunnen zijn die van invloed zijn op het gebruik en de ontwikkelmogelijkheden. Dit is verduidelijkt. Wij kiezen er echter bewust niet voor om op voorhand generiek en overal overgangszones rondom natuur ruimtelijk vast te leggen in de Omgevingsvisie. Dit biedt ruimte om per gebied maatwerk toe te passen en zorgvuldig belangen af te wegen.

Wij zien kansen voor vormen van landbouw die aansluiten bij de gebiedsopgaven, zoals biologische en natuurinclusieve landbouw. Deze worden positief benaderd en waar passend ondersteund in de verdere uitwerking. Wij schrijven het type landgebruik of type landbouw niet voor.

Wijziging

Toevoegen in 2.7:

Voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding van beschermde soorten op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn zullen er, afhankelijk van de gebiedsspecifieke situatie, ook in het aangrenzende landbouwgebied maatregelen nodig zijn. Daarbij zetten wij in op maatwerk en behoud van de landbouwfunctie. Wij wijzen daarom geen generieke overgangszones of overgangsgebieden aan.

2.7.4. Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD)

Nummer G2 en G.3

Vraagt om meer aandacht voor veranderend grondgebruik in het landelijk gebied en het faciliteren van stoppende agrariërs. Verwijst naar de zienswijze op het ontwerp TLGD.

Antwoord

Wij erkennen dat veranderingen in grondgebruik ingrijpend kunnen zijn voor agrarische ondernemers. Wij zetten met het TLGD daarom in op een combinatie van gebiedsgerichte uitwerking en ondersteunend instrumentarium, waaronder regeling(en) voor extensiveren, omschakelen, verplaatsen en beëindigen van bedrijfsvoering. Stoppende agrariërs maken onderdeel uit van deze aanpak, waarbij vrijkomende gronden – waar passend – kunnen bijdragen aan andere opgaven en ontwikkelruimte voor blijvende bedrijven. Nadere invulling vindt plaats in gebiedsprocessen, in samenspraak met betrokken ondernemers en met aandacht voor sociaaleconomische effecten.

Nummer G.7

Verwijst naar de ingediende zienswijze op het TLGD.

Antwoord

Voor de beantwoording van uw zienswijze op het TLGD verwijzen wij naar de Nota van Antwoord behorende bij het TLGD.

Nummer G.8

De gemeente mist aandacht voor de stikstofopgave, ook in relatie tot stedelijke ontwikkelingen zoals woningbouw, economie en infrastructuur. Daarnaast vraagt Emmen duidelijkheid over de positie van Bargerveen binnen de TLGD-gebieden en over het moment waarop een gebiedsproces start.

Antwoord

Wij hebben in paragraaf 3.4 benoemd dat de stikstofopgave een relevante randvoorwaarde is voor verstedelijking. In de Omgevingsvisie beschrijven wij de strategische opgaven voor natuur, water en ruimtelijke ontwikkeling. De nadere uitwerking van gebiedsgerichte opgaven, waaronder de aanpak in en rond TLGD-

gebieden, vindt plaats in het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied en de bijbehorende gebiedsprocessen. Voor de meer uitvoeringsgerichte vragen over de positionering van Bargerveen en het gebiedsproces verwijzen wij daarom naar de uitwerking binnen het TLGD.

Nummer G.11

Vindt de samenhang met het TLGD onvoldoende: aangewezen gebieden lijken minder vrijblijvend. Vraagt om een betere onderlinge afstemming tussen beleidsstukken en meer inzicht in de (sociaal-economische) gevolgen voor het landelijk gebied.

Antwoord

In de Omgevingsvisie benoemen wij de opgaven en geven we aan in welke gebieden we met het TLGD aan de slag gaan. Het Programma TLGD geeft een nadere uitwerking van de opgaven en de aanpak waarbij de concrete afweging en afstemming tussen opgaven plaatsvindt in gebiedsprocessen. Daarbij geldt dat kaarten en aangewezen gebieden niet vooruitlopen op gebiedsspecifieke keuzes op perceelsniveau.

Ten aanzien van de sociaaleconomische gevolgen onderkennen wij dat deze in het ontwerpprogramma van het TLGD nog globaal waren uitgewerkt. De daadwerkelijke impact verschilt per gebied en wordt in de uitwerking samen met betrokkenen inzichtelijk gemaakt, inclusief effecten op landbouw, ketens en leefbaarheid. In het definitieve programma van het TLGD is dit onderdeel daarom verder aangevuld, met nadruk op een zorgvuldige afweging van effecten in samenhang met de opgaven in het landelijk gebied.

Nummer G.13

Vraagt ons door te pakken met het Programma Toekomst Landelijk Gebied Drenthe zodat snel ruimte wordt gecreëerd voor broodnodige nieuwe woningen en voor ondernemers die werkgelegenheid creëren.

Antwoord

Wij waarderen uw oproep om voortvarend aan de slag te gaan met het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD).

De Omgevingsvisie vormt het strategisch en richtinggevend kader op hoofdlijnen. De concrete uitwerking van de opgaven, waaronder het creëren van ruimte voor woningbouw en economische ontwikkeling, vindt plaats in onderliggende programma's zoals het TLGD.

Wij delen de ambitie om op korte termijn met de uitvoering te starten. In het TLGD worden de gebiedsprocessen voorbereid en in gang gezet, zodat samen met betrokken partijen concreet invulling kan worden gegeven aan de opgaven en kansen in het landelijk gebied, waaronder het faciliteren van nieuwe woningen en ruimte voor ondernemerschap.

Nummer I.33

Reageert op het Plan Toekomst Landelijk Gebied Drenthe. Vindt dat het plan waardevolle intenties bevat, maar mist op essentiële punten richting, normativiteit en integraliteit.

Antwoord

De zienswijze heeft betrekking op een ander document met een afzonderlijke inspraakprocedure. De Omgevingsvisie en het TLGD zijn weliswaar inhoudelijk met elkaar verbonden, maar kennen elk een eigen besluitvormingstraject en bijbehorende zienswijzenprocedure.

Voor een inhoudelijke beantwoording van uw opmerkingen over het TLGD verwijzen wij u daarom naar de Nota van Antwoord bij dat programma.

Nummer I.41, O.28, O.36, O.44

Vindt het onduidelijk wat met ‘TLGD gebieden’ wordt bedoeld: gaat het uitsluitend om de hotspots zoals benoemd in TLGD, of ook om bredere gebieden die mogelijk geraakt worden in het kader van een gebiedsgerichte aanpak? Vraagt om eenduidige terminologie te hanteren en expliciet inzichtelijk te maken welke gebieden bedoeld worden, welke status deze aanduidingen hebben en welke doorwerking zij (wel of niet) hebben voor agrarische bedrijven

Antwoord

Wij bedoelen met de TLGD-gebieden de hotspotsgebieden waarin gezocht wordt naar bijdragen voor de stikstof, KRW- en klimaatdoelen.

Nummer I.46

Stelt dat de visie door het opnemen van zoekgebieden en zoneringen (o.a. rond beekdalen en ‘hotspots’) feitelijk vooruitloopt op gebiedsprocessen en daarmee het latere maatwerk (TLGD) inperkt. Vreest dat dit stakeholders en lokale afwegingen “buitenspel” zet en dat de kaarten/zoneringen al als basis voor vergaande instrumenten gaan fungeren.

Vraagt om deze vooruitlopende zoneringen/'hotspot'-claims te verwijderen zolang gebiedsprocessen niet zijn afgerond. Als de provincie ze toch handhaaft, wil de indiener een expliciete bepaling in de visie dat deze contouren geen (directe of indirecte) rechtsgrond voor aankoop/onteigening vormen en niet automatisch mogen doorwerken naar dwingende milieurestricties in de Omgevingsverordening.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De opgenomen kaartbeelden en aanduidingen zijn bedoeld om richting te geven aan de lange termijn en om zichtbaar te maken waar opgaven samenkomen. Deze aanduidingen hebben geen juridische status en geen directe rechtsgevolgen, en vormen geen zelfstandige basis voor instrumenten zoals aankoop of onteigening.

De concrete invulling van maatregelen en keuzes vindt plaats in de verdere uitwerking, onder andere via het Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en andere gebiedsprocessen. In deze processen staat juist de gebiedsspecifieke afweging centraal, waarbij betrokken partijen, waaronder agrariërs en andere stakeholders, actief worden betrokken en maatwerk wordt geleverd.

De aanduidingen in de Omgevingsvisie zijn daarmee niet bedoeld om deze processen te vervangen of te beperken, maar om inzicht te geven in de provinciale opgaven.

Wij zien daarom geen aanleiding om de aanduidingen uit de Omgevingsvisie te verwijderen. Wel is het uitgangspunt dat deze niet automatisch doorwerken in juridische beperkingen of dwingende maatregelen, zonder dat daar een afzonderlijke, zorgvuldig afgewogen besluitvorming aan ten grondslag ligt.

Nummer O.6

Verzoekt recreatieondernemers op te nemen als betrokken partij bij gebiedsprocessen, bijvoorbeeld binnen het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). Vraagt om te borgen dat recreatieondernemers vroegtijdig en structureel worden betrokken bij gebiedsprocessen en worden erkend als volwaardige partner in gebiedsontwikkeling.

Antwoord

Wij voegen recreatieondernemers toe aan de tekst.

Wijziging

Dat betekent dat we samen met ondernemers, maatschappelijke organisaties, recreatieondernemers en inwoners een plan maken voor maatregelen op het gebied van stikstof, natuur, water en klimaat.

Nummer O.37

Verzoekt om de stapeling van opgaven in TLGD-gebieden te temporiseren en te prioriteren, ten behoeve van duidelijkheid voor ondernemers.

Antwoord

De aanduiding van TLGD-gebieden in de Omgevingsvisie is juist bedoeld om inzichtelijk te maken waar opgaven voor natuur, water, klimaat en landbouw in samenhang spelen. Deze gebieden zijn aangewezen omdat hier sprake is van een concentratie van opgaven die om een integrale aanpak vragen.

De concrete uitwerking van deze opgaven vindt plaats in gebiedsprocessen binnen het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD). In deze processen staat een zorgvuldige, gebiedsgerichte aanpak centraal, waarbij samen met betrokken partijen wordt bepaald welke maatregelen passend en haalbaar zijn. Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor duidelijkheid, uitvoerbaarheid en het toekomstperspectief van ondernemers.

Wij kiezen er niet voor om de stapeling van opgaven in deze gebieden te temporiseren of in de Omgevingsvisie vooraf te prioriteren. De prioritering en fasering van maatregelen worden in de gebiedsprocessen bepaald, in overleg met betrokken partijen. In de realisatiestrategie van het TLGD zal de planning en uitvoering van het TLGD jaarlijks uitgewerkt worden.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor rechtszekerheid, vroegtijdige duidelijkheid en een evenwichtige belangenafweging.

Nummer O.46, O.56, O.69

Verzoekt om alle harde, geografisch begrensde zoekgebieden voor extensivering en de specifieke kwetsbare zones rondom de beekdalen en de genoemde 'hotspots' (waaronder het Fochtelooërveen, het Witterveld en het Holtingerveld) volledig van de visiekaarten te verwijderen omdat de gebiedsprocessen in het kader van het TLGD eerst moeten zijn afgerond. Vraagt om een bindende bepaling op dat kaartcontouren: geen rechtsgrond zijn voor onteigening of aankoop niet mogen leiden tot milieurestricties (zoals 1000-meter zones).

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De opgenomen kaartbeelden zijn bedoeld om inzichtelijk te maken waar opgaven spelen en wij als provincie een rol en verantwoordelijkheid zien. Met deze aanduidingen maken wij zichtbaar in welke gebieden wij samen met partners via gebiedsprocessen, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), aan de slag gaan.

Wij kiezen er niet voor om deze aanduidingen uit de visie te verwijderen. Juist door deze op hoofdlijnen in beeld te brengen, ontstaat transparantie over de opgaven en de samenhang daartussen.

Tegelijkertijd hebben deze kaartbeelden geen juridische status en geen directe rechtsgevolgen. Zij vormen geen zelfstandige grondslag voor instrumenten zoals aankoop of onteigening en leiden niet automatisch tot milieurestricties.

Concrete maatregelen volgen uit gebiedsprocessen, waarin samen met betrokken partijen maatwerk wordt geleverd en waarin zorgvuldig wordt afgewogen wat per gebied passend en haalbaar is.

In de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes' is dit nader verduidelijkt. Daarin is opgenomen dat veranderingen in het landelijk gebied zorgvuldig en rechtvaardig plaatsvinden, met aandacht voor rechtszekerheid, vroegtijdige duidelijkheid en een zorgvuldige belangenafweging.

Nummer O.65

Vraagt om verduidelijking van de aanpak en planning van de gebiedsgerichte aanpak in TLGD-gebieden. Benadrukt het belang van duidelijkheid over de bescherming van bestaande functies en investeringen, met het vigerende omgevingsplan als uitgangspunt. Signaleert dat het Attero- en ETP-terrein onjuist is aangeduid als landbouwgebied en NNN. Pleit voor aanpassing van de kaart.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen. De nadere uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak, inclusief planning, fasering en concrete maatregelen, vindt plaats in het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en de bijbehorende gebiedsprocessen. In deze processen staat een zorgvuldige, gebiedsgerichte afweging centraal, waarbij expliciet aandacht is voor het toekomstperspectief en de rechtszekerheid van bestaande functies en bedrijven.

Daarbij geldt dat het vigerende omgevingsplan (het voormalige bestemmingsplan) juridisch bindend is voor het gebruik van gronden en activiteiten. Rechten die daaruit voortvloeien blijven onverminderd van kracht, tenzij en totdat deze via een afzonderlijke, zorgvuldig doorlopen procedure worden gewijzigd. Ontwikkelingen kunnen dus niet rechtstreeks voortvloeien uit de Omgevingsvisie of kaartaanduidingen, maar alleen via nadere besluitvorming binnen de daarvoor geldende wettelijke kaders en procedures.

Ten aanzien van de kaartaanduiding van het Attero- en ETP-terrein hebben wij gekozen om het bedrijventerrein op kaart 3 op te nemen, vanwege de functie in het energienetwerk.

Nummer O.66

Stelt dat deelname aan TLGD-processen gepaard gaat met onduidelijkheid over doelen en uitkomsten en onvoldoende waarborgen voor agrariërs. Signaleert dat risico bestaat op gedwongen maatregelen en verlies van perspectief. Pleit voor vrijwillige deelname, vooraf duidelijkheid over doelen en middelen en onafhankelijke begeleiding. Benadrukt dat deelname alleen haalbaar is bij behoud van een toekomstbestendig verdienmodel.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De concrete uitwerking van de opgaven, inclusief doelen, maatregelen en instrumenten, vindt plaats in het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en de bijbehorende gebiedsprocessen. In deze processen worden, samen met betrokken partijen, keuzes gemaakt die passen bij de specifieke omstandigheden van het gebied.

Wij hechten daarbij groot belang aan een zorgvuldig proces en het bieden van duidelijkheid aan ondernemers. Zoals ook opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', streven wij ernaar zo vroeg mogelijk helderheid te geven over doelen, mogelijke maatregelen en de gevolgen daarvan, zodat ondernemers een weloverwogen afweging kunnen maken.

Uitgangspunt bij de gebiedsprocessen is dat deelname vrijwillig is. Wij onderkennen dat een toekomstbestendig verdienmodel een randvoorwaarde is voor deelname en uitvoering. In de verdere uitwerking wordt daarom nadrukkelijk gekeken naar een haalbaar handelingsperspectief voor ondernemers, inclusief inzet van instrumenten en regelingen die bijdragen aan de transitie. De uiteindelijke invulling verschilt per gebied en vraagt om maatwerk binnen de gestelde kaders en opgaven.

De concrete invulling van de processen, inclusief de wijze van begeleiding en ondersteuning, wordt per gebied bepaald. Daarbij is ruimte voor inzet van onafhankelijke ondersteuning wanneer dat bijdraagt aan vertrouwen en transparantie in het proces.

Wij nemen het voorstel om aanvullende, generieke waarborgen op te nemen in de Omgevingsvisie niet over. De Omgevingsvisie leent zich daar niet voor; deze geeft richting op hoofdlijnen.

2.7.5. Glastuinbouw

Nummer G.8

Vraagt om meer aandacht voor het ontwikkelingsperspectief van de glastuinbouw in Emmen, inclusief de clusters Erica en Klazienaveen, het gezamenlijke programma en

de vraag hoe wordt omgegaan met transformatie of clustering van gebieden of bedrijven die niet langer bijdragen aan de gewenste toegevoegde waarde.

Antwoord

Wij delen het belang dat de gemeente Emmen hecht aan een toekomstbestendig ontwikkelingsperspectief voor de glastuinbouw in de gebieden Erica en Klazienaveen. Wij zetten in op het versterken van de toegevoegde waarde van de glastuinbouwsector, onder meer door verduurzaming, innovatie en samenwerking. Daarbij evalueren wij de bestaande clustering en verkennen wij, samen met partners, mogelijkheden voor verdere concentratie en versterking van de sector.

De Omgevingsvisie bevat op hoofdlijnen de strategische koers. De nadere uitwerking van gebiedsgerichte ontwikkelperspectieven, zoals voor de glastuinbouwclusters in Emmen, zal plaats vinden in samenwerking met gemeenten en andere betrokken partijen. In de uitwerking kan, voor locaties of bedrijven die op termijn niet (meer) bijdragen aan de gewenste economische en maatschappelijke toegevoegde waarde, verkend worden welke ontwikkelrichtingen passend zijn. Dit kan variëren van herstructurering en clustering tot functieverandering, steeds met oog voor ruimtelijke kwaliteit, economische vitaliteit en de bredere gebiedsopgaven.

Nummer G.9

Doet de suggestie om op pagina 44 de zin " We evalueren de huidige glastuinbouwclustering en verkennen of een nieuw cluster op het bedrijventerrein bij Wijster wenselijk en haalbaar is' aan te passen naar: 'We evalueren de huidige glastuinbouwclustering en verkennen of een nieuw cluster op of nabij het bedrijventerrein bij Wijster wenselijk en haalbaar is."

Antwoord

We nemen de suggestie niet over. In eerste instantie willen we kijken naar de mogelijkheden op het huidige bedrijventerrein.

Nummer O.65

Ziet kansen voor de ontwikkeling van glastuinbouw in de omgeving van het Attero-terrein, in lijn met eerder onderzoek. Benadrukt dat dit kan bijdragen aan een integraal en circulair systeem, waarin uitwisseling plaatsvindt van warmte, CO₂, energie en reststromen tussen Attero en tuinders. Stelt dat dit bijdraagt aan verduurzaming, klimaatdoelen en toekomstperspectief voor de sector. Pleit ervoor om deze gebieden expliciet aan te wijzen en op te nemen in de omgevingsvisie en kaart. Vraagt daarnaast om versnelling van de planvorming en samenwerking tussen provincie en gemeenten om deze ontwikkeling mogelijk te maken.

Antwoord

Wij herkennen de kansen voor het koppelen van glastuinbouw aan bestaande activiteiten bij Wijster, onder meer via benutting van restwarmte, CO2 en reststromen. Dit sluit aan bij onze ambitie voor een duurzame en circulaire economie. Het opnemen van concrete gebieden op kaartniveau achten wij echter niet passend binnen het abstractieniveau van de Omgevingsvisie; dit wordt uitgewerkt in vervolgtrajecten zoals bij besluitvorming over het omgevingsplan.

2.7.6. Impact op de landbouw

Nummer I.21

Stelt dat de visie onvoldoende concrete steunmaatregelen biedt voor boeren die willen overstappen naar natuurinclusieve, duurzame landbouw. Is van mening dat de provincie veel meer zou moeten investeren in kennisdeling, financiële prikkels en experimenteeruimte voor boeren die willen verduurzamen. Dit betekent ook dat er ruimtelijke keuzes moeten worden gemaakt die natuurinclusieve landbouw mogelijk maken, bijvoorbeeld door het beschikbaar stellen van grond voor agro-ecologische projecten en het actief ontmoedigen van schaalvergroting en intensivering.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Hierin geven wij de ambitie en ontwikkelrichting voor het landelijk gebied weer, maar leggen wij geen concrete uitvoeringsmaatregelen, instrumenten of financiële ondersteuning vast.

De verdere concretisering hiervan vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en de uitvoering van de Landbouwkoers. In deze programma's werken wij, samen met betrokken partijen, aan de transitie naar een toekomstbestendige landbouw en zetten wij in op onder andere kennisontwikkeling, ondersteuning van ondernemers en gebiedsgerichte initiatieven.

Wij zien daarbij nadrukkelijk kansen voor vormen van landbouw die aansluiten bij de opgaven in een gebied, zoals natuurinclusieve en duurzame landbouw. Deze worden positief benaderd en waar passend ondersteund in de verdere uitwerking.

Tegelijk kiezen wij er in de Omgevingsvisie niet voor om specifieke vormen van landbouw exclusief te stimuleren of andere vormen te ontmoedigen.

Nummer I.24

Vraagt om stimulering van toekomstgerichte landbouw met een duidelijk en langdurig perspectief, waarbij minder nadruk ligt op stikstofdoelen en meer op haalbare en toekomstbestendige ontwikkeling van de sector.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Hierin geven wij de ontwikkelrichting voor de landbouw in samenhang met opgaven voor natuur, water, klimaat en leefbaarheid. Wij kiezen daarbij voor een integrale benadering, waarin verschillende belangen in samenhang worden beschouwd.

De verdere concretisering van het landbouwperspectief vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en de uitvoering van de Landbouwkoers. In deze programma's werken wij, samen met ondernemers en andere betrokken partijen, aan een toekomstbestendige en economisch rendabele landbouw, met aandacht voor uitvoerbaarheid en langjarig perspectief.

Daarbij geldt dat opgaven zoals stikstof, waterkwaliteit en natuur voortkomen uit nationale en Europese verplichtingen en daarmee randvoorwaardelijk zijn voor de ontwikkeling van de landbouw. Tegelijk zetten wij er in de uitwerking op in dat deze opgaven in samenhang worden benaderd en dat, binnen deze kaders, ruimte blijft voor ondernemerschap en ontwikkeling.

Wij kiezen er in de Omgevingsvisie niet voor om deze opgaven tegen elkaar af te wegen of éézijdig te verschuiven, maar om in de verdere uitwerking per gebied een zorgvuldige en evenwichtige afweging te maken.

Nummer I.30

Stelt dat de Omgevingsvisie twee essentiële punten onvoldoende adresseert: de rol van stijgende grondprijzen en de positie van boeren in het landelijk gebied. Volgens de indiener belemmeren hoge grondprijzen de overgang naar duurzame en extensieve landbouw en houden zij intensief landgebruik in stand. Daarnaast ontbreekt een duidelijke visie op hoe boeren, naast hun economische rol, kunnen worden gestimuleerd om bij te dragen aan natuur, landschap en brede welvaart.

Pleit voor een actievere rol van de provincie in het grondbeleid (bijvoorbeeld via functietoedeling, sturing op grondgebruik en ondersteuning van initiatieven) en voor versterking van natuurinclusieve landbouw, onder meer door betere ondersteuning van

boeren, meer ruimte voor kennisontwikkeling en samenwerking, en het bevorderen van een sterkere verbinding tussen landbouw en samenleving.

Antwoord

Wij herkennen de zorgen over de invloed van stijgende grondprijzen op de verduurzaming van de landbouw en de positie van boeren in het landelijk gebied. Wij delen dat dit belangrijke factoren zijn voor het toekomstperspectief van de sector.

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en bevat geen uitwerking van concrete instrumenten zoals grondbeleid of financiële maatregelen. De verdere concretisering vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het TLGD en de uitvoering van de Landbouwkoers.

Daarbij speelt ook het provinciaal grondbeleid een rol. De provincie kan, waar dat nodig is voor maatschappelijke opgaven, sturen via grondgebruik, ruilprocessen en – waar aan de orde – grondverwerving. Dit gebeurt gebiedsgericht en ondersteunt onder andere de transitie naar duurzamere en meer extensieve vormen van landbouw.

Grondprijzen worden door meerdere factoren bepaald en wij kiezen er niet voor om hier in de Omgevingsvisie generieke sturing op te geven.

In de verdere uitwerking zetten wij in op het versterken van het perspectief van boeren, onder andere via ondersteuning van duurzame bedrijfsvoering, kennisontwikkeling en samenwerking, en het versterken van de relatie tussen landbouw en samenleving.

Nummer I.32

Vraagt om de gevolgen van het water en bodem beleid voor bestaande melkveebedrijven concreter inzichtelijk te maken en agrarische gebruiksrechten beter te beschermen. Vraagt om volledige schadeloosstelling bij vernatting en gebruiksbependingen juridisch te borgen en duidelijkheid te geven over toekomstige ontwikkelruimte voor melkveehouderijen.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De concrete uitwerking van de effecten van het water- en bodembeleid, inclusief de gevolgen voor agrarische bedrijven, vindt plaats in onderliggende programma's zoals het Regionaal Waterprogramma en het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en in de bijbehorende gebiedsprocessen. Daar wordt per gebied, samen met betrokken ondernemers, inzichtelijk gemaakt wat de opgaven betekenen en welke ontwikkelmogelijkheden er zijn.

Wij hechten daarbij aan een zorgvuldige en gebiedsgerichte uitwerking, met aandacht voor het toekomstperspectief van landbouwbedrijven. Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 ‘Randvoorwaarden voor succes’, streven wij naar vroegtijdige duidelijkheid over doelen, maatregelen en effecten.

Wij nemen het voorstel om generiek volledige schadeloosstelling en juridische borging van gebruiksrechten in de Omgevingsvisie op te nemen niet over. De Omgevingsvisie is daarvoor niet het juiste instrument. Eventuele compensatie en juridische borging worden geregeld binnen de geldende wettelijke kaders en in de verdere uitwerking in programma’s en gebiedsprocessen.

Nummer I.40

Vraagt om duidelijkheid over wat wordt verstaan onder ‘rendabele landbouw’ en welke overheid daaraan bij gaat dragen.

Antwoord

De Omgevingsvisie bevat geen expliciete definitie van wat onder ‘rendabele landbouw’ wordt verstaan. Wij kiezen ervoor om niet vooraf één bedrijfseconomisch model vast te leggen, maar in te zetten op een ontwikkelrichting waarbij ondernemers zelf, binnen gestelde kaders, invulling geven aan een financieel houdbare bedrijfsvoering. De bijdrage van de overheid ligt volgens ons met name in het faciliteren en ondersteunen, onder meer via subsidieregelingen (voor extensiveren, omschakelen, verplaatsen en beëindigen) en via uitbreiding van agrarisch natuurbeheer. Daarmee wordt beoogd dat ondernemers nieuwe of aanvullende verdienmodellen kunnen ontwikkelen, zonder de garantie dat dit in alle gevallen leidt tot een rendabel bedrijfsresultaat.

Nummer I.41, O.28, O.36

Vindt dat deze economische en maatschappelijke betekenis van landbouw in de Omgevingsvisie sterker mag worden meegewogen.

Antwoord

Wij onderschrijven dat de economische en maatschappelijke betekenis van de landbouw een belangrijk onderdeel vormt van de ontwikkeling van Drenthe. In de Omgevingsvisie is dit expliciet verankerd in zowel het leidende principe ‘Versterken van economische waarde’ als in het principe ‘Brede welvaart’, waarin landbouw wordt gezien als een dragende sector voor economie, werkgelegenheid en leefbaarheid.

In de Omgevingsvisie is opgenomen dat Drenthe zonder landbouw ondenkbaar is en dat de sector een belangrijke bijdrage levert aan de regionale economie en de kwaliteit van het landelijk gebied. Daarmee wordt de betekenis van de landbouwsector nadrukkelijk erkend.

Nummer I.43

Waardeert dat de Omgevingsvisie het belang erkent van een toekomstperspectief voor agrarische ondernemers, maar uit zorgen over de concrete gevolgen van de beleidsaanduidingen (zoals natuurontwikkeling, TLGD en beekdalen) voor het eigen melkveebedrijf bij de Masloot. Volgens de indiener is er onvoldoende duidelijkheid over de impact op de bedrijfsvoering, investeringszekerheid en toekomstmogelijkheden.

Verzoekt om meer duidelijkheid over doelen, maatregelen en gevolgen, en om borging dat het bedrijf duurzaam kan blijven functioneren. Indien voortzetting niet mogelijk blijkt, wordt gevraagd om ruimte voor een zorgvuldig ondersteund verplaatsingstraject. Daarnaast wordt gepleit voor transparantie, financiële en juridische zekerheid en een volwaardige afweging van agrarische belangen.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De opgenomen aanduidingen, zoals voor natuur, beekdalen en TLGD-gebieden, geven inzicht in waar opgaven spelen, maar leggen geen concrete maatregelen of uitkomsten voor individuele bedrijven vast.

De verdere uitwerking van deze opgaven, en de betekenis daarvan voor individuele bedrijven, vindt plaats in onderliggende programma's zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en in de bijbehorende gebiedsprocessen. In deze processen wordt per gebied, samen met betrokken ondernemers, inzichtelijk gemaakt wat de opgaven betekenen en welke ontwikkelmogelijkheden er zijn.

Wij hechten daarbij aan een zorgvuldig en transparant proces. Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', streven wij naar zo vroeg mogelijke duidelijkheid over doelen, maatregelen en mogelijke gevolgen, zodat ondernemers een weloverwogen afweging kunnen maken.

Uitgangspunt is dat veranderingen in beginsel vrijwillig plaatsvinden. Indien uit de gebiedsgerichte uitwerking blijkt dat voortzetting van een bedrijf op de huidige locatie niet (volledig) mogelijk is, wordt in dat kader ook gekeken naar passende oplossingen, waaronder – waar aan de orde – ondersteuning bij aanpassing of verplaatsing. De concrete invulling hiervan vindt plaats in de verdere uitwerking en binnen de geldende juridische en financiële kaders.

Nummer I.46

Stelt dat de Omgevingsvisie onvoldoende oog heeft voor de sociaal-economische gevolgen van beleid op agrarische gezinnen en bedrijven. De ruimtelijke aanduidingen en beleidskeuzes leiden volgens de indiener tot waardedaling van grond en beperkingen

in financiering, waardoor een investeringsslot ontstaat. Daarnaast ontbreekt toekomstzekerheid, wat de bedrijfsopvolging bemoeilijkt en het voortbestaan van gezinsbedrijven onder druk zet. Dit zou de brede welvaart in het landelijk gebied schaden.

Verzoekt om de in de visie opgenomen zoneringen en gebiedsaanduidingen (zoals rond beekdalen en 'hotspots') te verwijderen, zolang gebiedsprocessen nog niet zijn afgerond. Indien deze aanduidingen worden gehandhaafd, vraagt de indiener om expliciete garanties dat deze niet worden gebruikt als juridische basis voor beperkingen, aankoop of onteigening, en niet doorwerken in bindende regelgeving zoals de Omgevingsverordening.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De opgenomen aanduidingen, zoals zones rond beekdalen en 'hotspots', zijn bedoeld om inzicht te geven in waar opgaven samenkomen. Deze aanduidingen geven richting, maar leggen geen concrete maatregelen of beperkingen voor individuele bedrijven of percelen vast.

De kaartbeelden in de Omgevingsvisie hebben geen juridische status en geen directe rechtsgevolgen. Zij vormen geen zelfstandige grondslag voor beperkingen, aankoop of onteigening en werken niet rechtstreeks door in bindende regelgeving. Eventuele doorwerking naar juridisch bindende instrumenten, zoals de Omgevingsverordening, vindt alleen plaats via afzonderlijke besluitvorming, met eigen procedures, participatie en democratische afweging.

De concrete uitwerking van de opgaven en de betekenis daarvan voor agrarische bedrijven vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en in gebiedsprocessen. In deze processen wordt per gebied, samen met betrokken partijen, bepaald welke maatregelen nodig en haalbaar zijn en wat dit betekent voor het toekomstperspectief van bedrijven.

Wij kiezen er daarom niet voor om de aanduidingen uit de Omgevingsvisie te verwijderen. Juist deze aanduidingen maken zichtbaar waar opgaven spelen en waar een gebiedsgerichte uitwerking plaatsvindt.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor rechtszekerheid, vroegtijdige duidelijkheid en een evenwichtige belangenafweging, waarin ook de sociaal-economische positie van agrarische bedrijven wordt meegenomen.

Stelt dat er een spanning bestaat tussen de beoogde doelsturing (“boer aan het roer”) en het gebruik van generieke, gebiedsgerichte zoneringen op kaarten, waardoor individuele prestaties en innovatie onvoldoende meetellen en rechtsonzekerheid ontstaat.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De kaartbeelden en zoneringen zijn bedoeld om inzicht te geven in waar opgaven samenkomen en waar gebiedsgericht gewerkt wordt. Deze aanduidingen geven richting, maar leggen geen concrete uitkomsten of beperkingen op voor individuele bedrijven en zeggen op zichzelf niets over de manier waarop doelen op bedrijfsniveau worden gehaald.

De verdere uitwerking van doelsturing vindt plaats in onderliggende programma’s, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in de gebiedsprocessen. Daarin wordt per gebied gewerkt met zowel generieke doelen als gebiedsspecifieke opgaven. Binnen die kaders is nadrukkelijk ruimte voor ondernemerschap, innovatie en maatwerk op bedrijfsniveau.

Wij zien doelsturing en gebiedsgericht werken dan ook niet als tegenstrijdig, maar als complementair: de gebiedsgerichte benadering maakt zichtbaar waar opgaven spelen, terwijl de invulling daarvan ruimte laat voor verschillende oplossingen op bedrijfsniveau.

Nummer I.53

Stelt dat ruimtelijke keuzes niet waarde vrij zijn. Extensivering, natuurontwikkeling, beekdalherstel en andere ruimtevragende opgaven kunnen volgens de indiener leiden tot minder productie, minder verdienvermogen en minder economische dynamiek. Er wordt gevraagd om eerlijk en expliciet te maken welke functies hierdoor minder ruimte krijgen en wat daarvan de economische en maatschappelijke prijs is op de lange termijn.

Maakt onderscheid tussen een productie-economie (ondernemerschap, innovatie, investeringen, export en ketenwerking) en een beheer-economie (subsidies, compensatie, beheer en publieke programma’s). Roept de vraag op of een economie die meer op beheer leunt op lange termijn dezelfde dragende kracht kan bieden als een economie die is gebaseerd op productie en ondernemerschap.

Benadrukt het belang het bredere economische belang van landbouw. Landbouw en voedselproductie vormen volgens de indiener een dragende economische structuur, met doorwerking naar verwerking, logistiek, techniek, bouw en dienstverlening. Het

verzwakken van deze productieve ketens raakt volgens de indiener uiteindelijk ook werkgelegenheid, investeringen, voorzieningen, woningmarkt, leefbaarheid en brede welvaart in Drenthe.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Hierin maken wij de samenhang tussen opgaven zichtbaar, maar worden concrete keuzes, prioritering en effecten nog niet volledig uitgewerkt. De verdere concretisering, inclusief de afweging tussen functies en de bijbehorende economische en maatschappelijke gevolgen, vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en de bijbehorende gebiedsprocessen.

Wij begrijpen de behoefte aan duidelijkheid over de "prijs" van keuzes en welke functies mogelijk minder ruimte krijgen. Tegelijk vraagt de aard van de opgaven om een gebiedsgerichte aanpak, waarin effecten in samenhang en per gebied worden afgewogen. Dit betekent dat op voorhand nog niet voor alle gebieden concreet kan worden aangegeven wat de exacte gevolgen zijn. In de uitwerking worden, samen met betrokken partijen, keuzes gemaakt over inrichting en gebruik, en wordt per gebied inzichtelijk gemaakt wat de gevolgen zijn van verschillende ontwikkelrichtingen, inclusief de effecten op sectoren zoals de landbouw en op het toekomstperspectief van ondernemers.

Wij zetten daarbij in op een transparante, navolgbare en integrale belangenafweging, waarin ecologische, economische en maatschappelijke effecten expliciet worden betrokken, met oog voor uitvoerbaarheid en de impact op betrokken partijen.

Wij herkennen de door u geschetste spanning tussen een economie die is gebaseerd op productie, ondernemerschap en innovatie enerzijds, en een benadering waarin beheer en publieke middelen een grotere rol spelen anderzijds. De Omgevingsvisie kiest niet voor één specifiek economisch model, maar geeft richting aan een ontwikkeling waarin economische, ecologische en maatschappelijke belangen in samenhang worden beschouwd. Daarbij blijft ondernemerschap, innovatie en een economisch vitale landbouw een belangrijke pijler van het landelijk gebied.

Tegelijk staan wij voor opgaven op het gebied van natuur, water en klimaat, die mede voortkomen uit nationale en Europese verplichtingen en die invloed hebben op het gebruik van de fysieke leefomgeving. Wij zien dit niet als een tegenstelling tussen productie en beheer, maar als een transitie naar een toekomstbestendige balans, waarin ruimte blijft voor economische ontwikkeling en tegelijkertijd wordt gewerkt aan andere maatschappelijke opgaven. De concrete invulling en afweging tussen

ontwikkelrichtingen vindt plaats in de verdere uitwerking in programma's en gebiedsprocessen.

Wij onderschrijven het belang van de landbouw als dragende economische sector in Drenthe. De landbouw en het daaraan gekoppelde agrocluster leveren een belangrijke bijdrage aan werkgelegenheid, economische dynamiek en de leefbaarheid van het landelijk gebied, met doorwerking naar andere sectoren. In de verdere uitwerking wordt deze brede economische betekenis nadrukkelijk meegewogen, evenals het toekomstperspectief van agrarische bedrijven. Per gebied wordt zorgvuldig afgewogen hoe economische vitaliteit en andere opgaven zich tot elkaar verhouden en welke ontwikkeling passend en toekomstbestendig is.

Met deze werkwijze borgen wij dat de economische en maatschappelijke effecten van keuzes expliciet worden meegewogen en dat op een zorgvuldige, integrale manier wordt gewerkt aan een toekomstbestendig Drenthe.

Nummer O.11

Verzoekt ons te benadrukken dat wanneer overheidsmaatregelen leiden tot hogere kosten, lagere opbrengsten of een grotere behoefte aan landbouwgrond dat daar een realistisch economisch perspectief tegenover dient te staan, bijvoorbeeld in de vorm van een eerlijke vergoeding voor publieke diensten, ondersteuning van innovatie, aanvullende of vervangende landbouwgrond, passende compensatie.

Verzoekt ons expliciet te bevestigen dat agrarische ondernemingen voldoende ruimte behouden voor modernisering en verduurzaming, innovatie, uitbreiding van gebouwen en voorzieningen, schaalvergroting indien bedrijfseconomisch noodzakelijk.

Verzoekt ons te bevestigen dat bestaande agrarische bedrijfsactiviteiten in beginsel kunnen worden voortgezet, bijvoorbeeld reguliere teelten en teeltsystemen, gebruik van wettelijk toegelaten gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen, drainage, beregening en peilbeheer, grondbewerking, zaaien, planten, oogsten, opslag, verwerking en transport, gebruik van eigen grond, pachtgrond en ruilgrond. Vraagt of gespecialiseerde agrarische bedrijven, waaronder bloembollenbedrijven, een duurzaam toekomstperspectief behouden.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Hierin geven wij de opgaven voor het landelijk gebied en de landbouw weer, maar leggen wij geen concrete vergoedingen, compensatieregelingen of gebruiksvoorwaarden vast. De verdere concretisering hiervan vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en de uitvoering van de Landbouwkoers.

In deze uitwerking is nadrukkelijk aandacht voor het toekomstperspectief en het verdienvermogen van agrariërs. Daarbij wordt ingezet op een combinatie van instrumenten, zoals ondersteuning van innovatie, subsidieregelingen, grondinstrumenten en – waar aan de orde – compensatie binnen de geldende wettelijke kaders. De invulling hiervan verschilt per gebied en wordt samen met betrokken partijen uitgewerkt.

Wij begrijpen de wens om vooraf generieke garanties te geven over economische compensatie, ontwikkelruimte en voortzetting van alle bestaande activiteiten. Tegelijk kiezen wij er in de Omgevingsvisie bewust niet voor om dit op voorhand vast te leggen. De opgaven en omstandigheden verschillen per gebied en vragen om maatwerk en een integrale afweging.

Uitgangspunt is dat bestaande agrarische bedrijven een belangrijke rol blijven vervullen in het landelijk gebied en dat ruimte blijft voor ondernemerschap, innovatie en verduurzaming. De concrete mogelijkheden voor bedrijfsontwikkeling, waaronder modernisering, uitbreiding of aanpassing van bedrijfsvoering, worden per gebied beoordeeld in de verdere uitwerkingen binnen de geldende juridische kaders.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 ‘Randvoorwaarden voor succes’, zetten wij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor rechtszekerheid, vroegtijdige duidelijkheid en een evenwichtige belangenafweging. Daarbij wordt per gebied gezien hoe landbouw zich kan blijven ontwikkelen in samenhang met andere opgaven.

Nummer O.13

Waardeert het dat de landbouw zich toekomstbestendig moet kunnen ontwikkelen en in sommige delen van Drenthe het primaat behoudt. Vraagt aandacht voor de praktische en juridische uitwerking. Vraagt om bij aanvullende maatschappelijke opgaven op het gebied van natuur, water, klimaat of biodiversiteit, daar een reëel en structureel economisch perspectief tegenover te zetten.

Verzoekt de provincie te borgen dat bestaande eigendomsrechten worden gerespecteerd, functiewijzigingen niet leiden tot onevenredige beperkingen zonder passende compensatie, vrijwilligheid en samenwerking het uitgangspunt blijven bij gebiedsprocessen en dat langdurige beheerafspraken financieel haalbaar en juridisch betrouwbaar zijn.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Hierin benadrukken wij dat landbouw een dragende functie behoudt en een belangrijke bijdrage levert aan zowel economische waarde als brede welvaart. Tegelijk staan wij

voor opgaven op het gebied van natuur, water, klimaat en biodiversiteit, die om nadere uitwerking vragen.

De concrete invulling en juridische doorwerking van deze opgaven vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen en zonodig in regels in de Omgevingsverordening. In deze uitwerking wordt per gebied bepaald hoe opgaven worden gerealiseerd en welke gevolgen dit heeft voor de landbouw. Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor het beperken van negatieve effecten en het bieden van perspectief, onder andere via ondersteuning van innovatie, vergoedingen en – waar aan de orde – passende compensatie binnen de geldende kaders.

Wij herkennen de wens om vooraf garanties te geven over eigendomsrechten, ontwikkelruimte en de toepassing van vrijwilligheid. De Omgevingsvisie is echter niet het instrument om dergelijke afspraken generiek vast te leggen. Wel geldt dat eventuele beperkingen van bestaande situaties alleen kunnen volgen uit afzonderlijke besluiten, met bijbehorende procedures, motivering en rechtsbescherming.

Uitgangspunt in de gebiedsgerichte uitwerking is dat wordt gewerkt in samenwerking met betrokken partijen en op basis van vrijwilligheid en maatwerk. Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor rechtszekerheid, transparantie en uitvoerbaarheid, waaronder de haalbaarheid van langjarige beheerafspraken.

Nummer O.19

Vraagt het beleid voor een toekomstbestendig landelijk gebied niet alleen te richten op de landbouw (primaire sector), maar het breder te trekken naar de gehele keten, inclusief toeleveranciers en loonwerkers.

Vraagt om erkenning van cumelabedrijven (bedrijven in de groen-, grond- en infrasector) en perspectief voor deze bedrijven. Vraagt om vestigings- en uitbreidingsmogelijkheden te bieden aan cumelabedrijven in het landelijk gebied. Heeft daartoe ook een zienswijze op de Omgevingsverordening ingediend.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Hierin ligt de focus op de ontwikkeling van het landelijk gebied in samenhang met opgaven voor natuur, water, klimaat en economie. Daarbij onderkennen wij dat deze opgaven niet alleen de primaire landbouw raken, maar ook de bedrijven die daar direct mee verbonden zijn.

De verdere concretisering en uitwerking van deze samenhang vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. In deze uitwerking is aandacht voor de

effecten op de gehele agroketen, inclusief de positie en het perspectief van bedrijven zoals cumelabedrijven.

Uitgangspunt is dat in de gebiedsgerichte uitwerking wordt gezocht naar een toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied, met ruimte voor ondernemerschap en met aandacht voor de positie van bestaande bedrijven. Daarbij wordt gewerkt met maatwerk per gebied en in samenwerking met betrokken partijen.

De Omgevingsvisie bevat geen uitwerking van concrete vestigings- en uitbreidingsmogelijkheden voor specifieke typen bedrijven. Deze worden geregeld in andere instrumenten, zoals het omgevingsplan van de gemeenten en de Omgevingsverordening. In de verdere uitwerking en toepassing van beleid wordt wel rekening gehouden met de behoefte aan passende ruimte voor bedrijvigheid die verbonden is met het landelijk gebied.

Met deze werkwijze borgen wij dat de belangen van de bredere agroketen worden meegenomen in de afweging, in samenhang met andere opgaven en met aandacht voor een toekomstbestendige economische ontwikkeling van Drenthe.

Nummer O.25

Vraagt om te stoppen met het stapelen van opgaven in het landelijk gebied. Stelt dat natuurdoelen binnen de natuurgebieden gerealiseerd moeten worden. Beleid en regelgeving moet geen beperkingen inhouden voor agrariërs om een gelijk speelveld te houden. Vraagt om bescherming en behoud van de agrarische percelen en de agrarische mogelijkheden, zodat de ontwikkelingsruimte van de agrarische bedrijven overeind blijft.

Vraagt om in gebiedsprocessen duidelijk te maken hoe het toekomstperspectief voor de agrarische bedrijven in elk gebied daadwerkelijk wordt beschermd, geborgd en verbeterd. Ook bij een voortgezette gangbare bedrijfsvoering.

Antwoord

De Omgevingsvisie brengt bewust in beeld waar verschillende opgaven, zoals natuur, water, klimaat en landbouw, samenkomen. Daarmee maken wij inzichtelijk waar een integrale aanpak nodig is. Dit betekent niet dat één opgave op voorhand doorslaggevend is of dat functies generiek worden uitgesloten.

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De concrete uitwerking en de afweging tussen opgaven vinden plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. In deze processen wordt per gebied, samen met betrokken partijen, bepaald welke ontwikkeling passend en haalbaar is.

Wij erkennen het belang van een toekomstperspectief voor agrarische bedrijven, ook bij een voortzetting van gangbare bedrijfsvoering. Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor rechtszekerheid, vroegtijdige duidelijkheid en een evenwichtige belangenafweging. Daarbij wordt per gebied expliciet gekeken hoe de landbouw zich kan blijven ontwikkelen in samenhang met andere opgaven.

Wij kiezen er niet voor om op voorhand generiek vast te leggen dat opgaven uitsluitend binnen natuurgebieden worden opgelost of dat agrarische functies overal ongewijzigd kunnen blijven. De aard en locatie van de opgaven vragen om een gebiedsgerichte benadering, waarbij maatwerk centraal staat.

Met deze werkwijze borgen wij dat de belangen van de landbouw volwaardig worden meegenomen in de afweging, met oog voor zowel de ruimtelijke opgaven als het toekomstperspectief van agrarische bedrijven.

Nummer O.33

Constaateert dat een aanzienlijk deel van de financiële rekening voor de gewenste transitie naar een zogenoemde toekomstbestendige landbouw doorgeschoven naar het Rijk. Wijst hierbij op vergoedingen voor ecosysteemdiensten, middelen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) en budgetten voor grondverwerving. Vindt het onzeker dat deze financiële middelen daadwerkelijk beschikbaar komen en vindt daarmee een solide en geloofwaardig perspectief voor de agrarische sector in Drenthe ontbreken.

Waarschuwt dat een direct gevolg van de gekozen beleidsrichting van de provincie is dat de omvang van de voedselproductie in Drenthe aanzienlijk zal afnemen.

Antwoord

Wij begrijpen de zorg over de afhankelijkheid van Rijksmiddelen voor de financiering van de transitie in het landelijk gebied en de onzekerheid die dit met zich meebrengt voor het perspectief van de agrarische sector.

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen, waarin verschillende opgaven – waaronder landbouw, natuur, water en klimaat – in samenhang worden beschouwd. De concrete uitwerking van deze opgaven, inclusief financiering, instrumentarium en effecten op landbouw en voedselproductie, vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen.

In deze uitwerking wordt onderkend dat de realisatie van een belangrijk deel van de opgaven samenhangt met beschikbare middelen vanuit het Rijk en Europa. Voor een deel van de opgaven is de financiële dekking nog afhankelijk van nadere besluitvorming,

hetgeen betekent dat op dit moment niet voor alle onderdelen volledige zekerheid kan worden geboden. Tegelijk is ervoor gekozen om de uitwerking te baseren op de middelen die momenteel beschikbaar zijn en deze gericht in te zetten voor de meest urgente opgaven. Daarnaast wordt, waar nodig, actief gezocht naar aanvullende middelen en verdere ontwikkeling van het instrumentarium.

Er wordt ingezet op een combinatie van instrumenten, zoals vergoedingen voor maatschappelijke diensten, agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb), grondinstrumentarium en ondersteuning van ondernemers. Daarbij wordt in de verdere uitwerking ook nadrukkelijk gekeken naar de doorwerking van keuzes op het perspectief van agrariërs.

Wij begrijpen de wens om vooraf volledige zekerheid te hebben over financiering en toekomstperspectief. Tegelijk vraagt de aard van de opgaven en de afhankelijkheid van nationale kaders om een gefaseerde en gebiedsgerichte uitwerking, waarin per gebied, samen met betrokken partijen, wordt bepaald welke ontwikkeling passend en haalbaar is.

Het uitgangspunt is dat landbouw en voedselproductie een belangrijke rol blijven vervullen in Drenthe, zowel economisch als maatschappelijk. Tegelijk staan wij voor opgaven die mede voortkomen uit nationale en Europese verplichtingen en die invloed kunnen hebben op de wijze waarop landbouw wordt uitgeoefend. Dit kan, afhankelijk van het gebied, leiden tot veranderingen in bedrijfsvoering en productie. De mate waarin en de wijze waarop dit zich voordoet, verschilt per gebied en is op voorhand nog niet volledig concreet.

Wij kiezen er niet voor om voedselproductie en andere opgaven tegenover elkaar te zetten, maar om te werken aan een toekomstbestendige landbouw die zowel bijdraagt aan de voedselvoorziening als aan andere maatschappelijke doelen. In de gebiedsgerichte uitwerking wordt per gebied zorgvuldig afgewogen hoe deze belangen zich tot elkaar verhouden en wat dit betekent voor de ontwikkeling van landbouw en voedselproductie.

Nummer O.37

Vraagt om een onafhankelijk economisch onderzoek te laten uitvoeren naar de cumulatieve effecten van alle visie-maatregelen op de rentabiliteit van de melkveehouderij in Drenthe, als voorwaarde voor vaststelling van de definitieve visie.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Hierin worden de opgaven en ambities voor de lange termijn benoemd, maar worden

maatregelen nog niet zodanig concreet uitgewerkt dat een integrale, kwantitatieve analyse van sectorale effecten – zoals voor de melkveehouderij – kan worden gemaakt.

De nadere uitwerking van deze opgaven, inclusief de samenhang en effecten van maatregelen, vindt plaats in onderliggende programma's zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en in gebiedsprocessen. In deze fase ontstaat per gebied meer concreet inzicht in de effecten op bedrijfsvoering en verdienvermogen, en wordt dit betrokken bij de afweging van maatregelen.

Wij kiezen er daarom niet voor om het uitvoeren van een dergelijk onderzoek als voorwaarde te stellen voor de vaststelling van de Omgevingsvisie. Wel is in de verdere uitwerking nadrukkelijk aandacht voor de economische effecten en het perspectief van de landbouw, in samenhang met andere opgaven.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij daarbij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor uitvoerbaarheid, transparantie en een evenwichtige belangenafweging, waarin ook de economische positie van agrarische bedrijven wordt meegenomen.

Nummer O.39

Maakt zich als agrarisch ondernemer zorgen over de stapeling van opgaven en het principe 'water en bodem sturend'. Verzoekt om in de Omgevingsvisie duidelijker te borgen dat landbouwgrond, landbouwgrond blijft en dat agrarische belangen volwaardig worden meegewogen bij ruimtelijke keuzes.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin maken wij zichtbaar waar opgaven samenkomen, maar worden geen concrete maatregelen of uitkomsten voor individuele bedrijven vastgelegd. Het principe 'water en bodem sturend' is richtinggevend voor de ruimtelijke afweging, maar maakt altijd onderdeel uit van een integrale afweging van belangen.

Wij onderschrijven dat landbouw een belangrijke en blijvende functie vervult in het landelijk gebied. Tegelijk betekent de stapeling van opgaven dat landbouwgrond niet overal en onder alle omstandigheden ongewijzigd kan blijven. De Omgevingsvisie kiest er daarom niet voor om generiek vast te leggen dat landbouwgrond overal landbouwgrond blijft, maar om per gebied te bepalen wat, gegeven de opgaven en mogelijkheden van het systeem, toekomstbestendig is. Onze insteek daarbij is wel om zorgvuldig en zuinig om te gaan met de landbouwgronden.

De concrete uitwerking en afweging vinden plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. We wegen gebied zorgvuldig en transparant af hoe landbouw, water,

natuur en andere functies zich tot elkaar verhouden en hoe de landbouw zich daarbinnen kan blijven ontwikkelen.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij daarbij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor rechtszekerheid, vroegtijdige duidelijkheid en een evenwichtige belangenafweging, waarin agrarische belangen volwaardig worden meegewogen.

Nummer O.40

Verzoekt om expliciet op te nemen dat de Omgevingsvisie, of via programma's, gebiedsprocessen of verordening, geen bestaande legale agrarische gebruiksruimte beperkt. Eventuele toekomstige beperkingen van bestaande bedrijfsvoering, grondgebruik of ontwikkelruimte dienen uitsluitend plaats te vinden via afzonderlijke, deugdelijk gemotiveerde besluiten met volledige rechtsbescherming. Vraagt om het principe 'water en bodem sturend' toe te passen met vooraf duidelijke criteria en onderbouwing en een bedrijfseconomische effecttoets.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De visie bevat geen rechtstreekse beperking van bestaande gebruiksrechten. De opgenomen beleidsuitspraken en kaartbeelden geven richting, maar hebben geen directe juridische werking voor individuele bedrijven of percelen.

Eventuele doorwerking naar juridisch bindende instrumenten vindt plaats via afzonderlijke besluiten. Daarbij gelden de gebruikelijke wettelijke procedures, motiveringsvereisten en rechtsbescherming. Beperkingen van bestaande situaties kunnen alleen voortvloeien uit dergelijke besluiten en niet rechtstreeks uit de Omgevingsvisie zelf.

Het principe 'Water en Bodem sturend' wordt in de Omgevingsvisie gehanteerd als belangrijk richtinggevend uitgangspunt. De concrete toepassing, inclusief onderbouwing en effecten voor agrarische bedrijven, vindt plaats in de verdere uitwerking in programma's, zoals het Regionaal Waterprogramma en gebiedsprocessen. Daarbij wordt per gebied een integrale afweging gemaakt waarin ook de bedrijfseconomische gevolgen en het perspectief van de landbouw worden betrokken.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij daarbij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor rechtszekerheid, transparantie en een evenwichtige belangenafweging.

Wij kiezen er niet voor om in de Omgevingsvisie generiek vast te leggen dat bestaande agrarische gebruiksruimte onder alle omstandigheden ongewijzigd blijft of om vooraf vaste toetscriteria op te nemen. De aard van de opgaven en de verschillen tussen gebieden vragen om een gebiedsgerichte uitwerking met ruimte voor maatwerk.

Nummer O.54

Vindt het landbouwperspectief onvoldoende concreet en mist een visie op voedselproductie. Vraagt om garanties voor het behoud van productieve landbouw. Vraagt op te nemen dat behoud van landbouwgrond van provinciaal belang is, voedselproductie een strategische functie heeft en agrarische ontwikkelruimte gelijkwaardig wordt afgewogen naar natuur- en waterdoelen.

Vraagt aandacht voor de schaduwwerking van natuurgebieden. Mist de uitwerking van economische gevolgen voor de landbouw bij de Europese natuur- en KRW-doelen. Verzoekt geen aanvullende generieke beperkingen op gewasbeschermingsmiddelen en bemesting op te nemen zonder praktisch uitvoerbaar alternatief, doelvoorschriften boven middelvoorschriften te verkiezen en innovatie centraal te stellen.

Vraagt op te nemen dat onteigening niet als beleidsinstrument wordt ingezet en dat eventuele verplaatsing van landbouwbedrijven vrijwillig blijft.

Vraagt om in het gebiedsproces landbouwgrond beter te beschermen, agrarische hoofdstructuren expliciet vast te leggen, versnippering van landbouwgebieden tegen te gaan en terughoudend te zijn met functiewijzigingen en economische haalbaarheid expliciet als toetsingscriterium op te nemen.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Hierin onderkennen wij expliciet het belang van een toekomstbestendige landbouw en een zorgvuldig gebruik van landbouwgrond. Landbouw en voedselproductie vormen een belangrijke economische en maatschappelijke functie in Drenthe en maken onderdeel uit van zowel het leidende principe 'Versterken economische waarde' als 'Brede welvaart'.

Tegelijk staat het landelijk gebied voor meerdere opgaven die mede voortkomen uit nationale en Europese verplichtingen, zoals natuurherstel en waterkwaliteit. Deze vragen om een integrale benadering, waarbij landbouw, natuur, water en andere functies in samenhang worden beschouwd. Wij kiezen er daarom niet voor om op voorhand generiek te garanderen dat landbouwgrond overal ongewijzigd blijft of om functiewijzigingen uit te sluiten. De afweging vindt plaats per gebied, met toepassing van het Kompas.

De concrete uitwerking, inclusief de economische gevolgen voor de landbouw en de effecten van bijvoorbeeld natuur- en wateropgaven, vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. Daarbij wordt nadrukkelijk gekeken naar het toekomstperspectief en het verdienvermogen van agrarische bedrijven.

Wij herkennen de wens om vooraf garanties te geven over ontwikkelruimte, toepassing van middelen en instrumenten of het uitsluiten van bepaalde beleidsinstrumenten. De Omgevingsvisie is hiervoor echter niet het juiste instrument. In de verdere uitwerking wordt ingezet op een combinatie van instrumenten, zoals ondersteuning van innovatie, doelgerichte maatregelen en – waar aan de orde – compensatie binnen de geldende kaders. Daarbij is ruimte voor maatwerk en wordt gekeken naar uitvoerbaarheid in de praktijk.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor rechtszekerheid, transparantie en een evenwichtige belangenafweging. In de gebiedsprocessen wordt expliciet gekeken hoe landbouw zich kan blijven ontwikkelen in samenhang met andere opgaven en hoe negatieve effecten zo veel mogelijk worden beperkt.

Met deze werkwijze borgen wij dat het belang van landbouw en voedselproductie volwaardig wordt meegewogen, zonder de uitkomst vooraf generiek vast te leggen.

Nummer O.66

Stelt dat de stapeling van beleid (o.a. Natura 2000, NNN, KRW, TLGD) leidt tot grote onzekerheid voor agrarische bedrijven. Signaleert dat bedrijven hierdoor feitelijk "op slot" kunnen komen te staan zonder formeel besluit of volledige schadeloosstelling. Pleit voor duidelijkheid per gebied, juridische borging van wat wél mogelijk blijft en het voorkomen van indirecte beperkingen zonder compensatie.

Stelt dat landbouw onvoldoende wordt erkend als drager van landschap, kwaliteit en plattelandseconomie. Benadrukt dat zonder landbouw het landschap, beheer en economische basis onder druk komen te staan. Pleit voor expliciete erkenning van landbouw als landschapsbeheerder, economische drager en partner in gebiedsopgaven, met bijpassend structureel verdienmodel.

Stelt dat agrariërs bereid zijn bij te dragen aan water, biodiversiteit en emissiereductie. Pleit voor een aanpak waarbij: bedrijfsperspectief behouden blijft, maatregelen vrijwillig zijn, een eerlijke en structurele vergoeding wordt geboden, innovatie actief wordt gefaciliteerd. Benadrukt dat 'water en bodem sturend' een gezamenlijk ontwikkelperspectief moet zijn, en niet eenzijdig beperkend

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De daarin opgenomen opgaven en aanduidingen maken zichtbaar waar meerdere opgaven samenkomen, maar leggen geen concrete maatregelen of beperkingen voor individuele bedrijven vast. Van een situatie waarin bedrijven zonder nadere besluitvorming “op slot” komen te staan, is op basis van de Omgevingsvisie zelf dan ook geen sprake. Eventuele beperkingen kunnen alleen voortvloeien uit afzonderlijke besluiten, met bijbehorende procedures, motivering en rechtsbescherming. Daarmee is geborgd dat veranderingen niet impliciet of zonder juridische grondslag plaatsvinden.

De concrete uitwerking en de betekenis van deze opgaven voor agrarische bedrijven vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. In deze processen wordt per gebied inzichtelijk gemaakt welke opgaven spelen, wat dit betekent voor de gebruiksruimte en welke ontwikkelmogelijkheden er zijn. Daarbij zetten wij in op duidelijkheid per gebied en een transparante, navolgbare en integrale belangenafweging, met aandacht voor rechtszekerheid en het voorkomen van indirecte beperkingen zonder zorgvuldige besluitvorming.

In de gebiedsgerichte uitwerking wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan het perspectief van agrarische bedrijven. Daarbij wordt gewerkt met een combinatie van instrumenten, zoals ondersteuning, subsidieregelingen, vergoedingen voor maatschappelijke diensten en – waar aan de orde – compensatie binnen de geldende kaders. Doel is om per gebied tot een samenhangende aanpak te komen waarin zowel de opgaven als de ontwikkelruimte voor bedrijven expliciet worden meegenomen.

Wij erkennen en onderschrijven de belangrijke rol van de landbouw als drager van het landschap, de kwaliteit van het landelijk gebied en de plattelandseconomie. De landbouw en het daaraan gekoppelde agrocluster leveren een belangrijke bijdrage aan werkgelegenheid, economische dynamiek en de leefbaarheid van Drenthe, en zijn daarmee niet alleen producent, maar ook mede vormgever van de leefomgeving. Wij zien landbouw nadrukkelijk als partner in de gebiedsopgaven.

Het realiseren van maatschappelijke opgaven in het landelijk gebied – zoals op het gebied van water, bodem, natuur en klimaat – is alleen mogelijk met actieve betrokkenheid van agrariërs. Wij herkennen daarbij de bereidheid van agrariërs om hieraan bij te dragen, mits dit gepaard gaat met een goed en duurzaam bedrijfsperspectief. In de verdere uitwerking wordt daarom ingezet op een aanpak waarin, waar mogelijk, op basis van vrijwilligheid en maatwerk wordt gewerkt, met aandacht voor rechtszekerheid, uitvoerbaarheid en een realistisch verdienmodel.

Daarbij wordt ingezet op een combinatie van instrumenten, waaronder het faciliteren van innovatie, passende vergoedingen voor maatschappelijke prestaties en

ondersteuning van ondernemers. Tegelijk geldt dat de opgaven mede voortkomen uit nationale en Europese verplichtingen, waardoor keuzes niet volledig vrijblijvend zijn. In de gebiedsgerichte uitwerking wordt per gebied bepaald welke maatregelen passend zijn en hoe ecologische doelen en bedrijfseconomische gevolgen zich tot elkaar verhouden.

Het principe ‘water en bodem sturend’ wordt hierbij niet als eenzijdige beperking benaderd, maar als richtinggevend uitgangspunt voor een gezamenlijk ontwikkelperspectief. In de verdere uitwerking wordt gezocht naar oplossingen die aansluiten bij de kenmerken van het gebied én bij de bedrijfsvoering van agrariërs.

Met deze werkwijze borgen wij dat er per gebied duidelijkheid ontstaat over wat wél en niet mogelijk is, dat de positie van agrarische bedrijven volwaardig wordt betrokken in de afweging en dat wordt gewerkt aan een toekomstbestendig landelijk gebied met een sterke landbouw als partner in de gebiedsopgaven.

2.7.7. Impact van de landbouw /verduurzaming landbouw

Nummer G.8

Vraagt om verduidelijking of de passage over mestvergisting en hernieuwbare energie alleen ziet op verbreding van agrarische bedrijfsvoering of ook breder bedoeld is. Daarbij vraagt de gemeente aandacht voor effecten op milieu, verkeer en landschap.

Antwoord

De passage is bedoeld vanuit het perspectief van een toekomstbestendige landbouw en verbreding van verdienmodellen. Dat laat onverlet dat initiatieven op het gebied van mestvergisting en energie altijd zorgvuldig moeten worden afgewogen op hun effecten voor bijvoorbeeld milieu, verkeer, landschap en omgevingskwaliteit

Nummer G.9

Constaateert dat een aantal aspecten onderbelicht blijven, zoals verduurzaming van de landbouw, de aanpak gewasbeschermingsmiddelen, en het inzetten op lokaal geproduceerd voedsel. We kunnen ons goed voorstellen dat deze onderwerpen in een vervolgtraject meer aandacht krijgen, maar zouden het waarderen als hierover in deze visie wel een richting wordt gegeven.

Antwoord

Wij herkennen de genoemde onderwerpen als belangrijke onderdelen van de ontwikkeling van het landelijk gebied.

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De door u genoemde thema's, zoals verduurzaming van de landbouw, het zorgvuldig omgaan met gewasbeschermingsmiddelen en de versterking van regionale

voedselketens, zijn impliciet onderdeel van de gekozen ontwikkelrichting. Deze komen onder meer terug in de integrale benadering van landbouw, natuur, water en gezondheid, en in het streven naar een toekomstbestendige en duurzame inrichting van het landelijk gebied.

De Omgevingsvisie bevat echter geen gedetailleerde uitwerking per thema. De verdere concretisering, inclusief de vertaling naar concrete maatregelen en instrumenten, vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en de uitvoering van de Landbouwkoers.

Met deze werkwijze borgen wij dat deze onderwerpen niet alleen onderdeel zijn van de visie, maar ook gebiedsgericht en in samenhang worden uitgewerkt, met ruimte voor maatwerk en betrokkenheid van stakeholders.

Nummer I.21

Mist een fundamentele heroverweging over de rol van de intensieve akkerbouw (sierteelt) en de intensieve veehouderij (pluimvee) in Drenthe. Is van mening dat de provincie zou moeten kiezen voor een actief beleid dat boeren helpt om over te stappen naar extensieve, diervriendelijke en natuurinclusieve productievormen, met concrete doelen en middelen.

Antwoord

Wij hebben begrip voor de zorg over de rol van intensieve landbouw en de oproep tot een verdere verduurzaming van de agrarische sector. De Omgevingsvisie biedt hiervoor een richtinggevend kader, waarin wordt ingezet op een landbouwsysteem dat in balans is met bodem, water, natuur en leefomgeving. Daarbij stimuleren wij onder meer extensivering, kringlooplandbouw en agrarisch natuurbeheer.

De Omgevingsvisie maakt echter geen sectorspecifieke keuzes of uitsluitingen voor bepaalde vormen van landbouw. Zij schetst de gewenste ontwikkelrichting op hoofdlijnen; de verdere invulling, inclusief mogelijke verschuivingen in productievormen, vindt plaats via programma's zoals het TLGD en de uitvoeringsagenda van de Landbouwkoers.

In die uitwerking wordt, samen met betrokken ondernemers en andere partijen, gezien hoe bedrijven kunnen bijdragen aan de opgaven en welke ondersteuning daarbij passend is. Daarbij is aandacht voor een realistisch handelingsperspectief voor ondernemers en voor maatschappelijke doelen ten aanzien van natuur, water en leefomgeving.

Nummer I.23

Vraagt aandacht voor het beperken (of stoppen) van de intensieve bollenteelt en voor het stimuleren van biologische landbouw.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin kiezen wij er bewust voor om niet te sturen op specifieke teelten of landbouwwormen. In plaats daarvan richten wij ons op een toekomstbestendige, innovatieve en economisch rendabele landbouw die in balans is met haar ecologische en maatschappelijke omgeving.

Dit betekent dat wij geen generieke uitspraken doen over het beperken of stimuleren van specifieke sectoren, zoals de bollenteelt. De afweging welke vormen van landbouw waar passend en wenselijk zijn, vindt plaats in de verdere uitwerking in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen.

Daarbij is nadrukkelijk ruimte om in te spelen op gebiedsspecifieke opgaven en kansen. Binnen die uitwerking zien wij ruimte voor initiatieven die bijdragen aan verduurzaming van de landbouw, zoals biologische of natuurinclusieve vormen van landbouw. Deze worden positief benaderd en waar passend ondersteund.

Nummer I.26

Stelt dat de ontwerp-Omgevingsvisie onvoldoende aandacht besteedt aan de negatieve effecten van de bollenteelt, met name het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Volgens de indiener is de bollenteelt niet langer kleinschalig en veroorzaakt deze schade aan bodem, biodiversiteit, waterkwaliteit en volksgezondheid. De zorgen hierover zouden breder en nadrukkelijker erkend moeten worden.

Pleit voor een duidelijke provinciale visie en regie op het beperken van schadelijke gewasbeschermingsmiddelen, waaronder het instellen en uitbreiden van spuitvrije zones (bij Natura 2000-gebieden, woonkernen en drinkwatergebieden). Daarnaast wordt gevraagd om meer sturing vanuit de provincie in plaats van af te wachten op landelijk beleid.

Vindt het een gemiste kans dat de Omgevingsvisie geen aandacht besteedt aan het stimuleren van biologische landbouw. Volgens de indiener kan biologische landbouw bijdragen aan het aanpakken van klimaatverandering en het verbeteren van lucht-, water- en bodemkwaliteit. Daarom wordt gepleit voor meer provinciale ondersteuning en stimulering van deze sector.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin kiezen wij er bewust voor om niet te sturen op het niveau van specifieke teelten of het gebruik van afzonderlijke gewasbeschermingsmiddelen, maar om richting te geven aan de ontwikkeling van een toekomstbestendige landbouw die in balans is met bodem, water, natuur en leefomgeving.

Wij herkennen de zorgen over de effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en de bijbehorende zoning wordt op dit moment op nationaal niveau gewerkt aan een nieuw covenant Gewasbescherming. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders, inclusief mogelijke afspraken over spuitzoning en het beperken van schadelijke effecten.

De concrete afweging hoe wordt omgegaan met landbouwactiviteiten en de mogelijke effecten daarvan op de leefomgeving vindt plaats in de verdere uitwerking in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. Daarbij wordt per gebied gekeken naar de specifieke opgaven en omstandigheden en welke maatregelen passend en haalbaar zijn. Binnen deze uitwerking is ruimte om in te spelen op zorgen over effecten op natuur, water en leefomgeving en om – waar nodig en passend – aanvullende maatregelen te verkennen. Tegelijk kiezen wij er niet voor om in de Omgevingsvisie vooraf generieke provinciale zoneringen of beperkingen op te leggen.

Binnen de gekozen ontwikkelrichting is ruimte voor verschillende vormen van verduurzaming van de landbouw, waaronder extensivering, kringlooplandbouw, agrarisch natuurbeheer en biologische landbouw. De Omgevingsvisie stuurt daarbij niet sectorspecifiek op één bepaalde vorm, maar laat de afweging welke vormen van landbouw waar passend zijn over aan de verdere uitwerking in programma's, zoals het TLGD en de uitvoering van de Landbouwkoers.

In deze uitwerking wordt samen met ondernemers en andere betrokken partijen gezien hoe verschillende vormen van duurzame landbouw – waaronder biologische landbouw – kunnen worden gestimuleerd en ondersteund, passend bij de gebiedsopgaven. Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor een realistisch handelingsperspectief en het verdienvermogen van ondernemers.

Nummer I.27

Vindt dat de actuele discussie over het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bollenteelt en de noodzaak tot concrete besluitvorming hierover onvoldoende terugkomen in de Omgevingsvisie. Er wordt gepleit voor meer duidelijkheid en volledigheid in de visie, door relevante informatie, uitgangspunten en mogelijke

gevolgen voor bewoners en ruimtelijke ontwikkelingen expliciet op te nemen, om zo onrust te voorkomen.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin maken wij de samenhang tussen opgaven voor landbouw, natuur, water en gezondheid zichtbaar, maar werken wij deze onderwerpen niet uit op het detailniveau van specifieke middelen of teelten.

Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geldt dat dit primair wordt gereguleerd via nationale en Europese kaders. Op nationaal niveau wordt momenteel gewerkt aan een nieuw covenant Gewasbescherming, waarin naar verwachting ook de afwegingen rond gebruik, effecten en eventuele zoning worden betrokken. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders.

Nummer I.28

Pleit voor het beperken van chemische belasting in en rondom natuurgebieden vanuit het oogpunt van natuurherstel en volksgezondheid. Daarbij wordt gevraagd om het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in het Natuurnetwerk Nederland uit te faseren, het verminderen van kunstmestgebruik en het instellen en versterken van bufferzones rond kwetsbare natuur, watergangen en andere gevoelige functies.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een toekomstbestendig landelijk gebied, waarin landbouw in balans is met natuur, water en leefomgeving. De Omgevingsvisie bevat echter geen uitwerking op het niveau van specifieke middelen of generieke gebruiksbepalingen per functie of gebied.

Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geldt dat dit primair wordt gereguleerd via nationale en Europese kaders. Op nationaal niveau wordt gewerkt aan een covenant Gewasbescherming, waarin ook afspraken worden gemaakt over het terugdringen van schadelijke effecten. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders.

Daarnaast doen we momenteel onderzoek naar het voorkomen van gewasbeschermingsmiddelen in Natura 2000-gebieden. De uitkomsten van dit onderzoek worden betrokken bij de verdere beleidsontwikkeling.

De concrete afweging hoe om te gaan met landbouwactiviteiten in relatie tot natuur, water en gezondheid vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. Daarbij

wordt per gebied gekeken welke maatregelen passend en haalbaar zijn. Binnen deze uitwerking is ruimte om – waar nodig – aanvullende maatregelen te verkennen, bijvoorbeeld rondom kwetsbare gebieden of functies.

Wij kiezen er echter niet voor om in de Omgevingsvisie op voorhand generiek het gebruik van bepaalde middelen uit te faseren of vaste bufferzones op te nemen. De aard en locatie van de opgaven vragen om een gebiedsgerichte benadering met ruimte voor maatwerk.

Nummer I.29

Maakt zich zorgen over de gevolgen van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de directe omgeving van haar woning en bedrijf, met name voor gezondheid, biodiversiteit en waterkwaliteit. Zij verzoekt de provincie om in de Omgevingsvisie sterker te sturen op het terugdringen van het gebruik van deze middelen.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een toekomstbestendig landelijk gebied, waarin landbouw in balans is met natuur, water en leefomgeving. De visie bevat echter geen uitwerking op het niveau van specifieke middelen of het gebruik daarvan op perceelsniveau.

Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geldt dat dit primair wordt gereguleerd via nationale en Europese kaders. Op nationaal niveau wordt momenteel gewerkt aan een nieuw covenant Gewasbescherming, waarin naar verwachting ook afspraken worden gemaakt over het terugdringen van schadelijke effecten. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders.

De concrete afweging van effecten op de leefomgeving en de plicht tot bescherming daarvan vindt plaats in de verdere uitwerking in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. Daarbij wordt per gebied, gekeken naar de specifieke omstandigheden en welke maatregelen passend en haalbaar zijn.

Binnen deze uitwerking is aandacht voor het beperken van negatieve effecten op gezondheid, biodiversiteit en waterkwaliteit. Tegelijk kiezen wij er niet voor om in de Omgevingsvisie vooraf generieke aanvullende provinciale regels of beperkingen op te nemen.

Nummer I.31

Vraagt aandacht voor de negatieve gevolgen voor het milieu en omwonenden van intensieve landbouw en lelie- en bollenteelt. En vraagt om actief beleid dat boeren helpt

om over te stappen naar extensieve, diervriendelijke en natuur-inclusieve productievormen, met concrete doelen en middelen.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een landbouwsysteem dat in balans is met bodem, water, natuur en leefomgeving. Binnen deze ontwikkelrichting is nadrukkelijk ruimte voor verduurzaming van de landbouw, onder andere via extensivering, kringlooplandbouw en agrarisch natuurbeheer.

De Omgevingsvisie kiest er echter bewust voor om niet te sturen op specifieke sectoren, teelten of productiewijzen. De verdere concretisering, inclusief het stellen van doelen en het inzetten van instrumenten om transitie te ondersteunen, vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), de uitvoering van de Landbouwkoers en de bijbehorende uitvoeringsagenda.

In deze programma's wordt, samen met ondernemers en andere betrokken partijen, uitgewerkt hoe de landbouw kan bijdragen aan maatschappelijke opgaven en welke ondersteuning daarbij passend is. Daarbij is aandacht voor een realistisch handelingsperspectief voor ondernemers, voor innovatie en voor het ontwikkelen van duurzame bedrijfsmodellen.

Met deze werkwijze borgen wij dat de transitie naar duurzamere vormen van landbouw wordt ondersteund, zonder dit op voorhand generiek of sectorspecifiek vast te leggen, en dat per gebied maatwerk kan worden geleverd in samenhang met andere opgaven.

Nummer I.34

Vraagt om prioriteit te geven aan meer natuur-inclusieve landbouw in het Nationaal Park Drentsche Aa en de Hondsrug.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een landbouwsysteem dat in balans is met bodem, water, natuur en leefomgeving. In gebieden waar natuur- en landschapswaarden een belangrijke rol spelen, ligt het voor de hand dat vormen van landbouw die hier goed bij aansluiten – zoals natuur-inclusieve landbouw – een belangrijke bijdrage kunnen leveren.

De Omgevingsvisie kiest er echter bewust voor om niet generiek of sectorspecifiek te sturen op bepaalde vormen van landbouw in specifieke gebieden. De concrete invulling, inclusief de vraag welke vormen van landbouw waar passend en wenselijk zijn, vindt plaats in de verdere uitwerking in onderliggende programma's, zoals het

Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen.

In deze gebiedsgerichte uitwerking wordt, samen met betrokken ondernemers en andere partijen, bezien hoe landbouw kan bijdragen aan natuur, water en landschap, en welke ondersteuning daarbij passend is. Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor het toekomstperspectief en het verdienvermogen van agrarische bedrijven. Met deze werkwijze borgen wij dat per gebied een zorgvuldige en evenwichtige afweging wordt gemaakt, waarin natuur-inclusieve landbouw waar passend wordt gestimuleerd, zonder dit op voorhand generiek vast te leggen.

Nummer I.50

Pleit voor een strengere aanpak van lelieteelt en het toepassen van het voorzorgsbeginsel vanwege zorgen over gezondheid en milieueffecten.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een landbouwsysteem dat in balans is met bodem, water, natuur en leefomgeving. De Omgevingsvisie bevat echter geen uitwerking op het niveau van specifieke teelten of de toepassing van het voorzorgsbeginsel per sector.

Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, die veelal centraal staan in de discussie over lelieteelt, geldt dat dit primair wordt gereguleerd via nationale en Europese kaders. Daarbij wordt op nationaal niveau gewerkt aan verdere afspraken over het terugdringen van risico's en het zorgvuldig gebruik van middelen. Wij sluiten hierbij aan, zodat sprake is van uniforme en uitvoerbare kaders.

De concrete afweging van effecten op gezondheid, milieu en leefomgeving vindt plaats in de verdere uitwerking in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. Daarbij wordt per gebied gekeken naar de specifieke omstandigheden en welke maatregelen passend en haalbaar zijn.

Binnen deze uitwerking is nadrukkelijk aandacht voor het beperken van negatieve effecten en het versterken van duurzame vormen van landbouw. Tegelijk kiezen wij er niet voor om in de Omgevingsvisie vooraf generiek strengere regels voor specifieke teelten vast te leggen.

Nummer I.55, O.35

Vraagt aandacht voor de rol die agroforestry, voedselbossen en voedselverbindingssplekken kunnen spelen bij het realiseren van de ambities uit de

Omgevingsvisie. Verzoekt om agroforestry en voedselbossen expliciet te benoemen als volwaardige en toekomstbestendige landbouwvorm, instrument voor klimaatadaptatie en biodiversiteitsherstel, een passende vorm van multifunctioneel ruimtegebruik, passende ontwikkelrichting voor agrarische ondernemers en particuliere initiatieven.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een toekomstbestendig landelijk gebied waarin landbouw, natuur, water en leefomgeving in samenhang worden ontwikkeld. Binnen deze ontwikkelrichting is nadrukkelijk ruimte voor innovatieve en duurzame vormen van landgebruik, waaronder ook agroforestry en voedselbossen.

Voedselbossen en agroforestry beschouwen wij als vormen van landbouwkundig gebruik die kunnen bijdragen aan meerdere doelen tegelijk, zoals biodiversiteitsherstel, klimaatadaptatie en een verbreding van het verdienmodel voor agrariërs. Daarmee passen zij goed binnen het principe van meervoudig en zorgvuldig ruimtegebruik.

De Omgevingsvisie kiest er echter bewust voor om niet sectorspecifiek of op detailniveau bepaalde vormen van landbouw expliciet als norm of voorkeursrichting vast te leggen. De concrete toepassing, positionering en stimulering van deze vormen vindt plaats in de verdere uitwerking in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), in gebiedsprocessen of op basis van initiatieven uit de samenleving.

In deze uitwerking wordt, samen met initiatiefnemers en betrokken partijen, bezien waar en onder welke voorwaarden agroforestry, voedselbossen en vergelijkbare initiatieven passend zijn en hoe deze kunnen bijdragen aan de gebiedsopgaven. Daarbij is aandacht voor zowel ecologische meerwaarde als een realistisch economisch perspectief.

Met deze werkwijze borgen wij dat ruimte wordt geboden aan innovatieve vormen van landbouw en landgebruik, zoals agroforestry en voedselbossen, zonder deze op voorhand generiek vast te leggen, en met ruimte voor maatwerk per gebied.

Nummer O.5

Vindt dat de visie onvoldoende aandacht besteedt aan de risico's van gewasbeschermingsmiddelen voor natuur en gezondheid. Er wordt gevraagd om concreet beleid, waaronder het instellen van zones rond kwetsbare gebieden, met duidelijke ruimtelijke kaders en zo nodig beperkingen of verboden op het gebruik van chemische middelen, door te vertalen in de Omgevingsverordening.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een toekomstbestendig landelijk gebied, waarin landbouw in balans is met natuur, water en leefomgeving. De visie bevat echter geen uitwerking op het niveau van specifieke middelen of generieke ruimtelijke beperkingen, zoals vaste zones of verboden.

Voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geldt dat dit primair wordt gereguleerd via nationale en Europese kaders. Op nationaal niveau wordt gewerkt aan verdere afspraken over het terugdringen van schadelijke effecten en de toepassing van zonerings. Wij geven er de voorkeur aan om aan te sluiten bij deze landelijke afspraken, zodat sprake is van uniforme, juridisch houdbare en uitvoerbare kaders.

De concrete afweging hoe in gebieden wordt omgegaan met landbouwactiviteiten en de effecten daarvan op natuur en gezondheid, vindt plaats in de verdere uitwerking in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen. Daarbij wordt per gebied gekeken naar de specifieke omstandigheden en welke maatregelen passend en haalbaar zijn.

Binnen deze uitwerking is aandacht voor het beperken van negatieve effecten op kwetsbare functies, zoals natuurgebieden en water. Tegelijk kiezen wij er niet voor om in de Omgevingsvisie vooraf generiek zones of verboden vast te leggen of deze direct door te vertalen in de Omgevingsverordening.

Nummer O.10

Vindt dat sommige vormen van intensieve landbouw geen toekomst meer hebben in of nabij kwetsbare natuurgebieden en pleit voor natuur-inclusieve landbouw als norm in plaats van uitzondering.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een landbouwsysteem dat in balans is met bodem, water, natuur en leefomgeving. In gebieden met kwetsbare natuur ligt het voor de hand dat de landbouw zich ontwikkelt op een manier die beter aansluit bij deze waarden, bijvoorbeeld via extensivering, kringlooplandbouw of natuur-inclusieve vormen van landbouw.

De Omgevingsvisie kiest er echter bewust voor om niet generiek te sturen op specifieke vormen van landbouw of om één type landbouw als norm vast te leggen. De afweging welke vormen van landbouw waar passend en toekomstbestendig zijn, vindt plaats in de verdere uitwerking in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD), en in gebiedsprocessen.

In deze gebiedsgerichte uitwerking wordt, samen met betrokken partijen, bepaald hoe de verschillende opgaven kunnen worden gerealiseerd en welke ontwikkelrichting voor de landbouw daarbij passend is. Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor het toekomstperspectief en het verdienvermogen van agrarische bedrijven.

Met deze werkwijze borgen wij dat per gebied een zorgvuldige en evenwichtige afweging wordt gemaakt, waarin natuur-inclusieve landbouw waar passend wordt gestimuleerd, zonder dit op voorhand generiek vast te leggen.

Nummer O.14

Vraagt om biologische landbouw op te nemen in de Omgevingsvisie en te koppelen aan het Europese doel van 25% biologische landbouw in 2030.

Antwoord

De genoemde doelstelling uit de Europese Green Deal en de Farm to Fork-strategie betreft een richtinggevend beleidsdoel en is niet juridisch bindend. Ook de nationale uitwerking hiervan is vormgegeven als ambitie, gericht op een geleidelijke en vrijwillige groei van de sector.

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op een landbouwsysteem dat in balans is met bodem, water, natuur en leefomgeving. Binnen deze ontwikkelrichting is ruimte voor verschillende vormen van verduurzaming, waaronder biologische landbouw.

Wij kiezen er echter bewust voor om in de Omgevingsvisie geen sectorspecifieke doelen of percentages vast te leggen. De verdere concretisering, inclusief de mate waarin biologische landbouw wordt gestimuleerd, vindt plaats in onderliggende programma's, zoals het Programma Toekomstgericht Landelijk Gebied Drenthe (TLGD) en de uitvoering van de Landbouwkoers.

In deze uitwerking wordt, samen met betrokken ondernemers en andere partijen, bezien hoe vormen van duurzame landbouw – waaronder biologische landbouw – kunnen worden gestimuleerd, passend bij de gebiedsopgaven. Daarbij is nadrukkelijk aandacht voor een realistisch handelingsperspectief en het verdienvermogen van ondernemers.

Nummer O.20

Spreekt uit dat grootschalige landbouw afbreuk doet aan het oude agrarisch cultuurlandschap dat zo karakteristiek is voor Drenthe en vraagt om kaders waar wat wel en waar niet.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin maken wij geen onderscheid naar specifieke typen of de omvang van agrarische bedrijven. In plaats daarvan richten wij ons op de vraag hoe het landgebruik zich ontwikkelt in samenhang met de kwaliteiten en opgaven van een gebied.

Het uitgangspunt is dat ontwikkelingen – waaronder schaalvergroting – moeten passen binnen de landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische kenmerken van een gebied. In gebieden waar het behoud van het karakteristieke cultuurlandschap centraal staat, kan dit betekenen dat andere eisen worden gesteld aan de inpassing en ontwikkeling van agrarische bedrijven

2.7.8. Overig

Nummer G.10

Vraagt om de bestaande samenwerking in de Veenkoloniën expliciet te verbinden aan de Omgevingsvisie en om ontwikkelingen in dit gebied in samenhang met Groningse gemeenten te blijven beschouwen, met als doel toekomstbestendige landbouw.

Antwoord

De landbouwgebieden in de Veenkoloniën aan zowel de Drentse als de Groningse kant kennen veel overeenkomsten. Wij werken samen met de provincie Groningen, de gemeenten en waterschappen in de Agenda voor de Veenkoloniën. Ontwikkelingen in dit gebied willen wij in samenhang blijven beschouwen, met als doel een toekomstbestendige landbouw. We hebben de Agenda voor de Veenkoloniën opgenomen als één van de innovatieomgevingen (zie kaart 3).

Nummer O.11 en O.19

Vragen aandacht voor de bereikbaarheid van agrarische bedrijven en percelen, met name voor landbouwverkeer en verkeer met relatief groot materieel.

Verzoeken de provincie om infrastructurele knelpunten voor landbouwverkeer in kaart te brengen en waar nodig verbeteringen te stimuleren, zodat bedrijfslocaties en werklocaties in de hele provincie goed bereikbaar blijven

Antwoord

Wij werken samen met gemeenten, Cumela en LTO Noord aan een Kwaliteitsnetwerk landbouwverkeer".

2.8 Versterken van brede welvaart op het platteland

2.8.1. Ruimte voor economie/ondernemerschap

Nummer G.12

Verzoekt om invulling van vrijkomende agrarische bebouwing door niet-agrarische bedrijfsfuncties en ook verbreding niet op voorhand uit te sluiten.

Antwoord

Wij herkennen het belang van een zorgvuldige herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB) en de wens om ruimte te bieden aan nieuwe functies, waaronder niet-agrarische bedrijvigheid en verbreding van agrarische activiteiten.

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin sluiten wij op voorhand geen functies uit voor vrijkomende agrarische bebouwing. Tegelijk geldt dat nieuwe invulling altijd moet passen bij de kenmerken en opgaven van het gebied en zorgvuldig moet worden afgewogen in relatie tot de omgeving.

Wij vinden het van belang dat nieuwe functies geen belemmeringen opleveren voor de landbouwfunctie in het gebied, bijvoorbeeld door het beperken van ontwikkelruimte van omliggende agrarische bedrijven. De positie en ontwikkelmogelijkheden van de landbouw blijven daarmee een volwaardig onderdeel van de afweging.

De nadere invulling en afweging van mogelijkheden voor VAB vindt plaats in de verdere uitwerking, in samenwerking met gemeenten en via gebiedsprocessen. Daarbij wordt op locatieniveau beoordeeld welke functies passend zijn, met aandacht voor leefbaarheid, economische ontwikkeling en de samenhang met andere opgaven.

Nummer I.13

Uit zorgen over de mogelijke beperking van ontwikkelruimte voor ondernemers in het buitengebied, en verzoekt ons om voldoende ontwikkelruimte voor bestaande bedrijven en bewoners in het buitengebied te waarborgen en een gezonde balans tussen publieke belangen en individuele vrijheid te behouden, met expliciete aandacht voor het eigendomsrecht. Verzoekt ons om duidelijkheid en voorspelbaarheid voor ondernemers te versterken, zodat investeringszekerheid behouden blijft.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategische visie op hoofdlijnen en bevat geen directe beperkingen of verplichtingen voor individuele bedrijven of inwoners, maar geeft richting aan hoe wij als provincie belangen afwegen in de fysieke leefomgeving. Daarbij is het nadrukkelijk niet de bedoeling om ontwikkelruimte bij voorbaat te beperken, maar om

ontwikkelingen zorgvuldig te laten plaatsvinden. Het behoud van een gezonde balans tussen publieke belangen en individuele vrijheid, waaronder het eigendomsrecht, achten wij van groot belang.

In de visie is expliciet aandacht voor een toekomstbestendig buitengebied, waarin - binnen kaders- ruimte blijft voor economische ontwikkeling en bestaande bedrijven. De nadere uitwerking vindt plaats in programma's en uitvoering, waarbij steeds een zorgvuldige afweging wordt gemaakt tussen publieke belangen en individuele initiatieven.

Nummer I.40

Vraagt hoe de provincie werkgelegenheid en economie op het platteland wil stimuleren en of dat niet alleen beperkt blijft tot recreatie en toerisme.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. Daarin zetten wij in op het versterken van de economische waarde van Drenthe, waarbij het landelijk gebied meerdere economische dragers kent. Dit betreft niet alleen recreatie en toerisme, maar ook de landbouw, het midden- en kleinbedrijf (MKB) en andere aan het landelijk gebied verbonden sectoren.

De landbouw blijft een belangrijke economische en maatschappelijke drager van het buitengebied, onder meer door haar bijdrage aan werkgelegenheid, ketenactiviteiten en de kwaliteit van het landschap. Daarnaast spelen ook andere vormen van bedrijvigheid, zoals ambachtelijke bedrijven, diensten en initiatieven rond energie, zorg en lokale economie, een rol in de vitaliteit van het platteland.

De verdere concretisering van de economische ontwikkeling en werkgelegenheid vindt plaats in onderliggende programma's en gebiedsprocessen. In deze uitwerking wordt gezien hoe economische dragers kunnen worden versterkt en nieuwe kansen voor werkgelegenheid kunnen worden benut, in samenhang met andere opgaven.

Zoals ook is opgenomen in de aangepaste paragraaf 2.3 'Randvoorwaarden voor succes', zetten wij daarbij in op een zorgvuldig proces met aandacht voor uitvoerbaarheid en een evenwichtige afweging van economische, ecologische en maatschappelijke belangen.

Nummer O.19

Vraagt om bij nieuwe invulling van vrijkomende agrarische bebouwing niet alleen naar wonen te kijken maar ook naar andere economische functies zoals de vestiging van cumelabedrijven (bedrijven in de groen-, grond- en infrasector). Voor deze bedrijven is nieuwbouw vaak wenselijk en zijn mogelijkheden voor buitenopslag noodzakelijk voor opslag van een strategische werkvoorraad aan grond- en bouwstoffen.

Vraagt om voor de bedrijfslocaties van cumelabedrijven (bedrijven in de groen-, grond- en infrasector) in het landelijk gebied voldoende (buiten)opslagmogelijkheden voor grondstoffen, reststromen en energie/-opwekking toe te staan en dit expliciet te benoemen in de omgevingsvisie.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en gaat niet in op het detailniveau van specifieke bedrijfsactiviteiten of ruimtelijke inrichting, zoals opslagmogelijkheden. De nadere invulling hiervan vindt plaats in onderliggende instrumenten, zoals de Omgevingsverordening en het gemeentelijke Omgevingsplan.

De invulling van VAB –beleid wordt in samenspraak met gemeenten vormgegeven. Daarbij kijken we naar welke functie in het gebied past. Dat kan woningbouw zijn maar ook bedrijfsvestiging.

2.8.2. Recreatie en toerisme

Nummer G.3 en G.11

Vraagt af wat wordt bedoeld met de passage ‘De recreatieve en toeristische ontwikkelingen die voorkomen uit samenwerking in het kader van de Nationale Parken.’ Gaat ervan uit dat ook buiten de ontwikkelingen die voorkomen uit de samenwerking, ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen.

Antwoord

De passage is onderdeel van een opsomming met voorbeelden en sluit daarmee andere ontwikkelingen uiteraard niet uit.

Nummer G.8

Vraagt bij recreatie en toerisme nadrukkelijk aandacht voor kwaliteit en toekomstbestendigheid van nieuwe ontwikkelingen.

Antwoord

Wij onderschrijven dat recreatieve ontwikkelingen niet alleen economisch waardevol moeten zijn, maar ook toekomstbestendig. Dit sluit aan bij onze inzet op recreatieve en toeristische ontwikkelingen waarbij we innovatie en verduurzaming van de sector stimuleren.

Nummer G.11

Benadrukt dat toerisme en recreatie cruciaal zijn voor de economie en vitaliteit van het platteland, maar signaleert dat de sector onder druk staat (o.a. Natura 2000-regels,

wolf, beperkingen in natuurgebieden en vitalisering van vakantieparken). Vraagt hoe de provincie deze ontwikkelingen opvangt en de aantrekkelijkheid van Drenthe borgt, onder andere door voldoende ruimte voor recreatie en gerichte investeringen. Pleit voor het explicieter bieden van ruimte voor recreatie, met name bij natuurontwikkeling en afronding van het Natuurnetwerk Nederland, duidelijk te zijn over welke vormen van recreatie wel/niet mogelijk zijn in landbouwgebieden en recreatieve ruimte te compenseren als deze door andere opgaven verloren gaat.

Antwoord

We werken met de gemeenten en andere partners een ruimtelijk toeristisch-recreatieve structuur uit die voorziet in ontwikkelmogelijkheden, evenementen, een goede spreiding van accommodaties en voorzieningen met verbindende recreatieve routestructuren. In deze structuur maken we concreter waar kansen en mogelijkheden liggen voor recreatie en toerisme en ruimte voor recreatieve ontwikkelingen.

Landschapsontwikkeling verbindt vele opgaven met elkaar, zoals recreatie en toerisme, biodiversiteit en water. Landschapsontwikkeling gaat ook samen met nieuwe aantrekkelijke mogelijkheden voor recreatie. We houden ons landelijk gebied en de natuur toegankelijk voor inwoners en bezoekers, waarbij we de meest kwetsbare natuur zoveel mogelijk ontzien. Ontwikkelingen van nieuwe niet-agrarische functies in gebied waar de landbouw primaat heeft vragen om zorgvuldigheid en meer selectieve benadering.

Wijziging

Ruimtelijk-economische ~~visie op~~ visie op structuur voor de ontwikkeling van recreatie en toerisme

Nummer G.12

Verzoekt het Geopark te zien als een park met kansen voor recreatie. Ziet kansen in verbeteren van het bestaande aanbod en verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit op bestaande vakantieparken. Ziet kansen voor dagrecreatie (agro-toerisme) en verzoekt hier in de Omgevingsvisie meer ruimte aan te bieden.

Antwoord

We hebben het Geopark De Hondsrug opgenomen in paragraaf 4.5 als één van onze topgebieden in Drenthe. In de verdere ontwikkeling van het Geopark kijken we, naast het behoud van de kwaliteiten, ook naar de mogelijkheden voor het versterken van recreatie en toerisme. We geven samen met partners uitvoering aan het Masterplan UNESCO Global Geopark De Hondsrug. Het Masterplan UNESCO wordt in 2028

geactualiseerd. Ook in de uitwerking van de toeristisch-ruimtelijke structuur (paragraaf 2.8) is aandacht voor kansen voor dagrecreatie.

Nummer I.21

Stelt dat toerisme belangrijk is voor Drenthe, maar niet ten koste mag gaan van rust, ruimte en natuur. De provincie zou moeten sturen op kleinschalig, duurzaam en natuurgericht toerisme, met nadruk op kwaliteit in plaats van kwantiteit. Stelt voor om de druk op zandgebieden te verminderen door in te zetten op meer toeristische ontwikkeling in de veengebieden, gericht op cultuurhistorie, nieuwe natuur en landschappelijke kwaliteiten. Investerings in duurzame infrastructuur en samenwerking met lokale ondernemers zijn daarbij essentieel.

Antwoord

We zijn met u eens dat we de kwaliteiten van Drenthe moeten koesteren en dat deze kwaliteiten in belangrijke mate de aantrekkingskracht van Drenthe vormen. We hebben zeker oog voor mogelijkheden voor thematische aanbodontwikkeling in gebieden die nu nog minder bezoekers trekken, bijvoorbeeld op basis van de verhalen van het veen. We werken een recreatieve en toeristische structuur uit waarbij kansen voor verschillende gebieden een centrale plek hebben. Aangezien de veengebieden ook van belang zijn voor landbouwproductie moet er sprake zijn van gebiedsgericht maatwerk.

Stelt dat landgoederen een mooie aanvulling kunnen zijn op de groene openbare ruimte, maar dat er dan wel moeten worden gehandhaafd op de gedeeltelijk openbare toegankelijkheid. De provincie moet erop toezien dat landgoedeigenaren hun verantwoordelijkheid nemen en de toegankelijkheid voor het publiek waarborgen.

Antwoord

Wanneer landgoederen vallen onder de Natuurschoonwet, en daarmee vallen onder de formele landgoedstatus, is de eigenaar verplicht het opengestelde deel toegankelijk te houden. Handhaving hiervan ligt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en de betreffende gemeente.

Nummer I.31

Vraagt om actief te sturen op kleinschalige, natuurgerichte en duurzame recreatie en toerisme, kwaliteit boven kwantiteit. En meer inzet op toeristische ontwikkeling van de veengronden.

Antwoord

We hebben zeker oog voor mogelijkheden voor thematische aanbodontwikkeling in gebieden die nu nog minder bezoekers trekken, bijvoorbeeld op basis van de verhalen van het veen. We werken een recreatieve en toeristische structuur uit waarbij kansen van verschillende gebieden een centrale plek hebben. Aangezien de veengebieden ook van belang zijn voor landbouwproductie moet er sprake zijn van gebiedsgericht maatwerk.

Vraagt aandacht voor de inrichting, onderhoud en veiligheid van het fietspadennetwerk.

Antwoord

Wij hebben aandacht voor het fietspadennetwerk en vinden het van belang om de kwaliteit van het bestaande recreatief fietsnetwerk op peil te houden en te borgen dat deze voldoet aan de huidige gebruikseisen. We stimuleren met financiële middelen grondeigenaren om maatregelen te nemen voor onderhoud en verbetering van de fietsinfrastructuur van de recreatieve fietspaden., bijvoorbeeld door verbreding en verharding.

Vraagt om naleving van gedeeltelijke openbare toegankelijkheid van landgoederen.

Antwoord

Wanneer landgoederen vallen onder de Natuurschoonwet, en daarmee vallen onder de formele landgoedstatus, is de eigenaar verplicht het opengestelde deel toegankelijk te houden. Handhaving hiervan ligt bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) en de betreffende gemeente.

Nummer O.3

Ziet graag dat de provincie meer rekening houdt met ruimte voor beschutte mannenontmoetingsplaatsen op logische plekken nabij parkeervoorzieningen. Stelt dat de belangen van de stichting op een viertal locaties worden geraakt: Parkeerplaats Westerveld aan de N34 bij Emmen, De Kibbelkoele, Noord-Sleen, de VAM-plas en de Grote Moere bij Grolloo.

Antwoord

Wij danken Stichting Platform Keelbos voor het onder de aandacht brengen van dit onderwerp en het benoemen van specifieke locaties. Wij hechten waarde aan zorgvuldig gebruik van de openbare ruimte, met aandacht voor leefbaarheid, veiligheid, recreatie en natuur. De Omgevingsvisie is een kaderstellend en strategisch document

en doet geen uitspraken over de inrichting of het gebruik van specifieke locaties. De concrete aanwijzing en regulering van ontmoetings- en recreatieplaatsen, waaronder parkeervoorzieningen en natuurgebieden, is in beginsel een verantwoordelijkheid van de wegbeheerder en de terreinbeheerder, binnen het provinciale kader.

Nummer O.6

Stelt voor om de rol van de recreatiesector in brede welvaart, werkgelegenheid, het behoud van voorzieningen en de beleefbaarheid van landschap en natuur nog explicieter te verankeren als structurele economische én maatschappelijke drager van het landelijk gebied.

Antwoord

Wij vinden recreatie en toerisme een groeiend en kansrijk onderdeel van de Drentse economie. De vrijetijdssector draagt substantieel bij aan de economische vitaliteit en leefbaarheid van dorpen en het platteland. De opgave is om deze sector verder te versterken als bron van inkomsten en werkgelegenheid. Ons streven is een landelijk gebied waar water, bodem, natuur, landbouw, economie, recreatie en leefbaarheid in balans zijn. Landschapsontwikkeling verbindt veel van deze opgaven met elkaar en gaat samen met nieuwe aantrekkelijke mogelijkheden voor recreatie.

Vraagt om voldoende fysieke en planologische ruimte voor uitbreiding, herstructurering en innovatie, flexibiliteit in regelgeving om nieuwe concepten mogelijk te maken en expliciete erkenning dat verduurzaming en klimaatadaptatie binnen recreatiebedrijven extra ruimte kunnen vragen.

Ondersteunt het uitgangspunt dat natuur toegankelijk blijft, met bescherming van kwetsbare gebieden. Stemt in met het voornemen om een ruimtelijk-economische structuur voor recreatie en toerisme uit te werken.

Waardeert de aandacht voor de vitalisering van verblijfsrecreatie, waaronder vakantieparken. Pleit hierbij voor prioriteit voor kwaliteitsverbetering, maatwerk per locatie en nauwe samenwerking met ondernemers.

Antwoord

Wij zijn verheugd dat u met ons, gemeenten, recreatieondernemers en andere partners de uitwerking van de ruimtelijk-economische structuur van recreatie en toerisme in Drenthe op wilt pakken. We kijken daarbij onder andere naar de ontwikkeling van (nieuw) aanbod, de netwerken voor verplaatsing en vervoer en de ruimtevraag in combinatie met de vernieuwings- en/of verduurzamingsopgave van bestaande recreatiebedrijven en vakantieparken. We gaan er van uit dat het resultaat van deze uitwerking leidt tot borging van planologische ruimte.

Recreatief gebruik van Natura 2000-gebieden blijft mogelijk, zolang dit verenigbaar is met de instandhoudingsdoelen. Waar natuurwaarden kwetsbaar zijn, kunnen beperkingen nodig zijn. Wij streven naar een zorgvuldige balans tussen natuurbescherming en maatschappelijke ontwikkelingen.

Nummer O.48

Stelt dat de ontwerp-Omgevingsvisie vooral uit algemene formuleringen bestaat en te weinig concrete ruimtelijke keuzes en ambities bevat. Mist in het bijzonder een duidelijke verankering van de ambitie om Drenthe tot dé wandelprovincie van Nederland te maken. Benadrukt dat deze ambitie ruimtelijke consequenties heeft, zoals het versterken en borgen van wandel- en fietsroutenetwerken als toeristische hoofdstructuur. Pleit ervoor wandelen als volwaardige opgave op te nemen in de visie en deze ambitie expliciet en richtinggevend te verankeren.

Antwoord

Het wandel- en fietspadennetwerk is onderdeel van de ruimtelijke toeristisch-recreatieve structuur. In de Omgevingsvisie nemen we geen specifieke ambities of doelen op voor verschillende vervoerswijzen. We zijn duidelijk over de bijdrage van bewegen aan gezondheid, het belang van recreatie en wandelen in de directe leefomgeving en in ons mobiliteitsbeleid hanteren we de STOMP volgorde (stappen – trappen – OV – mobiliteitsdienst - privé auto).

Nummer O.55

Verzoekt om recreatie en toerisme expliciet te erkennen als economische en maatschappelijke pijler van Drenthe, bestaande campings en recreatiebedrijven voldoende ontwikkel- en uitbreidingsmogelijkheden te bieden, bij gebiedsgerichte uitwerkingen een evenwichtige belangenafweging toe te passen tussen natuur, leefomgeving en recreatieve economie en verduurzaming en kwaliteitsverbetering van recreatiebedrijven actief te ondersteunen.

Antwoord

Wij erkennen het belang van recreatie en toerisme voor de economie, het behoud van voorzieningen in Drenthe en de bijdrage aan de aantrekkingskracht van Drenthe. De door u genoemde gebiedsgerichte belangenafweging sluit aan bij onze handelingswijze.

Nummer O.60

Geeft aan dat recreatie en toerisme niet alleen een economische sector is, maar ook een belangrijke drager van gezondheid, leefbaarheid, sociale cohesie, identiteit en het aantrekkelijke woon- en vestigingsklimaat van Drenthe. Geeft aan graag samen op te trekken in de uitwerking van de ruimtelijk economische toeristisch-recreatieve

structuur. Ziet adagium 1+1=1 (zorgvuldig ruimte gebruik) als leidend daarin en ziet recreatie en toerisme als een laag die andere functies niet verdringt maar juist versterkt. Wijst op de 'Kansenkaart vrijetijdseconomie Noord-Drenthe' in het kader van Nij Begun als voorbeeld van integrale gebiedsontwikkeling.

Vraagt om in de Omgevingsvisie een provinciale recreatieve hoofdstructuur op te nemen. Deze structuur zou tenminste moeten bestaan uit recreatieve kerngebieden, overgangszones bij dorpen en steden, recreatieve corridors, recreatieve ontwikkelzones en prioritaire verbindingen voor fiets, wandelen, openbaar vervoer en kleinschalige waterrecreatie. Vraagt het fiets- en wandelknooppuntennetwerk beleidsmatig én financieel duurzaam te borgen. Vindt het van belang om de toegankelijkheid, beleefbaarheid en het zorgvuldig medegebruik van de natuurgebieden te borgen.

Adviseert om seizoensspreiding, evenementen en het all-weather aanbod expliciet op te nemen. Verwijst naar de Agenda Recreatie en Toerisme waar deze lijn al is ingezet met bezoekersspreiding en activiteiten buiten het hoogseizoen. Vraagt om een ruimtelijke vertaling.

Antwoord

Wij onderschrijven het bredere belang van recreatie en toerisme. Wij zijn verheugd dat u met ons, gemeenten, recreatieondernemers en andere partners de uitwerking van de ruimtelijk-economische structuur van recreatie en toerisme in Drenthe op wilt pakken. We kijken daarbij onder andere naar de ontwikkeling van (nieuw) aanbod, de netwerken voor verplaatsing en vervoer en de ruimtevrage in combinatie met de vernieuwings- en/of verduurzamingsopgave van bestaande recreatiebedrijven en vakantieparken. We gaan er van uit dat het resultaat van deze uitwerking leidt tot borging van planologische ruimte. De benoemde onderdelen worden uitgewerkt in de ruimtelijk toeristisch-recreatieve structuur.

2.8.3 Wonen en leefbaarheid platteland

Nummer I.11

Maakt zich zorgen over de ruimte voor wonen, werken en leven in het landelijk gebied en vraagt ons ruimte voor inwoners te waarborgen.

Antwoord

In de ontwerp-Omgevingsvisie is het landelijk gebied bedoeld als een multifunctioneel gebied waar wonen, werken, natuur en recreatie in samenhang worden afgewogen. Concrete maatregelen volgen pas in de uitwerking; daarbij is het uitgangspunt dat gebruik en toegankelijkheid niet onnodig worden beperkt.

Nummer I.53

Waarschuwt dat verlies van vitaliteit zich vaak geleidelijk voltrekt: eerst ontstaat onzekerheid, daarna nemen investeringen af, worden ondernemers terughoudender en neemt het toekomstperspectief voor jongeren af. Volgens de indiener kunnen de gevolgen daarvan later zichtbaar worden in economische dynamiek, leefbaarheid en voorzieningen. Daarbij wordt gewezen op voorbeelden waar spanning zichtbaar wordt tussen economische ontwikkeling en een afnemende productiebasis.

Antwoord

Wij onderzoeken momenteel waar de ondergrenzen voor vitaliteit en bereikbaarheid liggen en hoe we ervoor zorgen dat opgetelde effecten niet leiden tot het definitieve verlies van voorzieningen in het landelijke gebied. De conclusies zullen terugkomen in de gebiedsgerichte processen en de programma's.

Nummer O.16

Pleit voor het expliciet maken van het versterken van de sociale infrastructuur en om specifiek in te zetten op de beschikbaarheid, en in de kleinere kernen de bereikbaarheid en digitale toegankelijkheid van voorzieningen.

Antwoord

Wij zien duidelijk het belang van sociale cohesie en naoberschap. We willen het versterken van voorzieningen en de sociale kwaliteit verder uitwerken, bijvoorbeeld samen met uw partijen. Wij zien de verbinding tussen mensen en hun omgeving en de rol die bijvoorbeeld sport en cultuur daarbij hebben als belangrijke randvoorwaarde voor een prettig leven.

Nummer O.17

Vraagt om aanpassing van regel 3c van de Ruimte voor Ruimteregeling door de volgende zin toe te voegen: 'Het is bij saldering niet toegestaan in kwetsbare gebieden meer compensatiewoningen te plaatsen dan op grond van de ter plaatse afgebroken m² schuur toegestaan is'

Antwoord

De Ruimte voor ruimte regeling maakt onderdeel uit van de Omgevingsverordening. De regels in de Omgevingsverordening worden aangepast na vaststelling van de Omgevingsvisie. Wij zullen daarbij ook de Ruimte voor ruimte regeling opnieuw in ogenschouw nemen.

Nummer O.20

Wijst op recente negatieve ervaringen met de uitwerking van de ruimte voor ruimte regeling in Oud Valthe en Eursinge. Vraagt om uitwisseling van locaties in het geval van de Ruimte voor Ruimte regeling alleen aan de orde te laten zijn als dit een verbetering van de landschappelijke en/of cultuurhistorische kwaliteit met zich meebrengt.

Antwoord

De Ruimte voor ruimte regeling maakt onderdeel uit van de Omgevingsverordening. De regels in de Omgevingsverordening worden aangepast na vaststelling van de Omgevingsvisie. Wij zullen daarbij ook de Ruimte voor ruimte regeling opnieuw in ogenschouw nemen.

Nummer O.44

Vraagt aandacht voor de bijdrage van agrariërs aan brede welvaart door onder andere beheer en onderhoud van het landschap, verenigingsleven, werkgelegenheid. Vraagt om de natuurgebieden voor iedereen toegankelijk te houden. Vraagt om voldoende aandacht voor de infrastructuur voor landbouwverkeer en fietsers. Geeft aan dat burgerwoningen op het platteland de nodige spanningen opleveren bij zowel de burgers als de agrariërs.

Antwoord

Onze inzet is om zo goed mogelijk recht te doen aan de verschillende belangen in het landelijk gebied. Daarom kiezen wij voor een plattelandsontwikkeling waarin de stem van het platteland nadrukkelijker wordt betrokken. We houden ons landelijk gebied en de natuur toegankelijk voor inwoners en bezoekers, waarbij we de meest kwetsbare natuur zoveel mogelijk ontzien.

Wij geven aan terughoudend te willen zijn met burgerbewoning in gebieden waar de landbouw het primaat heeft. Wij werken samen met gemeenten, Cumela en LTO Noord aan een 'Kwaliteitsnetwerk landbouwverkeer'. Menging met langzaam verkeer en smalle wegen zonder uitwijkmogelijkheden zijn belangrijke aandachtspunten bij een veilige inrichting. In overleg met gemeenten proberen wij knelpunten in de infrastructuur aan te passen.

Nummer O.46, O.56, O.69

Vraagt om woningbouw (incl. Zorgwoningen) vrij te stellen van het principe 'water en bodem sturend'. Vraagt om garantie van groeiruimte voor kleine kernen en het voorkomen van vershraling van voorzieningen.

Antwoord

We stellen geen functies vrij van het principe 'water en bodem sturend'. De leidende principes en het Kompas uit de Omgevingsvisie zijn bedoeld om een evenwichtige afweging in essentiële belangen te kunnen maken. 'Water en bodem sturend' is op alle functies van toepassing.

'Water en bodem sturend' sluit het bouwen van (zorg)woningen bij kleine kernen niet uit. Het is niet verstandig om woningen te bouwen op plekken waar in de toekomst wateroverlast verwacht kan worden. Kleinschalige woningbouw (nabij kleine kernen) blijft mogelijk.

Nummer O.53

Vraagt om harde ruimtelijke garanties op te nemen die waarborgen dat de versterking van de woningbouw nimmer leidt tot een inperking van de vigerende rechten en milieuruimte van bestaande agrarische bedrijven.

Antwoord

Wij kunnen niet uitsluiten dat voor woningbouw ook naar landbouwgrond wordt gekeken. Wij geven in de Omgevingsvisie aan dat wij woningbouwontwikkeling graag zien binnen het bestaande bebouwde gebied of daaraan grenzend. Wij spannen ons in om in het buitengebied de balans tussen de verschillende belangen te bewaken. Wij zijn daarom in gebieden waar landbouw het primaat terughoudend met wonen in het buitengebied.

3. Een gezonde groei voor een vitale samenleving

3.1. Onze maatschappelijke opgaven

Nummer G.6

Mist in de economische analyse de achterblijvende arbeidsproductiviteit als economische uitdaging.

Antwoord

Wij zien net als u dat het verhogen van de arbeidsproductiviteit een belangrijke factor is in een robuuste sociaal-economische ontwikkeling. In de Economische Koers is dit onderwerp verder uitgewerkt. Wij stellen voor om dit in paragraaf 3.1 op te nemen onder Economische positie en kenmerken.

Wijziging

In Kader hoofdstuk 3: Tegelijkertijd blijft de provincie op sommige economische indicatoren, zoals gemiddeld inkomen, **arbeidsproductiviteit** en werkgelegenheidsgroei, achter bij het nationale gemiddelde, ondanks een stijgende arbeidsparticipatie en dalende werkloosheidscijfers.

Nummer G.9

Constaateert dat circulariteit en circulaire economie onderbelicht blijven. Kan zich voorstellen dat deze onderwerpen in een vervolgtraject meer aandacht krijgen, maar zou het waarderen als hierover in deze visie wel een richting wordt gegeven.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie circulariteit benoemd als opgave en transitie in paragraaf 3.1 en als kans in paragraaf 3.5. In de Economische Koers is circulariteit en circulaire economie verder uitgewerkt.

Nummer O.64

Vraagt om 'gezondheid' toe te voegen aan de opsomming van opgaven en de zin 'Een groot deel van de huidige bebouwde ruimte is verouderd: veel gebouwen en bedrijventerreinen zijn uit bouwperiodes waarin minder aandacht was voor duurzaamheid en klimaatbestendigheid'.

Antwoord

Wij danken u voor uw suggestie en passen de tekst aan.

Wijziging

De opgaven voor klimaat, water, natuur, landbouw, energie, economie, wonen, bereikbaarheid, gezondheid en defensie vragen om zorgvuldige en slimme keuzes in

ruimtegebruik en prioritering. Een groot deel van de huidige bebouwde ruimte is verouderd: veel gebouwen en bedrijventerreinen zijn uit bouwperiodes waarin minder aandacht was voor duurzaamheid, gezondheid en klimaatbestendigheid.

3.1.1 Defensie

Nummer G.9

Geeft aan dat de uitbreidingsplannen van Defensie voor oefenterrein De Haar grote gevolgen heeft voor inwoners en ondernemers en voor thema's als landbouw, natuur en recreatie, onder meer door de ruimteclaim. Vindt dat de ontwerp-Omgevingsvisie hier te weinig aandacht aan besteedt en verzoekt om de defensieplannen en de gevolgen daarvan voor Drenthe explicieter op te nemen in de definitieve versie.

Antwoord

Wij zijn het met u eens dat de uitbreidingsplannen voor oefenterrein De Haar zorgvuldig en in overleg met u en de omgeving uitgewerkt moeten worden. De huidige plannen van Defensie voorzien niet in verdere grootschalige uitbreidingen die leiden tot een ruimteclaim in het landelijk gebied.

Nummer G.13

Verzoek om zorg toe te voegen aan de zin "We versterken de regionale economie, recreatie, en toerisme en de clusters rondom veiligheid en defensie". Vindt dit een voor Noord-Drenthe zeer belangrijke sector met groeipotentie.

Antwoord

Wij danken u voor deze suggestie. Wij passen de zin aan.

Wijziging

We versterken de regionale economie, recreatie en toerisme en de clusters ~~rondom~~ voor zorg, kennis en innovatie en veiligheid en defensieweerbaarheid.

Nummer I.2

Vindt extra ruimte en middelen voor Defensie volstrekt onnodig en vindt dat bestaande defensie terreinen beter benut kunnen worden. Is van mening dat huidige Defensie terreinen een andere bestemming kunnen krijgen.

Antwoord

De afweging over de noodzaak, het gebruik en de eventuele herbestemming van defensie terreinen behoort tot de verantwoordelijkheid van het Rijk. Het Ministerie van Defensie is eigenaar en beheerder van deze terreinen en bepaalt, vanuit het nationaal

belang, het gebruik ervan. De provincie is niet bevoegd om hierover te beslissen. Wel zetten we in overleg met Defensie in op een zorgvuldige inpassing in de fysieke leefomgeving. En we stimuleren meervoudig ruimtegebruik, bijvoorbeeld door het combineren van defensiefuncties met natuur, landbouw of recreatief medegebruik.

3.1.2 Demografie, bevolkingsgroei

Nummer I.34

Vraagt aandacht voor de gevolgen van bevolkingsgroei voor het natuurlijk landschap en het leefklimaat. Verwacht dat de ambities op het gebied van natuurbescherming en leefklimaat te veel onder druk komen te staan.

Antwoord

Wij hebben begrip voor uw aandacht voor de mogelijke negatieve consequenties van een bevolkingsgroei op de kwaliteit van natuur en landschap. Wij vinden dat een beleid gericht op concentratie in steden en goed verbonden dorpen en een voorkeur voor meervoudig ruimtegebruik en binnenstedelijke en –dorpse ontwikkeling juist bijdraagt aan het beschermen van de kwaliteit van het landelijk gebied. Wij hebben in de provinciale Omgevingsverordening regels opgenomen om de kwaliteitsdragers van ons gewaardeerde Drentse landschap te behouden en te beschermen.

Nummer I.40

Mist een visie op een toenemend inwonertal en vervoersbewegingen in Drenthe als gevolg van nationale bevolkingsgroei.

Antwoord

Wij hebben in de totstandkoming van de visie meerdere demografische scenario's bekeken. Demografische ontwikkelingen zijn de kern van de provinciale prognoses, zoals woningbouw en werkgelegenheid. Deze prognoses zijn input voor het beleid en zijn gebruikt bij de totstandkoming van deze visie. Wij hanteren in de Omgevingsvisie het uitgangspunt dat groei in inwoners en werkgelegenheid noodzakelijk is voor de ontwikkeling van de regio. De voorgestelde concentratie in steden en goed verbonden dorpen op de netwerken van economie, energie en mobiliteit is bedoeld om een balans te vinden tussen groei en behoud van het landelijk gebied

Nummer O.8

Vraagt om duiding van de demografische ontwikkeling richting 2050 door beschouwingen over wat klimaatverandering en energietransitie betekenen voor een

leefbare en zorgzame samenleving op termijn. Vindt ook vraagstukken als voedselvoorziening en demografie of de verdergaande digitalisering nauwelijks in een perspectief gepresenteerd.

Antwoord

U vraagt ons te reflecteren op transities en trends die wij herkennen voor wat betreft relevantie, maar zich door de complexiteit niet echt lenen voor een antwoord in deze Nota van Antwoord. Wij hebben in het begin van het proces om te komen tot een nieuwe Omgevingsvisie veel geïnvesteerd in het doorgronden van de effecten van bijvoorbeeld klimaatverandering en demografische ontwikkeling op de samenleving. Ook de voedselvoorziening en digitalisering zijn op die manier beschouwd. Deze analyse heeft geleid tot de keuzes in deze Omgevingsvisie. Bijvoorbeeld in het leidend maken van 'water en bodem sturend' en de duidelijke focus op brede welvaart.

3.2. Onze ambities

Nummer G.12

Onderschrijft de ambitie voor een vitale samenleving. Vraagt ruimte voor lokaal maatwerk, het versterken van de rol van gemeenten bij afwegingen rond wonen, voorzieningen en bereikbaarheid en aandacht voor het belang van participatie en betrokkenheid van inwoners en ondernemers in gebiedsprocessen.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van participatie en betrokkenheid van inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners in gebiedsprocessen. Binnen de kaders die de Omgevingsvisie stelt is ruimte voor lokaal maatwerk.

3.3. Randvoorwaarden voor succes

Nummer I.27

Vindt dat de Omgevingsvisie onvoldoende aandacht besteedt aan netcongestie en dreigende tekorten aan drinkwater. Er wordt gepleit voor het opnemen van concrete maatregelen, waaronder het beperken van water- en elektriciteitsverbruik en een kritische toets bij nieuwe aansluitingen, met name voor grootschalige projecten. Als voorbeeld wordt de voorgenomen yoghurtfabriek in Hoogeveen genoemd.

Antwoord

Wij zien het oplossen van netcongestie als randvoorwaarde voor nieuwe ontwikkelingen en benoemen dat in paragraaf 3.3. In paragraaf 3.7 geven we aan dat het beter benutten van de elektriciteitsinfrastructuur één van de doelen is. Bij nieuwe ontwikkelingen moet worden nagedacht over het bijbehorende energiesysteem om de elektriciteitsinfrastructuur te ontlasten. Voor nieuwe energie-intensieve ontwikkelingen

wordt daarom een energietoets gevraagd om inzicht te krijgen in de effecten op de elektriciteitsinfrastructuur en in de provinciale Omgevingsverordening worden regels opgenomen voor energieopslag ten behoeve van de flexibilisering en balanceren van de elektriciteitsinfrastructuur.

Wijziging

3.7, versterken van regionale energienetwerk, toevoegen zin:

In de omgevingsverordening zijn regels opgenomen met betrekking tot de energietoets en energieopslag.

Nummer O.70

Doet de suggestie om bij de randvoorwaarden voor succes ook de beschikbaarheid van middelen op te nemen.

Antwoord

Wij danken u voor deze suggestie. De beschikbaarheid van middelen is in toenemende mate een knelpunt voor ontwikkeling. Dit vatten wij in 3.3 onder 'betaalbaarheid' als randvoorwaarde voor succes.

3.4. Onze strategie en doelen voor de lange termijn

3.4.1 Definitie 'goed verbonden dorpen' en gebiedskernen

Nummer G.3

Vraagt zich af wat wordt bedoeld met 'goed verbonden dorpen'.

Antwoord

Wij hanteren het label 'goed verbonden dorpen' als uitgangspunt dat groei plaats vindt op plekken die hoogwaardig zijn aangesloten op de netwerken voor economie, energie, mobiliteit en voorzieningen.

Wijziging

Wij nemen 'goed verbonden dorpen' op in de begrippenlijst

<u>Goed verbonden dorpen</u>	<u>Dorpen die hoogwaardig zijn aangesloten op de netwerken voor economie, energie, mobiliteit en voorzieningen.</u>
------------------------------	---

Nummer G.8

Vraagt om verduidelijking van het begrip gebiedskernen en van de betekenis daarvan voor dorpen die niet als gebiedskern zijn aangeduid. Ook noemt de gemeente aanvullende kernen die volgens haar in aanmerking komen. Verder vraagt zij om verduidelijking van de eisen aan detailhandel buiten centrumgebieden.

Antwoord

Met gebiedskernen duiden wij kernen aan met een bovenlokale functie in wonen, werken en voorzieningen. Dat een kern niet als gebiedskern is aangeduid, betekent niet dat daar geen ontwikkeling mogelijk is. De precieze locatiekeuzes en ontwikkelruimte vragen steeds om afstemming met de gemeentelijke visie en een zorgvuldige afweging per gebied. Voor detailhandel buiten centrumgebieden geldt dat wij zorgvuldig willen omgaan met de vitaliteit van bestaande centra en voorzieningenstructuren

Nummer G.11

Vraagt hoe 'goed verbonden dorpen' zich verhoudt tot de dorpen in de gemeente Westerveld.

Antwoord

Wij hanteren het label 'goed verbonden dorpen' als uitgangspunt dat groei plaats vindt op plekken die hoogwaardig zijn aangesloten op de netwerken voor economie, energie, mobiliteit en voorzieningen. De dorpen in de gemeente Westerveld zijn aangeduid als woonkernen. Wij zien potentie voor de ontwikkeling van een hoogwaardig openbaar vervoer verbinding en doorfietsroute langs de N371 - Drentse Hoofdvaart en de verbetering van de bereikbaarheid van de regio- en gebiedskernen vanuit de woonkernen. Wij gaan graag met u hierover in gesprek.

3.4.2 Concentratie, herstructurering en transformatie

Nummer G.2

Is verheugd dat de provincie gemeenten ondersteunt bij plannen voor herstructurering en transformatie van stedelijk gebied. Is benieuwd wat dit concreet inhoudt.

Antwoord

Wij hebben aangeven dat we met de gemeenten in de regio's willen samenwerken aan de verstedelijkingsstrategie. De uitwerking van de herstructureringsopgave is onderdeel van deze strategie. Om deze ontwikkelingen te ondersteunen, zetten wij onder andere in op subsidieregelingen en financiële instrumenten die gericht zijn op het stimuleren van gebiedsontwikkelingen, waaronder woningbouw en de versterking van regiosteden. Op deze manier dragen wij bij aan het haalbaar maken van de binnenstedelijke opgave.

Nummer G.6

Oordeelt dat de stationsgebieden primair als hubs of overstapgebieden worden benaderd. Vindt dat meer ambitie voor stationsgebieden passend is. Deze gebieden zouden een trekker of bestemming op zich moeten worden.

Antwoord

Onder de ambitie Gezonde groei voor een vitale samenleving is onze visie op stationsgebieden uitgewerkt. Wij zien de omgeving van het station als een belangrijk ontwikkelgebied voor wonen en werken in combinatie met voorzieningen voor ontmoeting, zorg, onderwijs, cultuur en sport. Wij gaan graag met gemeenten in gesprek over de ontwikkeling van stationsgebieden.

Nummer G.13

Onderschrijft de inzet op binnenstedelijke ontwikkeling (verdichten, transformeren en herstructureren), omdat dit bijdraagt aan leefbaarheid, draagvlak voor voorzieningen en doorstroming in de stad. Tegelijkertijd wordt benadrukt dat binnenstedelijk bouwen gepaard gaat met hoge kosten en financiële uitdagingen, zeker in het licht van een krimpende begroting. Geeft aan deze opgave niet alleen te kunnen dragen en vraagt impliciet om ondersteuning.

Antwoord

We zien ook dat binnenstedelijke ontwikkelingen gepaard gaan met aanzienlijke financiële uitdagingen. Tegelijkertijd zijn wij van mening dat deze investeringen per saldo de grootste maatschappelijke meerwaarde opleveren, onder meer op het gebied van leefbaarheid, duurzaamheid en het versterken van voorzieningen. Om deze ontwikkelingen te ondersteunen, zetten wij onder andere in op subsidieregelingen en financiële instrumenten die gericht zijn op het stimuleren van gebiedsontwikkelingen, waaronder woningbouw en de versterking van regiosteden. Op deze manier dragen wij bij aan het haalbaar maken van de binnenstedelijke opgave.

Nummer I.3 en I.13

Zien de inzet op geconcentreerde ontwikkeling op gespannen voet staan met de waarde die wordt gehecht aan levendige dorpen, de menselijke maat en de leefbaarheid van het platteland. Verzoek ons om deze spanning expliciet te adresseren en beter te onderbouwen hoe de voorgestelde koers daadwerkelijk gaat bijdragen aan het behouden en versterken van levendige dorpen en de menselijke maat.

Antwoord

Wij kiezen bewust voor een combinatie van geconcentreerde groei op knooppunten (steden en goed verbonden dorpen) én ruimte voor lokale behoeften in overige dorpen. Door woningbouw, voorzieningen en werkgelegenheid te concentreren rondom bestaande OV- en voorzieningenknooppunten, blijft het mogelijk om openbaar vervoer rendabel te houden, zorg, onderwijs en winkels te organiseren en extra mobiliteitsdruk en ruimtebeslag in het buitengebied te beperken.

De gekozen koers betekent nadrukkelijk niet dat dorpen “op slot” gaan of dat hun vitaliteit wordt genegeerd. Integendeel, in overige dorpen is ruimte voor ontwikkeling op basis van lokale behoefte, bijvoorbeeld voor betaalbaar wonen, passende zorg, doorstroming of het behoud van ontmoetingsplekken. Leefbaarheid wordt immers niet alleen benaderd via voorzieningen, maar ook via sociale samenhang, woonkwaliteit, bereikbaarheid en identiteit.

Deze combinatie van concentratie en spreiding is erop gericht om het geheel van dorpen als netwerk vitaal te houden, in plaats van ieder dorp afzonderlijk te belasten met groeiverplichtingen waarvoor onvoldoende draagvlak bestaat.

Nummer O.70

Wijst er op dat in- en uitbreiding van bebouwd gebied hand in hand zouden moeten gaan. Vindt in verhouding tot de woonparagraaf de formulering bij het eerste uitgangspunt in paragraaf 3.4 te ongenueanceerd.

Antwoord

Wij zijn het met u eens dat in stedelijke ontwikkeling zowel sprake moet kunnen zijn van inbreiding en uitbreiding, bijvoorbeeld om voldoende schuifruimte te krijgen voor wijkvernieuwing. Wij stellen voor om de opsomming aan te passen aan de verwoording in paragraaf 3.9.

Wijziging

We hanteren daarbij de volgende uitgangspunten:

- Ruimte voor ontwikkeling zoeken we waar mogelijk binnen bestaand bebouwd gebied door te verdichten, op te toppen en te splitsen, te herstructureren en te transformeren.
- Ruimte voor uitbreiding zoeken we aansluitend aan de bestaande bebouwing met mogelijkheden voor een goede verbinding met het centrumgebied.
- We concentreren economische activiteiten in stedelijke gebieden, ...

3.4.3. Klimaatneutraal 2050

Nummer G.14

Vraagt om meer ambitie in de Omgevingsvisie door een duidelijke einddatum voor klimaatneutraliteit vast te leggen, bij voorkeur 2040 en minimaal 2050.

Antwoord

Nederland wil in 2050 klimaatneutraal zijn en zoveel mogelijk in zijn eigen energiebehoefte voorzien. Het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) beschrijft de ontwikkeling van het Nederlands energiesysteem naar een klimaatneutrale samenleving in 2050. In de Energievisie 2050 is de ambitie overgenomen: In 2050 is het energiesysteem in Drenthe en daarmee de gebruikte energie volledig klimaatneutraal.

Wijziging

paragraaf 3.7 Bijdrage aan energietransitie

Drenthe levert een actieve bijdrage aan een klimaatneutraal Nederland in 2050 door in te zetten op een mix van duurzame energiebronnen en zoveel mogelijk verbruik van eigen hernieuwbare bronnen.

Vraagt om energiebesparing nadrukkelijker op te nemen als essentieel onderdeel van het beleid richting klimaatneutraliteit.

Antwoord

In de Energievisie 2050 onderschrijven wij dat een maximale inzet op energiebesparing in de brede zin nodig is. Door in te zetten op energiebesparing en op efficiëntere elektrische technologieën verwachten wij dat in 2050 minder energie wordt verbruikt in plaats van meer. We verwachten in verband met de transitie van fossiele brandstoffen naar elektriciteit wel een verschuiving van fossiele gassen naar duurzame elektronen. We zetten in op warmtenetten, groen gas en waterstof.

Wijziging

Paragraaf 3.7 eerste zin:

Ons uitgangspunt is een mix van duurzame energiebronnen met zoveel mogelijk gebruik van eigen hernieuwbare bronnen. Daarbij zetten we maximaal in op energiebesparing.

Nummer I.35

Mist een visie op preventie; het sterk terugdringen van de vraag naar bijvoorbeeld drinkwater en energie, in plaats van deze als onvermijdelijk gegeven te accepteren.

Antwoord

In ons waterbeleid stimuleren wij het zuinig en bewust omgaan met drinkwater, bijvoorbeeld door het beperken van het gebruik van drinkwater voor tuinbesproeiing. Ook kunnen waterschappen – als bevoegd gezag – op dat punt eigen afwegingen maken en, indien nodig, maatregelen treffen.

In de Energievisie 2050 onderschrijven wij dat een maximale inzet op energiebesparing in de brede zin nodig is. Door in te zetten op energiebesparing en op efficiëntere elektrische technologieën verwachten wij dat in 2050 minder energie wordt verbruikt in plaats van meer. We verwachten in verband met de transitie van fossiele brandstoffen naar elektriciteit wel een verschuiving van fossiele gassen naar duurzame elektronen. We zetten in op warmtenetten, groen gas en waterstof.

Wijziging

Paragraaf 3.7 Bijdrage aan energietransitie

Drenthe levert een actieve bijdrage aan een klimaatneutraal Nederland in 2050 door in te zetten op een mix van duurzame energiebronnen en zoveel mogelijk verbruik van eigen hernieuwbare bronnen.

Vraagt om meer nadruk op het combineren van functies.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang om zuinig en zorgvuldig met kostbare ruimte om te gaan. Wij hebben dit als een leidend principe benoemt in paragraaf 1.4 en onderdeel gemaakt van het Kompas. Zo geven we de voorkeur aan de opwek van zonne-energie op dak en is dubbel ruimtegebruik een randvoorwaarde.

Nummer O.5

Missen in de Omgevingsvisie concrete en expliciete doelstellingen op het gebied van klimaat en energie, zoals klimaatneutraliteit in 2050 en tussendoelen richting 2030.

Antwoord

Nederland wil in 2050 klimaatneutraal zijn en zoveel mogelijk in zijn eigen energiebehoefte voorzien. Het Nationaal Plan Energiesysteem (NPE) beschrijft de ontwikkeling van het Nederlands energiesysteem naar een klimaatneutrale samenleving in 2050. In de Energievisie 2050 is de ambitie overgenomen: In 2050 is het energiesysteem in Drenthe en daarmee de gebruikte energie volledig klimaatneutraal.

Wijziging

Paragraaf 3.7 Bijdrage aan energietransitie: Zie Nummer G.14

3.5. Versterken van de regionale ontwikkeling

3.5.1 Profiel steden en regio's

Nummer G.1

Vraagt aandacht voor de grensoverschrijdende samenhang van woningbouw, mobiliteit en leefbaarheid in de regio Roden–Leek/Tolbert en pleit voor een gezamenlijke gebiedsgerichte aanpak.

Antwoord

Wij juichen het toe dat de gemeenten Westerkwartier en Noordenveld samen werken aan de invulling van de woningbouwopgave in Regio Groningen Assen en daarmee een langere traditie voortzetten. Wij zijn uiteraard bereid om met u mee te denken over de aanpak.

Nummer G.2

Mist in de opsomming van de steden een expliciete benoeming van Hoogeveen. Vindt dat de Omgevingsvisie voor de regionale ontwikkeling, met name in de regio Emmen, onvoldoende ambitie uitstraalt. De huidige formuleringen worden als te terughoudend ervaren in verhouding tot de gewenste groei, bijvoorbeeld op het gebied van woningbouw en economische ontwikkeling. Daarnaast wordt gevraagd om sterker in te zetten op het versterken van de regionale samenhang (onder andere met Hoogeveen en Duitsland) en om meer ruimte te bieden voor bedrijvigheid op meerdere locaties. Ook wordt verzocht om de tekst van de visie te actualiseren op basis van recente besluiten over locaties voor bedrijventerreinen.

Antwoord

Wij stellen voor om Hoogeveen toe te voegen aan de opsomming van paragraaf 3.5. We onderschrijven de positie van Zuid en Oost Drenthe als kerngebied voor maakindustrie, logistiek en innovatie, met een belangrijke rol in het provinciale verdienvermogen en productiviteitsgroei. Daarom zullen wij dit expliciet benoemen in de Omgevingsvisie.

Wijziging

Paragraaf 3.5 tekstwijziging op basis van meerdere zienswijzen.

- ~~We houden in de verstedelijkingsstrategie van de drie regio's rekening met regionale verschillen in behoeften, kwaliteiten en mogelijkheden.~~ De zuidelijke as, van Meppel, Hoogeveen tot Emmen, heeft een gunstige uitgangspositie voor wonen, werken, energie, (maak)industrie, groene chemie, circulaire economie en groot-schalige (XXL) bedrijvigheid. Het gebied maakt onderdeel uit van de multimodale goederenvervoer Corridor Noord-Oost die de Noorzeehavens via inlandhubs (o.a.

havens van Port of Zwolle) en railterminals (Euroterminal in Coevorden) verbindt met Duitsland, Polen en de Baltische Staten. Dit is het kerngebied voor de maakindustrie en logistiek, en is de motor voor productiviteit en innovatie van Drenthe.

- De westelijke as, van Meppel, Hoogeveen tot Assen, biedt goede kansen voor wonen en, werken, energie, zorg economie, veiligheid en weerbaarheid, evenementen en recreatie en toerisme, met nadruk op kwaliteit van de leefomgeving en bereikbaarheid richting Groningen en Zwolle.
- De oostelijke as, van Stadskanaal, Emmen tot Coevorden en Hardenberg, heeft een sterke uitgangspunten voor landbouw, wonen en werken. Op deze as zijn...

Nummer G.3

Mist extra aandacht voor de positie van en perspectief voor de plattelandsgemeenten

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven dat we zowel naar stedelijke ontwikkeling als naar plattelandontwikkeling kijken, onder andere vanwege de verschillen tussen de opgave voor stad en land. In hoofdstuk 2 hebben wij een beeld gegeven van de toekomst van het landelijk gebied, het toekomstperspectief van de landbouw en dat we samen met gemeenten en andere partners willen investeren in het versterken van brede welvaart op het platteland. In hoofdstuk 3 geven wij aan dat dorpen zich moeten kunnen blijven ontwikkelen op basis van behoefte en dat we samen met gemeenten willen investeren in de bereikbaarheid van het platteland. In hoofdstuk 4 geven we weer dat de kwaliteit van het landschap en de unieke natuur en cultuurhistorische kwaliteiten van belang zijn voor de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied voor wonen, werken en vrije tijd.

Nummer G.8

Vindt dat de betekenis van Emmen als stedelijk knooppunt en economisch centrum onvoldoende is uitgewerkt. Ook mist de gemeente een steviger positionering van de Regio Emmen en meer richting op de thema's wonen, economie, energie en mobiliteit.

Antwoord

We onderstrepen de positie van Emmen als stedelijke knooppunt en economisch centrum en de Regio Emmen als kerngebied voor maakindustrie, logistiek en innovatie. Daarom zullen wij dit expliciet benoemen in de Omgevingsvisie. Wij werken samen met u en regionale partners aan de verdere uitwerking van een verstedelijkingsstrategie onder de titel 'Plan van de Regio Emmen', waarin economische ontwikkeling, mobiliteit, leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit in samenhang worden gezien.

Wijziging

Zie hierboven bij Nummer G.2.

Vindt dat de internationale en grensoverschrijdende betekenis van de Regio Emmen onvoldoende naar voren komt, vraagt om een stevigere positionering van de E233 en de spoorverbinding Coevorden–Bad Bentheim / Emmen–Rheine.

Antwoord

Wij onderschrijven uw ambitie om zich te positioneren als scharnierpunt in het vervoer van goederen en personen in Noordwest Europa. Dit past in de ontwikkeling van de multimodale Goederenvervoercorridor Noord-Oost als verbinding tussen de Noordzeehavens met Duitsland, Polen en de Baltische Staten. Dit scherpen we aan in 3.5 (zie G2). Op welke wijze wij Drenthe met het hoofd- en spoorwegennet willen aansluiten op de (inter)nationale netwerken is in onze optiek voldoende geduid onder 3.8 versterken van de netwerken voor Mobiliteit.

Nummer G.12

Vraagt blijvende aandacht voor economische ontwikkelruimte voor Coevorden, met bedrijventerreinen en goede multimodale verbindingen, gekoppeld aan de ontwikkeling van de corridor naar Duitsland. Vraagt om aansluiting te zoeken bij de ontwikkelingen in Duitsland. Vraagt om het nadrukkelijker benoemen van belangrijke economische clusters die kansrijk zijn voor ontwikkeling, zoals Greenwise Campus, de IT-hub, Dutch Techzone, Logistiek Kenniscentrum Coevorden en DOC33. Verzoekt om de strategische positie en ontwikkelpotentie van de Euroterminal in Coevorden te benadrukken en vraagt aandacht voor de ontwikkeling van bedrijventerreinen aan de A37.

Antwoord

Wij hebben Coevorden zowel in paragraaf 3.5 als in kaart 3 duidelijk gepositioneerd, binnen Drenthe en op de corridor naar Duitsland. De door u gevraagde ontwikkelingen zijn benoemd in de Omgevingsvisie. We constateren dan ook dat we werken aan positionering van dezelfde economische clusters. We passen de tekst aan om de multimodale Euroterminal beter te duiden.

Wijziging

Zie hierboven bij Nummer G.2.

Is van mening dat de Regio Emmen een prominentere positie in de Omgevingsvisie moet krijgen, met meer ambities voor het versterken van de regionale ontwikkeling.

Antwoord

We onderschrijven de ambitie om het regionale verdienvermogen te versterken door te investeren in technologie, maakindustrie, excellent vakmanschap en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Dit doen wij onder andere door samen met onze partners uitvoering te geven aan de Economische Koers Drenthe, op basis van de uitgangspunten slim, groen en met impact. We onderschrijven de positie van Zuid- en Oost Drenthe als kerngebied voor maakindustrie, logistiek en innovatie, met een belangrijke rol in het provinciale verdienvermogen en productiviteitsgroei. Daarom zullen wij dit expliciet benoemen in de Omgevingsvisie.

Wijziging

Zie hierboven bij Nummer G.2.

Verzoekt de ontwikkelpositie van Coevorden als groeikern expliciet zichtbaar te maken, zeker waar het gaat om de uitbreidingsmogelijkheden. Vraagt om hetzelfde te doen voor Dalen (stationslocatie) en Geesbrug (woningbouw en industriële ontwikkeling).

Antwoord

Coevorden heeft als gebiedskern een bovenlokale functie en daarmee een belangrijke rol in onze ambitie om de regionale ontwikkeling te versterken. Op Kaart 3 zijn Coevorden en Dalen aangeduid als stationsomgeving. Wij zien stationsomgevingen als belangrijke ontwikkelgebieden voor wonen en werken op loopafstand van het station. In de gebiedsontwikkeling Nedersaksenlijn geven wij hier graag samen met u nadere invulling aan.

Nummer G.13

Onderschrijft de ambitie om Drenthe sterker te verbinden met omliggende regio's en economische groei te stimuleren, maar vraagt om meer expliciete aandacht voor de rol van Assen als provinciehoofdstad en centrumstad binnen Noord Drenthe en de Regio Groningen-Assen (RGA). Daarbij wordt gewezen op de ambities voor een schaa sprong (groei naar 100.000 inwoners) en het belang van Assen als banenmotor met een eigen profiel. Pleit voor extra investeringen in bedrijvigheid en werkgelegenheid, naast investeringen in binnenstad en voorzieningen, en wil hierover in gesprek om dit mee te nemen in de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie.

Antwoord

Wij herkennen ambitie van Assen en willen die graag ondersteunen. Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven dat wij kansen zien voor regionale ontwikkeling van Noord Drenthe en de positie van Assen. We hebben de corridors en netwerken geschetst waarlangs wij deze ontwikkeling zien vorm krijgen en het belang van slimme

locatiekeuze en brede welvaart aangegeven. We hebben de regionale verschillen willen duiden en de kansen willen benoemen. We zijn het met u eens dat dit een eerste stap is en willen de uitwerking van deze verstedelijkingsstrategie samen met u en anderen in regionaal verband verder oppakken.

Nummer I.44

Ziet in de Omgevingsvisie goede aanknopingspunten voor de verdere ontwikkeling van Zuid- en Oost-Drenthe als sterke industriële regio (Dutch Tech Zone), maar pleit voor een scherpere doorvertaling van de visie naar concrete economische impact. Daarbij wordt gevraagd om deze regio explicieter te positioneren als kerngebied voor maakindustrie, logistiek en innovatie, met een belangrijke rol in het regionale verdienvermogen en productiviteitsgroei.

Antwoord

We delen de ambitie om het regionale verdienvermogen te versterken door te investeren in technologie, maakindustrie, excellent vakmanschap en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Dit doen wij onder andere door samen met onze partners uitvoering te geven aan de Economische Koers Drenthe, op basis van de uitgangspunten slim, groen en met impact. We onderschrijven de positie van Zuid- en Oost Drenthe als kerngebied voor maakindustrie, logistiek en innovatie, met een belangrijke rol in het provinciale verdienvermogen en productiviteitsgroei. Daarom zullen wij dit expliciet benoemen in de Omgevingsvisie.

Wijziging

Zie hierboven bij Nummer G.2.

Nummer O.4

Stelt dat de visie tekortschiet in de noodzakelijke concretisering en prioritering. Met name ten aanzien van de positionering van Emmen, de rol van mobiliteit, de balans tussen ecologie en economie en de vertaling naar uitvoering zijn nadere aanscherpingen vereist. Verzoekt de ontwerp-Omgevingsvisie aan te vullen met een expliciete positionering van Emmen als industrieel en logistiek zwaartepunt van Drenthe, ruimtelijke borging van ontwikkelruimte voor bedrijvigheid en bescherming van werklocaties, verankering van mobiliteit als harde randvoorwaarde, met concrete infrastructurele prioriteiten, waarborging van een evenwichtige balans tussen ecologische ambities en economische ontwikkelruimte, versterking van de rol van onderwijs, talentontwikkeling en campusvorming en de uitwerking van de visie in een concrete uitvoerings- en investeringsagenda.

Antwoord

Wij waarderen de erkenning dat de visie een solide strategisch kader biedt en aansluit bij de ambities voor economische ontwikkeling, stedelijke knooppunten en brede welvaart in Drenthe. De Omgevingsvisie is een kaderstellend document op hoofdlijnen en geeft daarmee richting voor de lange termijn en biedt een integraal afwegingskader, maar bevat geen uitwerking op programmaniveau of een investeringsagenda. Concretisering, prioritering en uitvoering vinden plaats in vervolgstappen, zoals programma's, gebiedsagenda's en bestuurlijke afspraken.

We onderschrijven de ambitie om het regionale verdienvermogen te versterken door te investeren in technologie, maakindustrie, excellent vakmanschap en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Dit doen wij onder andere door samen met onze partners uitvoering te geven aan de Economische Koers Drenthe, op basis van de uitgangspunten slim, groen en met impact. We onderschrijven de positie van Zuid- en Oost Drenthe als kerngebied voor maakindustrie, logistiek en innovatie, met een belangrijke rol in het provinciale verdienvermogen en productiviteitsgroei. Daarom zullen wij dit expliciet benoemen in de Omgevingsvisie.

Wij werken samen met de gemeente Emmen en regionale partners aan de verdere uitwerking van een verstedelijkingsstrategie onder de titel 'Plan van de Regio Emmen', waarin economische ontwikkeling, mobiliteit, leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit in samenhang worden gezien. U wordt bij de totstandkoming van dit plan betrokken worden, en kan daarmee de aandachtspunten en wensen uit deze zienswijze in brengen.

Wijziging

Zie hierboven bij Nummer G.2.

Nummer O.21

Verzoekt om de samenhang van de haven van Meppel met de havens van Zwolle en Kampen te duiden als het havenecosysteem van Port of Zwolle: een belangrijk economisch cluster op de logistieke corridor tussen de Rotterdamse haven en economische regio's in Noord-Duitsland, Polen, Scandinavië en de Baltische Staten.

Antwoord

We hebben in paragraaf 3.5 het belang van de ruimtelijke corridors weergegeven. Onderdeel van deze corridors zijn de netwerken voor transport en logistiek. De euroterminal in Coevorden en de haven in Meppel zijn belangrijk als overslagvoorziening en bedrijventerrein binnen deze netwerken. De haven van Meppel is onderdeel van de Port of Zwolle. Wij onderschrijven het belang Port of Zwolle.

Wijziging

Zie hierboven bij Nummer G.2.

Nummer O.32

Vraagt om in de Omgevingsvisie expliciet op te nemen dat Emmen en Zuidoost-Drenthe een industrieel, logistiek en innovatief zwaartepunt vormen van provinciaal en bovenregionaal belang. Koppel daaraan investeringszekerheid voor bedrijventerreinen, energie-infrastructuur, bereikbaarheid, campusontwikkeling, arbeidsmarkt en grensoverschrijdende samenwerking met Duitsland.

Antwoord

We delen de ambitie om het regionale verdienvermogen te versterken door te investeren in technologie, maakindustrie, excellent vakmanschap en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Dit doen wij onder andere door samen met onze partners uitvoering te geven aan de Economische Koers Drenthe, op basis van de uitgangspunten slim, groen en met impact. We onderschrijven de positie van Zuid- en Oost Drenthe als kerngebied voor maakindustrie, logistiek en innovatie, met een belangrijke rol in het regionale verdienvermogen en productiviteitsgroei. Daarom zullen wij dit expliciet benoemen in de Omgevingsvisie.

Wijziging

Zie hierboven bij Nummer G.2.

3.5.2 Verstedelijkingsstrategie

Nummer G.3

Merkt over de tabel 3 op dat het voor een goede verbinding richting Duitsland belangrijk is om te zetten op verbetering van het traject Meppel - Hoogeveen.

Antwoord

We geven in tabel 3 de verstedelijkingsstrategie per deelregio weer. Voor uw regio sluiten we nauw aan bij uw gemeentelijke opgave en bij de strategie voor Regio Zwolle. We hebben aangegeven te willen investeren in de verbinding tussen de verschillende regio's en steden.

Nummer G.5

Ondersteunt de komst van de Nedersaksenlijn en pleit voor de realisatie van extra stations bij Nieuw-Buinen/Stadskanaal en Ter Apel. Daarbij wordt gewezen op kansen voor gebiedsontwikkeling rond deze stations, onder andere voor het versterken van

brede welvaart en de regionale samenhang. Stelt voor om Nieuw-Buinen explicieter onderdeel te maken van de verstedelijkingsstrategie.

Antwoord

Wij zijn met u eens dat de komst van de Nedersaksenlijn leidt tot een impuls voor de ontwikkeling van het gebied. Wij zien Stadskanaal als een belangrijke schakel in deze corridor en daarmee ook kansen voor een woningbouwopgave voor Nieuw Buinen. In onder andere de MIRT verkenning naar de Nedersaksenlijn wordt dit verder uitgewerkt.

Nummer G.6

Waardeert de aandacht voor regionale ontwikkeling in de Omgevingsvisie, maar vindt dat de ambities onvoldoende worden uitgewerkt en benut. Met name voor Meppel en Zuidwest-Drenthe ligt meer potentie in verstedelijking en economische ontwikkeling, gezien de ligging in de regio Zwolle en de aanwezige infrastructuur. Merkt op dat het regionale onderscheid en de rol van corridors nog onvoldoende duidelijk zijn uitgewerkt. Ziet dit als een waardevolle eerste stap, maar pleit voor meer scherpheid in de positionering en ambitie per regio en voor een actievere rol van de provincie bij de verdere uitwerking.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven dat wij kansen zien voor regionale ontwikkeling van Zuidwest Drenthe en de positie van Meppel. We hebben de corridors en netwerken geschetst waarlangs wij deze ontwikkeling zien vorm krijgen en het belang van slimme locatiekeuze en brede welvaart aangegeven. We hebben de regionale verschillen willen duiden en de kansen willen benoemen. We zijn het met u eens dat dit een eerste stap is en willen de uitwerking van deze verstedelijkingsstrategie samen met u en anderen in regionaal verband verder oppakken.

Nummer G.8

Vraagt om verduidelijking van de status van Hoogeveen en stelt dat Hoogeveen ook tot de Regio Emmen kan worden gerekend.

Antwoord

De indeling in regio's in paragraaf 3.5 is gebaseerd op het dagelijkse systeem voor verplaatsingen en voorzieningen. Hoogeveen ligt op het snijvlak van Zuidwest Drenthe en Zuid en Oost Drenthe. Op basis van de netwerkrelaties is Hoogeveen op kaart 3 weergegeven als onderdeel van Zuidwest Drenthe, en met Meppel en Emmen als onderdeel van de zuidelijke corridor.

Nummer G.9

Onderschrijft dat Beilen in de Omgevingsvisie is aangemerkt als gebiedskern met een bovenlokale functie en bijbehorende ontwikkelruimte. Tegelijkertijd wijst de gemeente erop dat zij zowel tot regio Noord als regio Zuidwest behoort en kansen ziet om als schakel tussen beide regio's te functioneren.

Antwoord

Wij herkennen dat u in meerdere regio's valt. De indeling in regio's in paragraaf 3.5 is gebaseerd op het dagelijkse systeem voor verplaatsingen en voorzieningen. In uw geval is er sprake van een oriëntatie op zowel Noord als Zuidwest Drenthe en in iets mindere mate Zuid en Oost Drenthe. Voor ons betekent dat dat we in alle drie verstedelijkingsstrategieën rekening houden met bijvoorbeeld Beilen. U verwoordt dat terecht als een schakelfunctie. Wij gaan hier graag verder met u over in gesprek.

Ziet een dilemma over de indeling van woningmarktregio's en wil hierover met de provincie in gesprek.

Antwoord

De woningmarktregio's zijn gebaseerd op de geografische grootte van een markt van vraag en aanbod van woningen. In het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma werken we met drie woningmarktregio's. Wij gaan ook hier graag verder met u over in gesprek.

Nummer G.11

Vraagt om de lijn van de Omgevingsvisie met de strategie van de regio Zwolle te verduidelijken.

Antwoord

Wij hebben in paragraaf 3.5 uitgewerkt op welke manier wij willen werken met verstedelijkingsstrategieën voor de drie Drentse regio's. Onze gezamenlijke agenda voor de ontwikkeling van Zuidwest Drenthe bepaalt onze inzet in de Regio Zwolle.

Nummer G.13

Suggereert om, ook al is het geen programma, de Nota Ruimte toe te voegen aan tabel 4. En hier nadrukkelijk de schaa sprong opgave van de Regio Groningen Assen te benoemen, bijvoorbeeld als een toevoeging aan de tekst over de NOVEX-regio RGA.

Antwoord

Wij hebben in tabel 4 de nationale programma's gericht op verstedelijking energie en infrastructuur opgenomen. De geformuleerde ambitie is overgenomen uit de betreffende beleidsplannen. De Nota Ruimte is de nationale Omgevingsvisie, waar de

genoemde nationale programma's op zijn gebaseerd. Wij stellen voor om de tekst in tabel 3 aan te passen voor wat betreft de positie van Assen en schaa sprong van de Regio Groningen Assen.

Wijziging

tabel 3, tweede rij

Inzetten op schaa sprong van Regio Groningen Assen en het versterken van de positie van Assen in het stedelijk netwerk door te investeren in de verbinding met Groningen en de versterking van de economie. Benutten van de mogelijkheden van de stad Assen en de dorpen, zoals Roden en Zuidlaren, voor het invullen van een deel van de regionale woonbehoefte.

Nummer I.46

Vindt dat de sociale opgaven (zoals wonen/zorg voor vergrijzing) onvoldoende stevig zijn vastgelegd. Vreest dat gemeenten daardoor later vastlopen bij lokaal maatwerk voor woningbouw/zorg. Ziet spanning tussen ambities voor een vitaal platteland en de concentratie van groei en activiteiten in steden en goed verbonden kernen. Vraagt om een gelijkwaardige borging van de sociale opgave in het Kompas en om nuancering van het centralisatiebeleid zodat kernen buiten stedelijke netwerken voldoende ontwikkelruimte houden voor vitaliteit.

Antwoord

Wij zijn van mening dat een concentratie van ontwikkeling op goed verbonden locaties hand in hand kan gaan met een plattelandsbeleid gericht op het voorzien in de lokale (sociale) behoefte en wensen van onze inwoners in dorpen en kleine kernen. We zijn het met u eens dat lokaal maatwerk in een dorp een hele andere aanpak is dan het bouwen in volume in of aan een stad. Wij willen onze gemeenten ondersteunen in beide. In het Kompas is brede welvaart, inclusief sociale aspecten, integraal onderdeel van de afweging.

Nummer O.30

Wijst op mogelijke bodemverontreiniging vlak over de grens, wat relevant is voor grensoverschrijdende milieubeoordeling. Vraagt om betrokken te worden bij verdere uitwerking van grensoverschrijdende infrastructuur.

Antwoord

Wij danken u voor deze opmerking. Wij betrekken u bij grensoverschrijdende infrastructuur.

Nummer O.32

Vraagt om de regionale ontwikkelstrategie economisch scherper uit te werken. Maak per regio duidelijk welke economische functie centraal staat, welke bedrijventerreinen en werklocaties nodig zijn, welke infrastructuur daarbij hoort en welke investeringen prioriteit krijgen.

Antwoord

Wij zijn het met u eens dat de regionale verstedelijkingsstrategie verder uitgewerkt moet worden. Wij willen daar samen met onder andere de betreffende gemeenten en in de context van het rijksbeleid verder inhoud en vorm aan geven.

Nummer O.51

Roept op om de logistieke sector te erkennen als een cruciale factor voor het functioneren van de Drentse economie en samenleving. Vraagt aandacht voor logistiek in de behoefteraming voor werklocaties. Vraagt te kijken naar mogelijkheden voor uitbreiding van bestaande regionale logistieke hubs en voldoende voorzieningen voor stadslogistiek.

Antwoord

Wij steunen uw oproep dat de logistieke sector een cruciale factor is voor het functioneren van de Drentse economie en samenleving. Om die reden is bereikbaarheid voor goederentransport onder het versterken van netwerken voor mobiliteit benoemd als vestigingsvoorwaarde en is het verkeersnetwerk voorwaardenscheppend en sturend voor de ontwikkeling van wonen en werken. Uitgangspunt is dat ontwikkelingen concentreren op plekken die goed zijn aangesloten op de hoofdnetwerken voor mobiliteit en energie.

In de behoefteraming voor bedrijventerreinen wordt rekening gehouden met een grotere ruimtevraag als gevolg van groei in logistieke activiteiten. De verwachting is dat de bestaande bedrijven meer ruimte nodig hebben voor circulaire activiteiten, zoals (retour)logistiek van grondstoffen en materialen op logistieke hubs. Ook is de verwachting dat meer logistieke bedrijven zich zullen vestigen in Drenthe. Dit leidt naar een grotere vraag naar bedrijventerreinen. Om voldoende op termijn bedrijfsruimte aan te kunnen bieden, maken we samen met gemeenten afspraken over de programmering van bedrijventerreinen.

3.5.3 Ontwikkeling Hondsrug

Nummer I.27

Maakt zich zorgen over de keuze om woningbouw te concentreren in dorpen zoals Borger, Gieten en Zuidlaren. Geeft aan dat dit kan leiden tot aantasting van de authenticiteit van dorpen en het omliggende landschap, zoals elders in Nederland is gebeurd. Vindt dat in de visie ontbreekt volgens de indiener een duidelijke afweging of visie op het behoud van deze ruimtelijke en landschappelijke kwaliteiten.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie de dorpen Borger, Gieten en Zuidlaren aangeduid als gebiedskernen, dat wil zeggen kernen met een bovenlokaal verzorgingsgebied en een opgave in de opvang van regionale groei in wonen en werken. De functie als gebiedskern is gebaseerd op de huidige situatie en de gunstige positie ten opzichte van de netwerken voor economie, energie en mobiliteit. De gemeente is aan zet in de keuze van locaties voor bijvoorbeeld woningbouw. Wij hebben in hoofdstuk 1.4 van de Omgevingsvisie aangegeven dat we zorgvuldig met de afweging van nieuwe uitbreidingslocaties omgaan, onder andere door 'water en bodem sturend' en omgevingskwaliteit als leidend principe te hanteren en het Kompas toe te passen. In hoofdstuk 4 hebben we aangegeven hoe we omgaan met de kwaliteitsdragers van ons Drentse landschap. In de provinciale Omgevingsverordening zijn regels opgenomen voor het behoud en de bescherming van deze kwaliteiten.

Uit kritiek op het verbreden van het woningbouwbeleid naar dorpen op de Hondsrug, zoals Zuidlaren, Gieten en Borger. Vindt de noodzaak ontbreken om in deze kernen woningbouw actief te stimuleren.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie de dorpen Borger, Gieten en Zuidlaren aangeduid als gebiedskernen, dat wil zeggen kernen met een bovenlokaal verzorgingsgebied en een opgave in de opvang van regionale groei in wonen en werken. De functie als gebiedskern is gebaseerd op de huidige situatie en de gunstige positie ten opzichte van de netwerken voor economie, energie en mobiliteit. De gemeente is aan zet in de keuze van locaties voor bijvoorbeeld woningbouw.

Nummer O.5

Ondersteunt de inzet op concentratie van woningbouw in stedelijke gebieden, maar plaatst vraagtekens bij de uitbreiding van gebiedskernen naar dorpen zoals Borger, Gieten en Zuidlaren. Geeft aan dat extra groei daar ten koste kan gaan van de

landschappelijke kwaliteiten van de Hondsrug. Uit twijfel over de omvang van de woningbouwopgave; hogere aantallen worden als onrealistisch en ruimtelijk ingrijpend beschouwd. Vraagt om meer duidelijkheid over waar woningbouw precies wordt toegestaan en hoe dit zich verhoudt tot andere belangen zoals landschap, water, landbouw en ruimtelijke kwaliteit.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie de dorpen Borger, Gieten en Zuidlaren aangeduid als gebiedskernen, dat wil zeggen kernen met een bovenlokaal verzorgingsgebied en een opgave in de opvang van regionale groei in wonen en werken. De functie als gebiedskern is gebaseerd op de huidige situatie en de gunstige positie ten opzichte van de netwerken voor economie, energie en mobiliteit. De gemeente is aan zet in de keuze van locaties voor bijvoorbeeld woningbouw. Wij hebben in hoofdstuk 1.4 van de Omgevingsvisie aangegeven dat we zorgvuldig met de afweging van nieuwe uitbreidingslocaties omgaan, onder andere door 'water en bodem sturend' en omgevingskwaliteit als leidend principe te hanteren en het Kompas toe te passen. In hoofdstuk 4 hebben we aangegeven hoe we omgaan met de kwaliteitsdragers van ons Drentse landschap. In de provinciale Omgevingsverordening zijn regels opgenomen voor het behoud en de bescherming van deze kwaliteiten.

Nummer O.20

Is van mening dat woningbouw van enige schaal mogelijk moet zijn in de grotere groeikernen (Assen, Hogeveen, Emmen, Meppel). Ziet beperkte mogelijkheden voor Zuidlaren, Gieten en Borger. Vooral in de kleine (es)dorpen liggen veel kleinschalige open ruimtes, maar vaak zijn deze juist bepalend voor het karakter van het dorp. Is van mening dat daar zeer zorgvuldig mee omgegaan moet worden.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie de dorpen Borger, Gieten en Zuidlaren aangeduid als gebiedskernen, dat wil zeggen kernen met een bovenlokaal verzorgingsgebied en een opgave in de opvang van regionale groei in wonen en werken. De functie als gebiedskern is gebaseerd op de huidige situatie en de gunstige positie ten opzichte van de netwerken voor economie, energie en mobiliteit. De gemeente is aan zet in de keuze van locaties voor bijvoorbeeld woningbouw. Wij hebben in hoofdstuk 1.4 van de Omgevingsvisie aangegeven dat we zorgvuldig met de afweging van nieuwe uitbreidingslocaties omgaan, onder andere door 'water en bodem sturend' en omgevingskwaliteit als leidend principe te hanteren en het Kompas toe te passen. In hoofdstuk 4 hebben we aangegeven hoe we omgaan met de kwaliteitsdragers van ons Drentse landschap. In de provinciale Omgevingsverordening zijn regels opgenomen voor het behoud en de bescherming van deze kwaliteiten.

3.5.4 Kaart en afbeeldingen

Nummer G.2

Heeft een aantal opmerking bij Kaart 3. Vindt dat de bedrijventerreinen Buitenvaart en Riegmeer te klein zijn ingetekend en het onderscheid tussen de aanduidingen elektrificatie en energieknooppunten niet helder is. Vraagt of de locatieaanduidingen op de goede plek moeten staan.

Antwoord

De contouren van de bedrijventerreinen zijn op basis van de geactualiseerde IBIS gegevens. De energieknooppunten zijn met een icoon aangegeven. De energiestations als onderdeel van de energie-infrastructuur hebben een ander icoon. De iconen van kaart 3 staan bij benadering op de locatie geprojecteerd. Het bedrijventerrein Buitenvaart/Riegmeer valt weg onder een icoon.

Wijziging

Kaart 3: verplaatsen icoon elektrificatie om onderliggende bedrijventerrein zichtbaar te maken.

Nummer G.6

Mist legenda-eenheden bij afbeelding 5 en 6 en mist een pijl over het Meppelerdiep ontbreekt. Deze is opgenomen in een TEN-T-corridor.

Antwoord

Wij danken u voor het wijzen op deze omissie en passen afbeelding 5 en 6 aan.

Wijziging

Afbeelding 5: legenda en Afbeelding 6 Meppelerdiep toevoegen.

Constaateert dat er in kaart 3 gebruik is gemaakt van verouderde geodata van het bestaand stedelijk gebied.

Antwoord

De begrenzing van 'bestaand stedelijk gebied' wordt vastgelegd (en geactualiseerd) in de provinciale Omgevingsverordening. Wij nemen de begrenzing van bestaand stedelijk gebied niet op in het DSO voor definitieve Omgevingsvisie.

Wijziging

Wijziging DSO – bestaand stedelijk gebied eruit.

Nummer G.13

Mist het TT-circuit en de Toeristisch Recreatieve Zone, zowel in tekst als op de kaarten. Vragen om deze op te nemen in de definitieve visie.

Antwoord

Wij hebben op de kaarten van de Omgevingsvisie aangegeven waar wij welke opgaven zien en vervolgens hoe wij met betrekking tot die opgave willen handelen. Wij hebben geen specifieke opgave voor het TT-circuit en om deze reden is het niet opgenomen in kaart 3. Dat wil niet zeggen dat we het TT-circuit niet belangrijk vinden, bijvoorbeeld vanuit een economisch of toeristisch-recreatief perspectief. We beschouwen het TT-circuit net als het Drents Museum en Wildlands als toeristisch-recreatieve hotspots. Wij zien de Toeristisch Recreatieve Zone als onderdeel van de zuidelijke stadsrand van Assen. In hoofdstuk 4 hebben we aangegeven samen met de gemeenten uitwerking te willen geven aan de ontwikkeling van stads- en dorpsranden.

Vindt dat kaart 3 onvoldoende beeld geeft van de ontwikkelingen in Assen. Vraagt de volledige wijk Kloosterveen op te nemen zoals die staat in de vastgestelde structuurvisie van de gemeente Assen. Ziet daarnaast de doorontwikkeling van het Messchenveld graag ingetekend. Geeft aan dat in de legenda bij Spoorwegen naast frequentieverhoging ook versterking en verbetering aan de orde zijn.

Antwoord

Wij passen de tekst in de legenda aan en passen de begrenzing aan conform de structuurvisie van gemeente Assen.

Wijziging

Kaart 3 tekstaanpassing legenda item Spoorwegen: Het spoorwegennetwerk in Drenthe sluit aan op het huidige Nederlandse hoofdrailnet en het Duitse spoornetwerk. Het opheffen van knelpunten en frequentieverhoging op bestaand spoor versterkt de hoogwaardige verbinding met stedelijke gebieden buiten onze regio.

3.6. Versterken van de netwerken voor economie

3.6.1 Economisch beleid

Nummer G.6

Mist een verwijzing naar de REB 2040 van de Regio Zwolle en de corridor A32.

Antwoord

De Ruimtelijk Economische Bouwsteen Regio Zwolle 2040 wordt inderdaad niet genoemd, maar zoals afgesproken in de Stuurgroep REB2040, is de redeneerlijn voor voldoende ruimte voor economie wel degelijk onderdeel van het beleid door in de programmering ruimte te reserveren voor Noord IV en het regionaal bedrijventerrein Zuidoost Drenthe. De A32 is als (inter)regionale corridor opgenomen in de Omgevingsvisie.

Nummer G.8

Vindt de ontwikkeling van de Veiligheids-campus en de Greenwise campus van een andere orde dan de overige hubs die worden genoemd. Maakt de koppeling tussen de Greenwise campus en het behoud en ontwikkeling van het Treant ziekenhuis.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van de Greenwise campus en de opgave voor een toekomstbestendig zorgsysteem. De campussen die zijn genoemd in de Omgevingsvisie zijn verschillend van karakter en vervullen een vergelijkbare functie voor verschillende doelgroepen of sectoren. Wij werken graag met u en andere partners aan de Greenwise Campus Emmen, die wordt ingericht als geïntegreerde kennis- en innovatieomgeving waar onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven structureel samenwerken.

Nummer I.44

Pleit voor een sterkere koppeling tussen ruimtelijk beleid en economische productiviteit en innovatie. Vraagt om ruimte te bieden voor toepassing van nieuwe technologieën en om een krachtig innovatie-ecosysteem te ondersteunen en economische vernieuwing stimuleren.

Antwoord

Wij richting ons in het economisch beleid, vastgelegd in de Economische Koers, onder andere op het stimuleren van economische sectoren en clusters als de maakindustrie, die (potentieel) van groot belang zijn voor het verdienvermogen van Drenthe. Ook ondersteunen we de doorontwikkeling van innovatie-ecosystemen. Het gaat hierbij onder andere om het bevorderen van niet-ruimtelijke aspecten als kennisontwikkeling en -benutting, stimuleren van innovatie en bevorderen van ondernemerschap.

Benadrukt het belang van investeringen in menselijk kapitaal voor de regio en pleit voor een sterkere verankering hiervan in de Omgevingsvisie. Vraagt om een betere verbinding tussen onderwijs, arbeidsmarkt en economie, het versterken van campusontwikkeling

en kennisinfrastructuur, en meer aandacht voor leven lang ontwikkelen als onderdeel van regionale ontwikkeling.

Antwoord

Wij hebben het belang van kennis en innovatie en daarvoor bedoelde omgevingen of ecosystemen in de vorm van campussen en hubs nadrukkelijk benoemd in de Omgevingsvisie. In de Economische Koers hebben wij uitgewerkt hoe we naar een toekomstbestendige en vitale economie en brede welvaart toe werken. Wij zien dat het versterken van menselijk kapitaal, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het investeren in kennisinfrastructuur en campusontwikkeling bijdraagt aan een veerkrachtige arbeidsmarkt, innovatie en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Voor een vitale economie is een goed functionerende arbeidsmarkt en voldoende gekwalificeerd personeel een belangrijke randvoorwaarde. Deze lijn krijgt onder andere concreet invulling via de ontwikkeling van de Greenwise Campus Emmen, die wordt ingericht als geïntegreerde kennis- en innovatieomgeving waar onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven structureel samenwerken.

Pleit voor een sterkere koppeling tussen ruimtelijk beleid en economische productiviteit en innovatie. Er wordt gevraagd om ruimte te bieden voor toepassing van nieuwe technologieën en om een krachtig innovatie-ecosysteem te ondersteunen en economische vernieuwing stimuleren.

Antwoord

Wij richting ons in het economisch beleid, vastgelegd in de Economische Koers, onder ander op het stimuleren van economische sectoren en clusters als de maakindustrie, die (potentieel) van groot belang zijn voor het verdienvermogen van Drenthe. Ook ondersteunen we de doorontwikkeling van innovatie-ecosystemen. Het gaat hierbij onder andere om het bevorderen van niet-ruimtelijke aspecten als kennisontwikkeling en -benutting, stimuleren van innovatie en bevorderen van ondernemerschap.

Benadrukt het belang van voldoende ontwikkelruimte voor een toekomstbestendige industrie. Pleit voor een goede balans tussen ecologische ambities en economische ontwikkeling, met voldoende fysieke en milieuruimte voor bestaande en nieuwe industriële activiteiten. Vraagt om bescherming van bestaande werklocaties en ruimte voor uitbreiding en verduurzaming. Pleit voor maatwerk in economische kerngebieden, zodat de industrie zich kan ontwikkelen binnen de randvoorwaarden van de verschillende transitie.

Antwoord

De toekomstige ruimtevraag voor bedrijvigheid, waaronder industriële activiteiten, is in het kader van de Omgevingsvisie, uitgewerkt in de Behoefteraming 2026. We maken

met de Drentse gemeenten regionale programmeringsafspraken over de (her)ontwikkeling van bedrijventerreinen. Het beter benutten van de bestaande ruimte speelt een belangrijke rol in de revitalisering van bedrijventerreinen. Op deze manier borgen we voldoende ruimte voor bestaande en nieuwe bedrijven.

Benadrukt het belang van investeringen in menselijk kapitaal voor de regio en pleit voor een sterkere verankering hiervan in de Omgevingsvisie. Vraagt om een betere verbinding tussen onderwijs, arbeidsmarkt en economie, het versterken van campusontwikkeling en kennisinfrastructuur, en meer aandacht voor leven lang ontwikkelen als onderdeel van regionale ontwikkeling.

Antwoord

Wij hebben het belang van kennis en innovatie en daarvoor bedoelde omgevingen of ecosystemen in de vorm van campussen en hubs nadrukkelijk benoemd. In de Economische Koers hebben wij uitgewerkt hoe we naar een toekomstbestendige en vitale economie en brede welvaart toe werken. Wij zien dat het versterken van menselijk kapitaal, de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en het investeren in kennisinfrastructuur en campusontwikkeling bijdraagt aan een veerkrachtige arbeidsmarkt, innovatie en een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Een goed functionerende arbeidsmarkt en voldoende gekwalificeerd personeel is een belangrijke randvoorwaarde voor een vitale economie. Deze lijn krijgt onder andere concreet invulling via de ontwikkeling van de Greenwise Campus Emmen, die wordt ingericht als geïntegreerde kennis- en innovatieomgeving waar onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven structureel samenwerken.

Nummer I.53

Geeft aan een duidelijke economische langetermijnvisie te missen, die er wel lijkt te zijn voor natuur, water en ruimtelijke kwaliteit. Vraagt om een Drenthe dat niet alleen juridisch houdbaar is, maar ook economisch vitaal, maatschappelijk krachtig en toekomstbestendig.

Antwoord

Wij gaan in het programma Toekomstgericht Landelijk Gebied (TLGD) verder in op de effecten van stoppende landbouwbedrijven. De (middel)langetermijnvisie op de Drentse Economie is beschreven in de Economische Koers. De Economische Koers Drenthe is samen met onze partners opgesteld, op basis van de uitgangspunten slim, groen en met impact en gericht op een toekomstbestendige en vitale economie. In de Acquisitie Agenda Drenthe is de strategie uitgewerkt voor het aantrekken en ondersteunen van nieuwe bedrijven die zich in Drenthe willen vestigen en voor

bestaande bedrijven die binnen Drenthe willen verhuizen of uitbreiden. Wij focussen de acquisitie de komende jaren op vier kansrijke sectoren, waaronder de Agrofood.

3.6.2 Attero Wijster

Nummer O.65

Waardeert dat de locatie Attero Wijster is aangewezen als economische hotspot en energie-intensief industriecluster in de omgevingsvisie. Onderschrijft de gezamenlijke ambitie op het gebied van circulariteit, energietransitie en klimaat. Ziet uit naar verdere samenwerking met de provincie om deze ambities te realiseren. Onderschrijft de constatering dat de energietransitie, circulaire economie en klimaatadaptatie extra ruimte vragen. Benadrukt dat Attero Wijster zich ontwikkelt tot een belangrijke hub voor circulaire en energieactiviteiten, met het Energie Transitie Park als centrale plek voor clustering en synergie. Pleit voor het verruimen van de mogelijkheden voor vestiging van bedrijven op dit terrein, in afstemming met de gemeente. Geeft aan dat bij verdere groei ook aangrenzend gebied (aan de industriële zijde) kan worden benut voor bedrijven die bijdragen aan circulariteit, energie en klimaatopgaven.

Antwoord

Wij werken graag samen met u aan de realisatie van de ambities voor de locatie Attero Wijster. Het ETP in Wijster is een uniek gebied in Drenthe vanwege de beschikbaarheid van uitgeefbare bedrijfskavels op een bedrijventerrein met een hoge milieu categorie. In de Scenariostudie gebiedsvisie VAM-berg en ETP - is de wens onderzocht voor het verbreden van de vestigingsmogelijkheden. Daarin hebben wij gezamenlijk uitgesproken om op termijn toe te willen werken naar een circulaire hotspot. Daarbij is het uitgangspunt om de bestaande (milieu)ruimte voor bedrijvigheid te benutten. Waar nodig gaan we met gemeenten in gesprek over strategische uitbreiding. Hierover maken gemeenten onderling en met provincie afspraken over de regionale programmering van bedrijventerreinen. Het verruimen van de mogelijkheden voor vestiging van bedrijven op bedrijventerreinen is daar onderdeel van.

3.6.3 Zorgen economische groei

Nummer I.16

Maakt zich zorgen over de ruimte die in en rond de A37-corridor wordt geboden aan economische ontwikkeling en aan grote ruimtevragers. Verzoekt om in de definitieve Omgevingsvisie en in de uitwerking daarvan, expliciet vast te leggen dat voor Nieuw-Dordrecht, Bedrijvenpark A37 en de A37-corridor geen aanvullende ontwikkelruimte voor regionale bedrijvigheid, logistiek of grote ruimtevragers wordt geboden zonder dat nut en noodzaak voor is aangetoond en duidelijke randvoorwaarden worden gesteld aan de gevolgen voor waterafvoer/klimaatbestendigheid, netcapaciteit, verkeersdruk, cumulatieve geluidhinder en de bescherming van de woonomgeving.

Antwoord

De Omgevingsvisie formuleert op strategisch niveau ontwikkelrichtingen voor de lange termijn. Het benoemen van ontwikkelruimte in de A37-corridor betekent nadrukkelijk geen automatisch ontwikkelrecht en geen vooruitlopen op concrete planologische besluiten. Nadere uitwerking en besluitvorming vinden plaats in latere fasen, waarbij per initiatief wordt beoordeeld of ontwikkeling aanvaardbaar is.

Wij vinden het van belang dat afwegingen op het gebied van waterhuishouding, netcapaciteit, verkeer, geluid en leefbaarheid zorgvuldig worden gedaan, en dat omwonenden daarbij worden betrokken. Deze aspecten maken onderdeel uit van de afwegingskaders die op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau gelden bij concrete plannen en worden verder uitgewerkt via programma's, omgevingsplannen en projectbesluiten. Daarbij is het uitgangspunt dat ontwikkelingen niet mogen leiden tot een verslechtering van de omgevingskwaliteit en dat cumulatieve effecten in samenhang worden beschouwd.

Specifiek voor water en klimaatadaptatie geldt dat nieuwe ontwikkelingen moeten voldoen aan geldende normen voor waterafvoer, waterberging en klimaatbestendigheid. Voor energie-infra wordt aangesloten bij de beschikbare netcapaciteit en de afspraken binnen regionaal en nationaal energiebeleid. Verkeers- en geluidseffecten worden, waar aan de orde, onderzocht in het kader van concrete plannen en bijbehorende milieubeoordelingen.

Wij kiezen bewust voor een Omgevingsvisie met richtinggevende uitspraken en randvoorwaarden, zonder deze op voorhand volledig juridisch te dicht te timmeren. Daarmee blijft ruimte bestaan voor maatwerk en een gebiedsgerichte afweging, in samenwerking met gemeenten, waterschappen, netbeheerders en betrokkenen uit de omgeving.

Nummer I.27

Uit kritiek op de sterke nadruk op economische groei in de Omgevingsvisie en pleit voor een meer evenwichtige benadering. Vindt dat de provincie ook moet nadenken over wanneer groei voldoende is en meer aandacht moeten hebben voor samenhang met andere opgaven zoals natuur, water en leefomgeving. Ervaart de uitgesproken focus op economische groei, zoals bepleit door partijen als Ondernemend Emmen, als eenzijdig en ongenueanceerd.

Antwoord

Het ruimtelijk-economische beleid in de Omgevingsvisie is gericht op het in stand houden van brede welvaart door bevolkingsgroei. Werkgelegenheid en inkomen zijn daarbij van belang voor materieel en geestelijk welbevinden. Het leidend principe

‘Versterken van economische waarde’ (paragraaf 1.4) geeft aan dat we vooral op zoek zijn naar ontwikkelingen die de economische structuur en het MKB versterken met activiteiten die van meerwaarde zijn. Wij vinden deze aandacht terecht en in balans met de opgaven voor natuur, water en leefomgeving.

Nummer I.34

Adviseert om de grens te trekken waar de economie nog meer ruimte claimt van het natuurlijk landschap, omdat het unieke landschap van Drenthe een van de selling points is waarop veel economie kan draaien.

Antwoord

We zijn met u van mening dat het aantrekkelijke landschap van Drenthe moet worden beschermd en dat landschap een belangrijke rol speelt in de regionale economie, bijvoorbeeld voor recreatie en toerisme en landbouw. Wij hebben in hoofdstuk 1 aangegeven dat we zorgvuldig met de afweging van belangen om willen gaan door te werken vanuit leidende principes en door het Kompas te introduceren. In de Omgevingsverordening zijn regels opgenomen ten behoeve van de bescherming van de kwaliteitsdragers van het Drentse landschap.

3.6.4 Werklocaties, bedrijventerreinen

Nummer G.8

Vraagt om de ontwikkeling van het toekomstig bedrijventerrein aan de A37 en het Rundedal op kaart weer te geven. Vraagt aandacht voor ruimte voor circulaire economie, conform de programmeringsafspraken. Vraagt om duidelijkheid over grote vestigers en bijbehorende ruimtelijke eisen.

Antwoord

De toekomstige ruimtevraag voor bedrijvigheid is, in het kader van de Omgevingsvisie, uitgewerkt in de Behoefteraming 2026. Daarin zijn onder andere de toekomstige ontwikkelingen ten aanzien van energie, circulair en defensie meegenomen als ook de ambities voor woningbouw. Daarbij wordt ook stilgestaan bij de additionele ruimtevraag naar bedrijventerreinen. Wij zijn voornemens om de bestaande programmeringsafspraken te herzien naar aanleiding van de Behoefteraming 2026. We gaan daar graag met u over in gesprek.

Nummer G.9

Onderschrijft de provinciale lijn om ruimte voor bedrijvigheid vooral te zoeken door bestaande terreinen beter te benutten en zorgvuldig nieuwe locaties te kiezen. Geeft aan dat bedrijventerreinen in Midden-Drenthe vooral een lokale functie hebben, met als regionale uitzondering het Energie Transitie Park Wijster, dat zij terecht als regionale hotspot terugziet in de Omgevingsvisie. Ziet kansen om – gezien de corridorligging – ook

Beilen sterker regionaal te positioneren en verwacht zij een groeiende behoefte aan bedrijfslocaties; hierover wil zij graag met de provincie in gesprek.

Antwoord

Wij zijn voornemens om de bestaande programmeringsafspraken te herzien naar aanleiding van de Behoefteraming 2026. We gaan daar graag met u over in gesprek.

Nummer G.13

Wijst op de urgentie van voldoende aanbod aan bedrijventerreinen, met name binnen de Regio Groningen-Assen (RGA), en vraagt om dit explicieter te betrekken in de Omgevingsvisie. Ziet graag ook Zuid-Oost Assen, Messchenveld en werklandschap Assen-Zuid benoemd als economische hotspots en zien, en als verder vooruit wordt gekeken, ook de veiligheidscampus.

Antwoord

De toekomstige ruimtevraag voor bedrijvigheid, waaronder industriële activiteiten, is in het kader van de Omgevingsvisie, uitgewerkt in de Behoefteraming 2026. Voldoende en goed passend aanbod van bedrijventerreinen is onderdeel van de programmeringsafspraken die binnen de Regio Groningen-Assen worden gemaakt. Messchenveld en Werklandschap Assen-Zuid zijn voorbeelden van regionale (grootschalige) bedrijventerreinen met een belangrijke regio-overstijgende functie. Deze hebben de specifieke aandacht in ons beleid. Assen-Zuid was al genoemd, hier zullen we ook de naam 'werklandschap' aan toevoegen. De doorontwikkeling van Messchenveld is weliswaar geen strategische uitbreiding, maar door de herbestemming zal ook plancapaciteit voor regionale bedrijven toegevoegd worden. Wij zullen deze daarom ook opnemen in de tekst. De Veiligheidscampus wordt al genoemd.

Wijziging

Paragraaf 3.6. Borgen voldoende aanbod aan bedrijventerreinen..opsomming aanpassen:

- Zuidoost: Regionaal bedrijventerrein Zuidoost Drenthe/A37, Rundedal Emmen
- Zuidwest: Noord IV Meppel
- Noord: Messchenveld (uitbreiding en doorontwikkeling), Werklandschap Assen Zuid, GAE Bravo Tynaarlo

Assen Zuid-Oost valt als informele werklocatie niet in deze opsomming, maar is vanwege de combinatie als stationslocatie met geclusterde zorg en kantoren van bovenregionaal belang. Daarom zullen wij deze opnemen in de Omgevingsvisie.

Wijziging

Paragraaf 3.6. Ontwikkelen van economische hotspots...: bullit toevoegen: Informele werklocaties van regionaal belang (clusters van zorglocaties en stationsomgevingen), zoals Assen Zuid-Oost.

Nummer G.14

Geeft aan dat de beschrijving van de toekomstige ruimtevraag voor bedrijvigheid onvoldoende concreet is en vraagt om nadere aanscherping. Door bevolkingsgroei en economische ontwikkeling zal de vraag naar ruimte toenemen, zowel vanuit nieuwe bedrijven als bestaande bedrijven. Daarnaast vragen ook andere opgaven (zoals energietransitie, klimaatadaptatie en infrastructuur) extra ruimte op bedrijventerreinen. Verzoekt om in de Omgevingsvisie expliciet te borgen dat er in de regionale afstemming en prognoses voldoende flexibiliteit en ontwikkelruimte blijft bestaan, zodat gemeenten de benodigde ruimte en voorzieningen op bedrijventerreinen kunnen realiseren.

Antwoord

De toekomstige ruimtevraag voor bedrijvigheid is, in het kader van de Omgevingsvisie, uitgewerkt in de Behoefteraming 2026. Daarin zijn onder andere de toekomstige ontwikkelingen ten aanzien van energie, circulair en defensie meegenomen als ook de ambities voor woningbouw. Daarbij wordt ook stilgestaan bij de additionele ruimtevraag naar bedrijventerreinen. Wij zijn voornemens om de bestaande programmeringsafspraken te herzien naar aanleiding van de Behoefteraming 2026. We gaan daar graag met u over in gesprek. Binnen de programmeringsafspraken is ruimte voor regionale afstemming en flexibiliteit om ook ruimte te kunnen bieden aan toekomstige bedrijvigheid.

Nummer I.44

Benadrukt het belang van voldoende ontwikkelruimte voor een toekomstbestendige industrie. Pleit voor een goede balans tussen ecologische ambities en economische ontwikkeling, met voldoende fysieke en milieuruimte voor bestaande en nieuwe industriële activiteiten. Vraagt om bescherming van bestaande werklocaties en ruimte voor uitbreiding en verduurzaming. Pleit voor maatwerk in economische kerngebieden, zodat de industrie zich kan ontwikkelen binnen de randvoorwaarden van de verschillende transitie.

Antwoord

De toekomstige ruimtevraag voor bedrijvigheid, waaronder industriële activiteiten, is in het kader van de Omgevingsvisie, uitgewerkt in de Behoefteraming 2026. We maken met de Drentse gemeenten regionale programmeringsafspraken over de

(her)ontwikkeling van bedrijventerreinen. Het beter benutten van de bestaande ruimte speelt een belangrijke rol in de revitalisering van bedrijventerreinen. Op deze manier borgen we voldoende ruimte voor bestaande en nieuwe bedrijven.

Nummer O.21

Onderschrijft de constatering dat watergebonden bedrijventerreinen schaars zijn. Vraagt om actief beleid in de Omgevingsvisie op te nemen, zowel lokaal als regionaal, gericht op het vergroten en beter benutten van het aanbod van havengebonden terreinen.

Antwoord

Bedrijventerreinen met kenmerken die schaars zijn, zoals watergebonden bedrijventerreinen van Meppel en de overslagterreinen van Coevorden, hebben specifieke aandacht. We zijn met de gemeenten in gesprek over de kwantiteit en de kwaliteit van deze terreinen.

Nummer O.32

Vraagt om in hoofdstuk 3.6 op te nemen dat Drenthe naast herstructurering en beter benutten ook nieuwe ruimte voor bedrijventerreinen nodig heeft. Vraagt om dit uit te werken in een provinciale uitvoeringsagenda bedrijventerreinen met per regio inzicht in behoefte, zoekgebieden, herstructureringsopgaven, energiec capaciteit, milieuruimte en bereikbaarheid.

Antwoord

De toekomstige ruimtevraag voor bedrijvigheid, waaronder industriële activiteiten, is in het kader van de Omgevingsvisie, uitgewerkt in de Behoefteraming 2026. Wij maken voor bedrijventerreinen met de Drentse gemeenten regionale programmeringsafspraken over de (her)ontwikkeling van bedrijventerreinen. Op deze manier borgen we voldoende ruimte voor bestaande en nieuwe bedrijven.

3.6.5 Groningen Airport Eelde, BRAVO

Nummer O.5

Uit kritiek op de provinciale inzet op Groningen Airport Eelde en de bijbehorende ontwikkelingen, zoals uitbreiding en het businesspark BRAVO. Is van mening dat het belang van het vliegveld wordt overschat en dat verdere ontwikkeling leidt tot ongewenste effecten voor milieu, klimaat en leefomgeving. Ook wordt de uitbreiding van bedrijventerrein BRAVO op deze locatie als onwenselijk beschouwd.

Antwoord

De Omgevingsvisie formuleert op strategisch niveau ontwikkelrichtingen voor de lange termijn. Onze ambitie is om de luchthaven met alle betrokken partners te ontwikkelen naar goed functionerende luchthaven en een aantrekkelijkere, unieke vestigingslocatie voor luchtvaart gerelateerde bedrijven. De ontwikkeling van Business Park Bravo maakt onderdeel uit van deze bredere ambitie en is geen uitbreiding maar een andere invulling van een deel van het luchthaventerrein. Op basis van nadere uitwerking en besluitvorming krijgt deze ontwikkeling verder vorm binnen de geldende planologische kaders. De provincie onderschrijft het belang van zorgvuldige afwegingen op het gebied van milieu en klimaat, evenals het belang van het betrekken van omwonenden. Daarbij is het uitgangspunt dat ontwikkelingen niet mogen leiden tot een verslechtering van de omgevingskwaliteit en dat cumulatieve effecten in samenhang worden beschouwd.

Nummer O.23

Vindt het bedrijventerrein Bravo van Groningen Airport Eelde een bedreiging voor de omgeving en is in strijd met de Omgevingsvisie van de gemeente Tynaarlo. Vraagt om strikte voorwaarden voor het ontwikkelen van een bedrijventerrein Bravo in overeenstemming met de kleinschalige woonomgeving.

Antwoord

Het benoemen van de ontwikkeling op de luchthaven Groningen Airport Eelde betekent nadrukkelijk niet dat er een automatisch ontwikkelrecht gegeven wordt en er is ook geen sprake van het vooruitlopen op concrete planologische besluiten. Nadere uitwerking en besluitvorming vinden plaats in latere fasen, waarbij per initiatief wordt beoordeeld of ontwikkeling aanvaardbaar is. De provincie onderschrijft het belang van zorgvuldige afwegingen op het gebied van milieu en klimaat, evenals het belang van het betrekken van omwonenden. Daarbij is het uitgangspunt dat ontwikkelingen niet mogen leiden tot een verslechtering van de omgevingskwaliteit en dat cumulatieve effecten in samenhang worden beschouwd.

Nummer O.62

Vindt dat de verdere ontwikkeling van Groningen Airport Eelde en het bijbehorende BRAVO businesspark niet passen in de kwetsbare omgeving van de luchthaven en niet passen bij de ambitie voor een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe.

Antwoord

Wij nemen kennis van uw visie op de activiteiten op en om Groningen Airport Eelde. Het Rijk is als bevoegd gezag verantwoordelijk voor het luchthavenbesluit waarin wordt geregeld welke (luchtvaart)activiteiten wel en niet worden toegestaan, milieueisen en de bescherming van de omgeving.

3.7. Versterken van de netwerken voor energie

3.7.1. Kernenergie

Nummer I.23

Vraagt om achter het jarenlange bestaande beleid te blijven staan om kernenergie af te wijzen en kernafval boven en onder de grond in deze provincie geen plek te bieden.

Antwoord

Wij sluiten ondergrondse opslag van radioactief kernafval uit. Opslag bovengronds of in een andere regio is nog wel mogelijk.

Nummer I.26

Wijst op een mogelijke tegenstrijdigheid in de Omgevingsvisie ten aanzien van kernenergie: enerzijds wordt onderzoek naar kleine kernreactoren genoemd, terwijl opslag van radioactief afval wordt afgewezen. Pleit daarom tegen de inzet op kernenergie en vraagt de provincie in plaats daarvan sterker te kiezen voor duurzame energiebronnen zoals zon en wind, om de afhankelijkheid van fossiele brandstoffen te verminderen en klimaatverandering tegen te gaan.

Antwoord

Wij sluiten ondergrondse opslag van radioactief kernafval uit. Opslag bovengronds of in een andere regio is nog wel mogelijk. Vanwege de omvang van de opgave om in 2050 energieneutraal te zijn, sluiten we kernenergie in de vorm van Small Modular Reactors niet uit en onderzoeken we de rol die de reactoren kunnen spelen in de toekomstige energiemix.

3.7.2. Energiebeleid

Nummer G.8

Adviseert Clean Energy Hubs waar meerdere duurzame brandstoffen worden aangeboden expliciet op te nemen in de Omgevingsvisie.

Antwoord

We willen voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van mobiliteit van goederen en personen, materialen, producten tussen stedelijke netwerken binnen en buiten de regio. Wij onderschrijven dat voldoende aanbod van duurzame brandstoffen een essentiële voorwaarde is voor de verduurzaming, zeker langs de (inter)nationale corridors van transport en logistiek. Daarom stellen we voor dit toe te voegen aan de ambitie stimuleren van slim, duurzaam en veilig gebruik van het mobiliteitsnetwerk

Wijziging

Een dekkend netwerk met (semi)publieke laadinfrastructuur en voldoende aanbod van duurzame brandstoffen is van belang voor de verduurzaming van het wagenpark.

Nummer G.11

Onderschrijft de keuze voor clustering van energiesystemen, maar wijst erop dat dit mogelijk niet goed aansluit bij kleinschalige, verspreide economieën zoals in Westerveld. Er wordt gevraagd om een bredere afweging, zodat geen knelpunten ontstaan voor de lokale economie en het toerisme. Daarnaast wordt benadrukt dat de energietransitie ook in landelijke gebieden ruimte en infrastructuur vraagt, onder meer voor elektrificatie en laadvoorzieningen. Gezien het grote aantal bezoekers van de gemeente is het van belang dat de Omgevingsvisie voldoende ruimte biedt om deze voorzieningen ook lokaal te realiseren en zo de regio aantrekkelijk te houden.

Antwoord

Wij hebben in de omgevingsvisie de ambitie opgenomen om vraag en aanbod van energie beter op elkaar te laten aansluiten. Hiermee wordt energie efficiënt ingezet en onnodige druk op het elektriciteitsnet voorkomen. Voor grootschalige energie intensieve ontwikkelingen zien wij met name ruimte in de energieknooppunten. Voor kleinschaliger initiatieven, waarbij opwek en verbruik lokaal goed in balans zijn zien wij ook mogelijkheden buiten de energieknooppunten. Bijvoorbeeld ten behoeve van de elektrificatie van de warmtevoorziening, verduurzaming bedrijven, energieprojecten geïnitieerd vanuit lokale energie coöperaties en laadvoorzieningen.

Wij stellen voor om de ruimte voor kleinschalige energie-initiatieven waarbij opwek en verbruik lokaal in balans zijn expliciet te benoemen.

Wijziging

Paragraaf 3.7 eerste alinea: tekst toevoegen.

Buiten de energieknooppunten zien we ruimte voor kleinschalige energie opwek initiatieven waarbij opwek en verbruik lokaal in balans worden gebracht ten behoeve van initiatieven van lokale energiecoöperaties, het verduurzamen van bedrijven, woonwijken en mobiliteit.

Nummer G.12

Vraag om ruimte voor ontwikkeling van woningbouw en bedrijventerreinen op locaties die kansrijk zijn voor een aansluiting, in plaats van de keuzes voor de meest voor de hand liggende locaties.

Antwoord

Wij hebben in paragraaf 1.4 met de leidende principes en het Kompas aangegeven hoe we om willen gaan met locatieafwegingen voor ontwikkeling van functies. In het Kompas neemt het antwoord op de vraag ‘Doen we de goede dingen op de toekomstbestendige plek?’ een belangrijke plaats in. Naast zorgvuldig ruimtegebruik gaat het bepalen van de goede plek ook in de mogelijkheid om het energienetwerk te versterken of beter te benutten.

Vraagt meer aandacht voor slimme oplossingen zoals smart grids en passief bouwen. Pleit voor inzet op een energiemix.

Antwoord

Wij hebben in paragraaf 3.7 aangegeven voor een mix van duurzame energiebronnen te gaan. Wij onderschrijven het belang van het slim inrichten van het energiesysteem met een mix van duurzame energiebronnen, energyhubs en het op elkaar aansluiten van opwek en verbruik. Wij geven de uitwerking en invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen samen met gemeenten en stakeholders in het gebied verder vorm in het Energieprogramma.

Nummer G.14

Pleit voor meer flexibiliteit in het type energiebronnen, passend bij een energiemix en de dynamiek van de transitie. Het op voorhand uitsluiten van opties wordt als belemmerend gezien en niet in lijn met de geest van de Omgevingswet (van ‘nee, tenzij’ naar ‘ja, mits’).

Antwoord

Wij hebben in paragraaf 3.7 aangegeven voor een mix van duurzame energiebronnen te gaan. Wij onderschrijven het belang van het slim inrichten van het energiesysteem met een mix van duurzame energiebronnen, energyhubs en het op elkaar aansluiten van opwek en verbruik. Wij geven de uitwerking en invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen samen met gemeenten en stakeholders in het gebied verder vorm in het Energieprogramma. We sluiten op voorhand geen type energiebron uit.

Benadrukt dat het energiesysteem provinciegrenzen overschrijdt en vraagt de provincie om ook verantwoordelijkheid te nemen voor netwerkversterking net over de grens, indien dit belangrijk is voor de energievoorziening van Drenthe. Specifiek wordt gewezen op situaties zoals bij Vierverlaten. Roept op tot concrete afspraken met provincie Groningen over prioritering en samenwerking, omdat het ontbreken daarvan een risico

vormt voor de uitvoering van de verstedelijkingsstrategie van de Regio Groningen-Assen.

Antwoord

Wij hebben regelmatige contacten met onze buurprovincies, waaronder Provincie Groningen. Daar waar dit relevant is, pakken we ook gezamenlijke netversterkingsprojecten op, zoals het project DON-Oost samen met Provincie Overijssel. We maken afspraken over prioritering van infrastructuurprojecten zowel in Groningen als in Drenthe via het pMIEK-proces, dat wordt gebruikt als input voor de investeringsplannen van de netbeheerders. De verzorgingsgebieden van de netbeheerders zijn provincie-overstijgend.

Nummer I.27

Vindt dat de Omgevingsvisie te weinig duidelijkheid biedt over het beleid ten aanzien van wind- en zonneparken en kernenergie. Door deze onderwerpen door te schuiven naar een later op te stellen beleidsnota ontbreekt volgens de indiener de noodzakelijke richting. Er wordt gepleit om hierover al in de Omgevingsvisie zelf heldere keuzes en standpunten vast te leggen.

Antwoord

Wij maken de keuze om eerst de huidige opgave uit de Regionale Energie Strategie af te ronden en naast de al bekende en aangewezen locaties geen nieuwe locaties voor grootschalige zonne- en windenergie aan te wijzen in de Omgevingsvisie. Wij geven de uitwerking en invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen samen met gemeenten en stakeholders in het gebied verder vorm in het Energieprogramma. Vanwege de omvang van de opgave om in 2050 energieneutraal te zijn, sluiten we kernenergie in de vorm van Small Modular Reactors niet uit en onderzoeken we de rol die de reactoren kunnen spelen in de toekomstige energiemix.

Nummer I.44

Benadrukt dat een goed functionerende energie-infrastructuur een randvoorwaarde is voor zowel de energietransitie als economische ontwikkeling. Pleit voor prioritering van energie-infrastructuur in industriële clusters, versnelling van projecten rond waterstof, groen gas en elektrificatie, en een betere koppeling tussen energiebeleid en industriële ontwikkeling.

Antwoord

Wij onderschrijven dat een goed functionerende energie- infrastructuur een randvoorwaarde is voor energie intensieve bedrijven. In de Omgevingsvisie leggen we

daarom prioriteit bij grootschalige netverzwaring, op voldoende mogelijkheden voor flexibiliteit en energieopslag, en op inzet op de slimme inrichting van het energiesysteem. Verder zetten we in op de aansluiting van de industrieclusters op de waterstofbackbone en stimuleren we groen gas clusters. De prioritering van de structurerende keuzes in het energiesysteem vindt plaats in het provinciaal Meerjarenprogramma Investerings Energie en Klimaat.

Nummer O.5

Vraagt om een sterkere ruimtelijke doorvertaling van het energiebeleid, met meer aandacht voor energiebesparing en de balans tussen vraag en aanbod. Hoewel het principe van energieknooppunten wordt ondersteund, is de uitwerking hiervan onduidelijk en worden zorgen geuit over de locatie hiervan, onder andere nabij Beilen. Ook wordt gewezen op zorgen over de aanpak van de windenergieopgave, waarbij wordt gevraagd om een duidelijker provinciaal standpunt en randvoorwaarden, bijvoorbeeld ten aanzien van de inpassing en hoogte van windturbines.

Antwoord

Wij geven in de omgevingsvisie aan dat we in zetten op een mix van duurzame energiebronnen. In de omgevingsvisie geven we daarbij randvoorwaarden mee zoals het clusteren van energie-intensieve ontwikkelingen in energieknooppunten en het bij elkaar brengen van opwek en verbruik. Verder geven we in de omgevingsverordening regels mee voor de ruimtelijke inpassing en voorwaarden voor participatie van nieuwe opwek projecten. De verdere invulling van de energieknooppunten en de juiste energiemix op de juiste plek binnen de in de omgevingsvisie gestelde randvoorwaarden pakken we samen met de gemeenten en stakeholders op. Dit wordt verder uitgewerkt in het Energieprogramma. Ook de invulling van het energieknooppunt bij Beilen werken we met de gemeente en stakeholders verder uit.

Nummer O.10

Verzoekt om natuurgebieden en ecologische verbindingzones expliciet uit te sluiten van grootschalige energieprojecten, strengere landschappelijke criteria te hanteren voor grootschalige energieprojecten, prioriteit te geven aan zon op daken, bestaande bedrijventerreinen en reeds verstoorde locaties, participatie van omwonenden en natuurorganisaties vroegtijdig te borgen.

Antwoord

Wij werken, vanuit het oogpunt van zorgvuldig ruimtegebruik, met het principe van de zonneladder in ons energiebeleid. We geven de voorkeur aan zon op dak, binnenstedelijk, en op restgronden. Voor de ontwikkeling van zonneakkers in landelijk gebied wordt een nee, tenzij beleid toegepast. Alleen onder strikte voorwaarden van meervoudig ruimtegebruik die een concrete bijdrage leveren aan een actuele

gebiedsopgave (zoals wateropgave of bijdrage aan een energyhub) wordt dit toegestaan. In beschermde natuurgebieden zoals NNN is het niet mogelijk om zonneparken te ontwikkelen. Hiertoe worden regels opgenomen in de provinciale Omgevingsverordening. Op deze wijze borgen we zorgvuldig ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit.

Nummer O.21

Ziet graag expliciete aandacht voor het vraagstuk van proceswarmte voor de industrie.

Antwoord

Wij zien een belangrijke rol voor (rest) warmte in onze energiemix. Door warmtebronnen slim in te zetten en warmtenetten te ontwikkelen kan bovengrondse ruimtedruk en druk op het elektriciteits-systeem afnemen. Ons uitgangspunt is een mix van duurzame energiebronnen met zoveel mogelijk gebruik van eigen hernieuwbare bronnen. Elektrificatie vormt de ruggengraat van het toekomstige energiesysteem, aangevuld met decentrale opwek en opslag, energiehubs, collectieve warmtenetten en netwerken voor waterstof en groen gas. Wij zien daarbij ook een rol voor de proceswarmte van de industrie. Dit is opgenomen in de Omgevingsvisie en wordt verder uitgewerkt in het Energieprogramma.

Nummer O.32

Vraagt om in de Omgevingsvisie en de daaropvolgende programma's een prioritering uit te werken voor energie-infrastructuur op bedrijventerreinen en economische hotspots. Richt een versnellingstafel bedrijventerreinen en netcongestie in, waarin provincie, gemeenten, netbeheerders en ondernemers per terrein werken aan oplossingen zoals energiehubs, opslag, congestiemanagement, zon-op-dak, laadinfrastructuur, groen gas en waterstof.

Antwoord

Wij herkennen de urgentie van netcongestie op bedrijventerreinen en economische hotspots. Tegelijk vinden wij een aparte versnellingstafel voor bedrijventerreinen niet wenselijk. Een extra tafel gericht op alleen netcongestie is te smal en leidt eerder tot versnippering dan tot een integrale aanpak. Voor bestaande initiatieven en concrete knelpunten werken wij al met het Drents Actieprogramma Netcongestie en de versnellingstafel. Voor nieuwe initiatieven hanteren wij het Kompas (paragraaf 1.4) en vinden wij het van belang dat energie en energie-infrastructuur structureel onderdeel worden van de omgevingstafels, zodat deze vanaf het begin in samenhang met andere ruimtelijke belangen worden afgewogen. De opgave op bedrijventerreinen gaat immers verder dan netcongestie alleen. Ook vraagstukken rond organisatie, verduurzaming, ruimtegebruik en toekomstbestendige inrichting vragen aandacht. Wij werken in de breedte aan deze opgave. De Omgevingsvisie geeft hiervoor de strategische richting. De

verdere uitwerking vindt plaats in programma's en bestaande samenwerkingsstructuren.

Nummer O.38

Waardeert dat de provincie Drenthe in de ontwerpvisie nadrukkelijk aandacht heeft voor netcongestie, energieknooppunten, opslag en systeemintegratie. Vindt het nodig dat de verordening voldoende ruimte laat voor projecten die het energiesysteem slimmer, flexibeler en efficiënter maken. Vraagt om de Omgevingsverordening aan te passen om meer ruimte voor batterijopslag met systeemwaarde te borgen, bij zon op land niet uitsluitend op generieke oppervlaktebeperkingen te sturen, ruimte te geven aan uitbreiding van bestaande zonneparken, combinaties van wind en zon op dezelfde aansluiting expliciet mogelijk te maken. Ziet graag dat ontwikkelpaden na 2040 expliciet mee worden genomen. Wijst op dat de huidige RES nog veel pijlpijnprojecten heeft, waarvan de realiseerbaarheid onder druk staat.

Antwoord

Wij herkennen de groeiende behoefte aan flexibiliteit in het elektriciteitssysteem, zoals opslag en systeemintegratie. We willen daarom actief ruimte geven aan verschillende vormen van opslag, met nadruk op locaties waar ze het systeem het meest ondersteunen zoals bij energieknooppunten en bij opweklocaties.

U verwijst naar de huidige regels in de provinciale Omgevingsverordening. Wij geven de uitwerking en invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen samen met gemeenten en stakeholders in het gebied verder vorm in het Energieprogramma. In het programma wordt ook het ontwikkelpad richting 2040 en 2050 verder uitgewerkt. Deze uitwerking kan aanleiding zijn om de regels in de provinciale Omgevingsverordening aan te passen.

Wijziging

Paragraaf 3.7 eerste alinea:

Bij nieuwe ontwikkelingen moet worden nagedacht over het bijbehorende energiesysteem. Daarbij hoort ook het verkennen van batterijopslag en het beter energetisch op elkaar afstemmen van opwek en energieopslag uit wind en zon en het gebruik daarvan in verschillende energiedragers.

Nummer O.52

Verzoekt om de polder de Lage Land te Matsloot expliciet aan te wijzen en te kwantificeren als locatie voor duurzame energieopwekking en energieopslag en daarbij de combinatie met waterberging voor mogelijk te maken en deze locatie op te nemen als integrale gebiedsontwikkeling passend binnen de provinciale energie- en klimaatdoelstellingen.

Antwoord

Wij wijzen in de Omgevingsvisie geen specifieke locaties aan.

Nummer O.57, O.58 en O.59

Vragen aandacht voor de toenemende netcongestie, omdat een betrouwbare energievoorziening essentieel is voor de continuïteit van de drinkwatervoorziening. Waarschuwen dat netcongestie een direct risico vormt voor vitale zuiveringsprocessen en extra druk legt op de beschikbare ruimte in de ondergrond.

Antwoord

Wij herkennen de zorg. Een betrouwbare energievoorziening is ook nodig voor de drinkwatervoorziening. In de Omgevingsvisie leggen we daarom prioriteit bij grootschalige netverzwaring, op voldoende mogelijkheden voor flexibiliteit en energieopslag, en op inzet op de slimme inrichting van het energiesysteem. Verder zetten we in op de aansluiting van de industrieclusters op de waterstofbackbone en stimuleren we groen gas clusters. De prioritering van de structurerende keuzes in het energiesysteem vindt plaats in het provinciaal Meerjarenprogramma Investerings Energie en Klimaat.

Nummer O.67

Stelt dat de ontwerp-Omgevingsvisie de energietransitie onderschrijft, maar onvoldoende concretiseert welke bijdrage Drenthe wil leveren en welke doelen worden nagestreefd. Signaleert dat de visie te weinig sturend en uitgewerkt is om de energietransitie daadwerkelijk te realiseren. Pleit voor een scherpere en concretere uitwerking van doelen, ambities en ruimtelijke consequenties.

Antwoord

Wij geven de uitwerking en invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen samen met gemeenten en stakeholders in het gebied verder vorm in het Energieprogramma. De Omgevingsvisie en Energievisie vormen hiervoor het strategische kader. In het programma wordt ook het ontwikkelpad richting 2040 en 2050 verder uitgewerkt.

Stelt dat netcongestie een knelpunt vormt en dat uitbreiding van het elektriciteitsnet noodzakelijk blijft. Pleit voor meer aandacht voor netverzwaring, versnelling van infrastructuurprojecten en het tijdig reserveren van ruimte voor energie-infrastructuur.

Antwoord

Wij leggen in de Omgevingsvisie de prioriteit bij grootschalige netverzwaring, op voldoende mogelijkheden voor flexibiliteit en energieopslag, en op inzet op de slimme

inrichting van het energiesysteem. Verder zetten we in op de aansluiting van de industrieclusters op de waterstofbackbone en stimuleren we groen gas clusters. De prioritering van de structurerende keuzes in het energiesysteem vindt plaats in het provinciaal Meerjarenprogramma Investerings Energie en Klimaat.

Stelt dat complexe procedures en trage besluitvorming de voortgang belemmeren.
Pleit voor versnelling van vergunningverlening, betere samenwerking en meer regie om de energietransitie uitvoerbaar te maken

Antwoord

Wij hechten waarde aan zorgvuldige planvorming voor nieuwe projecten ten behoeve van de duurzame energie opwek en streven daarbij naar voldoende mogelijkheden voor participatie vanuit de omgeving en zorgvuldige inpassing in omgeving en het landschap. Wij herkennen de zorg over het tijdig behalen van de doelstellingen van de Regionale Energie Strategie en zetten ons samen met de gemeenten in om het behalen van de doelen te versnellen.

3.7.3 Vervolg Regionale Energie Strategie

Nummer G.6

Waardeert dat de Omgevingsvisie gebruik maakt van kaarten voor de ruimtelijke vertaling van ambities, maar constateert dat belangrijke onderdelen ontbreken. Met name de ruimtelijke consequenties van energieopgaven, zoals locaties voor grootschalige windenergie, zijn niet zichtbaar gemaakt. Dit roept vragen op over de concrete uitwerking en impact van deze ambities.

Antwoord

Wij hebben naast de al bekende en aangewezen locaties voor de Regionale Energiestrategie, geen nieuwe locaties voor grootschalige windenergie aangewezen in de Omgevingsvisie. Wij geven de uitwerking en invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen samen met gemeenten en stakeholders in het gebied verder vorm in het Energieprogramma. Het is daarbij dus nog niet zeker of, waar en in welke mate er gekozen zal worden voor nieuwe opwek locaties voor windenergie. In de Omgevingsverordening worden regels opgenomen voor de realisatie van grootschalige windenergie waarbij oog is voor de ruimtelijke consequenties van de energieopgaven.

Nummer G.8

Vraagt om meer duidelijkheid over de ruimtevraag van het energiesysteem, de relatie met ORTESE en het nationale energiesysteem, de eventuele aanvullende opgave naast RES 1.0, de betekenis van de afstandsnorm voor windenergie en aandacht voor ruimtelijke inpassing en veiligheid bij batterijopslag en waterstof.

Antwoord

Wij herkennen dat de energietransitie een substantiële ruimtevrage met zich meebrengt en dat hierover behoefte bestaat aan meer richting. De Omgevingsvisie en de Energievisie 2050 geven hiervoor de strategische koers. Concrete keuzes omtrent de invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen en geschikte locaties worden in het Energieprogramma gemaakt. Gemeenten en andere stakeholders worden bij deze uitwerking betrokken. Daarbij zijn ruimtelijke inpassing, veiligheid, systeemefficiëntie en samenhang met andere opgaven belangrijke uitgangspunten. De in de aangenomen motie genoemde tijdsperiode wordt gebruikt om in afstemming met Rijk en gemeenten tot een goed onderbouwde en afgewogen uitwerking van afstandsnormen voor wind te komen. Voorwaarden voor ruimtelijke en energetische inpassing voor batterijopslag worden in de Omgevingsverordening opgenomen. Veiligheid wordt via landelijke richtlijnen geregeld.

Nummer G.14

Geeft aan dat de huidige systematiek in de Omgevingsverordening – met vaste hectares voor zon op land per gemeente – onvoldoende aansluit bij de praktijk van de energietransitie. Door ontwikkelingen zoals netcongestie, meervoudig ruimtegebruik en gebiedsgerichte aanpakken is meer flexibiliteit nodig, bijvoorbeeld door uitruil van ruimte tussen gemeenten mogelijk te maken.

Antwoord

U verwijst naar de huidige regels in de provinciale Omgevingsverordening. Wij hebben naast de al bekende en aangewezen locaties voor de Regionale Energiestrategie, geen nieuwe locaties voor grootschalige zonne- en windenergie aangewezen in de Omgevingsvisie. Wij geven de uitwerking en invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen samen met gemeenten en stakeholders in het gebied verder vorm in het Energieprogramma. Het is daarbij dus nog niet zeker of, waar, in welke mate en vorm er gekozen zal worden voor nieuwe opwek locaties. Deze uitwerking kan aanleiding zijn om de regels in de provinciale Omgevingsverordening aan te passen.

Nummer O.67

Stelt dat het RES-bod voor 2030 waarschijnlijk niet wordt gehaald en dat de pijplijn van projecten onvoldoende is. Pleit voor het verhogen van ambities, het opnemen van tussendoelen en het expliciet maken van de benodigde opwek (in TWh) en bijbehorende ruimte. Pleit voor blijvende ruimte voor wind en zon.

Antwoord

Wij maken de keuze om eerst de huidige opgave uit de Regionale Energie Strategie af te ronden en op dit moment geen aanvullende ruimtelijke aanwijzingen te doen in de

Omgevingsvisie. Wij geven de uitwerking van de energiebeelden en benodigde invulling van de benodigde duurzame energiemix voor een klimaatneutraal Drenthe samen met gemeenten en stakeholders verder vorm in het Energieprogramma. Repowering van bestaande parken waarvan de vergunning verloopt kan daarbij een rol spelen, omdat moderne zonnepanelen en windturbines aanzienlijk meer energie opleveren. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor vergunningverlening en de ruimtelijke inpassing van zonneparken en spelen dus een belangrijke rol bij het eventueel continueren, optimaliseren, verplaatsen of repoweren van bestaande installaties. Met de zonneladder geven we invulling aan de voorkeursvolgorde zon, waarbij zon op dak en aan zon op bermen en zandwinplassen de voorkeur hebben boven zon op landbouwgrond.

Nummer O.68

Vraagt naar de stand van zaken van de realisatie van het RES bod. Vraagt hoe de provincie omgaat met concrete plannen van gemeenten voor duurzame energie opwek binnen de provincie Drenthe, o.a. met windenergie.

Antwoord

Wij geven prioriteit aan het behalen van de doelstellingen van de Regionale Energie Strategie en zetten ons samen met de gemeenten om te versnellen. Wij hebben naast de al bekende en aangewezen locaties voor de Regionale Energiestrategie, geen nieuwe locaties voor windenergie aangewezen in de Omgevingsvisie.

Waardeert de inzet om duurzame energie en infrastructuur een plaats te geven in het ruimtelijk beleid. Constoteert dat de visie voor wat betreft duurzaamheid doelstellingen en ruimtelijke inpassing van toekomstige duurzame (her) ontwikkelingen onvoldoende perspectief biedt voor de lange termijn. Verzoekt om in de definitieve Omgevingsvisie aanvullende potentiële ruimte te reserveren voor duurzame energieopwek op land na 2030. Vraagt om een verkenning te starten van aanvullende locaties voor duurzame energieopwek waarbij rekening gehouden wordt met ruimtelijke inpassing, combinaties van ruimtelijke functies en landschappelijke kwaliteit.

Antwoord

Wij hebben naast de al bekende en aangewezen locaties voor de Regionale Energiestrategie, geen nieuwe locaties voor grootschalige zonne- of windenergie aangewezen in de Omgevingsvisie. Wij geven de uitwerking en invulling van de gewenste mix van duurzame energiebronnen samen met gemeenten en stakeholders in het gebied verder vorm in het Energieprogramma. Het is daarbij dus nog niet zeker of, waar en in welke mate er gekozen zal worden voor nieuwe opwek locaties op land. Wij hechten waarde aan zorgvuldige planvorming voor nieuwe projecten ten behoeve van

de duurzame energie opwek en streven daarbij naar voldoende mogelijkheden voor participatie vanuit de omgeving en zorgvuldige inpassing in omgeving en het landschap.

3.7.4. Waterstof en groen gas

Nummer G.13

Onderschrijft het belang van voldoende energiecapaciteit als randvoorwaarde voor ruimtelijke en economische ontwikkeling, zoals wonen en bedrijvigheid. Daarnaast wordt gevraagd om bij de uitwerking van het beleid, specifiek bij het benutten van het gasleidingnetwerk voor de waterstofbackbone, ook Assen expliciet te positioneren als locatie voor waterstoftoepassingen, onder andere voor mobiliteit.

Antwoord

In de legenda van kaart 3 is een opsomming gemaakt van aansluitpunten op de waterstofbackbone op basis van bestaande en bekende initiatieven. Vanzelfsprekend zijn wij voorstander van aansluiting van andere initiatieven in Drenthe, mits ruimtelijk inpasbaar, energetisch logisch en economisch rendabel. Dit kan zowel met een directe aansluiting op de backbone, als via een mogelijk toekomstig regionet.

Nummer O.65

Ondersteunt de aanwijzing van de Attero locatie als circulaire energiehub en de inzet op elektrificatie, energieopslag en flexibilisering van het energiesysteem. Benadrukt de bestaande en geplande rol van Attero in energieproductie, opslag, netinfrastructuur en benutting van restwarmte voor o.a. woningen en glastuinbouw. Signaleert dat de locatie nog niet is opgenomen in de (toekomstige) groengasinfrastructuur, terwijl hier al productie en uitbreidingsplannen voor zijn. Wijst ook op kansen voor aansluiting op de waterstofinfrastructuur, gezien de potentiële ontwikkeling van waterstofproductie en -toepassingen. Pleit ervoor om de locatie in de Omgevingsvisie expliciet op te nemen in de infrastructuur voor groengas en mogelijk waterstof.

Antwoord

In de legenda van kaart 3 is een opsomming gemaakt van aansluitpunten op de waterstofbackbone op basis van bestaande en bekende initiatieven. Vanzelfsprekend zijn wij voorstander van aansluiting van andere initiatieven in Drenthe, mits ruimtelijk inpasbaar, energetisch logisch en economisch rendabel. Dit kan zowel met een directe aansluiting op de backbone, als via een mogelijk toekomstig regionet. De groen gas booster bij Attero is een belangrijke schakel in de groen gas infrastructuur. Wij stellen voor om een icoon op te nemen op kaart 3.

Wijziging

Kaart 3: icoon groen gas toevoegen.

3.7.5. Kaart 3

Nummer G.3

Vindt dat het onderscheid tussen de aanduidingen elektrificatie en energieknooppunten is niet helder. Constateert dat de locatieaanduiding van een energiehub in De Wolden (De Wijk 20) ontbreekt. Onderschrijft de aandacht voor groen gas.

Antwoord

Wij stellen voor om de tekst in de legenda van kaart 3 over elektrificatie en energieknooppunten aan te passen. Wij hebben de energyhubs niet opgenomen als icoon op de kaarten. In tegenstelling tot energiehubs, die gericht zijn op lokale samenwerking en afstemming tussen partijen, zijn knooppunten primair fysieke schakels in het grotere energienet met een regionaal of bovenregionaal belang.

Wijziging

Kaart 3. Aanpassen tekst legenda-items.

Elektrificatie: Wij stimuleren betere benutting van het elektriciteitsnetwerk, het lokale delen van energie in energiehubs en bieden ruimte voor ontwikkelingen die de benodigde flexibilisering en balanceren van het energiesysteem mogelijk maken, zoals bijvoorbeeld voor energieopslag.

Energieknooppunten: We richten ons op energieknooppunten waar netcongestie wordt voorkomen door energie intensieve ontwikkelingen en netverzwaring slim te bundelen. We zien onder voorwaarden ruimte voor grootschalige energie intensieve ontwikkelingen bij energieknooppunten.

3.8. Versterken van de netwerken voor mobiliteit

3.8.1. Kaarten en ontbrekende verbindingen

Nummer G.2

Pleit voor een extra op- en afrit ter hoogte van Nijstad, welke in de toekomst een plek moet krijgen in het MIRT.

Antwoord

Wij maken samen met gemeenten en het Rijk afspraken over de verstedelijking strategieën voor de deelregio's in Drenthe. Een goede multimodale bereikbaarheid maakt hier onderdeel van uit. De A28 is een rijksweg. In de Omgevingsvisie schetsen wij

het hoofdwegennet in Drenthe, bestaande uit stroomwegen in beheer van provincie (N34, N381 en N391) en het Rijk (A28, A32, A37, N33 en N48).

Nummer G.5

Is positief over het opnemen van het tracé van de HunebedBIKEway F34 in de Omgevingsvisie en ziet deze doorfietsroute als waardevol voor meerdere beleidsdoelen. Spreekt de wens uit om in de komende jaren samen met de provincie verder te werken aan de realisatie van deze route.

Antwoord

Wij ondersteunen de betrokken gemeenten waar mogelijk bij het realiseren van de HunebedBIKEway F34, tussen het centrum van Borger en het station Coevorden, via Exloo, Emmen, Nieuw-Amsterdam en Dalen.

Pleit ervoor om de rondweg van Emmen (N391) als onderdeel van het hoofdwegennet met de functie stroomweg te blijven beschouwen, gezien het belang voor de regionale verkeersstructuur en het voorkomen van sluipverkeer.

Antwoord

We onderschrijven het belang van de Rondweg van Emmen voor de regionale verkeersstructuur en het voorkomen van sluipverkeer. Het is gezien de impact op de omgeving niet realistisch dat dit gedeelte van de N391 als stroomweg (100 km/u) wordt ingericht. Daarom is de N391 tussen de aansluiting met de N34 en de komgrens onderdeel van het regionale wegennet en daarmee gecategoriseerd als gebiedsontsluitingsweg van bovenlokale betekenis. Ook voor deze wegen is het doel een veilige en betrouwbare doorstroming.

Vraagt om samen onderzoek te doen naar verbetering van de aansluiting van de N379 (Drentse Mondenweg) op de N391.

Antwoord

Belangrijke voorzieningen, kernen en gebieden sluiten via het regionale wegennet aan op het hoofdwegennet. Voor de Drentse Veenkoloniën vervult de N379 deze functie. We zetten in op een betrouwbare en veilige verkeersafwikkeling op het regionale wegennet. Als onderdeel van de uitwerking van ons nieuwe Mobiliteitsprogramma brengen we (toekomstige) knelpunten op het regionale wegennet in beeld. We gaan graag met u in gesprek over de concretisering van de opgaven in een gebiedsgerichte investeringsagenda voor regionale ontwikkeling.

Verzoekt om de Odoorneweg (tussen Emmen en Klijndijk) op te nemen in het regionaal wegennetwerk, vanwege de belangrijke ontsluitingsfunctie voor de regio en het openbaar vervoer.

Antwoord

In onze optiek vormen de N381 en N391 de twee hoofdaansluitingen van Emmen op de het hoofdwegennet (N34). Deze trajecten zijn opgenomen in het regionaal wegennet en vormen daarmee gebiedsontsluitingswegen van bovenlokale betekenis.

Nummer G.6

Geeft aan dat de N851 ontbreekt op kaart 7, bijlage 2.

Antwoord

De N851 is onderdeel van het Regionaal Wegenetwerk zoals dat in het omgevingsloket/DSO is opgenomen. In de toelichtende kaart 'Wegennetwerk' in de bijlage van de Omgevingsvisie is de N851 per abuis niet opgenomen. Dit passen wij aan.

Wijziging

Aanpassen kaart 7 Regionaal wegennetwerk.

Nummer G.8

Stelt dat kaart 7 onlogische onderbrekingen in routes bevat, bijvoorbeeld op de ontsluiting van Schoonebeek vanaf de N34 (Coevorden).

Antwoord

Het klopt dat op kaart 7 per abuis een aantal onderdelen van het Regionaal Wegenetwerk zoals dat in het DSO is opgenomen ontbreken. Bijvoorbeeld de N382 ter hoogte van Coevorden. Dit passen wij aan.

Wijziging

Aanpassen kaart 7 Regionaal wegennetwerk.

Vraagt om verduidelijking van de positie van de N391.

Antwoord

We onderschrijven het belang van een veilige en vlotte doorstroming op de Rondweg van Emmen (N391). Het is gezien de impact op de omgeving niet realistisch dat het gedeelte tussen de aansluiting N34 en de komgrens Emmen als volwaardige stroomweg (100 km/u) wordt ingericht. Daarom is dit deel van de N391 onderdeel van het regionale wegennet en daarmee gecategoriseerd als gebiedsontsluitingsweg van bovenlokale betekenis. Ook voor deze wegen is het doel een veilige en betrouwbare doorstroming. Met diverse projecten in het kader van Emmen Bereikbaar, zoals bijvoorbeeld het

realiseren van ongelijkvloerse oversteken op de N391, geven wij samen met u invulling aan een goede en veilige bereikbaarheid van de regio.

Nummer G.9

Is van mening dat de weg Beilen-Westerbork de aanduiding regionaal wegennetwerk behoeft.

Antwoord

Met het regionale wegennetwerk sluiten we belangrijke voorzieningen en kernen aan op het hoofdwegennet. Beilen is direct aangesloten op het hoofdwegennet (A28/N381) Voor Westerbork geldt dat de N374 deze functie vervult. De N856 verbindt Beilen en Westerbork met elkaar, maar niet met het hoofdwegennet. Om die reden nemen wij deze weg niet op in het regionaal wegennetwerk.

Nummer G.12

Mist de Rondweg Noord en de aanzet naar Zuid in Coevorden op de wegenkaart. Constateert dat niet alle fietsverbindingen en vaarwegen in de gemeente zijn opgenomen.

Antwoord

In de Ontwerp Omgevingsvisie hebben wij vanuit een netwerkgedachte (vaar)weg- en fietsverbindingen opgenomen die wij van bovenregionaal belang achten. Het klopt dat daarmee niet alle (vaar)weg- en fietsverbindingen in uw gemeente zijn opgenomen. De Rondweg (N382) is onderdeel van het Regionaal Wegenetwerk zoals dat in het omgevingsloket/DSO is opgenomen. In de toelichtende kaart 'Wegennetwerk' is de N382 per abuis verdwenen. Dit passen wij aan.

Wijziging

Aanpassen kaart 7 Regionaal wegennetwer

Ziet in de ontwikkeling op het gebied van Defensie een kans om de rondweg naar de N34 aan de zuidzijde in Coevorden te realiseren. Vraagt om deze potentie in de Omgevingsvisie te benoemen en daarop te anticiperen.

Antwoord

Wij onderschrijven dat ruimtelijke ontwikkelingen, bijvoorbeeld Defensie of woningbouw, aanleiding kunnen vormen om nieuwe infrastructuur aan te leggen. We gaan graag met u in gesprek over de concretisering van de opgave.

3.8.2. Richtlijnen, inrichtingsprincipes en beheer en onderhoud

Nummer G.13

Mist het convenant Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB), dat door de provincie is ondertekend.

Antwoord

Wij werken inderdaad hard aan emissiereductie in onze grond, weg- en waterbouwprojecten en hebben ons gecommitteerd aan de gezamenlijke doelstellingen in het convenant SEB. Deze en andere richtlijnen die betrekking hebben op de uitvoering van werkzaamheden in opdracht van de provincie nemen we niet op in de Omgevingsvisie, maar bijvoorbeeld in ons beleidskader beheer wegen en vaarwegen.

Nummer I.24

Pleit voor verbetering en beter onderhoud van de infrastructuur, met name wegen die geschikt zijn voor transport en landbouw.

Antwoord

Wij werken aan een veilige inrichting van provinciale infrastructuur met een zorgvuldig en duurzaam beheer en onderhoud. Daarbij hanteren wij de richtlijnen van het CROW voor een duurzaam veilig inrichting. In deze richtlijnen wordt onder andere geborgd dat de infrastructuur geschikt is voor het gebruik. De gemeentelijke wegbeheerders worden geacht dezelfde richtlijnen te hanteren.

Nummer O.61

Vraagt aandacht voor de belangen en betrokkenheid van ProRail bij de uitwerking van de ontwerp-omgevingsvisie in de omgevingsverordening en concrete projectbesluiten. Vraagt om vroegtijdige betrokkenheid bij ontwikkelingen in de nabijheid van het spoor netwerk. Vraagt om toekomstige uitbreidingen van het spoor netwerk mogelijk te houden en de omgevingseffecten op de woon- en werklocaties te verminderen, door het houden van de juiste afstand tot het spoor en door een zorgvuldig ruimtelijk ontwerp. Wijst op de aandachtsgebieden externe veiligheid op en rond de spoorinfrastructuur. Vraagt aandacht voor de inrichting van de directe omgeving van het station en spoor in termen van afstandnormen van elektriciteits leidingen en voorzieningen en zichtlijnen van de stationsingang.

Antwoord

In de planvorming wordt ProRail betrokken en conformeren we ons aan inrichtingseisen en eisen externe veiligheid.

3.8.3 Publieke Mobiliteit

Nummer G.2

Ziet graag in paragraaf 3.8 naast het voorbeeld van de flessenhals Meppel ook het ondertunnelen van spoorwegovergangen als voorbeeld benoemd.

Antwoord

We nemen het voorbeeld gelijkvloerse spoorwegovergangen op in de tekst.

Wijziging

Tekstwijziging paragraaf Aansluiten op het Nederlandse hoofdrailnet (HNR) en Duitse spoornetwerk:

We zetten ons in voor een betrouwbare en snelle verbinding over bestaand spoor en het opheffen van knelpunten in de verbinding, bijvoorbeeld de flessenhals bij Meppel en gelijkvloerse spoorwegovergangen.

Mist bij mobiliteit de feitelijke constatering dat Drenthe vanwege haar landelijke karakter voor een groot deel aangewezen zal blijven op de auto, omdat het OV-netwerk niet dekkend is, ook niet met de extra buslijnen die worden benoemd. Ziet graag voor de verre toekomst een spoorverbinding tussen Emmen en Hoogeveen benoemd in de Omgevingsvisie. Ziet deze verbinding als een ontbrekende schakel in het spoornetwerk.

Antwoord

De auto is en blijft in Drenthe een belangrijke vervoerswijze, maar voorziet niet voor iedereen in de mobiliteitsbehoefte. Daarom zetten we in op Publieke Mobiliteit met deelmobiliteit en flexvervoer (hubtaxi) daar waar de bus niet rijdt. Het Hoogwaardig Openbaar Vervoer (HOV) vormt de ruggengraat van publieke mobiliteit en bestaat uit nationale en regionale treinen en Bus Rapid Transit (BRT) in de vorm van Q-liner en Q-link bussen. We zien kansen voor het ontwikkelen van een HOV verbinding tussen Emmen en Hoogeveen. In eerste instantie zal dit een BRT verbinding betreffen.

Nummer I.3

Pleit ervoor om bedrijven als Arriva de mogelijkheid te geven om treinen te laten rijden, in plaats van vast te houden aan een monopoliepositie van de NS.

Antwoord

Wij zijn als provincie verantwoordelijk voor de aanbesteding van het decentraal vervoer per bus en trein. De verantwoordelijkheid voor nationale treinen ligt bij het Rijk. De provincie heeft hierin geen besluitvormende rol.

Nummer I.11

Vraagt om goed functionerend openbaar vervoer voor oudere inwoners, met bereikbare haltes, veilige en toegankelijke opstappunten en voldoende frequentie.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van een betrouwbaar, veilig en toegankelijk openbaar vervoersnetwerk.

3.8.4. Luchtvaart

Nummer G.2

Merkt op dat onder de luchtvaart bij het vliegveld Hoogeveen de kansen in de ontwikkeling en toepassing van drones benoemd kunnen worden.

Antwoord

Wij vinden dit een goede aanvulling. Omdat het beleid en de ontwikkeling en toepassing van drones breder is dan vliegveld Hoogeveen voegen we een tekst over onbemande luchtvaart toe.

Wijziging

Tekstwijziging onder Aansluiten op luchtvaartnetwerk.

De inzet van onbemande luchtvaart ofwel drones wordt steeds belangrijker. Drones hebben naast economische een grote maatschappelijke waarde, bijvoorbeeld in crisis- en noodhulp, gezondheidszorg en infrastructuurbeheer. Door snellere en toegankelijker dienstverlening dragen drones bij aan een veiligere, gezondere en beter verbonden samenleving.

Nummer G.10

Vraagt om zorgvuldige regionale afstemming bij de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde, met aandacht voor effecten op leefomgeving en bereikbaarheid en betrokkenheid van omliggende gemeenten.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van zorgvuldige regionale afstemming ten aanzien van de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde.

Nummer I.26

Uit kritiek op de provinciale betrokkenheid bij Groningen Airport Eelde, waaronder financiële steun en investeringen in verduurzaming. Volgens de indiener draagt het vliegveld bij aan milieuschade en overlast voor mens en natuur en past het niet bij een

toekomstgericht duurzaam beleid. De provincie zou duidelijk moeten maken wat de langetermijnpositie van het vliegveld richting 2050 is, hoe wordt omgegaan met luchtverkeer (zoals defensie en vracht) en op welke manier overlast wordt beperkt.

Antwoord

Wij nemen kennis van uw visie ten aanzien van vliegen en luchthaveninfrastructuur. U verzoekt ons in de omgevingsvisie aan te geven wat de positie van Groningen Airport Eelde in 2050 is: Wij willen de voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van goederen en personen. Wij richten ons op het aansluiten van Drenthe op de (inter)nationale netwerken voor spoor, weg, water en door de lucht. Luchthaven Groningen Airport vervult die functie. De Rijksoverheid is bevoegd gezag voor luchtvaart en Groningen Airport Eelde.

Nummer O.23

Vindt dat de luchthaven Groningen Airport Eelde geen toegang geeft tot het luchtvaartnetwerk, maar slechts een beperkt aantal vakantiebestemmingen.

Antwoord

Wij nemen kennis van uw visie op de activiteiten op en om Groningen Airport Eelde. De Omgevingsvisie gaat in op de functie van de luchthaven in het netwerk en de ontwikkelingen op en rond de luchthaven en niet op de exploitatie van de luchthaven.

Vindt de overlast door vliegtuiggeluid en uitstoot (CO₂, NO_x, ultrafijnstof) voornamelijk veroorzaakt door het lesverkeer op de luchthaven. Vraagt om een studie naar het verplaatsen van de vlieglesactiviteiten naar een locatie met per saldo minder overlast voor omwonenden en het milieu; en het afschalen van GAE met behoud van een bescheiden voorziening voor de traumahelikopter en donorvluchten.

Antwoord

Wij nemen kennis van uw visie op de activiteiten op en om Groningen Airport Eelde. Het Rijk is als bevoegd gezag verantwoordelijk voor het luchthavenbesluit waarin wordt geregeld welke (luchtvaart)activiteiten wel en niet worden toegestaan, milieueisen en de bescherming van de omgeving.

Vraagt de provincie om niet mee te werken OV-knooppunt en een rotonde op de Burg. J.G. Legroweg.

Antwoord

Het realiseren van een OV-knooppunt en rotonde dragen bij aan het versterken van de netwerken voor mobiliteit. In het bijzonder aan een integraal dekkend netwerk van

publieke mobiliteit en een verkeersveilige inrichting het regionaal wegennetwerk ter hoogte van de entree van Groningen Airport Eelde. Wij zetten, conform de afspraak met het Rijk, in op het realiseren van beide maatregelen.

Vraagt de provincie om haar (privaatrechtelijke) bevoegdheden in te zetten om onbeperkt militair medegebruik en verruiming van de openingstijden in nachtperiode te blokkeren.

Antwoord

In het kader van de nationale Defensie-agenda kan Groningen Airport Eelde ruimte bieden voor beperkt en afgebakend militair medegebruik. Het Rijk is als bevoegd gezag verantwoordelijk voor het luchthavenbesluit waarin wordt geregeld welke (luchtvaart)activiteiten wel en niet worden toegestaan, milieueisen en de bescherming van de omgeving.

Nummer O.62

Vindt dat de verdere ontwikkeling van Groningen Airport Eelde en het bijbehorende BRAVO businesspark niet passen in de kwetsbare omgeving van de luchthaven en niet passen bij de ambitie voor een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe.

Antwoord

Wij nemen kennis van uw visie op de activiteiten op en om Groningen Airport Eelde. Het Rijk is als bevoegd gezag verantwoordelijk voor het luchthavenbesluit waarin wordt geregeld welke (luchtvaart)activiteiten wel en niet worden toegestaan, milieueisen en de bescherming van de omgeving.

3.8.5. Suggesties voor uitwerking

Nummer G.6

Ziet graag meer aandacht voor verkeersveiligheid, aangezien Drenthe daar grote opgaven heeft.

Antwoord

Wij delen uw zienswijze dat verkeersveiligheid een belangrijke opgave is. Daarom benoemen we in de omgevingsvisie de veilige inrichting van wegen en fietspaden en een gedragsaanpak om het aantal verkeersslachtoffers tot nul te reduceren. Het thema verkeersveiligheid zal in ons nieuwe Mobiliteitsprogramma nader worden uitgewerkt.

Ziet graag meer aandacht voor vrachtvervoer over water. Veruit de grootste concentratie van op- en overslag van (bulk)goederen vindt plaats in de Meppeler haven en over provinciaal vaarwater.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang vrachtvervoer over water. We willen voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van mobiliteit van goederen en personen, materialen, producten tussen stedelijke netwerken binnen en buiten de regio. We benoemen het belang om het Drentse vaarwegennet aan te sluiten op het Nationale vaar netwerk voor vracht- en recreatievaart en hebben de haven van Meppel (Port of Zwolle) onder logistiek en transport opgenomen op de integrale kaart voor economie, energie, mobiliteit en wonen.

Nummer G.7

Onderschrijft de inzet op duurzame mobiliteit, maar benadrukt dat in landelijke gebieden de auto voor veel inwoners noodzakelijk blijft door het ontbreken van volwaardige alternatieven. Merkt op dat een generieke reductie van autogebruik kan leiden tot verminderde bereikbaarheid en leefbaarheid. Daarom wordt gepleit voor lokaal maatwerk en het pas centraal stellen van duurzame mobiliteitsoplossingen wanneer deze daadwerkelijk beschikbaar, betaalbaar en passend zijn.

Antwoord

De auto is en blijft in Drenthe een belangrijke vervoerswijze, maar voorziet niet voor iedereen in de mobiliteitsbehoefte. Wij willen de voorwaarden creëren voor duurzame mobiliteit en bereikbaarheid in Drenthe op peil houden. Wij onderschrijven het belang van lokaal maatwerk.

Nummer G.8

Is verheugd dat het tracé van de HunebedBikeway (doorfietsroute F34) is opgenomen in de Omgevingsvisie. Stelt dat het belang van doorfietsroutes om gezonde verstedelijking in goede banen te leiden nadrukkelijker kan worden benoemd door een sterkere verankering van de kwaliteit.

Antwoord

Wij zien fietsen als een gezonde en duurzame vorm van mobiliteit. Met oog op een goede bereikbaarheid van voorzieningen in regio- en gebiedskernen hebben we een netwerk van doorfietsroutes aangewezen. Voor wat betreft de inrichting van onze wegen en fietspaden volgen wij de CROW richtlijnen. Wij moedigen gemeenten aan dit voorbeeld te volgen. In ons programma Mobiliteit zullen we de rol van de fiets in ons mobiliteitsbeleid en ambitie van een compleet doorfietsroute netwerk verder operationaliseren.

Nummer G.9

Waardeert de aandacht voor mobiliteit, maar vraagt om een nadere uitwerking, waarbij met name ook gekeken dient te worden naar de financiële aspecten. Zien het belang in van doorfietsroutes voor het gebruik van de fiets op langere afstanden. Geven graag een vervolg aan de ontwikkeling hiervan op de aangegeven tracés. Waardeert het dat Beilen wordt aangehaakt bij de BRT-route. De concrete uitwerking hiervan behoeft nog uitwerking. Geeft aan graag met de provincie het gesprek aan te gaan over de wijze waarop de route naar en door Beilen voert, zowel nu alsook in de toekomst.

Antwoord:

Wij onderschrijven dat het thema mobiliteit in het algemeen en de versterking van het OV en fiets in het bijzonder om nadere uitwerking vraagt. Dit doen we in een nieuw Mobiliteitsprogramma. We gaan graag met u in gesprek over de concretisering van de opgaven.

Nummer I.27

Mist in de Omgevingsvisie een duidelijke samenhang tussen mobiliteitsbeleid voor wegverkeer en openbaar vervoer. Vindt dat de verschuiving naar openbaar vervoer, onder andere via de Nedersaksenlijn, vertaald moet worden naar consequenties voor het wegennet. Bepleit om het eerdere besluit om de N34 niet te verdubbelen als uitgangspunt vast te leggen in de visie.

Antwoord

We hebben kennisgenomen van uw visie. In de omgevingsvisie is het versterken van de netwerken voor mobiliteit in samenhang uitgewerkt. Wij werken dit verder uit in ons nieuwe Mobiliteitsprogramma. Voor wat betreft de N34 en andere stroomwegen binnen het hoofdwegennet is ons doel een veilige, betrouwbare en vlotte doorstroming van het verkeer.

Nummer I.35

Vraagt om de huidige diepgang van de vaarwegen tussen het IJsselmeer en Meppel expliciet als knelpunt te benoemen in het vaarwegennetwerk. Vindt dat het MIRT-project Vaarweg IJsselmeer-Meppel in de ijskast dreigt te verdwijnen en roept op om hier nadrukkelijk samen in op te trekken.

Antwoord

We onderschrijven het gezamenlijke belang van de aanpak van vaarweg IJsselmeer-Meppel en blijven daar onverminderd op aan dringen bij het Rijk (verantwoordelijk voor de vaarweg).

Nummer I.35

Vraagt om een steviger visie op mobiliteit en transitie naar deelmobiliteit. Vindt woningbouw in Zuidlaren niet voor de hand liggen, gezien de huidige verkeerscongestie in het dorp en op de N34/A28. Een nieuw treinstation in Tynaarlo en wellicht andere plaatsen langs bestaand spoor zou kunnen bijdragen aan verduurzaming van mobiliteit.

Antwoord

We willen voorwaarden creëren voor een duurzame ontwikkeling van mobiliteit van goederen en personen, materialen, producten tussen stedelijke netwerken binnen en buiten de regio. Dat doen we onder andere door ruimtelijke ontwikkeling op het gebied van wonen en werken te concentreren op plaatsen die goed zijn aangesloten op hoofdnetwerken van energie en mobiliteit. Thema's als mobiliteitstransitie en deelmobiliteit als onderdeel van het publieke mobiliteitsaanbod vergen een nadere uitwerking. Dit doen we in ons nieuwe Mobiliteitsprogramma.

Nummer I.44

Benadrukt dat mobiliteit van groot belang is voor het functioneren van de regio, met name voor de arbeidsmarkt, innovatie en het vestigingsklimaat. De Nedersaksenlijn wordt daarbij gezien als een cruciale ontwikkeling. Vraagt om blijvende aandacht voor goede bereikbaarheid via regionale infrastructuur en logistieke corridors.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van robuuste regionale infrastructuur en logistieke corridors voor de bereikbaarheid van Dutch Tech Zone en andere economische clusters in Drenthe. Deze hebben we beschreven in paragraaf 3.5.

Nummer O.22

Vraagt om in het mobiliteitsprogramma maatregelen op te nemen voor verkeersveiligheid, leefbaarheid en bereikbaarheid met aandacht voor fietsverkeer, openbaar vervoer, elektrisch rijden en slimme mobiliteit. Vraagt aandacht voor de bereikbaarheid, routes en parkeergelegenheid bij evenementen.

Antwoord

Wij zijn het met u eens dat deze onderwerpen uitgewerkt moeten worden in een nieuw Mobiliteitsprogramma.

Nummer O.32

Vraagt om mobiliteit in de Omgevingsvisie expliciet te benoemen als harde economische randvoorwaarde. Vraagt om duidelijk te maken welke

infrastructuurprojecten prioriteit krijgen voor de economische ontwikkeling van Drenthe en deze te koppelen aan bedrijventerreinen, woningbouw, onderwijs, zorg, recreatie en logistiek.

Antwoord

Wij onderschrijven dat bereikbaarheid een randvoorwaarde is voor economische ontwikkeling. Daarom beschouwen we economie, wonen, mobiliteit en energie in samenhang. De opgaven werken we uit in de verstedelijkingsstrategie voor regionale ontwikkeling. Daarbij hebben de Nedersaksenlijn, een robuuste en veilige verbindingen op bestaand spoor en het hoofdwegenet prioriteit.

3.9. Versterken van de woningbouw

Nummer G.2 en G.3

Vindt dat de Omgevingsvisie onvoldoende urgentie en ruimte biedt voor de woningbouwopgave. Pleit voor meer mogelijkheden voor woningbouw in het landelijk gebied van Hoogeveen en meer aandacht voor actuele ontwikkelingen zoals woningsplitsing, transformatie van vakantieparken en huisvesting van diverse doelgroepen.

Plaatst vraagtekens bij de terughoudende benadering van woningbouw, waarbij vooral wordt ingezet op inbreiding en beperkte uitbreiding. Vindt deze aanpak niet aansluiten bij de groeiende woningvraag en de verwachtingen vanuit het Rijk. De bestaande mogelijkheden binnen de huidige bebouwing en woningvoorraad worden als onvoldoende gezien om in de totale opgave te voorzien.

Antwoord

Het Drentse Woningmarktonderzoek 2025 laat een potentie zien van meer dan 40.000 nieuwe woningen via transformatie, splitsing, optoppen en herstructurering binnen de bebouwingscontour. Wij zien het beter benutten van bestaand bebouwd gebied niet als aanvulling op de nieuwbouwopgave maar als een eigenstandig spoor. We geven in de Omgevingsvisie ook aan dat inbreiding en uitbreiding in balans moeten zijn. Voor de steden en goed verbonden dorpen zien wij een opgave voor het opvangen van groei. We zijn terughoudend met woningbouw in het landelijk gebied buiten de dorpen.

Nummer G.3

Vindt dat de huidige regels in de Omgevingsverordening te beperkend zijn voor woningbouw in het landelijk gebied. Pleit voor ruimere mogelijkheden, met name voor het benutten van voormalige agrarische erven en voor de huisvesting van specifieke

doelgroepen, zoals internationale werknemers. Stelt voor om de ontwikkeling van erfensembles (woongemeenschappen) niet alleen te beperken tot de kleine gehuchten.

Antwoord

Wij werken de huisvesting van specifieke doelgroepen uit in het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma. We zijn terughoudend met bouwen in het landelijk gebied buiten de dorpen. In paragraaf 2.8 geven we aan dat we samen met gemeenten willen werken aan de ontwikkeling van het landelijk gebied, waarbij we onder andere kijken naar de herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing. De ontwikkeling van erfensembles zien wij als een instrument voor kleinschalige ontwikkeling.

Nummer G.7

Vraagt aandacht voor de woningbouwopgave in de gemeente Aa en Hunze en benadrukt dat deze zich primair richt op de grotere kernen. Pleit voor maatwerk, zodat ook in kleinere dorpen woningbouw mogelijk blijft op een schaal die past bij het dorp. Wijst op het belang van strategische locaties, zoals Annen, in relatie tot regionale ontwikkelingen.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie een verstedelijkingstrategie beschreven waar in we uitgaan van de clustering van wonen, werken en voorzieningen. Over het algemeen bevinden deze zich in de grotere kernen. Voor de kleinere kernen is het uitgangspunt dat met name gebouwd wordt voor de eigen behoefte, waarbij maatwerk aan de orde is.

Nummer G.8

Mist een expliciete provinciale woningbouwambitie in de Omgevingsvisie, vraagt om meer richting voor buitenstedelijke woningbouw en wil dat de woningbouwambities van de Regio Emmen een plek krijgen in de visie.

Antwoord

Wij hebben in het Drentse Woningmarktonderzoek 2025 het ambitie scenario van 50.000 woningen onderzocht. In de Omgevingsvisie geven wij in paragraaf 3.5 aan welke verstedelijkingsstrategie wij zien voor Regio Emmen. In uw gemeentelijke Omgevingsvisie heeft u aangegeven welke dorpen in beeld zijn voor woningbouw. Wij herkennen de wens om de provinciale woningbouwopgave en de rol van regio's daarin duidelijker te markeren. De Omgevingsvisie geeft hiervoor de strategische richting; nadere programmering vindt plaats in de Woonagenda en het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma. Wij zien, net als u, dat woningbouw niet altijd binnen bestaand stedelijk gebied kan plaatsvinden. Onder voorwaarden zijn er daarom

mogelijkheden voor woningbouw aangrenzend aan bestaand stedelijk gebied. Daarbij blijft een zorgvuldige afweging nodig van woningbouw ten opzichte van onder meer water, bodem, landbouw, infrastructuur en natuur.

Vraagt om meer duidelijkheid over de afweging bij uitbreiding buiten bestaand stedelijk gebied, omdat woningbouw en economie niet altijd binnen die begrenzing kunnen worden opgevangen.

Antwoord

'Water en bodem sturend' vraagt in de praktijk om een zorgvuldige afweging met andere belangen. In de Omgevingsvisie hanteren wij dit als leidend principe binnen een integrale belangenafweging, waarin ook andere publieke opgaven worden betrokken. Ook zuinig en zorgvuldig ruimtegebruik blijft voor ons een belangrijk vertrekpunt. Dat neemt niet weg dat ontwikkelingen buiten bestaand stedelijk gebied in voorkomend geval aan de orde kunnen zijn, mits deze zorgvuldig worden afgewogen aan de hand van het Kompas, de omgevingskwaliteit en de gebiedsopgaven.

Nummer G.9

Onderschrijft de inzet op woningbouw binnen bestaand bebouwd gebied via herstructurering en transformatie, maar constateert dat inbreiding steeds lastiger wordt. Geeft aan dat verdichting ten koste kan gaan van een groene en leefbare woonomgeving en de mogelijkheden voor klimaatadaptatie. Bovendien brengt bouwen binnen bestaand bebouwd gebied vaak hoge kosten met zich mee waardoor de betaalbaarheid onder druk komt te staan.

Ziet vooral kansen voor uitbreiding aansluitend aan bestaand bebouwd gebied en vraagt zij om infrastructuur (zoals spoor- of snelwegen) daarbij niet als harde grens te hanteren, zodat uitbreiding aan de overzijde ook als aansluitend kan worden beschouwd. Leidraad moet zijn dat de ontwikkeling passend is in de omgeving.

Antwoord

Het Drentse Woningmarktonderzoek 2025 laat een potentie zien van meer dan 40.000 nieuwe woningen via transformatie, splitsing, optoppen en herstructurering binnen de bebouwingscontour. Wij zien het beter benutten van bestaand bebouwd gebied niet als aanvulling op de nieuwbouwopgave maar als een eigenstandig spoor. We geven in de Omgevingsvisie ook aan dat inbreiding en uitbreiding in balans moeten zijn. Voor de steden en goed verbonden dorpen zien wij een opgave voor het opvangen van groei. We delen de mening dat de ontwikkeling moet passen in de omgeving en dat infrastructuur een uitdaging voor het stedelijk ontwerp is. Wij gaan graag met u in gesprek over de uitwerking van een masterplan voor Beilen.

Nummer G.11

Vindt de uitgangspunten voor woningbouw te terughoudend en onvoldoende concreet. Vraagt om meer ontwikkelruimte buiten bestaand bebouwd gebied, in lijn met de provinciale woonambities en duidelijkheid over welke dorpen rond Meppel en Hoogeveen bedoeld worden. Vraagt om meer flexibiliteit voor kleinere kernen, zodat niet alleen voor de lokale behoefte, maar ook voor regionale woningvraag kan worden gebouwd. Vraagt om een toelichting op het begrip erfensembles en mogelijke consequenties voor regelgeving in de verordening.

Antwoord

Wij zien het beter benutten van bestaand bebouwd gebied niet als aanvulling op de nieuwbouwopgave maar als een eigenstandig spoor. We geven in de Omgevingsvisie ook aan dat inbreiding en uitbreiding in balans moeten zijn. Voor de steden en goed verbonden dorpen zien wij een opgave voor het opvangen van groei. We gaan er van uit dat de gemeenten een vergelijkbare hiërarchie in kernen hanteren en betrekken bij de locatiekeuzes voor woningbouw. We zijn terughoudend met woningbouw in het landelijk gebied buiten de dorpen. Wij zien voor kleine kernen niet direct een functie voor de opvang van de regionale woningvraag maar voor de lokale woningvraag. De ontwikkeling van erfensembles zien wij als een instrument voor kleinschalige ontwikkeling en wordt verder uitgewerkt in het programma Ruimtelijke Kwaliteit.

Nummer G.12

Mist ambities voor de huisvesting van doelgroepen (arbeidsmigranten, aandachtsgroepen) en bijzondere woonvormen. Benadrukt het belang voor woonruimte voor arbeidsmigranten voor de maakindustrie in de Regio Emmen. Denkt daarbij aan geclusterde woonvormen, en vraagt daarvoor om ontwikkelmogelijkheden in het landelijk gebied mogelijk te maken.

Antwoord

Wij werken de huisvesting voor aandachtsgroepen en doelgroepen uit in het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma. We zijn terughoudend met woningbouw in het landelijk gebied buiten de dorpen.

Verzoekt om ook ruimte te bieden aan woningbouw in de kernen Oosterhesselen, Schoonoord, Sleen en Aalden.

Antwoord

Wij maken in de Omgevingsvisie een onderscheid tussen regiokernen, gebiedskernen en woonkernen, zoals beschreven in paragraaf 3.4. In onze visie op verstedelijking zijn de regio- en gebiedskernen als eerste in beeld voor de opvang van groei vanwege de gunstige voorwaarden vanuit de netwerken voor economie, energie en mobiliteit. De gemeente is zelf aan zet in het aanwijzen van locaties voor woningbouw.

Nummer G.13

Is positief over de aandacht voor woningbouw, maar pleit voor meer ambitie en versnelling in de realisatie van woningen, mede gezien de hogere lokale ambities. Vraagt om niet alleen te sturen op passende en betaalbare woningen voor de huidige bevolking, maar ook oog te hebben voor nieuwe doelgroepen om vergrijzing en ontgroening tegen te gaan.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven te streven naar een gezonde groei, mede in het licht van de demografische opgave en brede welvaart. Deze groei zien we graag een plek krijgen in de steden en dorpen die goed zijn verbonden met de netwerken van economie, energie en mobiliteit en op plekken met toekomstbestendige water en bodemcondities.

Wijst op het belang van de bestaande woningvoorraad, waarvoor aanzienlijke inspanningen nodig zijn op het gebied van vernieuwing, herstructurering en verduurzaming. Vraagt om meer differentiatie naar gebieden, aangezien de woningbouwopgave in een groeistad als Assen wezenlijk anders is dan in kleinere kernen.

Antwoord

Wij zijn het met u eens dat de opgave voor de bestaande woningvoorraad complex is met voldoende uitdagingen. We hebben in paragraaf 3.5 beschreven hoe we onder andere met u willen samenwerken aan de stedelijke opgave van Assen in de regio.

Nummer G.14

Stelt dat de uitgangspunten 'water en bodem sturend' en zuinig ruimtegebruik worden onderschreven, maar dat een concrete doorvertaling naar de woningbouwpraktijk ontbreekt. Vraagt om duidelijkheid in het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma en de Omgevingsverordening over de toepassing van deze principes en de afwegingsruimte voor gemeenten. Uit zorgen over de uitvoerbaarheid en mogelijke

vertraging van de woningbouwopgave door onduidelijke toepassing van deze uitgangspunten

Antwoord

In het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma werken we de doelen voor aandachtsgroepen en doelgroepen uit. We passen de leidende principes en het Kompas toe op keuzes in programma's met ruimtelijke implicaties. De leidende principes worden niet opgenomen in de Omgevingsverordening maar zijn onderdeel van Omgevingsvisie en de sturingsfilosofie van de provincie.

Verzoekt om verduidelijking van de begrippen 'lokale behoefte' en 'lokale vraag' en de verhouding tot de regionale opgave.

Antwoord

Lokale behoefte is de structurele woningbehoefte van de eigen inwoners van de betreffende kern en de lokale vraag is de actuele marktvrage voor de betreffende kern.

Vraagt om een nadere duiding van de ontwikkelruimte voor gebiedskern Roden.

Antwoord

Wij beschouwen Roden als gebiedskern. Dat wil zeggen dat Roden de ruimte moet hebben om bovenlokale behoefte op te vangen en daarmee een belangrijk aandeel heeft in de verstedelijkingsopgave van de Regio Groningen Assen.

Pleit voor ruimte voor kleinschalige wooninitiatieven in het landelijk gebied, zoals erfensembles en CPO-projecten.

Antwoord

In paragraaf 2.8 geven we aan dat we samen met gemeenten willen werken aan de ontwikkeling van het landelijk gebied, waarbij we onder andere kijken naar de herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing. De ontwikkeling van erfensembles zien wij als een instrument voor kleinschalige ontwikkeling.

Nummers I.17 en I.19

Geeft aan dat het gebied ten zuidwesten van Grolloo in de Omgevingsverordening onterecht is aangemerkt als bestaand stedelijk gebied.

Antwoord

Wij hebben kennisgenomen van uw bezwaren tegen de aanduiding van het gebied als 'bestaand stedelijk gebied'. U reageert daarmee op de begrenzing die is opgenomen in

de provinciale Omgevingsverordening en het gemeentelijke bestemmingsplan. Eventuele aanpassing van de begrenzing vindt plaats bij actualisatie van de provinciale Omgevingsverordening.

Nummer I.24

Pleit voor het toewijzen van woningbouw en uitbreiding van bedrijventerreinen ook aan dorpen, in plaats van vooral aan steden. Wijst op de vermindering van reisbewegingen, een betere balans tussen wonen en werken en het behoud van leefbare dorpen met een evenwichtige bevolkingsopbouw.

Antwoord

Wij wijzen geen woningbouw of bedrijventerreinen toe, maar maken op gebiedsniveau afspraken met gemeenten. Gemeenten hebben de mogelijkheid om voor de lokale vraag woningen of bedrijfsruimte te ontwikkelen.

Nummer O.8

Vraagt om een verbindende rol van de provincie in de integratie van wonen, welzijn en zorg, mobiliteit en veiligheid om langer zelfstandig wonen in de eigen omgeving te borgen in de nabijheid van voorzieningen en toegankelijk openbaar vervoer.

Antwoord

Wij waarderen uw inbreng ten aanzien van het belang van ouderen in het participatieproces van de nieuwe Omgevingsvisie. Wij willen invulling geven aan de door u gevraagde verbindende rol door samen met de gemeenten na te denken over locatiekeuze en de kwaliteit van het ontwerp. Wij streven naar een gezonde groei, mede in het licht van de demografische opgave en brede welvaart. Deze groei zien we graag een plek krijgen in de steden en dorpen die goed zijn aangesloten op de netwerken van economie, energie en mobiliteit en op plekken met toekomstbestendige water en bodemcondities.

Verzoekt om vast te leggen dat gemeentelijke nieuwbouwplannen voor woningen altijd worden getoetst aan de bijdrage aan de doorstroomketen voor jongeren en ouderen. En dit juridisch te verankeren in de provinciale omgevingsverordening.

Antwoord

In het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma werken we de doelen voor aandachtsgroepen en doelgroepen uit. De uitwerking kan leiden tot instructieregels in de Omgevingsverordening, als daar aanleiding toe is.

Nummer O.29

Steunt de hoofdlijnen van de Omgevingsvisie, maar benadrukt dat voor Diepstroeten de 'fysieke en sociale draagkracht' is bereikt. Verzoekt om in de Omgevingsvisie vast te

leggen dat de woningbouwimpuls voor Assen gezocht moet worden op locaties die geen afbreuk doen aan de bestaande groene longen en de hydrologische buffers van de stad.

Wij vragen u om bij de verdere uitwerking van de woningbouwopgave voor Assen rekening te houden met de specifieke sociale dynamiek van deze ‘zorg-enclave’. Grootschalige toevoegingen van woningen zouden de noodzakelijke balans en de veilige, rustige omgeving voor kwetsbare groepen in dit deel van Assen verstoren.

Antwoord

Wij nemen kennis van uw ervaring met Diepstroeten. Wij wijzen geen specifieke woningbouwlocaties aan. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de gemeente. Wij wijzen gemeenten in hun plannen om het belang van zorgvuldige locatiekeuze en inrichting.

Nummer O.32

Vraagt om de woningbouwopgave expliciet te verbinden met arbeidsmarkt, bedrijventerreinen en regionale economische ontwikkeling. Vraagt om bij regionale woonafspraken zichtbaar te maken hoe woningbouw bijdraagt aan behoud en aantrekken van talent voor de Drentse economie.

Antwoord

In zowel het Woningmarktonderzoek als de Behoefteraming bedrijventerreinen is aandacht voor de koppeling tussen demografische en economische ontwikkeling. Deze beide onderzoeken zijn onderling gerelateerd. In de verstedelijkingsstrategieën van regio Zwolle en Groningen-Assen wordt hier verder uitvoering aan gegeven.

Nummer O.70

Vraagt aandacht voor de Wet Regie op de Volkshuisvesting en de rol van de provincie en woningcorporaties daarin. Trekt graag samen op in het traject van het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma. Onderschrijft ‘vergrijzing’ als belangrijk aandachtspunt en ‘zorgzame gemeenschappen’ als belangrijk thema. Vraagt om een duidelijke uitwerking in het Volkshuisvestingsprogramma.

Antwoord

Wij werken graag samen met u en andere partners aan de demografische en sociale opgaven in Drenthe. Gemeenten, woningcorporaties, zorg- en marktpartijen worden betrokken in het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma.

Vraagt om te werken met drie woningbouwregio’s die recht doen aan de onderverdeling in regiokernen, gebiedskernen en woonkernen.

Antwoord

We besluiten in het provinciaal Volkshuisvestingsprogramma met welke woningbouwregio's we gaan werken.

Vindt het belang van woningbouw qua woordkeuze ondergeschikt lijken aan andere keuzes. Vraagt om net als voor bedrijventerreinen aan te geven dat beschikbare ruimte wordt benut en uitgebreid.

Antwoord

Wij hebben niet een bepaalde functie boven de andere willen stellen. Met de Omgevingsvisie willen we sturen op de juiste functie op de juiste plek. Het toekomstbestendig en beter benutten van de bestaande ruimte staat centraal in de Omgevingsvisie.

3.10. Versterken van de brede welvaart

Nummer G.2 en G.3

Vindt dat de Omgevingsvisie op het thema brede welvaart een aantal belangrijke onderwerpen mist, zoals positieve gezondheid, zorg en sociale samenhang.

Antwoord

We hebben in paragraaf 3.10 aangeven hoe de verschillende thema's van brede welvaart zich verhouden tot indicatoren en eisen aan de leefomgeving. Sociale cohesie en gezondheid maken daar deel van uit.

Nummer G.3

Vindt dat het perspectief voor jongeren ontbreekt: hoe houden we Drenthe aantrekkelijk voor onze jongeren en hoe binden we jongeren aan onze provincie?

Antwoord

U heeft gelijk dat we in de Omgevingsvisie geen specifiek beleid voor jongeren of het binden van jongeren aan de Drenthe hebben opgenomen. In het participatieproces zijn jongeren een eigen focusgroep geweest. De belangen van jongeren zijn vervolgens verwerkt in de keuzes voor de verschillende thema's uit de Omgevingsvisie. Bij de uitwerking van de omgevingsvisie betrekken we jongeren waar we dat nodig en relevant kan zijn.

Nummer G.12

Is benieuwd op welke wijze de provincie gaat bijdragen aan het vergroten van de brede welvaart in Coevorden.

Antwoord

In de Omgevingsvisie geven we aan dat de benadering van brede welvaart verschilt per gebied en tussen stedelijk en landelijk gebied. We gaan graag met de gemeenten en andere (maatschappelijke) partners aan de slag met de uitwerking van de principes van brede welvaart naar concrete maatregelen.

Nummer I.7

Constaateert dat de Omgevingsvisie vrijwel niets zegt over parkeren, voetgangersruimte, autoluwte of de invloed van auto's op verblijfskwaliteit. Vraagt ons om expliciet te maken dat centrum- en dorpskernen mensgericht en op menselijke maat worden ontwikkeld, dat bereikbaarheid breder is dan autobereikbaarheid en dat de effecten van parkeren en autodominantie op leefbaarheid, veiligheid, gezondheid, groen, klimaatadaptatie en economische vitaliteit expliciet meegewogen moeten worden.

Antwoord

De Omgevingsvisie geeft op hoofdlijnen richting aan mobiliteit en leefbaarheid. De inrichting en verblijfskwaliteit van wijken, dorpen en centra is primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid. De provincie ondersteunt gemeenten waar mogelijk bij een groene, klimaatadaptieve en gezonde inrichting van de leefomgeving. Ons mobiliteitsbeleid richt zich nadrukkelijk op bereikbaarheid in brede zin, waaronder openbaar vervoer en fiets, en niet alleen op de auto.

Nummer I.23

Vraagt om de ambitie met betrekking tot gezondheid voor Zuid Oost Drenthe op de gehele provincie te betrekken.

Antwoord

Wij hebben de regio Zuid Oost Drenthe genoemd omdat in deze regio gezondheid het meest nadrukkelijk naar voren komt. In de uitwerking van het thema gezondheid kijken we naar de hele provincie.

Vraagt om houtstook, pfas en pesticides toe te voegen als Brede Welvaart (BW) indicator.

Antwoord

De selectie van indicatoren is gebaseerd op de beschikbare databronnen van het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Regionale Monitor Brede Welvaart.

Nummer O.16

Waardeert dat de Ontwerp-Omgevingsvisie expliciet inzet op brede welvaart en sociale samenhang als onderdeel van de fysieke leefomgeving. Beschouwt sociale kwaliteit als meer dan de uitkomst van ruimtelijke ingrepen. Verzoekt om sociale kwaliteit als een zelfstandig beleidsdoel, met eigen interventies, te behandelen. Stelt voor om verbinding tussen mensen expliciet te maken als dragend principe binnen brede welvaart. En gezondheid en kwaliteit van (samen)leven als sturend principe te gebruiken bij ruimtelijke keuzes.

Antwoord

Wij herkennen wat u stelt. Wij willen ook meer betekenis geven aan het thema sociale kwaliteit. We gaan graag met de gemeenten en andere (maatschappelijke) partners aan de slag met de uitwerking van de principes van brede welvaart naar concrete maatregelen.

Nummer O.32

Vraagt om aan brede welvaart een duidelijke passage toe te voegen over ondernemerschap, werkgeverschap, onderwijs, talentontwikkeling en Leven Lang Ontwikkelen als voorwaarden voor een vitale Drentse samenleving.

Antwoord

Wij zijn met u eens dat ondernemerschap, onderwijs en (talent)ontwikkeling van belang zijn voor een vitale samenleving. Deze onderwerpen zijn uitgewerkt in ons economische beleid, vastgelegd in de Economische Koers. In de Omgevingsvisie hebben we in paragraaf 3.6 het belang van onderwijs, kennis en innovatie geduid.

Nummer I.55, O.35

Verzoekt om voedselverbindingsplekken expliciet op te nemen als onderdeel van gezonde en klimaatadaptieve leefomgevingen en brede welvaart. En gemeenten te stimuleren om openbare voedselplekken op te nemen in omgevingsplannen en ruimte te geven aan kleinschalige bewonersinitiatieven. Wijst daarbij op het Drents Voedselbos Loket en Agroforestry Netwerk Drenthe als partners.

Antwoord

Wij stimuleren in de breedte activiteiten die mensen en gemeenschappen samen kunnen brengen. Voedselbossen kunnen deze functie ook vervullen. Het is in de eerste plaats aan de gemeente om te beoordelen of een voedselbos gewenst en mogelijk is.

Nummer O.63

Stelt dat sport en bewegen essentieel zijn voor gezondheid, leefbaarheid en sociale samenhang, en dat dit in de visie nog te impliciet is uitgewerkt. Pleit voor een explicietere verankering van sport en bewegen als onderdeel van brede welvaart en een gezonde leefomgeving.

Antwoord

We hebben in de Omgevingsvisie het belang van sport en bewegen voor leefbaarheid en gezondheid benoemd, bijvoorbeeld in paragraaf 3.2. Deze thema's krijgen door het karakter van het plan een ruimtelijke vertaling in bijvoorbeeld de wandel- en fietsnetwerken, de inrichting van recreatieve stadsranden en de bereikbaarheid van sportvoorzieningen.

Stelt dat sport- en beweegvoorzieningen onder druk staan en dat spreiding, bereikbaarheid en toekomstbestendigheid onvoldoende zijn geborgd. Pleit voor duidelijke uitgangspunten voor behoud, ontwikkeling en bereikbaarheid van voorzieningen in zowel stedelijk als landelijk gebied.

Antwoord

Wij herkennen dat het voorzieningenniveau onder druk staat. Wij onderzoeken momenteel waar de ondergrenzen voor vitaliteit en bereikbaarheid liggen en hoe we ervoor zorgen dat opgetelde effecten niet leiden tot het definitieve verlies van voorzieningen. De conclusies zullen terugkomen in de gebiedsgerichte processen en de programma's.

Stelt dat niet alle groepen voldoende worden bereikt of betrokken bij de inrichting van sport- en beweegruimte. Pleit voor extra aandacht voor toegankelijkheid en betrokkenheid van jongeren en kwetsbare groepen.

Antwoord

Wij zijn het met u eens dat aandacht voor toegankelijkheid en betrokkenheid van jongeren en kwetsbare groepen van belang is. De verantwoordelijkheid voor participatie en het betrekken van specifieke groepen bij de plannen voor sport- en beweegruimte ligt in de eerste plaats bij de gemeente en initiatiefnemer.

Nummer O.64

Vraagt om de indicator brede welvaart 'levensverwachting' aan te passen aan 'levensverwachting in goed ervaren gezondheid' en 'mediaan besteedbaar inkomen' te veranderen in 'moeite met rondkomen'.

Antwoord

De selectie van indicatoren is gebaseerd op de beschikbare databronnen en de Regionale Monitor Brede Welvaart. Wij werken de regionale monitoring en indicatoren graag samen met u en andere kennispartners verder uit. De indicatoren die u noemt nemen wij graag over uit Informatie over Volksgezondheid en Zorg.

Wijziging

tabel 5: Databron www.vzinfo.nl: indicatoren.

4. Een mooi, schoon, gezond en veilig Drenthe

4.1. Onze maatschappelijke opgaven

4.2. Onze ambities

Nummer G.12

Onderschrijft de ambitie maar benadrukt het belang van zorgvuldig onderbouwde en proportionele maatregelen, gebaseerd op analyses.

Antwoord

Zorgvuldig onderbouwde en proportionele maatregelen past bij onze sturingsfilosofie. Voor het verbeteren van de volksgezondheid zoeken wij, samen met gemeenten, de GGD en andere partners, nog naar een passende provinciale rol en inzet.

Nummer O.5

Waardeert de aandacht voor het behoud en de versterking van het Drentse landschap in de Omgevingsvisie. Met name de inzet op inspiratie, ontwerpkracht en kennisontwikkeling wordt positief beoordeeld. Spreekt de bereidheid uit om hier actief aan bij te dragen.

Antwoord

Wij danken u voor de betrokkenheid bij de omgevingskwaliteit van Drenthe. Wij betrekken u, net als andere maatschappelijke partners van de provincie, bij de uitwerking van het programma voor Ruimtelijke Kwaliteit.

4.3. Randvoorwaarden voor succes

Nummer I.23

Vraagt om in het mobiliseren van ontwerpkracht om naast dwarsdenkers met een frisse blik ook een evenwichtig netwerk van experts en wetenschappers te organiseren.

Antwoord

De inzet van experts en wetenschappelijke kennis vindt zeker plaats in de uitwerking van de opgaven uit de de Omgevingsvisie. Een verfrissende blik kan zeker helpen om tot een aantrekkelijk ontwerp te komen. Wij zien dat ook als een expertrol en landschappelijk en stedenbouwkundig ontwerp als wetenschappelijke studies.

Nummer O.64

Wil graag samen met de provincie optrekken bij de verschuiving van focus: van het adviseren op plannen aan het einde van een proces, naar het begeleiden van initiatieven aan de voorkant.

Antwoord

Wij zijn verheugd met uw aanbod om samen op te trekken in de uitwerking van omgevingskwaliteit en gezondheid. Wij zien de GGD als een belangrijke (kennis)partner bij deze thema's.

4.4. Onze strategie en doelen voor de lange termijn

Nummer I.6

Voelt een sterke betrokkenheid bij de kwaliteit en identiteit van Drenthe. Vindt het van groot belang dat toekomstige ontwikkelingen deze identiteit niet onder druk zetten, maar juist versterken. Ondersteunt de benadering waarin ontwikkeling en behoud hand in hand gaan, zodat Drenthe ook in de toekomst een mooie, herkenbare en aantrekkelijke provincie blijft. Constateert desondanks dat de ontwerp Omgevingsvisie onvoldoende wordt vertaald naar concrete en toetsbare kaders. Verzoekt ons de Omgevingsvisie aan te scherpen door gebiedsspecifieke ontwerprichtlijnen per landschapstype vast te leggen, duidelijke kaders voor dorpsranden en overgang tussen bebouwd en onbebouwd gebied op te nemen, ruimtelijke structuren in de dorpen expliciet te beschermen, het begrip ruimtelijke kwaliteit toetsbaar te maken, cultuurhistorische structuren als leidend principe in de ruimtelijke afwegingen te verankeren en de provinciale regierol te versterken.

Antwoord

Wij waarderen de grote betrokkenheid bij de kwaliteit, identiteit en cultuurhistorie van Drenthe, en delen het belang dat toekomstige ontwikkelingen deze kwaliteiten versterken. De Omgevingsvisie is een kaderstellend document op hoofdlijnen. De aanscherping waar u om verzoekt, gaat plaatsvinden in het programma Ruimtelijke Kwaliteit, waar wij inmiddels mee begonnen zijn. Dit wordt een uitwerking van de omgevingsvisie, waarin wij ons landschapsbeleid verder concretiseren met de door indiener genoemde aandachtspunten. Zoals ontwerprichtlijnen, kaders voor dorpsranden en het toetsbaar maken van het begrip Ruimtelijke Kwaliteit. Indien nodig vindt een doorwerking naar de regels in de provinciale Omgevingsverordening plaats.

Het provinciale cultuurhistorische beleid is overigens al uitgewerkt in het Cultuurhistorisch Kompas en werkt nu al door in regels in de provinciale Omgevingsverordening. Ook voor het behoud van landschapskwaliteit bevat de

provinciale Omgevingsverordening nu al concrete bepalingen en wij gaan daar ontwerpkracht aan toevoegen, met als doel dat iedere nieuwe ontwikkeling bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit.

Nummer O.12

Vindt dat de Omgevingsvisie nog te veel uitgaat van verduurzaming en mitigatie, terwijl een meer fundamentele, regeneratieve benadering nodig is. Stelt dat de tijdshorizon richting 2050 vraagt om een fundamenteel andere manier van denken over ruimtegebruik, waarin niet de vraag centraal staat hoe we de huidige systemen groener maken, maar hoe we ze inrichten op basis van kringlopen en zelfvoorziening. Geeft suggesties mee voor een regeneratieve benadering voor energie, mobiliteit en meervoudig ruimtegebruik.

Antwoord

Ook naar ons beeld vragen de opgaven om veranderingen richting 2050. Tegelijkertijd vraagt de aard van deze opgaven om een zorgvuldige en gezamenlijke aanpak. Veel van deze opgaven raken direct aan de leefomgeving, het eigendom en het toekomstperspectief van inwoners en ondernemers. Dat betekent dat wij deze veranderingen niet eenzijdig kunnen opleggen, maar samen vorm moeten geven, in een tempo dat voor betrokkenen te volgen is en dat bestuurlijk en maatschappelijk haalbaar is.

Wij delen het belang van inspirerende en toekomstgerichte perspectieven, en zien ook de waarde van vernieuwende benaderingen. Wij danken u voor de suggesties. Tegelijkertijd is het onze verantwoordelijkheid om koers te zetten op een manier die recht doet aan de verschillende belangen en die uitvoerbaar en volhoudbaar is op de lange termijn.

De Omgevingsvisie vormt daarmee het vertrekpunt voor de gezamenlijke beweging richting de toekomst. In de verdere uitwerking geven wij, samen met partners, invulling aan de noodzakelijke veranderingen en aan de manier waarop deze daadwerkelijk worden gerealiseerd.

4.5. De mooiste provincie

4.5.1. Mate van concreetheid

Nummer I.35

Vraagt om ruimtelijke (en ecologische) kwaliteit hard maken met duidelijke keuzes en kaders. Er ontbreekt scherpheid op waar groei wel kan, waar harde grenzen liggen, welke

landschappen absoluut ontzien moeten worden en welke ruimtelijke offers acceptabel zijn. Waarschuwt dat de kwaliteitstoets verschuift naar latere vergunningen, programma's en gemeentelijke omgevingsplannen. Juist daar gaat ruimtelijke kwaliteit in Nederland vaak alsnog verloren door druk van woningbouw, economie of snelheid.

Antwoord

Wij zijn verheugd dat u met ons het belang van ruimtelijke kwaliteit onderschrijft. Wij streven niet alleen naar het behoud, maar ook naar het versterken van ruimtelijke kwaliteit. Wij zijn het ten dele met u eens dat de uitwerking van ruimtelijke kwaliteit vooraf in keuzes en kaders moet worden vastgelegd. In de provinciale Omgevingsverordening hebben wij weliswaar regels opgenomen, maar wij zijn van mening dat juist een verdere uitwerking in programma's (conform de Omgevingswet) de ruimte biedt voor het inzetten van ontwikkelkracht en afspraken aan de voorkant bij specifieke ontwikkelingen.

Nummer O.12

Stelt dat ruimtelijke kwaliteit in de Omgevingsvisie te abstract en vrijblijvend blijft, doordat concrete kaders en een duidelijk handelingsperspectief ontbreken. Vindt het hierdoor onduidelijk hoe ruimtelijke kwaliteit wordt afgewogen en geborgd in zowel kleine als grootschalige ontwikkelingen. Pleit voor expliciete criteria, zodat ruimtelijke kwaliteit niet langer een containerbegrip is maar daadwerkelijk richting geeft aan gebiedsontwikkeling en maatschappelijke transitie.

Antwoord

Wij zijn het met u eens dat ruimtelijke kwaliteit meer vraagt dan alleen goede bedoelingen: het vraagt om ontwerpkracht, keuzes, voorbeeldwerking en soms duidelijke regels. In paragraaf 1.4 hebben we aangegeven hoe we om willen gaan met ruimtelijke afwegingen. We hebben daarvoor het Kompas geïntroduceerd waar het leidende principe ruimtelijke kwaliteit onderdeel van uitmaakt. Wij hebben dit in de Omgevingsvisie onderschreven zonder expliciet te maken op welke manier ruimtelijke kwaliteit wordt afgewogen en geborgd. De Omgevingsvisie zet de ambitie en strategische doelen neer en geeft de uitgangspunten voor nadere uitwerking van ruimtelijke kwaliteit in het programma Ruimtelijke Kwaliteit. In het programma gaan wij verdere richting en scherpte geven en daarmee hebben wij hetzelfde doel als u: voorkomen dat ruimtelijke kwaliteit een containerbegrip blijft. De juridische borging vindt plaats via de provinciale Omgevingsverordening.

Nummer O.12

Vindt dat het belang van water, bodem en natuur nog onvoldoende concreet is vertaald naar ruimtelijke keuzes. Pleit voor het explicieter benutten van bestaande ruimtelijke kwaliteiten als leidraad voor toekomstige ontwikkeling. Daarnaast wordt voorgesteld

om het concept van de 'Open Groene Stad' als inspiratie te gebruiken en deze kwaliteiten beter te borgen in de uitwerking van programma's.

Antwoord

Wij zijn het met u eens dat bestaande ruimtelijke structuren richtinggevend zijn voor toekomstige keuzes. De gemeenten zijn als eerste aan zet bij water, bodem en natuur in het bebouwd gebied. Wij ondersteunen de gemeenten met onderzoek, ontwerpkracht en inspiratie. Dit is ons huidige beleid en is ook op die manier verwerkt in de provinciale Omgevingsverordening. In de nieuwe Omgevingsvisie zetten wij dit beleid voort. Bij de uitwerking in het programma Ruimtelijke Kwaliteit betrekken we de principes van de 'Open Groene Stad' als inspiratie.

4.5.2. Belangenafweging

Nummer I.4

Is van mening dat de beschermingsdoelen voor stilte in duisternis op gespannen voet staan met het stimuleren van recreatie en toerisme. Vraagt ons om een expliciete rem op recreatieve bebouwing in de directe omgeving van het Dwingelderveld, gekoppeld aan meetbare normen voor lichtemissie en geluid en de handhaving daarvan.

Antwoord

Wij herkennen dat recreatieve druk kan leiden tot verstoring van natuurwaarden en daarmee een vraagstuk vormt voor de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden, zoals in het Dwingelderveld. Samen met de terreinbeherende organisaties zoeken wij daarom naar een zodanige inrichting en gebruik van de natuurgebieden dat verstoring van de meeste kwetsbare natuur zo veel mogelijk wordt voorkomen, maar beleving van de natuur wel mogelijk blijft. Bij uitbreidingswensen van verblijfsrecreatie wegen wij de belangen van natuur, stilte en duisternis nadrukkelijk mee. Ontwikkelingen die deze kwaliteiten aantasten zijn daarmee niet vanzelfsprekend. Het Dwingelderveld is aangewezen als stiltegebied. Handhaving vindt plaats door de omgevingsdienst Drenthe.

Nummer O.32

Vraagt om expliciet te benoemen dat ook bedrijventerreinen, werklocaties, logistieke functies en energie-infrastructuur onderdeel zijn van ruimtelijke kwaliteit. Maak van ruimtelijke kwaliteit geen rem op economische ontwikkeling, maar een ontwerpvoorwaarde waarmee Drenthe economische groei en landschappelijke kwaliteit samenbrengt.

Antwoord

Wij delen de constatering dat bebouwing onderdeel is van ruimtelijke kwaliteit. De wens om tempo te maken met woningbouw, energie en economische ontwikkeling kan botsen met ruimtelijke kwaliteit. Omgekeerd kan een te sterke focus op bescherming ontwikkelingen onnodig vertragen of blokkeren. Dit vraagt om een vroegtijdige afweging van belangen. Hiervoor introduceren wij het Kompas. Dit instrument voor belangenafweging, brengt alle aspecten samen, van ruimtelijke kwaliteit tot economische ontwikkeling.

Nummer O.72

Vraagt om een zorgvuldige afweging tussen de woningbouwopgave en het cultuurhistorisch belang van kleine kernen te borgen door op te nemen dat waardevolle cultuurhistorische structuren en locaties zoals verwoord in het Cultuurhistorisch Kompas in beginsel worden ontzien, tenzij zwaarwegende maatschappelijke belangen anders noodzakelijk maken, er sprake is van een aantoonbare lokale woningbehoefte, welke knelpunten op de woningmarkt oplost, bijvoorbeeld starters- en seniorenwoningen voor mensen met binding met het dorp.

Antwoord

Het Cultuurhistorisch Kompas werkt door in regels in de provinciale Omgevingsverordening. Ook voor het behoud van landschapskwaliteit bevat de provinciale Omgevingsverordening nu al concrete bepalingen. In het programma Ruimtelijke kwaliteit willen wij inhoud geven aan ontwerpkracht, met als doel dat iedere nieuwe ontwikkeling bijdraagt aan de ruimtelijke kwaliteit.

4.5.3. Definities en Kaart 4. Een mooi Drenthe

Nummer G.6

Constaateert dat enkele onderdelen uit de legenda niet zichtbaar of herkenbaar zijn op de kaart.

Antwoord

We passen kaart 4 aan om de leesbaarheid te verbeteren.

Wijzing

Aanpassen legenda: symbooltjes met contour Drenthe.

Nummer G.8

Spreekt waardering uit voor de aandacht voor kwaliteitscorridors (snelwegpanorama's) en vraagt of deze expliciet op de kaart kunnen worden opgenomen.

Antwoord

De snelwegpanorama's zijn opgenomen in onze Omgevingsverordening.

Nummer G.11

Mist Oerlandschap Holtingerveld, welke deel uitmaakt van de Drents-Friese Grensstreek op kaart 4. Verzoekt het kopje Nationale Parken Zuidwest te wijzigen in Nationale Parken Drents-Friese Grensstreek. Verzoekt om specifiek de nationale parken Drents-Friese Wold, Dwingelderveld en het Oerlandschap Holtingerveld te noemen.

Antwoord

Wij zijn het met u eens en passen deze omissies aan.

Wijziging

Tekstwijziging paragraaf 4.5 kopje Nationale Parken Zuidwest

Nationale Parken ~~Zuidwest~~ Drents-Friese grensstreek

In de Drents-Friese grensstreek (Zuidwest Drenthe) streven we naar een samenhangend landschap rond de nationale parken Dwingelderveld en Drents-Friese Wold en Oerlandschap Holtingerveld, waarin natuurgebieden, beekdalen en landschapselementen sterk verbonden zijn binnen een agrarisch gebied met ruimte voor nieuwe functies.

Aanpassen kaart 4. Holtingerveld toevoegen.

Nummer G.12 en O.5

Vraag naar de definitie van een topgebied. O.5 Missen op kaart 4 het Norger esdorpenlandschap en Veenhuizen benoemd als TOP-gebied.

Antwoord

Wij begrijpen dat er verwarring is met andere lijstjes die de term TOP-gebieden voeren. We vervangen de term door 'Unieke samenhangende gebieden' en voegen de definitie toe aan de begrippenlijst (Bijlage 1). Het door u genoemde gebied is zeer waardevol, maar voldoet niet aan deze definitie.

Wijziging

Opnemen in de begrippenlijst van Bijlage 1:

Unieke samenhangende gebieden	Ruimtelijk samenhangende gebieden waarin de ontstaansgeschiedenis, landschappelijke structuur en cultuurhistorie in hoge mate herkenbaar en beleefbaar zijn, en die daarmee bepalend zijn voor de identiteit van de provincie. Deze gebieden onderscheiden zich door een sterke interne samenhang en een duidelijke ruimtelijke logica (bijvoorbeeld in reliëf, verkaveling, beplanting en waterstructuren). Ze functioneren als dragers van ruimtelijke kwaliteit.
-------------------------------	---

Nummer O.18

Geeft aan dat een deel van woonperceel in de ontwerp Omgevingsvisie is aangeduid als 'landschapstype'. Verzoekt om het gehele perceel aan te duiden als bestaand stedelijk gebied.

Antwoord

De aanduiding 'landschapstype' in de Omgevingsvisie betreft een gebiedsgerichte duiding van de kenmerken en kwaliteiten van het landschap. Binnen een dergelijk landschapstype kunnen verschillende functies voorkomen, waaronder wonen, landbouw, natuur en bedrijvigheid. De functie van uw perceel is geregeld in het gemeentelijk ruimtelijk plan.

4.5.4. Onbebouwde ruimte

Nummer I.22

Spreekt waardering uit voor de ontwerp Omgevingsvisie, met name voor de aandacht voor brede welvaart, ruimtelijke kwaliteit en het behoud van landschappelijke identiteit. De zienswijze richt zich op het open overgangsgebied ten zuiden van Emmen, waar rust, openheid en zichtlijnen belangrijke kwaliteiten vormen. Verzoekt de provincie om terughoudend om te gaan met mogelijke verstedelijking in dit gebied, de open landschappelijke kwaliteiten expliciet mee te wegen in toekomstige keuzes en deze niet als vanzelfsprekende ontwikkelruimte te beschouwen. Geeft aan dat bij eventuele ontwikkelingen ruimtelijke kwaliteit, biodiversiteit, water en bodem, klimaatadaptatie en leefkwaliteit zwaarwegend moeten worden meegenomen. Tevens wordt gevraagd om bewoners vroegtijdig en volwaardig te betrekken bij verdere planvorming.

Antwoord

Wij hebben in de Omgevingsvisie aangegeven dat we de onbebouwde ruimten die in Drenthe nog te vinden zijn een waardevolle kwaliteit vinden, die we willen beschermen. In het programma Ruimtelijke Kwaliteit werken we dit verder uit. Bij ontwikkelingen passen we het Kompas (zie paragraaf 1.4) als afwegingskader toe, waar de door

indiener genoemde aspecten in verwerkt zijn. De gemeente organiseert een participatietraject in het geval van concrete initiatieven en ontwikkelingen uw gebied.

4.5.5. Kwaliteitsdragers

Nummer G.14

Pleit voor een sterkere verankering van cultuurhistorie als basis voor ruimtelijke kwaliteit, met nadruk op het behoud van identiteit, erfgoed en kenmerkende landschappen van Drenthe. Stelt dat de rol van cultuurhistorie in de ontwerpvisie onvoldoende is onderbouwd en vertaald naar concrete ruimtelijke keuzes. Signaleert dat cultuurhistorie niet wordt benut als kennisbasis voor ontwerp kwaliteit en gebiedseigen oplossingen, en dat het landschap als drager te abstract blijft.

Antwoord

U heeft gelijk dat in de Omgevingsvisie geen verdere uitwerking is opgenomen voor de landschappelijke kwaliteitsdragers. Cultuurhistorie is als kwaliteitsdrager uitgewerkt in het Cultuurhistorisch Kompas. Het Cultuurhistorisch Kompas biedt daarmee een stevige kennisbasis voor ontwerp kwaliteit. Cultuurhistorie is voor ruimtelijke afwegingen juridisch geborgd in de provinciale Omgevingsverordening. Wij zullen dit Cultuurhistorisch Kompas dan ook benutten in het programma Ruimtelijke Kwaliteit.

Nummer I.23

Vraagt om in de kwaliteitsdrager 'Groen en biodiversiteit' groen door natuur te vervangen.

Antwoord

Wij trekken de kwaliteitsdrager bewust breder dan alleen de functie natuur.

Nummer I.41, O.28, O.36

Vindt het belang van de landbouw voor het ontstaan en in stand houden van het landschap onderbelicht. Landbouw is niet alleen een ruimtevrage functie, maar ook een dragende functie voor het landschap. Het Drentse landschap is in belangrijke mate gevormd door agrarisch gebruik. Openheid, verkavelingsstructuren, houtwallen en het gebruik van gronden zijn nauw verbonden met de landbouwpraktijk. Zonder een economisch vitale landbouwsector staat ook de kwaliteit en het beheer van dit landschap onder druk.

Antwoord

We onderschrijven het belang van de landbouwsector voor het agrarische karakter van onze provincie. Drenthe is een agrarische provincie ten voeten uit. Het agrarische gebruik heeft het beeld van Drenthe voor een groot deel bepaald. Dit cultuurhistorische landschap met kenmerkende structuren wordt nog altijd zeer gewaardeerd. Dat willen we behouden en waar mogelijk versterken.

Bij besluitvorming over ontwikkelingen in het landelijk gebied, passen we het Kompas toe. In dit afwegingsinstrumenten worden alle belangen, zowel die van de landbouw als die van landschap afgewogen.

Nummer O.2

Verzoekt ons bij de uitwerking van de Omgevingsvisie de herontwikkeling van (monumentale) erven op locaties waar meerdere belangen samenkomen, niet alleen mogelijk worden gemaakt, maar ook bijdragen aan een toekomstig Drents landschap. Vraagt ons om bij de uitwerking van het beleid: monumentale boerderijen in herbestemming expliciet te positioneren als dragers van gebiedsontwikkeling, uit te gaan van een ensemble-benadering waarin gebouw, erf, landschap, bodem en water in samenhang worden beschouwd, ruimte te bieden voor gefaseerde ontwikkeling en maatwerk bij herbestemming, organisatievormen te faciliteren die passen bij gedeeld eigenaarschap en lange termijn waardecreatie, en te zorgen voor betere samenhang tussen instrumenten en regelingen voor erfgoed, landschap en gebiedsontwikkeling.

Antwoord

Wij danken u voor uw zienswijze, deze wordt herkend en gewaardeerd. De Omgevingsvisie zet in op brede welvaart, water en bodem als sturend en integrale gebiedsontwikkeling. De voorgestelde nadruk op functiestapeling, ensemblebenadering en maatwerk sluit hier goed op aan. In de verdere uitwerking via programma's en instrumenten wordt gezien hoe herbestemming van monumentale boerderijen en passende organisatievormen beter kunnen worden gefaciliteerd. Daarbij blijft de Omgevingsvisie een strategisch kader; de nadere concretisering vindt plaats in uitvoeringsinstrumenten en in samenwerking met gemeenten en partners. In paragraaf 4.5 'De mooiste provincie' voegen wij een korte paragraaf toe over de provinciale monumentenlijst als instrument voor behoud en ontwikkeling van erfgoed dat het verhaal van Drenthe vertelt.

Wijziging

Toevoegen, paragraaf 4.5 'De mooiste provincie', kwaliteitsdragere, ruimtelijk erfgoed: Wij hanteren een provinciale monumentenlijst met monumenten die het lokale belang overstijgen, maar ook niet van landelijk belang zijn. Deze monumenten verdienen

bescherming op provinciaal niveau. De lijst is een instrument om erfgoed dat het verhaal van Drenthe vertelt te kunnen beschermen en ontwikkelen.

Nummer O.5

Verzoeken ons 'het realiseren van de Basiskwaliteit Natuur' te benoemen bij de tekst over groenversterking en landschapsontwikkeling op pagina 71.

Antwoord

De ambitie 'Basiskwaliteit Natuur' is opgenomen in hoofdstuk 2 onder de paragraaf 'Een robuust natuursysteem. Op pagina 71 gaan we in op 'Groen en biodiversiteit' als landschappelijke kwaliteitsdrager.

Nummer O.15

Vraagt meer nadruk op cultureel erfgoed. Beveelt aan erfgoedorganisaties te betrekken bij de uitwerking van de ambities uit de Omgevingsvisie naar de Omgevingsverordening en de Omgevingsprogramma's.

Antwoord

Wij betrekken u bij de uitwerking van ons programma voor Ruimtelijke Kwaliteit

Waardeert de ambitie met betrekking tot het behoud van de onbebouwde ruimte als unieke karakteristiek van het Drentse landschap, ook in combinatie met stilte en duisternis. Vraagt om het behoud van de leegte mede ten grondslag te laten liggen aan elke ruimtelijke afweging.

Vraagt om een actiever beleid van de provincie ten aanzien van het behoud van essen.

Vraagt om de ambities uit het Cultuurhistorische Kompas op te nemen onder 'Ruimtelijk erfgoed' om duidelijk te maken dat cultuurhistorische elementen en structuren ook omgevingskwaliteiten zijn waarvoor provinciale inspanningen noodzakelijk zijn.

Vraagt om nadere uitwerking van de 'zorgplicht waarbij initiatiefnemers inzichtelijk maken welke cultuurhistorische waarden aanwezig kunnen zijn en motiveren hoe plannen daarop aansluiten' (pg72). Wijst op instrumenten zoals cultuurhistorische waarde kaarten en landschap biografieën.

Vraagt om een perspectief op de weerbaarheid van erfgoed in tijden van crisis.

Antwoord

Wij vinden esdorpen belangrijk. Er is een samenwerking gestart met het Kenniscentrum Landschap om de staat van de essen te onderzoeken en te bezien hoe een

interdisciplinair beleidskader en/of programma voor de Drentse essen kan worden opgesteld. De uitwerking wordt opgepakt bij de uitwerking van het programma Ruimtelijke Kwaliteit.

De voorstellen voor het beleid voor onbebouwde ruimte nemen wij mee bij de uitwerking in het programma Ruimtelijke Kwaliteit. Daarin gaan we verder onderzoeken hoe dit beleid eruit komt te zien en wat juridisch mogelijk is.

Nummer O.17

Vraagt aandacht voor esdorpen. Vraagt om een paragraaf waar waarin het voornemen wordt geuit om de nog originele esdorpen bijzondere bescherming te geven. In de vorm van beschermde dorpsgezichten of anderszins. Vindt dat het rapport 'Ruimte zat in de Drentse dorpen' voorbij is gegaan aan de cultuur-historische waarde van de nog resterende esdorpen.

Antwoord

Alle intacte esdorpen binnen het esdorpenlandschap, kennen in het Cultuurhistorische Kompas en de Omgevingsverordening de hoogst mogelijke bescherming.

Nummer O.20

Ziet de basiskwaliteit cultuurhistorie en landschap vastgelegd in het Cultuurhistorisch Kompas van Drenthe en in de Cultuurhistorische Inventarisaties en Waardenkaarten van de Drentse gemeenten. Pleit ervoor om deze kaders integraal als uitgangspunt op te nemen in de nieuwe omgevingsvisie. Pleit voor stimuleringsmaatregelen voor eigenaren om deze basiskwaliteit te behouden, te versterken dan wel te behalen.

Antwoord

De kaders voor cultuurhistorie zoals door ons vastgesteld in het Cultuurhistorisch Kompas zijn inderdaad uitgangspunt voor zowel integraal werken aan landschap op basis van kwaliteitsdragers, als aan samenwerken met eigenaren om basiskwaliteit te behouden. Omdat dit beleid al is uitgewerkt, is het niet nodig het integraal op te nemen in de Omgevingsvisie.

Nummer O.44

Vraagt te verduidelijken wat onder hét Drents landschap wordt verstaan, gezien de vele verschillende gebieden.

Antwoord

De Omgevingsvisie onderscheidt meerdere landschapstypen die samen het Drentse landschap vormen. Het gebruik van de term ‘hét Drents landschap’ verwijst daarmee naar het geheel van deze samenhangende, maar verschillende landschappen.

4.5.6. Landschappelijke inpassing

Nummer O.14

Vraagt om borging van toezicht en handhaving op landschappelijke inpassingsplannen van bijvoorbeeld grote schuren en stallen.

Antwoord

In de Omgevingswet is het zo geregeld dat de handhaving op landschappelijke inpassingsplannen bij de gemeenten ligt.

4.5.7. Masterplannen voor dorps- en stadsranden

Nummer G.2

Constaateert een tegenstrijdigheid in de Omgevingsvisie ten aanzien van de ontwikkelmogelijkheden in beekdalen. Waar enerzijds ruimte wordt geboden aan nieuwe functies mits deze passen bij water en bodem, wordt anderzijds gesteld dat uitbreiding van steden richting beekdalen onwenselijk is. De gemeente verzoekt om deze passages met elkaar in lijn te brengen en het beleid te verduidelijken.

Antwoord

We zetten het beleid voort om in het algemeen terughoudend te zijn met bouwen in beekdalen. Voor de steden Meppel, Assen en Hoogeveen zijn in de provinciale Omgevingsverordening hardere grenzen getrokken. Het beleid voor bouwen in beekdalen werken we, op basis van de meest actuele inzichten in het functioneren van ons water- en bodemsysteem én de te verwachten effecten van klimaatveranderingen, nader uit in ons Regionaal Waterprogramma. ZU heeft gelijk dat de teksten over bouwen in beekdalen niet helemaal congruent zijn. We passen de zin in paragraaf 4.5 aan.

Wijzing

4.5 Mooi Drenthe, Masterplannen voor dorps- en stadsranden

Uitbreiding van de aangrenzende steden richting deze beekdalen vinden wij onwenselijk. Wij zijn terughoudend met uitbreiding van aangrenzende steden richting deze beekdalen.

4.5.8. Gebieden

Nummer 1.34

Benadrukt het belang om de beleidsrichting die de Provincie ten aanzien van de Hondsrug en het National Park Drentsche Aa heeft gekozen goed in het oog te houden tussen alle andere ambities.

Antwoord

De Hondsrug en de Drentsche Aa zijn opgenomen in de Omgevingsvisie omdat wij grote waarde hechten aan deze gebieden voor Drenthe. Wij blijven ons inzetten voor deze gebieden.

Nummer O.43

Waardeert de integrale benadering van landschap, natuur, erfgoed, leefbaarheid, brede welvaart en economische ontwikkeling. Vindt het positief dat de provincie expliciet het belang onderkent van UNESCO Global Geopark De Hondsrug. Verzoeken om de samenhang en samenwerking met Nationaal Park Drentsche Aa nadrukkelijker te benoemen en te ondersteunen. Verzoekt om de begrenzing en verbeelding van het Geopark in de kaartbeelden beter in overeenstemming te brengen met het officiële UNESCO Global Geopark-gebied.

Verzoekt om in de paragraaf over het Geopark explicieter te benoemen dat de provincie inzet op de verdere ontwikkeling van duurzaam toerisme, recreatieve infrastructuur en landschapsbeleving, passend binnen de draagkracht en kernkwaliteiten van het gebied.

Verzoekt om toekomstige verstedelijkings- en uitbreidingsopgaven rond onder andere Zuidlaren, Gieten en Borger zorgvuldig te beoordelen in relatie tot de landschappelijke en geomorfologische kernkwaliteiten, cultuurhistorische structuren, ruimtelijke samenhang van het Hondsruglandschap, uitgangspunten van 'water en bodem sturend'.

Antwoord

Wij danken voor de waardering. Wij onderschrijven het belang van samenhang en samenwerking binnen het gebied, waaronder met partners zoals Nationaal Park Drentsche Aa. De verdere invulling van deze samenwerking krijgt vorm in de uitvoering en in bestaande en toekomstige programma's, zoals het Masterplan voor het Geopark.

Wij hebben er voor gekozen om op kaart 4 het Geopark de Hondsrug aan te duiden met de twee ruggen en iconen van het Geopark langs deze ruggen. De iconen verwijzen niet naar specifieke locaties.

De Omgevingsvisie biedt de koers op hoofdlijnen. Verzoeken met betrekking tot duurzaam toerisme, recreatieve infrastructuur en landschapsbeleving, evenals de verdere versterking van samenwerking en programmering, worden nader uitgewerkt in (toekomstige) programma's en in samenwerking met betrokken partners. Hetzelfde geldt voor de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de draagkracht en kernkwaliteiten van het gebied.

Voor verstedelijkings- en uitbreidingsopgaven geldt dat deze worden beoordeeld op basis van de kwaliteitsregels in de Provinciale Omgevingsverordening en in samenhang met de leidende principes uit de Omgevingsvisie, waaronder 'water en bodem sturend'. Deze aspecten maken nadrukkelijk onderdeel uit van de integrale belangenafweging.

Wijziging

Tekstaanpassing onder UNESCO Global Geopark De Hondsrug:

We versterken Het UNESCO Global Geopark de Hondsrug hangt sterk samen met het Nationaal Park Drentsche Aa. We versterken de samenwerking en samenhang tussen de twee gebieden als visitekaartje voor Drenthe.

Kaart 4. Wijziging positie icoontje Global Geopark.

4.5.9. Landgoederen

Nummer O.13

Ondersteunt de ambitie om ruimtelijke kwaliteit centraal te stellen. Verzoekt om behoud en versterking van bestaande fiscale en beleidsmatige instrumenten voor landgoederen en particulier natuurbeheer, ruimte voor economische dragers die bijdragen aan instandhouding van landschappelijke kwaliteit en zorgvuldig beleid voor vrijkomende agrarische bebouwing, met ruimte voor maatwerk en nieuwe functies passend bij het landschap.

Vraagt aandacht voor een goede balans tussen openstelling, privacy, beheerlasten en eigendomsrechten van particuliere eigenaren.

Antwoord

Wij danken uw de steun aan het belang van ruimtelijke kwaliteit. De genoemde punten hebben vooral betrekking op de nadere uitwerking en uitvoering. De Omgevingsvisie geeft hiervoor de koers op hoofdlijnen; concrete invulling vindt plaats in programma's, uitvoeringskaders en de verdere uitwerking met gemeenten en andere partners.

4.6. De gezondste provincie

4.6.1. Veilig

Nummer 1.9

Stelt dat een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontspannen samen moet gaan met veiligheid. Vraag aandacht voor de verlichting langs fietspaden in het buitengebied, met in het bijzonder de fietsverbinding tussen Nieuw-Amsterdam en Emmen.

Antwoord

Wij erkennen dat het ervaren van veiligheid een essentieel onderdeel is van een leefomgeving die uitnodigt tot bewegen en ontmoeten. Wanneer routes als onveilig worden ervaren, kan dit het gebruik ervan beperken.

Veiligheid in de leefomgeving is een gedeelde verantwoordelijkheid van provincie en gemeenten. In onze Sociale Agenda, in de Milieustrategie en in ons Mobiliteitsbeleid is aandacht voor leefbaarheid, gezondheid en (sociale en verkeers-)veiligheid, waaronder veilige en aantrekkelijke fietsroutes. De provincie zet daarbij in op goede bereikbaarheid per fiets en openbaar vervoer, waarbij ook het gevoel van veiligheid wordt meegewogen.

Ten aanzien van verlichting streeft de provincie naar een zorgvuldige balans tussen veiligheid en het behoud van duisternis, een belangrijke kwaliteit van Drenthe. Provinciale wegen en fietspaden worden alleen verlicht waar dat vanuit veiligheid noodzakelijk is. Daarbij wordt steeds vaker gekeken naar slimme en innovatieve verlichtingsoplossingen, zoals dimbare of sensorgestuurde verlichting, die veiligheid kunnen vergroten met beperkte impact op natuur en omgeving.

De concrete inrichting en verlichting van fietspaden binnen en nabij de bebouwde kom is primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Wij ondersteunen gemeenten waar mogelijk bij het realiseren van een veilige, gezonde en toekomstbestendige leefomgeving. De zienswijze zien wij als een waardevol signaal om deze gezamenlijke inzet verder te versterken.

Nummer 1.27

Verzoekt om in de visie aandacht te besteden aan de problematiek rond aardbevingsschade in Noord-Drenthe, inclusief de afhandeling van schade en de ervaringen van betrokken inwoners.

Antwoord

Drenthe participeert actief in Nij Begun, het pakket maatregelen dat door het Rijk afgekondigd is naar aanleiding van de aardbevingen in Groningen en Noord-Drenthe. Een aantal maatregelen gaan over schadeherstel en versterking, anderen over het

toekomstbestendig maken van het gebied. Deze specifieke maatregelen vallen buiten de scope van de omgevingsvisie.

Nummer O.1

De veiligheidsregio adviseert het bevoegd gezag over het behouden en benutten van een duurzaam veilige fysieke leefomgeving en gaat uit van de brede benadering van fysieke veiligheid, gedefinieerd als het ongestoord functioneren van de mensen in hun directe leefomgeving in Nederland.

De veiligheidsregio mist het benoemen van de algemene doelen van de veiligheidsregio Drenthe en zou deze thema's graag meer belicht willen zien: veilige bouwwerken en omgeving, een zelfredzame en samenredzame samenleving, beschermen van (zeer) kwetsbare groepen, effectieve hulpverlening, continuïteit van de samenleving (waaronder zorgcontinuïteit en vitale infrastructuur).

Antwoord

Het belang van een gezonde en veilige leefomgeving onderschrijven wij en dit vormt een integraal uitgangspunt in de Omgevingsvisie.

De door de Veiligheidsregio genoemde onderwerpen zijn grotendeels geborgd in landelijke kaders, zoals de Omgevingswet en de onderliggende regelgeving (Bkl, Bal, Bbl en het Omgevingsbesluit). Deze werken rechtstreeks door in vergunningverlening, toezicht en handhaving. Aanvullende uitwerking op dit detailniveau past daarom niet in het kaderstellende en strategische karakter van de Omgevingsvisie.

Daarnaast betreft een belangrijk deel van deze thema's de uitvoeringspraktijk en verantwoordelijkheden van gemeenten en andere partners in de veiligheidsketen. De verdere concretisering krijgt dan ook plaats in programma's, uitvoeringskaders en in de samenwerking tussen betrokken partijen.

In de Omgevingsvisie is het thema veiligheid wel nadrukkelijk verankerd, onder andere in relatie tot een gezonde en veilige leefomgeving en bij onderwerpen als vitale infrastructuur en maatschappelijke continuïteit. Deze aspecten worden in samenhang meegewogen in de integrale belangenafweging, mede aan de hand van de leidende principes.

4.6.2. Schoon

Nummer G.12

Mist het benoemen van de samenwerking met de gemeenten op het gebied van milieubelastende activiteiten.

Antwoord

De provincie onderschrijft het belang van een goede samenwerking met gemeenten op het gebied van milieubelastende activiteiten. De uitvoering en beoordeling van deze activiteiten vindt plaats binnen de bestaande wettelijke kaders van de Omgevingswet en bijbehorende regelgeving, waarbij gemeenten, provincie en omgevingsdiensten ieder hun eigen bevoegdheden en verantwoordelijkheden hebben.

De omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en niet bedoeld om bestaande samenwerkingsstructuren of uitvoeringsafspraken uitgebreid vast te leggen. Samenwerking tussen overheden blijft vanzelfsprekend een belangrijk uitgangspunt bij de uitvoering van milieutaken en het realiseren van een veilige en gezonde leefomgeving.

Nummer I.5

Stelt voor om Drenthe gezonder te maken door houtstook te verbieden.

Antwoord

We begrijpen de zorgen over de gezondheidseffecten van houtstook en fijnstof. Een gezonde leefomgeving is een belangrijk uitgangspunt in de Omgevingsvisie. Wij hebben het Schone Lucht Akkoord ondertekend en zetten ons samen met andere overheden in op het verbeteren van de luchtkwaliteit. Het stellen van een verbod of beperking op houtstook is echter een bevoegdheid van de gemeente, de provincie heeft hierin geen directe verbodsbevoegdheid.

Nummer I.14

Maakt zich zorgen over milieuvervuiling en de gevolgen daarvan. Mist een beschouwing op de verborgen kosten van milieuvervuiling die op de samenleving worden afgewenteld.

Antwoord

Wij herkennen en begrijpen de zorgen die de indiener uit over milieuvervuiling en de gevolgen daarvan voor de eigen gezondheid, natuur en leefomgeving. In de Omgevingsvisie hebben wij geen aparte analyse opgenomen van de maatschappelijke kosten van milieuschade. De Omgevingsvisie is bedoeld als een visie op hoofdlijnen en bevat daarom geen uitgewerkte maatregelen of kostenbeschouwingen. Deze kunnen wel een plek krijgen in latere uitwerkingen, zoals programma's, gebiedsprocessen en bij de monitoring van het beleid.

Nummer I.15

Mist een expliciete beschouwing van houtstook door particulieren als bron van luchtverontreiniging en hinder en leidt tot gezondheidsrisico's, en

Verzoekt ons om houtstook door particulieren te erkennen als relevante bron van luchtverontreiniging en gezondheidsbelasting en houtstook te betrekken bij de nadere uitwerking van het beleid. Verzoekt om in samenwerking met gemeenten en betrokken partners te verkennen welke maatregelen mogelijk en wenselijk zijn om overlast en gezondheidsrisico's te beperken en daarbij tevens aandacht te besteden aan de effecten op leefbaarheid en sociale cohesie.

Antwoord

Wij begrijpen uw zorgen over de gezondheidseffecten van houtstook. Wij nemen deel aan het Schone Lucht Akkoord (SLA) en houtstook is één van de onderwerpen binnen het SLA. Het is echter een onderwerp dat meer raakt aan de bevoegdheden van de gemeenten. In onze Milieustrategie Drenthe is opgenomen dat we aan de slag gaan met bewustwording rond het thema houtstook en dat we hierover in gesprek gaan met de gemeenten en de GGD.

Nummer O.5

Vinden dat de Omgevingsvisie onvoldoende concreet ingaat op milieukwaliteit en een gezonde leefomgeving in specifieke gebieden waar meerdere knelpunten samenkomen. Met name voor locaties zoals Groningen Airport Eelde en enkele bedrijventerreinen wordt gevraagd om gericht beleid, vanwege onder andere overlast, milieuproblematiek en cumulatie van opgaven.

Antwoord

De provincie onderschrijft het belang van een gezonde leefomgeving en een goede milieukwaliteit, ook op locaties waar verschillende knelpunten samenkomen. De omgevingsvisie geeft hiervoor de strategische richting op hoofdlijnen. De verdere concrete afweging en uitwerking vindt plaats binnen programma's, gebiedsprocessen en de uitvoering van beleid en regelgeving.

Vinden dat de Omgevingsvisie voor het thema geluid te beperkt is uitgewerkt en zich te veel focust op provinciale wegen. Andere belangrijke bronnen van geluidsoverlast, zoals het TT-circuit en snelwegen, blijven buiten beeld. Pleit ervoor om specifieke gebieden met geluidsproblemen aan te wijzen en hiervoor gericht beleid en aanvullende maatregelen te ontwikkelen, met het oog op een gezonde leefomgeving.

Antwoord

De provincie is verantwoordelijk voor de wegverkeerslawaaï van de provinciale wegen. Daarom is hier ook een Actieplan voor opgesteld als verplicht programma onder de Omgevingswet. Voor geluid van snelwegen ligt de verantwoordelijkheid bij het Rijk. Voor het geluid van TT-circuit ligt de verantwoordelijkheid bij de gemeente Assen.

4.6.3. Gezond

Nummer O.12

Vindt dat de Omgevingsvisie onvoldoende aandacht besteedt aan de rol van ruimtelijk ontwerp bij het versterken van sociale samenhang. In het licht van toenemende individualisering en eenzaamheid wordt gepleit voor een explicietere ambitie om ontmoeting en gemeenschapsvorming te bevorderen, bijvoorbeeld via openbare ruimte, collectieve voorzieningen en nieuwe woonvormen. Is van mening dat dit van groot belang is voor de leefbaarheid en toekomstbestendigheid van Drenthe.

Antwoord

Wij herkennen wat u stelt. Wij willen de kansen benutten om met het ruimtelijk ontwerp de sociale kwaliteit te versterken. We zien ook dat daarvoor nog wel een uitwerkingsslag nodig is, die we graag met de gemeenten en met u en andere partners oppakken, onder andere in het kader van het programma Ruimtelijke Kwaliteit. Wij denken daarbij bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van instrumenten ter ondersteuning van gemeenten voor het versterken van ontwerpkracht in concept-ontwikkeling.

Nummer O.63

Stelt dat de visie wel inzet op een gezonde en uitnodigende leefomgeving, maar dat de ruimtelijke uitwerking voor sport en bewegen ontbreekt. Pleit voor een beweegvriendelijke inrichting van dorpen en steden, met aandacht voor openbare ruimte, verbindingen en multifunctioneel gebruik

Antwoord

De uitwerking van onze inzet op een leefomgeving die uitnodigt om te bewegen vraagt inderdaad om een nadere uitwerking. De inrichting van de leefomgeving is beginsel de bevoegdheid van de gemeenten. Wij willen de kansen benutten om met het ruimtelijk ontwerp de gezondheid van inwoners te bevorderen. Wij denken daarbij bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van instrumenten ter ondersteuning van gemeenten voor het versterken van ontwerpkracht in concept-ontwikkeling.

Nummer O.64

Vraagt voor het thema Gezondheid een meer prominente plek in de omgevingsvisie in plaats van als sluitstuk. Werkt graag samen met de provincie verder uit hoe de inzet van 'gezondste provincie' verder vorm kan worden gegeven en kan worden verbonden met andere beleidsterreinen zodat leefomgeving en gezondheid elkaar versterken.

Antwoord

Wij gaan graag op uw uitnodiging in om de ambitie voor 'gezondste provincie' verder vorm en inhoud te geven. De volgorde van thema's moet niet worden opgevat als een rangorde, maar als het gevolg van het logisch samenvoegen van onderwerpen. Hierdoor is de ambitie voor de gezondste provincie in hoofdstuk 4 over omgevingskwaliteit opgenomen. We zijn met u eens dat de opgave voor gezondheid breder is dan omgevingskwaliteit alleen en hebben de opgave ook in paragraaf 3.1 en 3.4 benoemd.

Wijziging

paragraaf 3.1:

De bevolkingssamenstelling van Drenthe verandert door vergrijzing en ontgroening: het aandeel ouderen groeit en mensen leven langer, terwijl het aantal gezinnen met kinderen afneemt. Deze ontwikkeling werkt door in andere opgaven, zoals zorg en gezondheid.

paragraaf 3.2

Groei is daarbij essentieel: om onze brede welvaart te behouden heeft Drenthe nieuwe inwoners en een evenwichtige bevolkingsopbouw nodig. Daarom willen we mensen aantrekken met een aantrekkelijke en gezonde woonomgeving, werkgelegenheid, bereikbare voorzieningen en een fijne, hechte samenleving.

5. Verantwoording

5.1 Motiveringsplicht participatie: hoe hebben we de samenleving betrokken

Nummer I.1

Is van mening dat het niveau van participatie onvoldoende is geweest. Vindt dat samenleving niet alleen op detailniveau maar ook over randvoorwaarden voor het beleid gekend moeten worden.

Antwoord

Wij kijken terug op een waardevol participatietraject en geven hier graag een vervolg aan. Wij herkennen ons niet in de opvatting dat het niveau van participatie onvoldoende is geweest. Via vijf sporen hebben wij medeoverheden, inwoners (met nadrukkelijk aandacht voor jongeren) en (maatschappelijke) partners geraadpleegd. De opgehaalde inzichten en adviezen zijn betrokken bij de totstandkoming van de Omgevingsvisie.

De Omgevingsvisie schetst een richting voor de lange termijn en bevat geen juridisch bindende regels voor inwoners. Een vorm van participatie die verder gaat dan raadplegen of adviseren (bijvoorbeeld meebeslissen) vinden wij daarom niet passend.

In 2023 zijn inwoners via het Drents Panel gevraagd naar hun dromen voor de toekomst van Drenthe. De uitkomsten daarvan zijn meegenomen als randvoorwaarden bij de

verdere uitwerking. Deze randvoorwaarden kwamen overeen met hoe onze medeoverheden en (maatschappelijke) organisaties hierop mee hebben gedacht.

Nummer I.36

Pleit voor het houden van de een burgerberaad over de toekomst van het landelijk gebied.

Antwoord

Wij onderschrijven het belang van het betrekken van inwoners bij keuzes over de inrichting en ontwikkeling van de leefomgeving. Het instrument burgerberaad is één van de mogelijke vormen van participatie. In Drenthe wordt hier momenteel ervaring mee opgedaan via het Burgerberaad Drenthe, dat inwoners op basis van loting samenbrengt om advies uit te brengen aan het Drents Parlement over een specifiek thema. Het Drents Parlement gebruikt deze adviezen bij verdere beleidsontwikkeling. De keuze om al dan niet een burgerberaad in te zetten, en over welk onderwerp, is een bestuurlijke en politieke afweging die per opgave wordt gemaakt.

Nummer I.39

Voelt zich als grondeigenaar en inwoner onvoldoende betrokken bij gebiedsprocessen en besluitvorming, terwijl juist lokale kennis en ervaring volgens hem essentieel zijn. Er wordt gepleit voor meer inspraak en samenwerking met bewoners en agrariërs, en voor een betere balans tussen natuur, landbouw, leefbaarheid en veiligheid.

Antwoord

Wij onderkennen het belang van betrokkenheid van bewoners, grondeigenaren en gebruikers van het landelijk gebied bij de inrichting en ontwikkeling daarvan. De wijze waarop participatie en samenwerking wordt vormgegeven, verschilt per gebiedsproces en is afhankelijk van de specifieke opgave, betrokken partijen en verantwoordelijkheden. Daarbij is er nadrukkelijk aandacht voor het benutten van lokale kennis en ervaring, evenals voor het zorgvuldig afwegen van belangen, waaronder natuur, landbouw, leefbaarheid en veiligheid.

Nummer O.8

Gaat ervan uit betrokken te worden bij de concretisering van de Omgevingsvisie in Programma's en Omgevingsverordening, bijvoorbeeld via het mede organiseren van themabijeenkomsten.

Antwoord

Betrokkenheid van maatschappelijke partijen bij de uitwerking van beleid is waardevol. In de verdere uitwerking van de Omgevingsvisie in programma's en de Omgevingsverordening wordt participatie op passende wijze vormgegeven, afhankelijk van de aard en fase van de opgave en de betrokken partijen.

De wijze waarop en met wie wordt samengewerkt, wordt per traject bepaald en verloopt via de gebruikelijke participatie- en overlegstructuren. Daarbij wordt waar passend samengewerkt met relevante partijen, zoals Platform Pouwer en diverse netwerken.

5.2 Impactanalyse Brede Welvaart en de mer-procedure

Nummer G.2 en G.3

Vinden dat de relatie tussen de uitgevoerde impactanalyse brede welvaart en de inhoud van de visie onvoldoende zichtbaar gemaakt. Vragen om duidelijker te laten zien welke inzichten uit de analyse zijn verwerkt in het beleid.

Antwoord

Wij erkennen dat de relatie tussen de Impactanalyse Brede Welvaart en de Omgevingsvisie explicieter zichtbaar kan worden gemaakt. De impactanalyse is gebruikt als hulpmiddel om effecten en aandachtspunten inzichtelijk te maken. De analyse onderbouwt de hoofdogaven in de visie en bevat aandachtspunten voor de verdere uitwerking in programma's, gebiedsgerichte keuzes en de Omgevingsverordening. Veel van deze inzichten zijn al verwerkt. Naar aanleiding van deze zienswijze zullen wij deze koppeling in de definitieve Omgevingsvisie duidelijker toelichten.

Wijziging

Toevoegen aan Verantwoording

Daarnaast is beoordeeld hoe de ambities en doelen in deze Omgevingsvisie zich verhouden tot de opgaven. ~~Dit heeft geleid tot een reeks aandachtspunten voor de verdere uitwerking, waarvan er een aantal een plek hebben gekregen in de ontwerp-Omgevingsvisie.~~ De Impactanalyse Brede Welvaart onderbouwt daarmee de hoofdogaven die in deze Omgevingsvisie centraal staan: het verbeteren van natuurkwaliteit en biodiversiteit in samenhang met stikstof en de doelen van de Kaderrichtlijn Water, het omgaan met de gevolgen van klimaatverandering – in het bijzonder droogte – en het omgaan met demografische verandering. Deze inzichten zijn betrokken bij de keuzes in deze Omgevingsvisie, onder meer door de nadruk op samenhang tussen water, bodem, natuur, landbouw, gezondheid en leefbaarheid, en door te kiezen voor een gebiedsgerichte en programmatische uitwerking. De impactanalyse laat ook zien dat het realiseren van brede welvaart niet alleen afhangt

van de richting van de visie, maar vooral van de concrete uitwerking. Daarom zetten wij in de vervolgstappen in op het expliciet maken van spanningen tussen ruimteclaims, het monitoren van de bijdrage aan de hoofdogaven en het bijsturen waar dat nodig is.

Nummer I.41, O.28, O.36, O.44

Pleit voor een Landbouweffectrapportage (LER) om inzicht te geven in het verlies van landbouwgrond, effecten op agrarische bedrijven en gevolgen voor regionale voedselproductie.

Antwoord

Wij begrijpen uw wens om de effecten van ruimtelijke keuzes op de landbouw goed in beeld te brengen. Een Landbouweffectrapportage kan bij de verdere uitwerking in programma's en gebiedsprocessen een bruikbaar instrument zijn. De Omgevingsvisie is echter een strategisch document op hoofdlijnen. De concretisering van effecten op landbouwgrond en agrarische bedrijven vindt plaats in vervolgstappen, waarin keuzes nader worden uitgewerkt en afgewogen.

Nummer I.46

Vindt dat de Impactanalyse Brede Welvaart onvoldoende ingaat op de cumulatieve bedrijfseconomische en psychosociale effecten van ruimtelijke claims op agrarische gezinsbedrijven. Stelt dat zonerings kunnen leiden tot acute devaluatie van onderpand en financieringsproblemen (investeringsstap), met gevolgen voor onderhoud, dierenwelzijn en bedrijfsopvolging.

Vraagt om aanvulling van de Impactanalyse met onafhankelijk onderzoek hiernaar, én om het verankeren van een harde garantie dat de Omgevingsvisie niet door overheden/financiers kan worden gebruikt als waardedrukkend instrument of uitsluitingsgrond voor reguliere kredieten en noodzakelijke investeringen.

Antwoord

De Impactanalyse Brede Welvaart is een analyse op strategisch niveau en niet bedoeld als bedrijfsspecifieke of perceelsgerichte beoordeling van cumulatieve effecten. Dergelijke effecten kunnen pas concreter in beeld worden gebracht bij de verdere uitwerking in programma's, gebiedsprocessen en eventuele vervolgbesluiten.

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De visie en de daarin opgenomen kaarten of zonerings hebben geen directe rechtsgevolgen voor individuele bedrijven of percelen en vormen geen zelfstandige grondslag voor functiewijziging of beperking van bestaande rechten. Mogelijke gevolgen volgen pas uit latere besluiten, met eigen procedures en rechtsbescherming.

Wij nemen daarom het verzoek om de impactanalyse voor deze Omgevingsvisie aan te vullen met een generiek onafhankelijk onderzoek niet over. Ook nemen wij het verzoek

om een harde garantie op te nemen over waardedruk of kredietverlening niet over. Wel vinden wij het belangrijk dat vervolgbesluiten zorgvuldig, transparant en met oog voor rechtszekerheid en het toekomstperspectief van ondernemers worden voorbereid.

Nummer I.48 en I.54

Vindt dat een plan MER ontbreekt, terwijl de provincie verplicht is om een plan-MER op te stellen wanneer zij beleidskaders vaststellen die de locatie, omvang, milieuruimte of ontwikkelingsrichting van windturbines sturen. Vindt dat de gemeentelijke verkenning Ruinerwold-Noord naar grootschalige windenergie opgenomen moet worden in de provinciale analyse en de cumulatieve effecten moeten worden beoordeeld. Verzoekt om een gebiedsspecifieke gezondheids- en welzijnstoets op voor bewoners en dieren in de omgeving van Noord IV en Ruinerwold-Noord.

Antwoord

De Omgevingsvisie geeft richting aan de energietransitie, maar legt geen concrete locaties vast, sluit geen gebieden generiek uit en maakt geen besluiten over individuele projecten. De daadwerkelijke afweging van locaties en effecten van energieprojecten vindt plaats in latere besluitvorming, waarbij wettelijke kaders en procedures (zoals een project-MER) van toepassing zijn.

Nummer O.8

Vraagt om de ontwikkeling van een toetsingskader voor een leefbare samenleving

Antwoord

Wij gaan de Monitoring en Evaluatie van realisatie van deze Omgevingsvisie nader uitwerken. Daarmee volgen we de voortgang van het doelbereik van de in de Omgevingsvisie genoemde strategische doelen.

Nummer O.11

Verzoekt de provincie om de gezamenlijke effecten op landbouwgrond van natuurontwikkeling, Natuurnetwerk Nederland, ecologische verbindingszones, wateropgaven, klimaatmaatregelen, recreatie, woningbouw, infrastructuur en energieprojecten integraal inzichtelijk te maken.

Antwoord

De Omgevingsvisie is een strategisch document op hoofdlijnen en leent zich daarom niet voor een gedetailleerde en betrouwbare effectbeoordeling van de cumulatieve effecten op landbouwgrond.

Bij verdere uitwerking van het beleid in programma's en gebiedsprocessen is dat wel mogelijk. Op dat niveau kunnen effecten en de stapeling van opgaven gebiedsgericht worden onderzocht en integraal worden afgewogen. Daarbij maken wij gebruik van

instrumenten zoals het Kompas, waarmee belangen en effecten in samenhang inzichtelijk worden gemaakt.

Indien bij de verdere uitwerking sprake is van mer-(beoordelings)plichtige besluiten, wordt ten behoeve van de besluitvorming een milieueffectrapport opgesteld. Daarbij verbreden wij de milieueffectrapportage, zodat naast milieueffecten ook sociaal-maatschappelijke en economische effecten worden betrokken.

Nummer O.16

Vindt de Impactanalyse Brede Welvaart te weinig gericht op de vertaling naar concrete keuzes en prioritering en mist de verkenning van de ‘mogelijke’ toekomst in de vorm van scenario's en alternatieve perspectieven.

Pleit voor goede monitoring van de impact van beleidskeuzes op de toegankelijkheid van voorzieningen, de sociale verbondenheid en het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen inwoners.

Antwoord

De Impactanalyse Brede Welvaart is een analyse op strategisch niveau. Zij beschrijft de staat van de leefomgeving en de autonome ontwikkeling, beoordeelt de verhouding tussen de ambities uit de Omgevingsvisie en de hoofdogaven voor Drenthe, en geeft aandachtspunten mee voor de verdere uitwerking. De concretisering en prioritering van maatregelen vindt plaats in programma's, gebiedsgerichte keuzes en de Omgevingsverordening.

In de voorbereiding is verkend of scenario-ontwikkeling bruikbare beslisinformatie zou opleveren. Die verkenning heeft uiteindelijk onvoldoende houvast geboden, mede omdat de opgaven sterk gebiedsspecifiek zijn en een volwaardige alternatieven- en effectbeoordeling in dit geval geen zinvolle beslisinformatie zou opleveren.

Wij onderschrijven het belang van monitoring. In de verdere uitwerking hebben wij, passend bij de provinciale rol, aandacht voor de bereikbaarheid van voorzieningen, sociale kwaliteit en gezondheid

Nummer O.37

Vindt de sociaaleconomische belangen van de agrarische sector in het algemeen en de melkveehouderij in het bijzonder onvoldoende meegenomen in de impactanalyse. Vindt dat de bijdrage aan brede welvaart door de positieve bijdrage aan het landschap, de economie en de leefbaarheid onderbelicht is.

Antwoord

Wij erkennen het belang van de agrarische sector voor Drenthe. In de Omgevingsvisie is expliciet benoemd dat landbouw in belangrijke mate het landschap bepaalt en bijdraagt

aan voedselproductie, werkgelegenheid en een vitaal platteland. Ook is daarin opgenomen dat op de hogere zandgronden de samenwerking tussen melkveehouderij en akkerbouw kenmerkend is voor het Drentse landbouwsysteem.

De Impactanalyse Brede Welvaart is een strategische analyse op hoofdlijnen en niet bedoeld als sectorspecifieke sociaaleconomische uitwerking van afzonderlijke landbouwsectoren. Wij delen daarom niet het beeld dat de betekenis van landbouw voor brede welvaart buiten beschouwing is gebleven. Wel blijft het van belang om in de verdere uitwerking in programma's en gebiedsprocessen expliciet aandacht te houden voor de bijdrage van de landbouw aan landschap, economie en leefbaarheid.

Nummer O.46, O.56, O.69

Verzoekt om de Impactanalyse Brede Welvaart aan te vullen met een onafhankelijk, onderzoek naar de cumulatieve, bedrijfseconomische en psychosociale effecten van de ruimtelijke claims op het agrarische gezinsbedrijf. Vraagt om harde garantie dat de visie niet gebruikt mag worden voor waardedaling of geen uitsluitingsgrond mag zijn voor financiering of investeringen

Antwoord

De Impactanalyse Brede Welvaart is een analyse op strategisch niveau en niet bedoeld als bedrijfsspecifieke of perceelsgerichte beoordeling van cumulatieve effecten. Dergelijke effecten kunnen pas concreter in beeld worden gebracht bij de verdere uitwerking in programma's, gebiedsprocessen en eventuele vervolgbesluiten.

De Omgevingsvisie is een strategisch en richtinggevend document op hoofdlijnen. De visie en de daarin opgenomen kaarten of aanduidingen hebben geen directe rechtsgevolgen voor individuele bedrijven of percelen en vormen geen zelfstandige grondslag voor functiewijziging of beperking van bestaande rechten. Mogelijke gevolgen volgen pas uit latere besluiten, met eigen procedures en rechtsbescherming.

Wij nemen daarom het verzoek om de impactanalyse voor deze Omgevingsvisie aan te vullen met een onafhankelijk onderzoek niet over. Ook nemen wij het verzoek om een harde garantie op te nemen over waardedaling of financiering niet over. Wel vinden wij het belangrijk dat de verdere uitwerking zorgvuldig, transparant en met oog voor rechtszekerheid en het toekomstperspectief van ondernemers plaatsvindt.

Bijlagen

Nummer G.11

Geeft aan dat verschillende begrippen in de ontwerp-Omgevingsvisie onvoldoende helder zijn gedefinieerd, wat het risico op interpretatieverschillen en uitvoeringsproblemen vergroot. Genoemd worden onder meer termen als goed verbonden dorpen, wezenlijke impact, zachte overgangen, in balans brengen en maatschappelijke omgeving. Er wordt verzocht deze duidelijker en eenduidiger te definiëren

Antwoord

Wij vullen de begrippenlijst verder aan.

Wijziging Bijlage 1. Begrippenlijst

Toevoegen

Goed verbonden dorpen	Dorpen met goede verbindingen tussen mensen, voorzieningen en omliggende netwerken
Wezenlijke impact	Een effect of ontwikkeling met een duidelijke en merkbare invloed op de kwaliteit, functies of toekomstbestendigheid van een gebied, bijvoorbeeld voor landschap, water en bodem, natuur, bereikbaarheid, leefomgeving of brede welvaart
Zachte overgangen	Geleidelijke en zorgvuldig vormgegeven overgangen tussen verschillende gebieden of functies, bijvoorbeeld tussen dorp en landschap of tussen bebouwing en open ruimte, waarbij schaal, groen, water en landschappelijke kwaliteit zorgen voor een vanzelfsprekende aansluiting.
In balans brengen	Het zorgvuldig afwegen en op elkaar afstemmen van verschillende belangen, functies en opgaven, zodat ontwikkelingen mogelijk zijn zonder dat andere kwaliteiten of belangen onevenredig worden aangetast
Maatschappelijke omgeving	Het geheel van inwoners, gemeenschappen, maatschappelijke organisaties, bedrijven, voorzieningen en medeoverheden dat samen het sociale en economische leven in een gebied vormt en beïnvloedt.

Nummer G.6

De N851 ontbreekt op kaart 7, bijlage 2.

Antwoord

De N851 is onderdeel van het Regionaal Wegenetwerk zoals dat in het omgevingsloket/DSO is opgenomen. In de toelichtende kaart 'Wegenetwerk' is de N851 per abuis verdwenen. Dit passen wij aan.

Wijziging

Aanpassen kaart 7 Regionaal wegenetwerk.

